

Reigen. Q. 975/
5.6.
626.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

V. ÉVFOLYAM.

1906.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1906.

300714

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

I. FÜZET:

1. Gohl Ödön: Velem-szentvidi kelta pénzek és bronz tesserák	1. lap
2. Halász Gábor: Dobsinai szükségbankók	5. „
3. Gohl Ödön: Welzer Zsigmond és neje Sal Zsófia címeres érme	9. „
4. Zsoldos Benő: II. Rákóczy Ferenc miskolci pénzverdéjéről	11. „
5. Halász Gábor: Abrudbányai aranyak	12. „
6. Gohl Ödön: A berlini kir. éremtár	12. „
7. Kertay Viktor: Egervideki pénzleletek	15. „
8. Gohl Ödön: Numizmatikai ritkaságok	18. „
9. Éremleletek: Sz. Darnay Kálmán: Egervári éremlelet	19. „
10. Horváth A. János: Éremlelet Dobsinán	20. „
11. Némethy Lajos: Esztergomi éremlelet	21. „
12. P. K.: Nemesvölgyi éremlelet	21. „
13. G n: Különfélék	22. „
14. Ötvös Gábor: Irodalom	23. „
15. Érem- és könyvvásár	24. „
16. Társulati élet és a tagok névsora	25. „
17. E füzet tartalmának német és francia kivonata	35. „

II. FÜZET:

18. Halász Gábor: A magyar szabadságharc állami papírpénzei	37. lap
19. Gohl Ödön: A nyitrai káptalan robotjegyei	46. „
20. Gohl Ödön: Zlatnói üveg érmek	48. „
21. ifj. Frey Imre: Bács-Bodrogmegye numizmatikai emlékei	50. „
22. Gohl Ödön: A magyarországi múzeumok, köz- és tanintézetek éremgyűjteményei	51. „
23. G n: Numizmatikai ritkaságok	68. „
24. Ötvös Gábor: Irodalom	69. „
25. Érem- és könyvvásár	71. „
26. Társulati élet	72. „
27. E füzet tartalmának német és francia kivonata	76. „

III. FÜZET:

28. Gohl Ödön: Daciai és moesiaí pénzek (pótlék az éjszakgörögországi ókori pénzek corpusához)	77. lap
29. Gohl Ödön: Római és bizanci aranyak barbár utánzatai	90. „
30. Gálócsy Zoltán: Esztergom-e vagy Székesfehérvár? (Regia Civitas)	92. „
31. G . . l: Numizmatikai ritkaságok	98. „
32. G n: Hazai robotbárczák	101. „
33. Uj érmek és plakettek	103. „
34. G . . l: Különfélék	103. „
35. Éremleletek	105. „
36. Ötvös Gábor: Irodalom	106. „
37. Érem- és könyvvásár	112. „
38. Társulati élet	113. „
39. E füzet tartalmának német és francia kivonata	115. „
<i>A borítékon:</i> Befolyt tagdíjak. — Hirdetések.	

IV. FÜZET:

40. Gohl Ödön: Delhaes István emlékezete (egy képtáblával)	117. lap
41. » » Újabb adatok a pallasfejes barbár pénzek csoportjához	122. „
42. » » Szarmata érmek a magyar nemzeti múzeumban.	125. „
43. » » Dáciai és moesiaí pénzek	126. „
44. » » A magyar nemzeti múzeum római medaillonjai	127. „
45. » » Görögországi bűbajos érmek	131. „
46. ifj. Frey Ferenc: Bács-Bodrog vármegyei régipénz-gyűjtők	134. „
47. dr. Gallé Tamás: Régi érmek utánzása a szerzői jog, a pénzhamisítás s a csalás szempontjából.	137. „
98. Gohl Ödön: A vajdahunyadi római ezüstpénzlelet	137. „
49. Éremleletek	139. „
50. Tömörkény István: Papírpénzek a szegedi múzeumban	142. „
51. Ujdonságok	145. „
52. Gohl Ödön: Az erdélyi szász temetkezési társulatok bárcái	146. „
53. » » Különfélék: Ambrosoli † — Rollin † — Ferdinánd császár vitézsegi érmei. — Éremképek levélbélyegeken	147. „
54. Ötvös Gábor: Irodalom	149. „
55. Társulati élet	158. „
56. Érem- és könyvvásár (Folytatása a borítékon)	159. „
57. E füzet tartalmának német és francia kivonata	159. „
<i>Melléklet:</i> Gohl Ödön: Budapest újabb emlékérmek (2-ik pótlék) 95—97. lap.	

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

1906. évi (V.) évfolyamának

BETÜRENDES TÁRGYMUTATÓJA.

A.

Abakainon város pénze 132.
 Abeele (Pieter van) 121.
 Abonyi éremlelet 105.
 Abrudbányai aranyak 12. — pénzverő 12.
 Adam József 147.
 Adelheid-denárok 111.
 Aeneas-monda 132.
 Aes-grave 153. — rude 153. — signatum 153.
 Ágost lauenburgi herceg érme 100.
 Akadémiai (m. tud.) érem tervezete 152.
 Alcsúthi-robotjegyek 102. 103.
 Állami papírpénz 6. 37—46. 143.
 Állampénztár (1849) 49.
 Almásy-bankó 41. 42. 143.
 Alsódiósi éremlelet 140.
 Amerikai papírpénz 144.
 Ambrosoli Solone 110. — † 147.
 Angolországi Kossuth-bankó 40. 143. —
 papírpénzsajtó 44.
 Anna királyné érme 157.
 Antigonos Gonatas 123.
 Antonian pater gyűjtő 136.
 Antoninus Pius érmeinek utánzása 132.
 Apatini éremlelet 50.
 Apolloniai pénz 137. 138.
 Arab pénzek 110.
 Arad 54.
 Aradi papírpénz 6. — elégetése 40.
 Arany barbárpénz 2. 12. 22. 50. 51. 90.—92.
 104. 105. 120. 128.—132. — római medail-
 lonok 104. 128.—131. — római pénzek
 22. 50. 120.
 Árpási éremlelet 142.
 Arsinoë II. arany medaillonja 120.
 Asculum város pénzei 125.
 Aspremont gróf robotbárcái 102. 102.

Audoleon pénzei 3.
 Augustus 123.
 Aurelianus pénzei 105.
 Automobil klub plakettje 103.
 Azali 4.

B.

Babelon 125.
 Bács-Bodrogh megyei érmek és éremleletek
 50. 51. 91. — régipénzgyűjtők 133. — 137.
 Bácsi éremlelet 50.
 Bácskerteszi éremlelet 50. 51.
 Bács-szentiváni éremlelet 50. 51.
 Balassa-Gyarmat 54.
 Balassa János dr. emlékérmé 22. 103. és
 B. U. E. (pótlék.)
 Balázsfalva 54.
 Bankó nyomda Pesten 5, 44.
 Baranyai Ferenc 93.
 Barbár (lásd kelta) — utánzatok 90.—92.
 122.—125. 131.—133.
 Barbárpénz Bácsmegyében 50. — pallasfejes
 122.—125.
 Barcsai Ákos pénze 22.
 Bárcák 5. 46.—48. 99. 101.—103.
 Bártfa 54.
 Bechem Bernát 158.
 Beck Ö. F. 22. 103.
 Becker-féle Decentius-medailon 104.
 Bécsi fillérek 16. 19. — Num. Gesellschaft 105.
 Békés 54. — Csaba 54. — Gyula 54. —
 Gyulai éremlelet 105.
 IV. Béla okiratai 95. 96.
 Belgrádi emlékérmé 18.
 Belényes 54.
 Berán Lajos művei 103.
 Beregmegyei éremlelet 105.

Beregszász 55.
 Berendi Dávid 158.
 Berlini akadémia 77. — éremtár 12.—15.
 Bernhardt János 135.
 Beszterce 55. — bánya 55. — bányai bárca 99. — bányai éremlelet 98.
 Biatec 123.—124.
 Bizanci aranyak barbár utánzatai 91. 92. — pénz 120.
 Blanchet Adrien 24. 123.
 Boehm János Dávid 147. 148.
 Boerebistes 108.
 Bogojevai éremlelet 51.
 Bójok 4. 108. 125.
 Bolgár pénz 104.
 Bonyhád 55.
 Bordeaux Pál 24. 69.
 Borsay Jenő 136.
 Bosselt Rudolf 23.
 Brassó 53. 55. — brassói bárca 147.
 Bretonnei éremlelet 2. 4.
 Brukenthal-múzeum 52. 53. 62.
 Brunšmid József dr. 109. 152—156.
 Budai éremlelet 141.
 Budapesti éremkiállítás 22. — egyetem éremtára 52, 55.
 Bukovici éremlelet 255.
 Bunyevác szokások 23.
 Búbajos érmek 121.—123.

C.

C A monogramm 101.—102.
 Cahn Lorie plakettje 103.
 Campaniai római pénz 124. 125.
 Canova 149.
 Cesano Lorenzina 110.
 Cobor-Szentmihály 51.
 Contorniaták 110.
 Cosa érme 125.
 Crnaci éremlelet 153.
 Csákberényi sírkő 125.
 Csáktornya 56.
 Csalás 137.
 Csegely 121.
 Cseh-magyar érmek 158.
 Csiksomlyó 56.
 Csillag István 145.
 Csonoplyai éremlelet 51.
 Csurgó 53. 56.
 Csuzai éremlelet 141.
 Czegléd 56.

D.

Dabolci éremlelet 141.
 Dáciai pénzek 77.—81. 126.
 Dante-plakett 145.
 Darnay Kálmán 19. 20. 142.
 Darvas László 134.
 Deákii éremlelet 142.
 Debrecen 53. 56. — debreceni Kossuth-bankó 6. 44.
 Decentius arany medaillonja 104.
 Deés 56.
 Delhaes István 117—122.
 Délmagyarországi múzeum éremtára 52. 66.
 Deschler Joakim 158.
 Deželič György emlékérmé 145.
 Diana képe érmeken 133.
 Divald Károly 101.
 Dobsinai éremlelet 20. — papírpénz 5—8.
 Dombovári kelta pénzek 3.
 Donatello-plakett 103.
 Dunántúli kelta pénzek típusai 3.
 Dunaszekcsői éremlelet 133.
 Duschek pénzügyminiszter 40. 44. 46.
 Dyrrhachiumi pénzek 50. 138.

E.

Eberstein-címer 10.
 Ecritasirus kelta király pénze 107. 108.
 Edény, éremlelettel 20. 21. — La Tène-kori 1.
 Eger 53. 57. — vidéki éremleletek 15.—17.
 Egervári éremlelet 19.
 Egiptomi aranyérmek 120.
 Éjszaktörögországi pénzek korpusza 77. 78.
 Ellenjegy (római) 106. 107.
 Ellmaurer József 149.
 Emlékérmek 9.—11. 18.—19. 23. 24. 49. 51. 68.—70. 98.—100. 103. 104. 121. 127.—131. 145.—148. 156.—158.
 Enderlein Dávid 158.
 Engel A. 24.
 Eperjes 57. — eperjesi Kossuth-bankó 45.
 Erdélyi pénzek 22. 24. 120. — múzeum éremtára 52. 59. — Múzeum (folyóirat) 106. 107. — szász temetkezési társulatok 146.
 Érem- és könyvvásár 24. 25. 71. 72. 112. 113. 159. és a 4. füzet borítékján.
 Éremgyűjtemények Bács-Bodroghmegyében 131.—134. — Delhaes-féle 120.—122. — Loebecke-féle 149.
 Éremkedvelők egyesülete 22. 103.
 Éremkiállítás Budapesten 22.

Éremleletek a következő lelőhelyekről: Abony 105. Alsó-Diós 139. Apatin 50. Árpás 142. Bács 50. Bács-Kertes 50. 51. Bácsmegeye 91. Bács-Szentiván 50. 51. Békés-Gyula 105. Beregmegeye 105. Bogojeva 51. Bretonne 2. Buda 140. Bukovica 155. Crnac 153. Csehország 123. Csonoplya 51. Csuzsa 140. Deáki 142. Dobsina 20. Dombóvár 3. Dunaszekcső 133. Eger vidéke 15.—17. Egervár 19. Eszteregnye 131. Esztergom 21. Garabonc 105. Garcin 154. Gárdonyi 3. Gerlitzenalpe 107. 108. Gombos 142. Gornji Hrusevac 154. Gradina 50. Gyöngyöspata 17. Gyurgyevo 4. Harka 123. Hercegszántó 50. Hódság 50. Hontmegeye 3. Horvátország 109. 152.—156. Irig 155. Ismeretlen helyről 142. Jezerane 155. Kááp 139. Káptalanfalva 140. Kis-Kőszeg 133. 140. Kismező 3. Knežinec 154. Koncanica 155. Kovás 139. Kozarevác 4. Kőrös medre 140. Kupuszina 50. Kusonje 155. Lászlóvár 5. Lénárd-Daróc 139. Lengyelország 110.—112. Lipoglava 154. Margitta 17. Mászlonypuszta 3. Mazin 153. Medak 155. Mezőkászony 139. Mitrovica 153. Mogyoród 139. Monostorszeg 50. 51. Morvaország 123. Nádasd 4. Nagyabajom 91. Nagykikinda 139. Nagyteremia 139. Narta 152. Nemesdéd 140. Nemesvölgy 21. Nógrádmegye 3. Noricum 3. 4. Olad 2. Orahovica 155. Ostrovo 154. Ószőny 125. 128. Ósztapár 50. Pacsa 139. Pecsely 140. Podvornica 154. Pozsony 139. Priglevica Szentiván 50. 51. Pusta Jarkovci 156. Richárdpuszta 109. Rigyócz 105. Salánk 139. Sebesics 51. 136. Selmezbánya 105. Simmering 4. Sipkó 139. St. Petar 154. Stradonice 4. Sv. Ilija 156. Szabadbattyán 142. Szabadka 50. 105. Szalacska 142. Szántova 50. Szeghegy 50. Szemlak 105. Szent-György 4. Szerbcsanád 109. 139. Szerémegye 22. Szivac 51. Szoboszló 105. Tamásda 105. Tarcál 139. Táth 90.—92. Teke 139. Temesremete 142. Téth 90.—92. Tiszapolgár 142. Titel 50. Tokores 140. Vác 3. Vajdahunyad 137.—139. Valpovo 153. 155. Vaskút 50. Velem-Szentvid 1.—5. Versec 126. Vinkovce 22. Virovitica 154. Vitojevci 153. Vörösmarth 133. 139. Vranic 155. Zagyva-Szentjakab 16. Zombor 50. 51.

Éremtár (Berlinben) 12.—15. — modern be-
rendezése 13.—15 — új szerzeménye 149.
Ernusz József 2.
Érsekújvár 18. 53. 57.
Erzsébetváros 57.
Eszteregnyei éremlelet 140.
Esztergom 53. 57. — esztergomi éremlelet
21. — érsekek pisetum-joga 95.—97. —
pénzverde 92.—97.
Ezres bankó (1849-ből) 40.
Ezüstvagdalék éremleletben 111.

F.

Fa piókok 69.
Falcione Sándor 135.
Félegyháza. Lásd: Kiskún-Félegyháza.
Felka 57.
Ferdinánd (I.) emlékérméi 157. 158. — (II.)
9. 10. — (III.) 11.
Ferdinánd osztrák császár 147.
Ferenczy István 144.—152.
Fiókok (éremtárban) 13. 14.
Fischer 149.
Fiume 57.
Forrer R. 123. 124.
Francia kivonat 36. 76. 116. 160.
Frey Imre (id.) 135. — (ifj.) 50. 51. 133.—137.
Friesachi fillérek 19. 154.
Fülöp (II.) macedóniai király pénzei 50.

G.

Gallé Tamás dr. 137.
Gálóczi Zoltán 92.—97.
Garabonci éremlelet 105.
Garcini éremlelet 154.
Gárdonyi kelta pénz 3.
Gerlitzenalpei éremlelet 107. 108.
Gertinger Adolf 134.
Gesatorix kelta király pénze 107. 108.
Ghesquère abbé 24.
Gnecchi Francesco 127.
Gohl Ödön 1.—4. 9.—11. 12.—15. 18. 19.
22. 23. 24. 25. 35. 36. 46.—49. 51.—
69. 71. 72. 76. — 92. 98.—105. 112. 113.
115. 116. 117.—133. 136.—142. 145.—
149. és B. U. E. pótléka (melléklet).
Gombosi éremlelet 142.
Gornji-hrusevac éremlelet 154.
Goslari pénzverde 111.
Gozsdu Elek plakettje 103.
Görög levélbélyegek éremképekkel 148. —

pénzek a berlini éremtárban 149. — pénzek leletekben 50. 51. 77.—90. 120. 137.—139. 141.

Görögországi bűbajos érmek 131.—133.

Gradinai éremlelet 50.

Groner Egon 23.

Guglinger Farkas (Wolfgang) 158.

Gumowski Maryan 110.—112. 156.—158.

Gyöngyös 57.

Gyöngyöspatai éremlelet 17.

Gyömk 57.

Győri éremtár 52. 57. — kirándulás 114. — plakett 103.

Gyulay Pál plakettje 103.

Gyulafehérvár 53. 58.

Gyurgyevói kelta éremlelet 4.

H.

Hajdúnánás 58.

Halas 53. 58.

Halász Gábor 5.—8. 12. 37.—46. 72.

Hamisítvány 22. 24. 105. 131.—133. 137.

Hamlet-plakett 145.

Harkai éremlelet 122. 123.

Hartwick 94. 95.

Haynau 40. 46.

Heckenast Gusztáv 44.

Heindlhofer Róbert (id.) 135.

Hercegszántói éremlelet 50.

Hibrid denár (római) 104.

Hódsági éremlelet 50.

Hohenauer Mihály 158.

Holland (Stefan von) 158.

Holló László 112.

Homonna 58.

Hontmegyei kelta pénz 3.

Horváth A. János 20. 21. — Mihály 94.

Horvátországi éremleletek 109. 152.—156.

Hunyadi János és László érme 149. 150.

Husvéth István 135.

I.

Igló 58.

Ikonografiai adatok 78. 84.

Incus pénz 104.

Ipáregyesületi érem 49.

Ipárművészeti érem 103.

Ipolyság 58.

Irigi éremlelet 155.

Irodalom 23.—24. 69.—71. 105.—112. 149.—158.

Ismeretlen lelhelyről való éremlelet 142.

(Szent) István 92.—97.

Iványi Béla 152.

J.

Jagellók érmei 156.—158.

Jászberény 58.

Jászó 58.

(Szent) János rézolvastó érme 100.

János Zsigmond plakettje 158.

Jelentések a m. nemz. múzeumról 108. 109.

Jeszenszky Alajos 46.

Jezeranei éremlelet 155.

József főherceg robotjegyei 102. 103.

Jurkovich Emil 152.

K.

Káápi éremlelet 140.

Kamara haszna 95.

Kalocsa 58.

Kamatos utalvány 37.

Kaposvár 58.

Káptalanfalvi éremlelet 141.

Karácsonyi János 94.

Karcag 59.

V. Károly emlékérmé 157.

Károly-kaszárnya 5. 44.

Kárpáti Kelemen 1.

Kassa 59.

Kazinczy-érem üveg utánzata 49.

Kecskemét 53. 57. — kecskeméti népszokás 23.

Kegyérem 98.

Kelta pénz 1.—5. 50. 107. 108. 122. 142. 152. — öntőminták 122. — pénzverő dúcok 142.

Kenner Frigyes 123.

Kertay Victor 15.—17.

Kertschek 45.

Keszthely 59.

Kézikönyv (num.) 71. 72.

Kirmiss 70.

Kiskőszegi éremleletek 133. 141.

Kiskúnfélegyháza 53. 57. 112.

Kismezői kelta pénz 3.

Kiss Aranka 103.

Kisujszállás 57.

Kiviteli tilalom (Olaszországban) 105.

Klieber József 149.

Knegineci éremlelet 154.

Kolozsvári éremtár 52. 53. 59.

Komárom 60.

Koncanicai éremlelet 155.
Kossuth Lajos 5. 37.—46. — féle papírpénz
5. 6. 37.—46.
Kovács István 106. 107.
Kovási éremlelet 140.
Kováts Ferenc dr. 152.
Kozareváci kelta pénzek 4.
Könyvvásár (Lásd érem- és könyvvásár.).
Körmöcbánya 60. 104.
Kritasirus kelta király 108.
Kúnszentmiklós 60.
Kupido 123.—125.
Kupuszinai éremlelet 50. 51.
Kusonjei éremlelet 155.

L.

II. Lajos király emlékérméi 152. 158.
Lambert Pál plakettje 103.
Lange Konrád 147.
Larinumí pénzek 125.
Lászlóvári tesseraék 5.
La Tène kori edény 1. 50.
Lauenburgi emlékérem 100.
Ledniczky Ipoly 136.
Lenárd-daróci éremlelet 140.
Lengyelországi éremleletek 110.—112. —
pénzforgalom 111. 112.
Lenkei Henrik plakettje 103.
Leone Léoni 158.
Leszih Andor 11.
Léva 60.
Levélbélyegek éremképekkel 148.
I. Lipót 9. 10.
Lipova glavai éremlelet 154.
Lippa 60.
Liszt Ferenc emlékérmé 103.
Loebbecke Artúr gyűjteménye 149.
Losonc 60.
Lőcse 60.
Lugos 60.
Lukács Béla 40. 45.
Luschin Arnold 20. 70. 71. 107. 108. 123.

M.

Macedoniai II. Fülöp érmei 50.
Magyar állami papírpénz 6. 38. 46. — keres-
kedelmi bank 6. 38. 46. — királyi könyv 11.
— középkori pénzek 16. 17. 19.—21. 50.
120. 139.—142. 155. — Minerva 52. 53.
— nemz. múzeum 52. — num. társulat

25.—34. 72.—75. 113.—115. 158. 159.
— olasz zsetón 104.
Magyar N. gyűjtő 134.
Magyarországi éremgyűjtemények lajstroma
51.—69.
Magyaróvár 60.
Mahler Ede dr. 125.
Mahr Pál † 157.
Makó 60.
Makovicai uradalom robotjegyei 101. 102.
Mallnitzer tauerni éremlelet 107. 108.
Máramaros-Sziget 61.
Margittai éremlelet 17.
Mária királyné emlékérméi 157. 158.
Markianopolisi pénzek 89. 90.
Marosvásárhely 53. 61.
Máslonypusztai éremlelet 3.
I. Mátyás plakettje 145.
Maximianus Herc. arany medaillonja 127. 128.
Mayer István 135.
Mazini éremlelet 153.
Medaillonok (római) 104. 127.—131.
Medaki éremlelet 155.
Meller Simon 149.—152.
Menadier 13.
Metapontumi pénzek 125.
Mező-Miskolc 11.—12.
Mezőkászonyi éremlelet 140.
Mezőtúr 61.
Mieszko (I. és II.) 111.
Sz. Mihály-kongregáció 51.
Miletz-féle éremgyűjtemény 112.
Miske Kálmán báró 1.
Miskolc 53. 61. 105. — Miskolci egyház-
kerületi gyűlések 11. — pénzverde 11. 12.
Mitrovicai éremlelet 153.
Mittheilungen 156.
M—M verdejegy 11. 12.
Moesiai pénzek 77. 81.—90. 126.
Mogyoródi éremlelet 140.
Mohácsi csata emlékérméi 158.
Molnár Lajos † 113.
Monatsblatt 24.
Monostorszegi éremlelet 50. 51.
Munkács 61.
Muschinger Vince emlékérmé 121.

N.

Nádasdi éremlelet 4.
Nagy-bajomi éremlelet 91. — Bánya 61. —
Becserek 61. — Enyed 53. 61. — Ka-

nizsa 53. 61. — Károly 61. — Kikindai
éremlelet 140. — Körös 62. — Rőce 62.
— Szalonta 62. — Szeben 52. 62. 146.
— Szombat 62. — teremiai éremlelet 139.
— Várad 62.
Nap és hold képe 125. 126. 155.
Napoleon (I.) emlékérméi 121.
Nartai éremlelet 152.
Naszód 62.
NCPR ellenjegy magyarázata 107.
Nemesdédi éremlelet 141.
Nemesvölgyi éremlelet 21.
Német kivonat 35. 36. 76. 115. 116. 160.
Nemzeti múzeum éremtára 52. 55. — dáciai
és moesia pénézei 77.—90. 126. 127. —
Decentius-medaillonja 104. 131. — gyara-
podása 109. — jelentései 108. 109.
Népies szokások 23.
Neufahrer Lajos 158.
Nikopolis ad Istrum 90.
Nógrádmegyei kelta pénz 3.
Noricumi pénzek 3. 4 — kelták 108.
Num. Gesellschaft (Bécs) 105. — irodalom
112. (lásd még: Irodalom) — kézikönyvek
70. 71. ritkaságok 18. 19. 68. 69. 98.—
100. — társulat (lásd még: Magyar) köz-
gyűlése 73.—75. — társulat tagjai 27.—34.
Nyáry Jenő báró 48.
Niregyháza 62.
Nyitra 62. — Nyitrai káptalan robotjegyei
46.—48.

O.

Obeslaus László emlékérmé 98. 121.
Oladi éremlelet 2.
Olasz-magyar zseton 104. — kiviteli tilalom
105. — num. atlasz 110.
Orahovici éremlelet 155.
Országgyűlés (1848) 5. 40.
Ostrovói éremlelet 154.
Ó szőnyi éremlelet 125.
Ó sztapári éremlelet 50.
Osztrák pénzek 121.
Ottó-féle denárok 111.
Öntőminta (kelta) 122. 141.
Ötvös Gábor 23. 24. 69.—71. 105.—112.
149.—159.

P.

Pacca-féle törvény (olasz) 105.
Pacsai éremlelet 140.
Pallasfejes barbár pénz 122.—125.

Pancsova 63.
Pannonhalmi éremtár 52. 63.
Pántocsek 48.
Papadopoulos 131.
Papírpénz 5.—8. — elégetése 40. 42. — a
szegedi múzeumban 142.—145.
Pauler Gyula 94.
Pécs 53. 63.
Pecselyi éremlelet 141.
Pelso 4.
Pénzverde Abrudbányán 12. — Esztergom-
ban 92.—97. — Goslarban 111. — Mis-
kolcon 11.—12. — Posenben 111. —
Székesfehérváron 92.—97.
Pesti bankjegynyomda 5. 44. — szükség-
bankó 43. 44.
Petőfi-plakett 22.
Petrikovich János dr. 109.
Philippeusok 50.
Philippus pater ikonografiája 78. 84.
Pick (Behrendt) 77. 78. 126.
Pión 69.
VII. Pius pápa emlékérmé 149.—152.
Podvornicai éremlelet 154.
Polikeit Károly 20. 21.
Poprád 63.
Pór Antal 94.
Poseni pénzverde 111.
Pozsony 63. — pozsonyi éremlelet 139.
— liceum éremtára 52. 63.
Privigye 63.
Ptolomaeus III arany medaillonja 120.
Pusta jarkovcii éremlelet 156.
Pyrrhos pénzei 123.

R.

Radvánszky Béla báró † 113.
Raffnai éremlelet 110.
Rákóczi Ferenc (II.) pénzverdéje 11. 12.
— György (II.) pénzei 120.
Rákospalota 64.
Ráth György emlékérmé 103.
Regényi István (ifj.) 136.
Regia civitas 92.—97.
Reichenberg-címer 10.
Réthy László dr. 6. 97. 158.
Richárdpusztai éremlelet 109.
Rigyczi éremlelet 105.
Rimaszombat 64.
Ritka érmek 18. 19. 68. 69. 98.—100. 158.
Robotjegyek 46.—48. 101.—103.

Rohde Tivadar 105.

Rollin † 147.

Római aranyak 50. — aranyak barbár utánzatai 90. 91. — aranyak hamisítása 22. — hibrid denár 104. — medaillonok 104. 127.—131. — pénz 16. 23. 50. 105. 110. 120. 136.—142. 153.—156. — pénzek barbár utánzatai 90.—92. 124.—126. 131.—133. 138. — pénzek üveg utánzatai 49.

Román emlékérmek 23.

Rottenbiller Lipót 38.

Rozsnyó 64.

S.

Sal Zsófia emlékérmek 9.—11.

Salánki éremlelet 140.

Sándor (Nagy) aranyának barbár utánzata 104. — pénzei 50. 123.

Sárospatak 64.

Sátoralja-Ujhely 64.

Sbornik 109.

Schul... 136.

Schwabe Rudolf 24.

Schweidel-emlékérem 51.

Schwerer János 134.

Scordisci 125.

Sebesicsi éremlelet 51.

Segesvár 64.

Seleukos I. Nikator pénzei 123.

Selmecbánya 53. 64. — selmecbányai éremlelet 105.

Semmelweis-plakett 103. 147. és B. U. E. pótlékában.

Sepsi-Sz.-György 64.

Serrure R. 24.

Siebmacher 9. 10.

Simmeringi éremlelet 4.

Sipkói éremlelet 140.

Sírkövek 125.

Somodor 125.

Sonnenthal Adolf emlékérmek 103.

Sopron 53. 64.

Spener 9. 10.

Stadau-címer 10.

St. Petari éremlelet 154.

Strabo 4. 108.

Stradonicei éremlelet 4.

Stuart Mária pénzei és zsetónjai 69. 70.

Sümege 65.

Sv. iljái éremlelet 156.

Svoronos 13. 131.

SZ.

Szabadbattyáni éremlelet 141.

Szabadka 65. — szabadkai bunyevác szokás 23. — éremlelet*50. 105. — papírpénz 51. 136. — terménykiállítás érme 51.

Szabó Elemér 136.

Szalacscai lelet 122. 142.

Szalay 93.

Szamosujvár 65.

Szántovai éremlelet 50.

Szarmata érmek 125. 126.

Szarvas 65.

Szászok (erdélyi) 146.

Szatmár 65. — szatmári baromfikiállítás érme 145.

Szavójai Jenő hg. emlékérmek 51.

Széchenyi-érem üveg utánzata 49. — Ferenc éremgyűjteménye 53. 55.

Szeged 53. 65. 142.—144. — szegedi bankó 6. — múzeum 142.—144.

Szeghegyi éremlelet 50.

Szegzárd 53. 65.

Székely-Keresztúr 65. — Udvarhely 53. 66. Székesfehérvár 66. — székesfehérvári pénzverde 92—97.

Szekfü György 136.

Szekrények (éremtári) 13. 14.

Szemere-féle kincstári utalvány 42. 43.

Szemlaci éremlelet 105.

Szent István 92.—97.

Szentes 53. 66.

Szentgotthárd 66.

Szentgyörgyi éremlelet 5.

Szentháromság érem 98.

Szerémmegye 22.

Szerzői jog 137.

Szerbcsanádi éremlelet 109. 140.

Szilágyssomlyó 53. 66.

Szirmai Tony 103.

Szivaci éremlelet 51.

Szkordiszkusok 125.

Szoboszlói éremlelet 105.

Szolnok 66.

Szombathely 53. 66.

Sztebniki üveghuta 101.

T.

Tagok névsora 27.—34.

Tamásdai éremlelet 105.

Tarcali éremlelet 140.

Tárlók (éremtárban) 14.
 Tarnovszky Géza dr. 135.
 Társulati élet 25. 26. 72.—75. 113.—115.
 158. 159.
 Táthi éremlelet 90.—92.
 Taurisci 4. 108.
 Tekei éremlelet 140.
 Teknika 23. 24. 78. 104. 110. 122.
 Telcs Ede 103.
 Temesremetei éremlelet 142.
 Temesvári éremtár 52. 66.
 Temesváry János 135.
 Temetkezési társulatok bárcái 146.
 Tennberg-címer 10.
 Tesserák 4. 5.
 Téthi éremlelet 90.—92.
 Thallóczy 95.
 Thököly Imre emlékérmé 145.
 Thorwaldsen 149.
 Thury József † 103.
 Tiszafüred 67.
 Tizáninneneni ref. egyházkerület 11. 12.
 Tiszapolgári éremlelet 142.
 Titeli éremlelet 50.
 Tordai kiállítás érme 146.
 Tokorcsi éremlelet 141.
 Tömörkény István 141.—145.
 Török Béla 48. — Gábor 48.
 Trattner Károly 152.
 Trencsén 67.
 Trsztena 67.
 Turóc-Szentmárton 67. 109.

U.

Ujdonságok 103. 145. 146.
 Ujverbász 67.
 Ujvidék 67.
 II. Ulászló aranyérme 120. — emlékérmé
 157. 158.
 Ungvár 67.
 Üveg érmek 48. 49. 101. 102.

V.

Vác 53. 67. — Váci kelta pénz 3.
 Vágúlyhely 67.
 Vajdahunyadi éremlelet 137.—139.
 Valpovoi éremlelet 153. 155.

Vas- és fémipari kiállítás érme 103.
 Vaskuti éremlelet 50.
 Vég Ödön 95.
 Velem-szentvidi éremleletek 1.—5.
 Velencei emlékérmé 19.
 Vend fillérek 111.
 Vespasianus ellenjegye 106. 107.
 Veszprém 67.
 Versec 53. 67. — verseci éremlelet 125. 126.
 Viczay-érmé üvegutánzata 49.
 Viminaciumi pénzek 77. 81—89. 110. 126.
 Virovitici éremlelet 155.
 Vitézségi érmek 148.
 Vitojevci éremlelet 155.
 Vízjegyi dobsinai bankón 6. 7.
 Vjesnik 109. 152.—156.
 Vodica éremlelet 50.
 Vörösmarthi éremlelet 133. 140.
 Vranici éremlelet 155.

W.

Wagner Rikárd emlékérmé 103.
 Waltrovics 131.
 Weifert Ignác 131. 132. 134.
 Welcz (Weltz) 9.
 Welzer Zsigmond emlékérmé 9.—11.
 Werthner Ábrahám 98.
 Windischgrätz 42.

Z.

Zágrábi múzeum 152.—156.
 Zagyva-szentjakabi éremlelet 16.
 Zahn György 48. 49.
 Zalaegerszeg 67.
 Zborói uradalom robotjegyei 101. 102.
 Zechmeister Károly plakettje 103.
 Zenta 68.
 Zichy Gyula dr. gróf emlékérmé 145. —
 Károly gróf plakettje 99.
 Zilah 68.
 Zircz 68.
 Zlatnói üveg érmek 48. 49.
 Znak 101.
 Zombor 68. — zombori éremlelet 50. 51.
 — Schweidel-érmé 51.
 Zsetón-gyűjtemény 122.
 Zsolna 68.

Velem-Szentvidi kelta pénzek és bronz tesserák.

Velem-Szentvid (Vas megye, Kőszegtől délnyugatra) község határa az ott nagy számban előforduló, különösen bronz régiségek révén, mint lelőhely, ismeretes úgy a hazai, mint a külföldi régészek előtt.¹ E lelőhely kikutatása és az eredmények közzététele Kárpáti Kelemenén kívül Miske Kálmán báró érdeme és neki köszönhetjük az alább ismertetendő velemi kelta pénzeknek és tesseráknak az elkallódástól való megmentését is, melyeknek egy részét a nemzeti múzeum az ő ajándékképpen őrzi.

Itt nyujtom az egyes éremfajok ismertetését:

1. Az 1900. év elején egy 51 kelta ezüstpénzből álló velemi éremleletet volt alkalmam tanulmányozni, melynek egy részét aztán a nemz. múzeum meg is szerezte gyűjteménye számára. Ez 1899. évi március hóban került ki a földből. A pénzek egy alacsony, setét-szürke, hasas edényben voltak, melynek átmérője talpán 64, öblén 122 mm. volt, magassága 85 mm. Pereme a La-Tène-edényeket jellemző módon lekerekített és felső széle alatt 20 mm.-nyire körülfutó barázdával volt ékesítve. (B. Miske K. adata.) Ez a lelet csupa azonos típusú, de több bélyegváltozatú nagyobb fajta kelta ezüst pénzből állt (úgynevezett tetradrakmonok), melyeknek típusát az idemellékelt 1. ábrán mutatom be.

Az érem előlapján bajúszatlan és szakálltalan fej (ú. n. Apollo-fej) látható. A fej jobbra fordult és 3 pont-sorból álló koszorú övezi, mely fölött sűrű hajzata látszik. A nyakszírt a hajfürtöket stilizált módon díszítővonalak jelzik. A szemet s az ajkakat egy-egy pont jelzi.

Hátlapján balfelé nyargaló lovak foglal helyet. A ló feje kezdetleges módon egy háromszöggel van ábrázolva, melyben a szemet ábrázoló pont van elhelyezve. A fülek vagy egészen hiányzanak, vagy csak egy-egy vonalkából állanak. A sörényt egy, a változatok szerint különböző, ritkább vagy sűrűbb pont-sor jelzi. A ló lábszárai kettős vonalakkal, patái lefelé fordított ívonalból vannak képezve. A ló farka vagy több párhuzamos hullámvonalból vagy 2 hullámvonal közé rakott pontokból vagy vonalakkal van alakítva. A lovak teste igen csenevész, leginkább a mellrész erős, a fej egy nagyobb pontból áll, melyet pontkör övez, sugár vonalakkal, vagy anélkül. Némelyik változaton a lovak sarkán egy pont (sarkantyú), vagy a lovak mögött egy pont, továbbá néha a ló szügye előtt egy kis köröcske, vagy egy nagy pont, vagy a ló hasa alatt 4 pont látható. Ez utóbbi válto-

¹ Miske K., Freiherr: Die Bedeutung Velem-St.-Veits als prähistorische Gussstätte mit Berücksichtigung der Antimon-Bronze Frage. (Archiv f. Anthropologie 30, S. 124.) — Továbbá: Miske K. az Arch. Ért. XXIV. k. 250. l. — Kárpáti K. u. ott XVI. k. 295. l. stb.

zaton a ló lábai egyszerű vonalakkból állanak. A ló olykor áll, olykor lép, vagy pedig vágtat. Egyéb változatokat az előlapon figyelhetünk meg, így a fejet 1 vagy 2 sor pont környezi félkörben, utóbbi esetben a sor pontot vonal választja el. A nyakrész vonalai is különbözőképpen vannak megrajzolva. V. ö. Pichler. Repertorium, I. k., 4. t. 71. sz.

Ezen éremtípus fönti változataiból 11-et bír a nemz. múzeum az 1900-ik évi velemi leletből. Anyaguk jó ezüst, átmérőjük 21—25 mm. közt váltakozik, alakjuk átlagosan elég szabályos, peremük simán lekerekített, súlyuk pedig átlag 10·4 gr.; a legsúlyosabbik 10·64 gr., a legkönnyebbik 10·08 gr. — E típusnak egy változatát De la Tournál 9862. sz. alatt adja, de súlya (Muret-Chabouillet 9861—2. sz.) 9·85, illetve 9·30 gr.

Az 1902—1903. években még 2 hasonló érem került elő Velemben, ezek egyike 21—23 mm., 8·16 gr., a másik pedig 9·43 gr. Mindkettő a nemz. múzeumba került. — Ezeken kívül egy Oladon (Vas m.) lelt példányt is láttam Ernuszt József szombathelyi gyűjteményében.

2. Előbbiekhez hasonló típusú nagy ezüst pénz, előlapján erősen előreálló orrú, 3 sor ponttal koszorúzott férfifej jobbfelé, a szemöldök 2 sor pont közé helyezett aránytalanul nagy ívonal.

Hátlapja az előbbiekéhez hasonló, de kettős veretű. A lovag ez okból csak hiányosan látszik, a ló fejét pedig az előlapi kép egy része takarja el. — Ezüst, 21·5—23 mm., 9·91 gr. — NM.

3. Balra tekintő bajúszatlan és szakálltalan férfifej, homlokát egy sor durva pont s e fölött 2 sor babérlevél, végül legfölül 1 sor kisebb pont övezi, haját egymásba vágó s egymást keresztező vonalak alkotják. Lenn gyöngykör részei láthatók.

Hátlapján balfelé haladó lovag. A ló feje 2 vonalból, patái ívonalakkból, lábszárai az előlábakon kettős, a hátsó lábakon egyszerű vonalakkból állanak. A ló farka 1 hajlított vonalból áll. A lovag gyeplőt tart, teste elég természetesen van megrajzolva és meztelen. — Ezüst. 18—22 mm. A lapka eredetileg hiányos. Súlya 9·42 gr. — NM.

4. Ezüst kis pénz. Előlapja egy félkörbe foglalt pont, a félkört viszont félkörben sugarak környezik. (Első pillanatra az ú. n. kagylótípusú kelta arany pénzekre emlékeztet, Muret-Chabouillet azonban, — 220. l. 9472. sz. — emberi fejnek magyarázza) A Bibliothèque nationale példányain: De la Tour 9472. sz. a pont alatt még egy vonáska látszik; ez lenne az orr, a pont a szem, a sugarak a haj.

Hátlap: ló balfelé, erősen meghajlott derékkal. Egyik velemi példányon, úgyszintén De la Tour idézett rajzán a ló fölött félkörbe foglalt pont látható, ez lenne a loagnak a feje.

Ezüst. a) 9 mm., 0·44 gr. — NM. — b) 8—8·5 mm., 0·49 gr. — c) 10—9·5 mm., 0·69 gr. — d) 9 mm., 0·45. gr. — e) 8—9 mm., 0·47 gr. — NM.

Velemről mindössze ezt az öt példányt ismerem. A De la Tour-féle 9472. sz. érem-példány súlya 0·60 gr., lelőhelye pedig Bretonne, Franciaországban.

5. Kopott kis pénz. Talán az előbbiekkel azonos faj, de nem állapítható meg biztosan. — Ezüst, 10·3—8 mm. súlya 0·395 gr.

6. Arany kispénz. Domború, veret nélküli és egyenetlen előlap. Hátlapján 3 befeled hajló ívonal, s ezek mögött az érem széle felé irányuló rövid vonalkák. — Arany. 9·5—9 mm., 0·84 gr. — NM. — Előbbivel együtt találták. Hátlapja a Num. Zeitschrift 27. k. III. tábla 11. sz. érem hátlapjának változata. Egy másik hasonló példányt is találtak Velem-Szentviden, mindkettőt a nemz. múzeum őrzi. Ez 9 mm., 0·835 gr.

7. Arany kispénz. Előlapja veretet nem visel és domború. — Hátlapján 2 tojásdad dombocskva van körülfutó zeg-zugos vonalkák közt. (V. ö. Num. Zeitschrift 1895., 27. k., III. t. 10. sz. hátlapját, amelynek változata.) — NM. — Súlya 8·23 gr.

Nézzük már most a fönt leírt éremfajok hovatartozóságának kérdését. Az 1. sz. alatt leírt nagyobbajta ezüstpénzek, melyek Velemben tömegesen fordultak elő, más alkalommal, úgy régebbi, mint újabb leletekben szórányosan is előfordultak. E szórányos leletek egy része biztosan Velemben került elő. Az említett nagy leletről tehát azt kell tartanunk, hogy nem valami véletlenség folytán ásatott el ottan, hanem azon a vidéken forgalomban volt pénzekből áll. Egyéb tekintetek is kényszerítenek arra, hogy a pénzek odavalóságát elfogadjuk. Bizonyos tipológiai és metrologiai rokonságban állanak ugyanis a dunántúli hazai kelta pénzekkel, úgyszintén a stájerországi (noricumi) kelta pénzek némely fajtáival. Első sorban a 10 gramm körüli súlyuk köti le figyelmünket, mely elárulja, hogy hasonló pénzláb alapján verettek egyéb dunántúli fajokkal és a noricumi (úgy néma, mint későbbi feliratos) pénzekkel. Ami a típust illeti, e tekintetben a rokonság a fönti fajok közt nem mindig szembeszökő, hanem némi megfigyeléssel biztosan kimutatható. A velemi 1. sz. pénzfaj nem eredeti koncepciója a készítőjének, hanem egy régebbi, aránylag tökéletesebb, szintén nyugati éremfajnak korcs utánzata. Mintájul az előlapra nézve, a De la Tour atlaszában 9901. és 9907. sz. a. (Collection Windischgrätz 2950. sz.) éremfaj szolgált. Ezen régebbi éremfaj szorosabb hazája még nem mutatható ki biztosan, hanem egy Gárdonyban (Fehérmegye) lelt rokon faj és tipológiai indokok alapján a dunántúli vidékekre tehető. Ugyanezen (Wind. 2950. sz.) éremfaj hátlapja a ló alakításában feltűnően emlékeztet Audoleon pénzeire (Head, H. N. 152. kép) és ha tekintetbe vesszük a Morava s tovább a Dráva és Száva völgyén át irányuló élénk forgalmat kelet s nyugat közt a Kr. e. századokban, továbbá azon körülményt, hogy az Audoleon feliratú érmek egy más típusa a mai Hont- és Nógrádmegyékben otthonos volt, igen valószínű, hogy az Audoleon-tól való fönti származtatás is megállja helyét.

Azok a tipológiai elemek, melyek alapján dunántúli kelta pénzeink régebbi, a Kr. e. III—II. századokból datálható legtöbb fajtájának egymás közti rokonsága kimutatható, a következők: Az előlapon: 1. bajusztalan és szakáll nélküli férfifej, 2. három sor pontból álló koszorú a fej körül, mely fölött a hajzat legtöbbször simán a fej alakjához simul, némely — s ezek közt a noricumi — fajokon ellenben apró gallyakhoz hasonló fürtökkel van ábrázolva. A hátlapon: 1. a ló lábszárai 2 vonalból állanak, melyek a térdhajlásokban olykor 1 pontban egyesülnek s alább ismét szétválnak. 2. A patákat egy-egy lefelé fordított félholdacska jelzi. 3. A ló farka többnyire 3—4 párhuzamos hullámos vonalból áll. 4. A ló sörénye pontozott. 5. Az előláb tövének izmai a ló szügyénél 3—4 erősen kidomborított csomóval vagy félholdas görbülettel vannak kiemelve. Mindezen ismertető jelek nem valamennyi érmen fordulnak elő mind együttesen, hanem fölváltva, csoportonként jelennek meg.

Azon noricumi és hazai dunántúli éremfajok, melyek a fönti alapon rokonságba hozhatók, egyelőre ezekben foglalhatók össze:

- a) A velemi 1. sz. éremfaj (De la Tour 9862. sz.).
- b) De la Tour 9901., 9907. sz., Windischgrätz 2950. sz.
- c) Ugyanezen előlap, mint az előbbié, hanem a hátlapon kantáros ló b., fölötte nagy kerék, alatta kisebb kör, középponttal.
- d) Hasonló előlap, mint a De la Tour-féle 9901. és 9907. sz., a hátlapon lovag b., fölemelt jobb karral. Fönn I A I A, a ló előtt >, a ló alatt A, a ló előlábai közt sugaras nap. 12·3 gr. Egy példányt Gárdonyból (Fehér m.) ismerünk.
- e) De la Tour 9922. sz. (Egy példánya Vácról ismeretes.)
- f) Szakálltalan diadémós fej b., hátlapján lovag b., sisakjáról hátralengő hosszú tollal (?), fönn II H, lenn díszítmény. 12·21 gr. Egy példány Kismezőről (Vas m.) ismeretes.
- g) A velemi, föntemplített 2. sz. ezüst pénz.
- h) A Dombóvár-mászlonypusztai leletből való nagy ezüstpénzek. Durva fej b., 3

gyöngysorból álló koszorúval s e fölött összefogott hajjal. Hátlapján lovag b., tollas sisakkal, félig tárt karokkal. A ló előtt >, előlábai közt ◇, a ló alatt Triquetrum. Szügyén erősen domborított izmok. A lófej ◇ alakú. Patái ~ alakúak, átlag 12 gr. körüli súlyúak.

i) A kozareváci és szentgyörgyi (Gyurgyevo) leletekből származó nagy ezüstpénzek. Durva fej b. 3 sor pontból álló koszorúval és e fölött 3 sor apró gallyakhoz hasonló díszítményből álló haj. Hátlapján ló b., hullámos farkkal és sörénynyel, szügyizmokkal és ~ alakú patákkal. Átlag 10 gr. körüli súlyúak. Pichler, Repertorium, I. k. 3. t. 19. sz.

j) De la Tour 9838. sz. Hátlapja a dombovári pénzekéhez hasonló.

k) A Collection Windischgrätzben 2867. sz. a. és Lelewele atlaszában II. t. 6. sz. a. foglalt érmek. Előlapjuk háromféle különböző fejfel fordul elő. Súlyuk 12 gr. körül van.

l) Előlapja, mint a Num. Közl. II. évf. 57. lap, 1. kép, de hátlapján lovag b., kezében torquis, mögötte ☉. A ló feje ú. n. trombitaszájú, lenn ~ ~ ~

m) De la Tour 9924—25., Wind. 2809. sz. Noricum ezüst pénzem.

n) De la Tour 9920. sz.

o) De la Tour 9912. sz., Wind. 2841. sz.

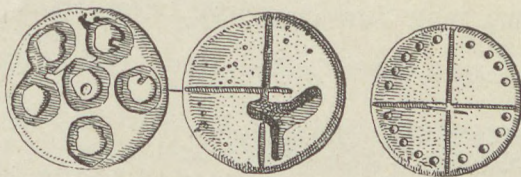
A 4. sz. ezüst aprópénzre nem ismerek közelebbi analógiát. Egy példánya Csehországban, Stradonicében előfordult, de ismervén az itt talált pénzek gyűjtékes — a legkülönbözőbb vidékekről összehordott — mivoltát, ez nem döntő érv, s amúgy is csak egy példányról van szó. A Bretonne-ben, Franciaországban lelt másik példány szintén csak elhurcolás révén került oda. Típusánál fogva ezen éremfaj eredeti hazáját inkább téném a mi vidékeinkre, mint Galliába.

A 6—7. sz. aranypénzek már ismét határozottan a közeli nyugati szomszédok felé terelik figyelmünket. A csehországi éremleletekben, úgyszintén Simmeringen előfordulnak hasonló veretek, s ezeket a bójoknak tulajdonították. És Velemtől mintegy 8—10 mértföldnyire éjszakra a sopronmegyei nádasi aranyéremlelet, ha nem is ugyanezen típusokat, hanem igenis ugyanazon csoporthoz tartozó arany statereket tartalmazott, melyeket szintén a bójoknak tulajdoníthatunk. (Arch. Ért. XXII. k. 322—331. l.)

A velemi kelta pénzek egy része tehát, névszerint az aranyak, bój pénzek. Hogy a nagyobb fajta ezüstpénzek mely népnek tulajdonítandók, arra nézve még korai ítéletet mondani. Lelőhelyüknél fogva ezeket is a bójoknak tulajdoníthatnók, de típusaik legalább a Kr. e. II. századba utalnak, amikor itt még bójok nem laktak. Strabo (p. 292., lásd Zeuss 254. l.) szerint a bójok földjén lévő tó (a Pelso) egyszersmind éjszaki határa volt a pannon törzseknek. E szerint kelták ott nem laktak volt, de a hazai éremleletek másra tanítanak és Fröhlichnek inkább adhatunk igazat, aki a pannonok éjszaki határát Baranyamegyéig letolja. Hacsak a szomszédos noricum Taurisci-re nem gondolunk, más kelta nép felől, melynek települési helye Velemnek megfelelne, nem nyújtanak névszerinti tájékozást a régi földrajzi és történeti írók, sem azoknak modern fejtegetői és magyarázói, mint Zeuss, Zippel, Müllenhof, Fröhlich stb. Az Azali törzsre, amelynek numizmatikai téren még alig hallottuk hírét, nem reflektálhatunk itt, megfelelő indokolás nélkül, ez amúgy is éjszakabbra, a Dunáig terjedő területen lakott, a bójok földjétől éjszakra. — Egyelőre tehát a legtöbb, amit a velemi pénzekből tanulságul vehetünk, az, hogy azon a vidéken voltak otthonosak, és hogy úgy típusaik, mint pénzlábjuk tekintetében a dunántúli hazai és a noricum kelta ezüst pénzek fölsorolt fajtáival rokonságban állanak.

II.

Velem-Szentviden kerültek még elő eddig ismeretlen, igen kezdetlegesen gyártott rézbárcák is. Pénzeknek aligha nevezhetnők ezeket, mert veret csak az egyiken van, és ennek is csak egyik oldalán, míg túlsó lapján esetleg szabadkézzel bevéselt keresztvonal látható, a másik pedig éppenséggel csak hasonló keresztet visel, beponcolt pontokból álló szegélyvel övezve.

1. Középen egy, s e körül öt hasonló, de nem azonos kerek, beponcolt díszítmény. Hogy mit kívántak ábrázolni, alig lehet megmondani. A kerek poncolás közepén szabálytalan kerek idom domborodik, melynek széléből két esetben hiányzik egy darab, a középsőn pedig egy kis homorú kerekesség látszik. Hátlapján a lapka tökéletlen öntéséből származó üreg és egy bevéssett vagy beponcolt keresztvonal, melynek egyik szára rövidebb a többinél. Réz vagy bronz, 22—22,5 mm. — 5 mm. vastag. — NM.

2. Középen bevéssett vagy beponcolt keresztvonal, melynek egyik szára kettős vonalú. Körülötte 18 beponcolt pontból álló szabálytalan szegély. Hátlapja sima. Réz vagy bronz. 21 mm. — 3 mm. vastag. — NM.

Analogiákat keresvén a föntiekhez, csak egy, némileg hasonló leletet tudok említeni hazánkból, és pedig ennek déli határáról. Krassó megye déli szélén, a Dunánál, Lászlóváron — mint értesültem, ottani romok közt — az imént bemutatott velemi leleteknél valamivel kisebb rézlapkákat találtak, melyeknek egyik oldalán egy, a lapka széleit érintő, kettős vonalú, bevéssett vagy poncolt keresztvonal látható, míg hátlapjuk egészen sima. — Az anyag s a gyártási mód tehát azonosak, kivitelük szintén igen hasonló. Minthogy sem fülük nincs, sem pedig átlukgatva nincsenek, nem tekinthetem ptykéknek vagy hasonló, a ruha vagy lószerszám ékítésére készült dísznek, hanem valószínűnek tartom, hogy durva, helybeli készítményű bárcák, úgynevezett tesserák voltak, melyeket esetleg valami játékhoz használtak piókok gyanánt. Valószínűnek tartom azt is, hogy a római kultúra körébe nálat, továbbá mindkét, egymástól különben oly távoleső lelőhely földrajzi fekvése, végül éppen azon körülmény, hogy két, egymástól ily távoleső helyen találták ezen, egymáshoz oly rokon kivitelű tárgyakat. Mindenesetre azonban provinciális készítményeknek kell tartanunk, nem pedig Rómából behozott árucikkeknek. — Olvasóink hasznos dolgot cselekeszenek, ha esetleg tudomásukra jött hasonló tárgyakról pár sorban szintén megemlékeznének.

Gohl Ödön.

Dobsíni szükségbankók.

Nemcsak hazánk történetében, de a világtörténet lapjain is páratlanul áll 1848—49-iki szabadságharcunk.

1848 július 5-én nyílt meg az első népképviselői országgyűlés, helyébe lépve a régi rendi alkotmánynak. — A bécsi kamarilla fondorkodásai, melyek már-már végveszélylyel fenyegették márciusi vívmányainkat, mintegy varázsütésre talpra állították a nemzetet.

Kossuth Lajos 200,000 főnyi katonát és 62 millió forint hitelt kért az országgyűléstől. A keblekben, a nemzetben élő hatalmas őserő megnyilatkozott s mint egy ember, egy hangon kiáltották: „Megadjuk!...”

A lelkes hazaszeretet úgyszólván semmiből állított elő hadsereget, pénzt, mindent. A nemzet zászlaja alá örömmel sorakoztak annak fiai a haza védelmére.

A háború másik főkellékének, a pénznek előteremtésére június havában kezdték berendezni a papírpénz-, illetve bankjegynyomdát Pesten, a régi Károly-kaszárnyában. Itt,

majd Debrecenben, néhány napig Szegeden, végül Aradon készültek a később oly értékelenné lett Kossuth-bankók.¹

A papírpénz az, melylyel legkönnyebben segít magán az állam zavaros pénzviszonyai között.

A magyar állami papírpénzek alapjául a közadakozásból összegyűlt 5 millió forint ezüst szolgált, mely a Magyar Kereskedelmi Banknál deponáltatott. Ezen alapon bocsátották ki az első 12¹/₂ millió forint papírpénzt 1 és 2 forintos bankjegyekben, — majd később sokkal többet alap nélkül.²

E mellett azonban nemcsak az állam, de sok más hatóság is ugyanígy segített magán, részben a pénzhiány miatti szükségből, főképp azonban a forgalomban beállott zavar miatt bocsátván ki szükségbankókat.

E szükségbankóknak már reális alapjuk nem volt, hanem csak fiduciális jelleggel bírtak. Forgalmuk kényszeren alapult. Rendesen állami bankjegyekkel való beváltásuk helyzetetett kilátásba. Képzeltük tehát, mily gyenge biztosíték volt ez, midőn még az állami papírpénzeknek sem volt több reális alapjuk, mint az említett 1 és 2 forintos jegyek számára deponált 5 millió forint.

Ismerjük a katonai és polgári hatóságok, városok, egyes osztrák parancsnokok, hatóságok, magánosok stb. papírpénzeit. Legtöbbet különféle városok bocsátottak ki. A kevésbbé ismeretes városi szükségpénzek legérdekesebb fajai közé tartozik a Dobsina városa által kibocsátottak csoportja.

A papírpénzek különben is eléggé fejletlen tudománya, mondhatjuk még csirájában levő ága a numizmatikának, sokáig nélkülözte a dobsinai szükségbankókat. Nem törődött ezekkel senki, értéket sem igen tulajdonítottak a divatját múlt kis pénzeknek. — Pedig ezeknek minden példánya egy-egy néma s mégis beszélő tanúja hazánk szomorú két évének. Ritkaságukat különben az is fokozta, hogy, mint szövegük is mutatja, beváltattak s valószínűleg megsemmisítették, úgy hogy csak néhány maradt fenn reánk s azok is bizonyára véletlenségből, — amit elfeledtek beváltani.

A magyar papírpénzek első magyar irodalmi ismertetése dr. Réthy László tárcája az „Alföld” című aradi ujságban³ (1893. évi 11. sz. január 14 ről). — Itt az 1893. évig ismert minden faj fel van sorolva. Azonban dr. Réthy ekkor még csak háromféle dobsinai szükségbankót ismer, az 1 és 6 krajcárost s a 2 forintost.

Azóta többféle újabb darabnak jöttünk nyomára. Egyik az 1 frtos, mely időközben került a m. n. múzeumba, a másik a 3 kros, melyből csak néhány példány ismeretes s mi is csak egy buzgó gyűjtő által ismerjük. Végül az 1860. és 1866. évi kiadásúak.

Itt adjuk az eddig ismeretes dobsinai papírpénzek rövid leírását.

1849. július 16. dátummal háromfélét ismerünk, 1, 3 és 6 krost. A szövege mind a háromnak teljesen megegyezik. A háromféle teljesen egy típus. Sötétkék papíron fekete nyomással. Úgy látszik azonban, e három faj elégtelen volt a forgalomra s azért jelent meg 1849. szeptember 1. kelettel az egy- és kétforintos. A kettő egy típus. Ezek fehér papíron fekete nyomással vannak készítve.

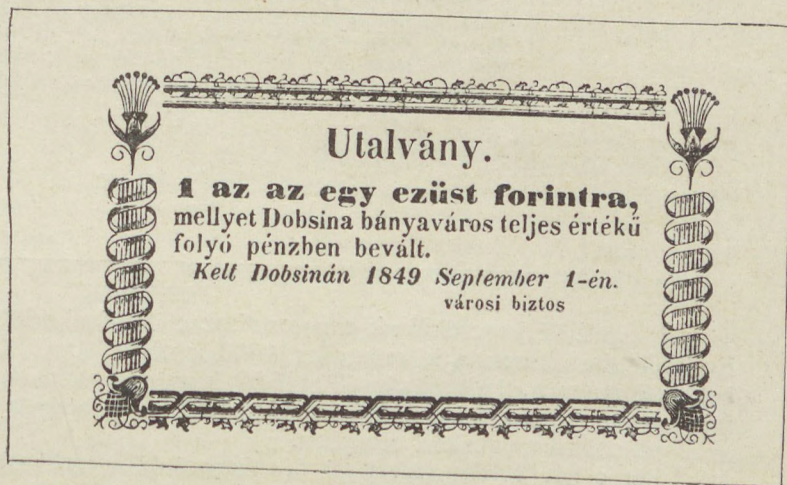
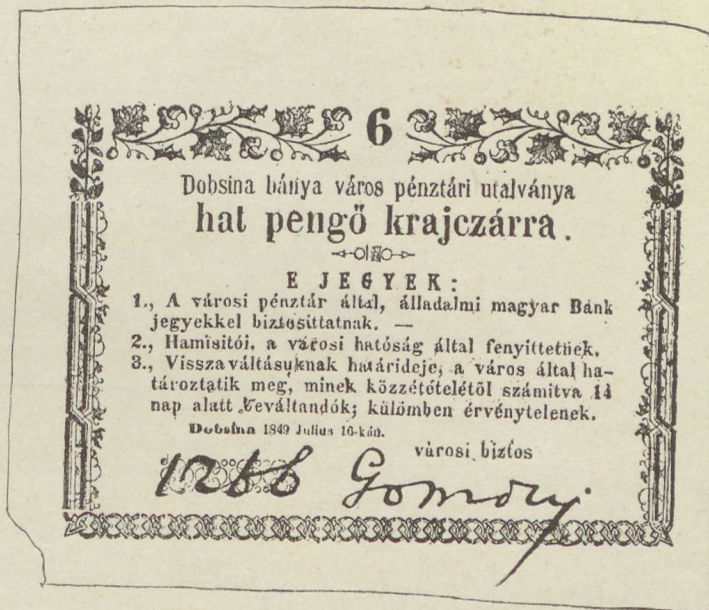
A dobsinai papírpénzek egyik legnevezetesebb tulajdonsága azonban, hogy egyedüli szabadságharci szükségpénz, melyen vízjegy van. Az 1, 3 és 6 kros ugyanis vízjeggyel van ellátva. Ezt még semmiféle eddig ismert szükségpénzünkön nem tapasztaltuk.

E vízjegyek valóságban csak a fényvel szemben tartva láthatók, s ha azokat szemlélve, előlapjukat természetes helyzetben magunk, a hátlapot pedig világosság felé tartjuk, a fenti helyzetben tűnnek fel.

¹ Firtinger Károly: „Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közel multjából.” Budapest, 1900.

² Horváth Mihály: „Magyarország függetlenségi harcának története 1848—49-ben.” Genf, 1865.

³ Itt-ott külföldön 1—1 darab már előbb is fel lett említve. Pl.: J. F. Helfert: „Oesterr. Münzen und Geldzeichen v. d. Jahren 1848 und 1849.” Num. Zeitschrift 1876.

Dobsinai bankók 1849-ből és az 1, 3 és 6 kr.-os fajták vízjegyei.

Bár e vízjegyek csinosak, mégis nem valami tökéletesek; a számok határvonalai a papír fokozatos és nem egyszerre történő ritkulásánál kissé elmosódottak. Arra azonban e vízjegy bizonyára jó volt, hogy egykönnyen ne lehessen hamisítani.

Papirjuk valószínűleg a hajdan virágzott, de már régen megszűnt dobsinai két papírmalom valamelyikében készült.

Bár nincs éppen kizárva, hogy az 1848—1849-iki években még az említett ötféle papírpénzen kívül másfajta is létezett Dobsinán, ez még sem valószínű s ezzel az 1848—49. évi dobsinai bankók sorozatát teljesnek mondhatjuk, annyiival inkább, mert nem igen szokott egy-egy városnak több mint 4—5-féle lenni, s itt már úgy az aprópénz,

mint a nagyobbak is képviselve vannak. A 2 frtos már magas értékű az ily pénzeknél. Pl. csak Temesvár nyomtatott 5 és 10 frtosokat.

Függelékül kapcsolódnak e sorozathoz a dobsinai 1860. és 1866-iki kibocsátványok. Ezekből ismeretesek a következők: 1860. október 10-ről 10 kros, fehér papíron vörös betűkkel nyomva. 1866. június 20-ról 50 kros, rózsaszín papíron fekete betűkkel. Ez egy faj magyar és német szöveggel. Itt jegyezzük meg, hogy a hátlap mindenütt üres, amint az ilyen szükségpénzeknél rendesen.

Bár e hét évből csak 1—1 fajt ismerünk, gyaníthatjuk, hogy több is volt, mert kétséges, hogy egy-egyfelét csak magát nyomattak volna ki; — különösen az 1860-iki 10 krosról mondhatjuk ezt, közepes értékénél fogva, — bizonyára voltak kisebb, de valószínűleg nagyobb értékűek is.

Nem lehetetlen viszont az sem, hogy ezek is oly egyedülállók lesznek, mint pl. a pesti 3 kros, vagy a szabadkai 20 kros 1849-ből.

A papírpénzek iránt újabban többek érdeklődése és kutatásai bizonyára teljes világosságot fognak hozni s kitűnik, hogy az említett darabokkal a dobsinai szükségbankók teljes sorozata ismeretes-e, vagy hogy még több is létezett.

Halász Gábor.

Welzer Zsigmond és neje Sal Zsófia címeres érme.

A nemzeti múzeum éremtára nemrég egy kiválóan ritka és becses emlékéremmel gazdagodott, mely annyiban is fontos, mert általa egy már régen kihalt, honfűsített magyar mágnás-család van képviselve a személyi érmek sorozatában.

Welzer Zsigmond és neje Sal Zsófia emlékérmé, mely esetleg házasságuk alkalmából készült, a legszebb címeres érmek közé tartozik és stílusa révén művészeti szempontból rokonságban áll az e korbeli hazai címeres emlékérmekkel, aminők nálunk különösen a kamarai tisztek emlékére készültek.

Úgy az érem stílusánál, mint azon körülménynél fogva is, hogy a Welzer (Welcz)-családot II. Ferdinand 1627 szeptember 4-ikén bárói, I. Lipót pedig 1668 november 5-ikén grófi rangra emelte, — érmünk készítésének idejét a XVII. század két első évtizedébe kell helyezni.

Itt adom az érem leírását:

Négyrésztű címer pajzsban. Az 1. és 4. mezőben hasított (piros és ezüst) mezőn 2 egymás felé fordult kéz a kézben (az egyik páncélban) (Treuhand vagy Treubund). A 2. és 3. mezőben egy-egy (heraldice) balról felülről induló rézsútos arany (?) ék piros mezőben. Dús laciniák közt a pajzs fölött egymás felé fordult 2 rostélysisak, nyílt koronákkal, sisakdíszül ez egyiken egy szárnyra helyezve a pajzs 1. és 4. mezejének éremképe ismétlődik, a másikon pedig egy köteg strucztoll díszlik. A pajzs alja s a 2 sisakdísz az érem mezejét övező vonalkört áttöri s a szegélyre jut. A szegélyen fönn jobboldalt kezdődő felirat: SIGMVND • WELZ ER • Z • PRVZENDORF •

Hátlap: Négyrésztű címer pajzsban. Az 1. és 4. mezőben nyílt koronából kinövő fél szarvas (heraldice) jobb felé. A 2. és 3. mezőben egy-egy hegyével fölfelé álló ék és 3 ▽ alakban elhelyezett aranypénz. Dús laciniák és szalagok közt szembenálló rostélysisak, rajta díszül nyílt koronából, 2 szarv között kinövő fél szarvas (heraldice jobbfelé). A szarvak tölcseireiből 3—3 strucztoll áll ki. A pajzs alja s a sisakdísz a szegély vonalát áttörve a szegélyre jut. A szegélyen: • SOFIA • WELZERIN • • GEBORNE • SALIN

Mindkét lapon koszorút utánzó szegély.

Ezüst, 38—36 mm. Súly 20.67 gr. — NM. — (Fül nyomaival).

A Welzer család a felső-ausztriai nemesség közé tartozik.¹ A Siebmacher-féle címerkönyv IV. kötetének 5. részében a 632. s köv. lapokon található a családra vonatkozó genealogiai és címertani adatok; a család címerei pedig ugyanott a 128. és 129. képtáblán vannak közzétéve. Spener Jakab: Historia insignium illustrium (II. kötet) c. 1680-ban megjelent címerkönyvében szintén tárgyalja a Weltz bárói családot (567. l. XXV. képtábla), mindazáltal kiemelendő, hogy egyik említett forrás sem adja a család címerét azon összetételben, amint az a fönti érmen előfordul, másrészt pedig, hogy Siebmacher

¹ A család nevét Siebmacher Welzer-nek, Spener Weltz-nek, a magyar Királyi Könyv pedig Welcz-nek írja.

nem ismeri a családnak pruzendorfi ágát, hanem csak a két másik: a spiegelfeldi és az ebersteini ágakat. Spener a pruzendorfi ágat is említi.

A család törzscímere a hasított ezüst és piros mezőben (1265-ből), később pedig hasított, de piros és ezüst mezőben elhelyezett két kar, kéz a kézben (Foi, Treuhand, Treubund, magyarul, Bárczaynál: „parolázó kezek”). Ezek közül az elsőt pánczél födi, a második piros ruha-ujjba van bujtatva. A fönti érmen ez a törzscímer a négyelt pajzsnak 1. és 4. mezejét foglalja el.

A pajzs 2. és 3. mezejét érmünkön a Tennberg-címer foglalja el, mely 1361 óta egyik alkotó része a teljes Welzer-családi címernek. Ez fekete mezőben a pajzs felső (heraldice) bal sarkából lefelé irányuló harántos ezüst ék, érmünkön azonban a mezőnek nincs színjelzése, ellenben az ék az aranyat jelentő pontozással van behintve, amit csakis az éremvéső járatlanságának tudhatunk be, amint hogy régente a címertani szabályok ismerete a hírnökök (hérault, Herold) testületének titkos tudománya volt és ezek csak lassankint lettek szélesebb körben ismeretessékké.

A Welzer- és Tennberg-címereknek négyelt pajzsban való váltogatott elhelyezéséről Spener azt írja, (i. h. 567. lap.) hogy míg a család egy része csupán a parolázó kezeket, más része pedig csupán az éket használta címerül, az egész család a fönti (érmünkön látható) váltogatva egyesített címet használta.

Sisakdíszül, nyílt koronával fődött arany rostélysisakokon 1. a Welzer-címerhez piros és fehér hasítású szárnyon ismételt címerkép szolgál, amint ez az érmen is látható, ezüst és piros sisaktakaróval (orrjegy, laciniae). Így adja Siebmacher is. Spener ellenben két különálló piros és fehér szárnyon ismétli a címerképet (i. h. XXV. képtábla). 2. A Tennberg-címerhez sisakdíszül nyílt koronával fődött arany rostélysisakon 3 strucz toll (2 fekete közt 1 fehér) járul (l. érmünket és Siebmachert) ezüst és fekete orrjegygyel, míg Spenernél öt strucz tollat találunk (fölváltva fekete és ezüst).

A Welzer-féle teljes családi címernek érmünkön nem képviselt tartozéka még a Reichenberg-címer: ezüst mezőben ágaskodó koronás kék farkas. Ezt szív-pajzsul szokták helyezni a fönt leírt, négyelt Welzer-Tennberg címerpajzsra és sisakdíszül nyílt koronával fődött arany rostélysisakon ülő koronás kék farkas szolgál, ezüst és kék orrjegygyel.

Egyéb, olykor szintén előforduló alkatrészei a teljes Welzer-címernek a) az Eberstein-címer: négyelt mező, sisakdíszül ugyanez egy fehér és piros hasított színezésű szárnyon. b) a Stadau-címer: harántosan elhelyezett rútákkal (Wecke) borított haránt gerenda a pajzsban (1295 óta). — Ezekre és egyéb mellékletekre meg címerösszetételekre nézve, minthogy az érmen elő nem fordulnak, Siebmacherre utalom az érdeklődőket.

Az egyszerű nemes Welzer-családot a maga egészében („Gesamthaus“ Siebmacher-nél, aki azonban csak a spiegelfeldi és az ebersteini ágat ismeri,) — mint említém, — II. Ferdinand császár 1627. évi szeptember 9-én Bécsben kelt rendeletével bárói (Freiherr) rangra emelte; a báró-családnak mint ilyennek címere négyelt pajzs, az 1. és 4. mezőben a Welzer-címer, a második hasított mezőben a Tennberg-címer és piros és ezüst (vízszintes) osztású mezőcske, a 3-ik mező hasonló a 2-ikhoz, hanem az osztott mezőcske színei — fordítva — ezüst és piros. Szív-pajzsul a Reichenberg-címer szolgál. Mindezekhez 3 nyílt koronával fődött arany rostélysisak járul, melyeken sisakdíszül 1. a két szárnyon elhelyezett Welzer-féle, 2. a Reichenberg-féle és 3. az 5. váltogatva fekete és ezüst strucz tollból álló Tennberg-féle sisakdísz szolgál, piros és ezüst, illetve ezüst és fekete orrjegygyel a két oldalon. — A pajzs mellett 2 oldalt még egy-egy sisak foglal helyet és pedig (heraldice) jobboldalt: piros és ezüst takarós sisakon egy ezüst és egy piros szarv közt hasított mezejű ezüst és piros pajzsocska, a címerpajzsban (heraldice) bal oldalán pedig fekete és ezüst takarós sisakból (Eberstein) nővő vadkan.

Amikor I. Lipót 1668-ban és 1694 november 5-én a Welzer-családot grófi rangra emelte és a mikor ezt 1699 január 1-én megerősítette, a címeren semmi változás nem történt („sine armis“).

A Welzer vagy Weltz bárói család magyar indigenátusát illetőleg az országos levéltárban őrzött magyar Királyi Könyv (liber regius) IX. kötetének 196. és 197. lapján találtam följegyzést, melynek címe: „Creatio in Hungarum magnifici Sigismundi Liberi Baronis a Welcz etc.“ (Itt tehát nem Weltz, hanem Welcz!) — Ezen följegyzés értelmében III. Ferdinand („nos Ferdinandus tertius etc.“) Welcz Zsigmond bárót magát és mindkét nembeli törvényes örököseit és utódait, tekintettel hűségére és hűséges szolgálataira, melyeket ő felsége és családja iránt („erga Maiestatem meam Augustamque Domum meam Austriacam“) tanusított, úgyszintén tekintettel Magyarország és a magyar nemzet iránti szeretetére és hogy a magyar sz. koronának híven, állandóan és hasznosan szolgálni kíván, („considerantes etiam propensum illius animum et singularem quemdam erga hoc regnum meum Hungariae nationemque hungaricam affectum, quibus ipsum eidem regno meo eiusdemque sacrae Coronae fideliter, constanter et utiliter servire cupere atque vello compertum habuimus“) a Szent Máté apostol és evangelista ünnepére, vagyis szeptember 21-ikére Pozsonyba összehívott magyar országgyűlésre egybegyűlt magyar rendek ajánlatára a magyar indigenák közé fölvenni rendelte („in consortium verorum et indubitatorum dieti Regni mei Hungariae et partium ei subiectarum indigenarum duximus recipiendos, annumerandos et aggregandos idque publicis etiam regni mei supradicti Constitutionibus inseri et inscribi volumus.“) Ezen okmány Pozsonyból, 1638. évi márczius 26-ikáról van keltezve.

Az itt tárgyalt érem, hazai vonatkozásától eltekintve is, művészi becsénél fogva is becses darab, azonfölül pedig kiváló ritkaság és mindenképen megérdemli a figyelmet, melyet reá fordítottunk.

Gohl Ödön.

II. Rákóczi Ferenc miskolci pénzverdéről.

Ezen folyóirat legutóbbi számában¹ Leszih Andor ur előadta mindazt, ami II. Rákóczi Ferenc miskolci pénzverdéről, sajnos, csupán csak a hagyományból tudható. Sajnos, mondom, mert ami csak a hagyományban él, az homályos pont. Az már, úgy hiszem, kötelessége mindenkinek, hogy közölje, ha tud olyat, ami multunknak egy ily homályos pontjára bármi csekélynek látszó fény-csillámot vet.

Éppen ezen kötelességnek akarnak megfelelni ezek a sorok, amelyekben rá akarok mutatni arra, hogy igen is van olyan, ami bennünket határozottan arra utal, hogy II. Rákóczi Ferencnek Miskolcon volt pénzverdéje s hogy a hagyomány e tekintetben helyes nyomon jár. S ez nem más, mint éppen az eddig még meg nem fejtett M—M sziga.

Állításaim igazolva lesznek, ha ezt a szíglát sikerült megfejtenem. Hogy ezt tehessem, a következőket kell elmondanom.

A miskolci ev. ref. egyház a tiszánineni ev. ref. egyházkerületnek kezdettől fogva egyik legnépesebb, legjelentékenyebb egyháza volt. Ezenkívül ezen egyházkerület fennállása óta, tehát 1734-től kezdve, egészen máig a superintendensek, három kivételével, ezen egyház lelkészei sorába tartoztak. Az egyházkerületnek közönséges gyűlései (generalis concursusai) és kisebb vagy részleges gyűlései (particularis concursusai) kezdettől fogva nagyon gyakran tartattak Miskolc város falai között. Sőt 1832-től kezdve az egyik rendes egyházkerületi közgyűlés, a tavaszi, évenként állandóan itt szokott megtartatni.

Ezen adatokból már határozottan következtethető bárki által is az, hogy a tiszánineni ev. ref. egyházkerület levéltárának okmányaiban Miskolc neve igen gyakran fordul elő. S ezek az okmányok világosan azt mutatják, hogy régebben ennek a városnak teljes neve *Mező-Miskolc* volt, amelyet az iratokban rövidítéssel így is jeleztek: *M. Miskolc*.

Annak az igazolására, hogy ez az elnevezés sokáig s erősen tartotta magát, aránylag már egészen újabb korból, még nem is egészen száz év előtti időből, rövidség okáért

¹ Lásd az 1905-ik: IV. évfolyam 93—94. lapján.

a jelenlevők neveinek elhagyásával, Miskolcon tartott két kisebb egyházkerületi gyűlés bevezető sorait idézem:

„1815. esztendőben Karácsony havának 11-ik napján *M. Miskolcz* városában tartatott a Tiszán innen lévő Helvét Vallástételt követő Fő. Tiszt. Superintendentiának kisebb gyűlése.“

„1816-dik esztendőben Bőjtmás havának 6-dik napján *Mező-Miskolcz* városában tartatott a Tiszán innen lévő Helvétziai Vallástételt követő Fő Tiszteletű Superintendentiának kisebb gyűlése.“

Az előadottak után talán már felesleges is elmondanom, miután mindenki tisztán láthatja, hogy II. Rákóczi Ferenc pénzein az M—M szigla azt jelenti, hogy *Mező-Miskolc*. S ezzel igazolva van az is, amit fentebb mondtam, hogy a hagyomány, midőn II. Rákóczi Ferenc miskolci pénzverdejéről szól, helyes nyomon jár.

Ezek után bizton várhatjuk s remélhetjük, hogy a rendszeres kutatás folytán előkerülendő adatok II. Rákóczi Ferenc mező-miskolci pénzverdejének létezését csak meg fogják erősíteni.

Zsoldos Benő.

Abrudbányai aranyak.

A Pesti Hirlap 1848 augusztus 16-iki számában olvashatjuk a következő rövid hírt: „ Mult hó végén a miniszteriumunk egy rendelete folytán az abrudbányai pénzverőház 16 ezer darab aranyat vala Budapestre felküldendő; de mivel a pénzmester szenvedélyes szláv, a pénztárnok pedig testestül-lelkestül száz: 10 ezeret megtartottak, s csak 6 ezer darabot küldének fel.“

Tudjuk, hogy még aug. 16-án egész csirájában volt a szabadságharc, mert ekkor még csak a lázadó nemzetiségek forrongtak, 1848 július 11-én volt Versecnél az első harc a szerb fölkelőkkel, majd július 19-én Szenttamásnál. — Még június 10-én kiadott kir. kézirat Jellasich horvát bánt megfosztotta méltóságától. Ez soha végre nem lett hajtva, sőt szept. 4-én visszahelyeztetett, ugyancsak kir. rendelettel s ezután nyomul előre a lázadó horvátokkal, szembeszáll a nádorral, egy cs. kir. főherceggel, lázadónak nevezi a törvényesen kinevezett magyar kormányt, míg végre el nem verik Pákozdnál szept. 29-én, a honnan Bécsbe illan. Bécs szándéka csak október 3-án lesz nyilvánossá a kiadott kir. manifestummal stb.

A mikor tehát a fönti hír a Pesti Hirlapban megjelent, még nem egészen zavaros időre esik, — talán a vihart megelőző szélcsendhez hasonlíthatnók. — A kinevezett felelős magyar miniszterium még működött, az országgyűlés tárgyalt stb.

Ez aranyakból azonban nem ismerünk egy példányt sem; érdekes volna tudni, vajjon tényleg vertek-e 1848-ban Abrudbányán aranyakat, vagy nem, vajjon igaz-e a fent idézett rövid hír? Mindenesetre kételyt támaszt bennünk az, hogy hozzánk ily közel eső időből egyelőre nem ismertünk egy példányt sem.

Halász Gábor.

A berlini kir. éremtár.

A múzeumok minél célszerűbb fölszerelésének és berendezésének kérdése még távol áll a végleges megoldástól; különböző irányelvek, tekintetek és megszorítások érvényesülnek ahányszor egy-egy újabb ilyen intézet létesül, a kisebb intézetek többnyire a régibb nagyobbakat veszik többé-kevésbé követendő mintaképül, a fejlődő igények pedig újabb célokat és szükségleteket világítanak meg, melyekkel az adandó legközelebbi alkalommal számot kell vetni, amikor egy-egy újabb múzeum fölszerelése és berendezése aktuálissá teszi az elérhető legnagyobb célszerűség kérdését.

Vidéki múzeumaink többnyire bírnak kisebb-nagyobb éremgyűjteménnyel, melyeknek egy része viszont részint szakember, részint pedig a szükséges tér és megfelelő bútorzat hiányában vagy éppen nem, vagy csak ideiglenesen van berendezve. Örömmel tapasztaltuk a legutóbbi évek folyamán, hogy vidéki éremtáraink lajstromai mind gyakrabban tételnek közzé és hogy a rendezés dolgában is serényen folyik sok helyt a munka; a berendezés, bebútorzás és kezelés kérdésében pedig többször fordultak útmutatásért a főfelügyelőséghez és a nemz. múzeumhoz. A törekvés és a jóakarat mindenütt tapasztalható, ennél fogva alkalmoszerűnek látom megismertetni itt a legújabban berendezett külföldi nagy éremtárat, a berlini kir. múzeum éremtárát. Nem az adott minta szoros követésére való fölhívásról van itt szó, mert hiszen részint a költség, részint a meglevő gyűjteményanyag — talán a nemzeti meg az erdélyi múzeum kivételével — nem lenne arányban e föladat nagyságával, a kezelés módjához pedig szintén fér kérdés, hanem a dologban rejlő tanulságok oly sokoldalúak, hogy legalább egyben-másban hasznosíthatjuk azokat, amikor egy-egy múzeumunk éremtárának új vagy végleges berendezése szőnyegre kerül.

Az 1904. év nyarán volt alkalmam Berlinben az akkor még meg sem nyitott Kaiser Friedrichs-Museum épületébe átköltözött, ujonnan rendezett királyi éremtárat Menadier igazgató személyes kalauzolása mellett megtekinteni. A nemz. múzeum 1904. évi jelentésében kiadott úti jelentésem kiterjed erre is, továbbá maga Menadier is ismertette azóta ez új éremtárat a Koetschau-féle Museumskunde I. (1905.) évf. 1. füzetében, de különösen ez utóbbi kiadvány oly kevésbé esik keze ügyébe a hazai szakembereknek és érdeklődők nagyobb számának, hogy a Num. Közlönynek nem szabad elmulasztani az alkalmat, hogy még egyszer szövé tegye a tárgyat.

A berlini kir. éremtár az új Kaiser Friedrichs-Museum épületének délnyugati földszinti helyiségeiben van elhelyezve. 1904 nyarán költözködött oda és a köv. okt. 18-án nyílt meg. Kőkockákból épült oldalfalait az éremtár főhelyiségében még vaspáncél is borítja, padlóját és mennyezetét erős bolthajtások biztosítják a betörés ellen. Padlóját linoleum borítja. Ez a főhelyiség egy 50 m. hosszú és 6 m. széles terem, melynek két kijáratát a pénzszekrényekéhez hasonló vastag páncélajtók zárják el. Az egyik bejárat előtt egy felügyelő szobája és az éremtár saját galvanoplasztikai műhelye van, a másik bejáraton túl a tanulmányozó szakemberek számára berendezett helyiség, az igazgatók és a tisztviselők fogadó szobái, az éremmásolatok gyűjteménye s egy váróterem van elhelyezve. Mindkét bejárat előtt, mikor a tár zárva van, egy-egy ór áll és mellettük, német szokás szerint, egy-egy éber, erős kutya! — Oldalvást még egy előadóterem és az emeleten lévő kiállított érmekei termébe vezető csigalépcső és az érem-lift helyiségei nyílnak a főteremből, melybe rendszerint sem idegen, sem vendég nem nyer bebocsátást. — Mennyi új dolog pár sor keretében: előadó, tanulmányozó, fogadóterem, galvanoplasztikai műhely és lenyomatok tára. Külön érem-lift és nagy, tágas kiállítási terem! Természetesen az itt őrzött kincsek tudományos és reális értéke arányos az elhelyezésükre fordított gonddal. 76300 görög, 33000 római, 83000 német, 25400 egyéb közép- és újkori nyugati, 29000 keleti pénz, 20000 medália, 40 arcképes kamea, 400 papírpénz és 2000 pecsétlő, mindössze 270000 tárgy alkotja, Menadier kimutatása szerint, ezen elsőrangú gyűjtemény anyagát, mely immár egyenrangú a londoni és párizsi hasonló táarakkal.

Ez a kincs a fönnbb leírt nagy teremben van elhelyezve. A hat ablakkal szemben álló falat véges-végig elfödi 48 egyberótt vas éremszekrény, melyek fölött vasrácsos járdán hozzáférhető szakkönyvtár van elhelyezve. Az éremszekrényeken ajtók helyett fölfelé tolható vasredők alkalmaztattak, minden szekrényen külön-külön, — valamennyi egy kulcsra jár és minden tisztviselő külön kulcspéldánnyal bír. Letolva a redőnyök automaticæ záródnak. Minden szekrényben 2 sorban egymás mellett 140—160 éremfiók foglal helyet; a legalsó 29 cm., a legfelső 145 cm. magasan fekszik a padló felett. Alattuk még egy nagy fiók van a beosztandó növedék számára. Az éremfiókok, úgy emlékszem. 40×60 cm. nagyságúak, vasból vannak préselve, előlapjukat rézburkolat födi, kétoldalt a szekrény s a fiók beponcolt

számával, továbbá két váltakozó távolságban alkalmazott gombbal és középen a fiók tartalmára vonatkozó feliratnak szánt keretkével. — Minden fiókban 48×37 cm. nagyságú kettős kéregpapírtábla fekszik; melynek felső rétege 130, 80, illetve 48 kerek kivágással bír, az érmeek számára. E kivágásokban, az érmeek alatt, csoportonként más-más színű karton lapkák fekszenek a szerzeményi napló számával és — de csak esetleg, — rövid irodalmi idézettel. A növedéknek föntartott üres helyeket külön nyomtatott jelzésű kartonlapkák töltik be, úgyszintén a kiállított érmeek helyeit is. Így első pillantásra észrevehető lenne az esetleges hiány. A német s a középkori érmeeknél más-más színű karton (megfelelő felirattal) szolgál a különböző leletekből, illetve pénzverdéből származó érmeek jelzésére gyors föllelhetés és megkülönböztetés céljából. Közbe-közbe, a szükséghez képest, üresen hagyott fiókok várják a szaporulatot, mely csak az azonosításra szükséges, rövid bejegyzéssel naplóztatik el a szerzeményi naplóban és csak számszerint szerepel a csoportok szerint beosztott leltárban, míg részletes leírásuk a catalogue raisonné megjelenéséig halasztatik el. Cédulalajstrom nincs és nem is szándékoznak ilyent készíteni a gyűjteményhez a medáliák kivételével.

Az antik érmeek (21 szekrény) átlag Eckhel földrajzi rendszere szerint vannak rendezve, de egyes csoportok, pl. az elektron pénzek, a korinthusi pegasus-tipust viselő érmeek, a cistophorusok és a Nagy Sándor-féle típusúak külön csoportokban együtt hagyattak. A római családok pénzei ezek betűrendes sorrendjében, a császáriak ellenben időrendben vannak besorozva. A tesserák, ólombárcák külön csoportot alkotnak. A 22 szekrényt betöltő német pénzek, melyeknél a németiség a szó legtagabb értelmében van véve, történelmi földrajzi alapon vannak rendezve, illetve csoportosítva, s a meroving pénzekre kezdődnek. Ausztria is ide van beosztva. A pénzverési joggal felruházott főurak s a városok pénzei a történeti fejlődés tekintetbe vételével vannak az illető terület pénzei közé csoportonként beosztva. Egyes fejedelmek pénzei a különböző pénzrendszerek alapján, s ezeken belül az egyes pénznemek és verdék szerint, és csak utolsó sorban vannak évszám szerint rendezve.

Az emlékérmek egészen külön csoportot alkotnak. Ezek első sorban országonként osztályoztattak, alosztályokul pedig az uralkodó családok, a testületek és jogi személyek (államok, tartományok, városok, egyházak, társulatok) meg a magánszemélyek medáliái sorakoznak. Utóbbiak végül nem betűrendben, hanem az illető egyén születési vagy működési helye és társadalmi állása, illetve foglalkozása szerint rendezettek.

A zsetónok és bárcák külön kezeltetnek, a papírpénz, mint a metszvényeknél szokás, kartonlapokra van erősítve. Rendezésük a pénzekre vonatkozó fönti irányelvet követi.

A többi nyugati államok pénzei és érmei 5 szekrényt, a keletiek 3-at töltenek be. A magyar és erdélyi pénzeknek igen csinos sorozatát találtam.

Az egész gyűjteménynek mintegy $\frac{1}{30}$ része egy nagy s egy kisebb emeleti teremben van kiállítva, melybe belső csigalépcső vezet a földszinti helyiségekből. Érmeket egy zárható liften szállítanak a kiállítási terembe. A kiállított érem-sorozatokat a kezdetleges fémrudaktól kezdve a mai forgalmi pénzekig dús választékban áttekinthető és tanulságos sorozatát nyújtják a minden korszakbeli pénzeknek és emlékérmeknek, meg a viasz, fa és kő éremmintáknak.

Mindezeknek elhelyezésére $2\frac{1}{2}$ m. hosszú, 1·14 m. széles asztalok szolgálnak, melyeken 78 cm. magas, kétoldali, 60°-nyi rézsútságú fakeretes tárlók állanak. Ezek belsejében megfelelő alakú vasszerkezetű szekrények rejlenek, melyek erős üveglapok alatt a piros bársonnyal bevont éremtáblákat tartalmazzák. Elzárásukra automatikusan záródó vas tolóredők szolgálnak. Minden asztal egy-egy oldalán 3—3, egyenkint 54×34 cm. nagyságú éremtábla van elhelyezve. A pénzek be vannak mélyítve megfelelő kivágásokba és nyomtatott magyarázó feliratokkal vannak ellátva. Az emlékérmek parafa alappal bíró, fehér bársonnyal bevont lapokon nyugszanak és kis félholdalakú, hátul 3 kiálló szögeccsel a parafa alaphoz erősített bronz lemezekkel vannak odaerősítve. Az olasz quattrocento medáliák ugyanily módon, de áttört lapokon, függőleges — és ugyanily irányú tengely körül

forgatható üvegezett keretekbe vannak zárva, úgy hogy mindkét oldaluk egyaránt szemlélhető. Négy ilyen keret van egy-egy tárlón elhelyezve. A legnagyobb kincsek, pl. Nagy Sándor arany medaillonjai, sülyesztő készülékkel ellátott fémalapzatokon vannak kiállítva.

A naplóról és leltárról már fönnebb szoltam. — Az egész gyűjtemény minden 12 évben folytonosan és folytatólagosan megejtett felülvizsgálat alá kerül. A vásárlás joga 1000 márkáig az igazgatók joga. Egyik igazgató az antik, a másik a többi éremsorozatok fölé van helyezve. Egy ember ugyanis nem képes az érmészet mai fejlettségéhez képest annak különböző ágain egyaránt áttekintéssel bírni s azokon uralkodni. Az éremtárnak mintegy tíz tisztviselője van az ú. n. wissenschaftliche Hilfsarbeiterekkel együtt, kik körülbelül oly viszonyban állnak a többiekhez, mint nálunk a helyettes tanárok a rendesekhez és 3 év alatt előléptetésben részesülnek. A nagyobb vásárlások egy 6 tagú, kizárólag tudósokból (tehát nem kereskedőkből, mint némelyek állították) álló szakértő bizottság előzetes jóváhagyásával történnek. E bizottság az éremtár helyiségében tartja üléseit. Az éremtár évi ellátása 25000 márka, de minden adandó alkalommal százezrekre menő rendkívüli dotációt kap egyes fontos gyűjtemények megszerzésére. Csakis így lett e gyűjtemény azzá, ami.

Az éremtár besorozott anyagából még a vegyes külföldi érmekekből sem képviselt éremfajok rendszerint bármít is cserében. Súlyt fektetnek a gyűjteményben nem képviselt éremfajok másolatainak beszerzésére is. És ami fő, a numizmatikai szakkönyvtárat azon kimondott célzattal gyarapítják folyvást és nagy buzgalommal, hogy az mielőbb teljes legyen. A könyvtárhoz csatlakozik egyes nevezetesebb numizmaták egész levelezéseinek gyűjteménye is.

A gyűjtemény egyes csoportjainak lajstromait csak részben szándékolja kiadni az igazgatóság. A folytonosan gyarapodó éremtár lajstromai ugyanis csakhamar elévülnének. Ezek helyett nagyobb szolgálatot tesz a tudománynak a Corpus-ok kiadása, amilyen pl. a görög pénzekre nézve már folyamatban van; hasonló műnek a német pénzeket felölő kiadása egyelőre még csak tervezetik. A közönség használatára, hasonlóan a Sallet-féle kézikönyvhöz, a kiállított érmekek csoportonként külön-külön kiadandó, bő és egybefoglaló magyarázatokkal ellátott lajstromai készülnek legközelebb, melyek nemcsak kalauz vagy lajstrom gyanánt, hanem a megfelelő éremcsoport kézikönyvéül is szolgálnak.

A föntiekben sok tanulság rejlik. De nem kell és nem is lehet pusztán másolni vagy utánozni azt, amit itten láttunk, hanem a viszonyokhoz képest alkalmazzuk, ami a mi körülményeink közt alkalmazható. Első sorban meg kell menteni leleteinket az elhallódás, beolvasztás és a kivitel veszedelmétől és ha másként nem, társadalmi úton, egyesek áldozatkészsége útján meg kell szerezni a szükségeseket nyilvános gyűjteményeink számára. A múzeumok éremtárai mellé pedig égetően szükséges egy minél terjedelmesebb, nem elavult, hanem használható, színvonalon álló művekből alkotott s a meglévő és előforduló éremcsoportok mindegyikére kiterjedő és az illető gyűjtemény fontosságához mért terjedelmű kézi szakkönyvtár beszerzése. Csak így lehet igazán tudományos munkát teljesíteni, csak így lehet a gyűjteményt szakszerűen és modern alapon rendezni, értékét felismerni, tudományos kutatásokra hasznavehetővé tenni és a kor színvonalán tartani.

Gohl Ödön.

Egervidéki pénzleletek.

Heves vármegye, Eger városa és vidéke területén, messzire visszanyúló történeti multjához képest gyakorta kerül a felszínre érdekes régiséglelet, mely az e helyhez fűződő történelmi események és vonatkozások kutatásában és felderítésében nem egyszer biztos alapul vagy hasznos útmutatóul szolgál. Hol az ősember kezdeties életmódjának emlékeire talál durva és csiszolt kőbalták és kővésők alakjában az Egedhegy meredekét járó kiránduló, hol a népvándorlás, hol meg a honfoglalás csilhatatlan ércemlékeire bukkan e tájon az építómunkás csákánya, vagy a szántóvető ekéje. A későbbi kor régiségleletei túlnyomóan pénzleletek és ez utóbbiak érdemelnek — e helyütt — különös figyelmet.

A római császároknak gyéren előforduló ezüst- és bronzpénzei mellett gyakoriak e vidéken a népvándorlás korabeli bizanci aranyak II. Valentinianus, II. Theodosius és Marcianus korából, valamint későbbiek is a honfoglalás idejéből. Ezekon kívül maga Eger városában igen gyakoriak III. Béla és IV. István királyaink görög mintára vert rézpénzeknek sokféle változatai s végül I. Ferdinánd korabeli magyar dénárok és III. Zsigmond lengyel király különféle kisebb ezüstpénzei. Úgyszólván nem múlhatik el a tavaszi „fordítás” a mezőn, vagy új fundamentum ásása, hogy kivált az utóbbi fajta pénzek több, vagy egyes példányaira ne akadjanak a munkások.

Hogy mindez úgy van, arról különös alkalmam volt úgyszólván esetről-esetre meggyőződni. Ugyanis mintegy 10 év óta foglalkozván régi pénzekkel, a gyűjtésnek legegyszerűbb s egyszersmind legközvetlenebb módját választottam és gyakoroltam éveken át, akként, hogy a város külső utcáit s a közeli falvakat bejárva egyenesen a néptől kérdezősködtem régi pénzek után s így első kézből jutottam azokhoz. Ez eljárás folytán pedig oly széles összeköttetésre tettem szert, hogy majdnem minden építési vagy mezei munkánál dolgozott egy két munkás ismerősöm, kik már bírtak némi érzékkel a pénzletek iránt s az esetleg előfordulókról mielőbb értesítettek s előbb-utóbb hozzám juttatták azokat. Százakra megy az elkallódástól ekként megmenteni sikerült különféle pénzek száma, melyek most nagyon kis részben az én gyűjteményemnek, főként dr. *Bartalos Gyula* s némi részben az egri ciszterci-rend gyűjteményének becses példányai. — A gyűjtés e módja bizony kissé fáradságos, de — mondhatom — a legjutányosabb és legeredményezőbb.

E csekély kitérő után Eger és vidéke pénzleteihez visszatérve, az 1904. év folyamán a vidéken előfordult három rendbeli pénzlet vázlatos ismertetését kívánom itt közölni. Mind a három lelet Eger közeli vidékén s Heves vármegye területén fordult elő.

I. **Zagyvaszentjakab** (Heves vármegyében, Pásztó mellett) községben 1904. év tavaszán új templomot építettek. A templom alapterületének egy része dombos területre esett volna, azért onnan a földet fölásták és lehordták a közelfekvő völgybe. Május havában történt, hogy itt a völgyben a rögökkel játszó gyermekek egy edényt találtak apró pénzecskekkel. Bizonyára megosztottak tartalmán, az edényt pedig félre dobták. Erre következő szombati napon Nagy Péter okl. kőműves mester, az építést vezető pallér (kinek előadása alapján közöljük ezeket) a munkások kifizetése alkalmával észrevette, hogy a körül álldogáló gyermekek fizetődít játszanak s egymásnak régi, apró ezüstpénzecskekkel fizetnek. Kérdőzködésére azután elmondták, hogy találtak olyanokat egy cserépedénnyel s biztatására csakhamar elő is kerítették az edényt és a pénzekből is összeszedtek mintegy 36 darabot s pár krajcárért eladták neki az egészet. Az edény valószínűleg színig telve volt pénzekkel, mert a községi jegyzőhöz is mintegy 40 példány került, sok pedig bizonyára elkallódott a gyermekek kezén. Nagy Péter hazatérve odaajándékozta az edényt és a pénzeket dr. *Bartalos Gyulának*, akinek azok gyűjteményébe sorozva most is tulajdonában vannak.

Ennyi a lelet történetéről. Ami a lelet tárgyainak mivoltát illeti, mindenek előtt figyelemre méltó a pénzeket tartalmazott edény. A jókora vastagfalú cserépedény alakra kisebb, középen kiöblösödő, sima talppal és letöredezett peremmel. Sima felületén piros máznak, nagyobb el-elsimuló rovátkaiban a korongon való készítés nyomai láthatók. Méretei: alapátmérője 5 cm., legnagyobb kerülete 36 cm., szájnyílásának átmérője 3·8 cm., magassága 8 cm., ürtartalma körülbelül $\frac{1}{4}$ liter.

Az edény anyagára, készítési módjára és alakjára nézve beleillik azon korba, amelyből a benne elhelyezett pénzek valók. A pénzek ugyanis (a dr. Bartalos Gyulához került 35 drb.) nagyrészt a XI—XII. századbeli egylapú bécsi fillérek különféle változatai (28 darab); továbbá *III. Endre*, *Vencel* (1 darab) és *Róbert Károly* (1 darab) királyaink denárjai; — és pedig részletesen:

A 28 drb. bécsi fillér között 8 drb. a kivehetetlenségig elkopott vagy hibás, összekuszált verésű. Ezek között azonban van egy érdekes példány, melynek hátlapján igen

finom, lapos kiemelkedésben koronás király elülről néző mellképe látható. (V. ö. Luschin, W. Pf. 46. és 45. sz.) — A többi darabban 10 faj van képviselve, és pedig: Luschin, Wiener Pfennige 31. sz. (4 drb.) egyiknek hátlapján koronás fő szemben, 68. sz. (3 drb.), 83. sz. (2 drb.), 95. sz. (1 drb.), 111. sz. (3 drb.), 117. sz. (1 drb.), 118. sz. (1 drb.), 253. sz. (sima hátlappal, 2 drb.), további típusok: balra fordult és jobbfelé visszatekintő négylábú állat (2 drb.), egyiknek hátlapján koronás fő szemben. — Végül: két hosszú szarvat viselő négylábú állat balfelé (1 drb.). — Valamennyiük szabálytalan alakú, átmérőjük pedig 14—15 mm. közt váltakozik.

A lelet magyar példányai sem kevésbé érdekesek. A 6 példány mindegyike ezüst dénár s ábrázolataik külön-külön a következő:

a) Elsőlapján, külső keretben REX ANDREAS körirat, a belső keretben trónon ülő koronás király jogarral, igen kicsiny alakban; — hátsó lapján koronás M betű felett kereszt, két ága alatt jobbról és balról egymással szemközt néző koronás fej (2 darab). Rupp 271. sz., C. N. H. 358. sz. (III. András).

b) Első lapján görög kereszt virágdíszítésben végződő szárakkal s szárai közt R-Θ-X- — (?) betűkkel; — hátsó lapján háromágú koronás címerforma. Rupp 280. sz., C. N. H. 381. sz. (III. András)

c) Első lapján koronás mellkép elülről; — hátsó lapján balra futó antilop.

d) Első lapján trónon ülő király koronával és jogarral; — hátsó lapján fejét balfelé a földre hajtó madár.

e) Első lapján trónon ülő koronás király jogarral; — hátsó lapján jobbra néző sárkány. Rupp 353. sz., C. N. H. 384. sz. (Vencel).

f) Első lapjának külső keretében ✠ KAROLVS . REX körirat, a belső keretében koronás fej elülről; — hátsó lapján oroszlán balfelé.

Az e) alatti kivételével — melynek széle töredezett, csorba — mind eléggé ép fentartású s 11—12 milliméter átmérőjű.

*

II. Gyöngyöspata hevesvármegyei község talaja igen gazdag régi idők pénz- és éremmaradványaiban s gyakran kerül abból a felszínre kisebb-nagyobb lelet. Így 1904 nyarán mintegy 400 darab magyar dénárból álló pénzlelet fordult elő. Az edény elkallódott, bizonyára összetörték; a pénzek dr. Bartalos Gyula gyűjteményébe s itt rendezés alá kerülvén, a következőkép osztályoztattak:

I. (Hunyadi) Mátyás denárja volt mintegy 50 darab: K—A, K—P, K—, K—†, K—, K— stb. verdejegyes variációkban.

II. Ulászló denárja mintegy 70 darab, részben évszám nélkül (két példányon Av. és Rv. legendájában fordított H betű): K—H, K—h verdejeggyel (legenda + nélkül, két példány oroszlános belső címerrel); nagyrészt pedig az 1505—1516. évekből K—H és K—G verdejegyekkel.

II. Lajos denárja szintén közel 70 darab az 1516—1526. évekből K—A, K—B, K—B, K—G, C—Ψ verdejegyekkel.

I. Ferdinánd denárja mintegy 200 darab az 1527—1533. évekből K—B jeggyel.

*

III. Margittán hasonló, de kisebb lelet fordult elő ugyancsak az 1904. év nyarán. Mintegy 90 darab került innen Bartalos gyűjteményébe, melyek mind II. Ulászló és II. Lajos denárjai, és pedig:

II. Ulászlótól 60 darab, részint évszám nélküli, K—H és K—h; részint pedig az 1507—1514. évekből K—G és K—H verdejegyekkel.

II. Lajostól mintegy 30 darab az 1517—1526. évekből K—A és K—G verdejegyekkel, köztük egyik 1519. K—G veretű Av.-én és egyik 1520. K—A veretű Rv.-én a köriratban fordított H betű.

Kertay Viktor.

Numizmatikai ritkaságok.

Belgrád.

1. Előlap: Ívalakú sávon (szivárvány?) balfelé haladó bajor oroszlán, fején a választófejedelmi korona, előlábai közt a bajor címerpajzs, hátán köpeny. Előtte a ragyogó nap, korongján az osztrák kétfejű sassal, mögötte a holdkorong, a fogyó hold sarlójával és keresztbe tett nyilak és ívek. Lenn: Belgrád és környékének látóképe, fönn: NE FIAT ECLIPSIS.

Hátlap: Bécs látóképe, az előtérben pedig Miksa Manó lóháton, jobbfelé, lovascsapatok élén, kik a bajor zászlót követik, a közteret pedig a futó török had tölti be. Fönn: PRIMVS VENI, VIDI, VICI. | Lenn: P. H. M. mesterjegy. — Mindkét lapon vonalkör és sima szegély. — Philip Heinrich Müller műve.

Ezüst. 45.5 mm. — Súlya 28.70 gr. — NM.

2. Előlapja, mint az előbbi, hanem a napkorongon nincs kétfejű sas és fönn: VT FIAT ECLIPSIS felirat áll.

Hátlap: Ugyanazon kép, mint az előbbin, hanem a futó törökök mellett Bécs külső sáncai is látszanak. A felirat pedig: PRIMVS VENI, VIDI, VICIMVS. Mindkét lapon fonnott kör és sima szegély.

Bronz, 45.5 mm. — NM. — Mont. 1071., Weizl 7307., Weifert p. 9, nr. 5. és I. tábla 7—8. sz.

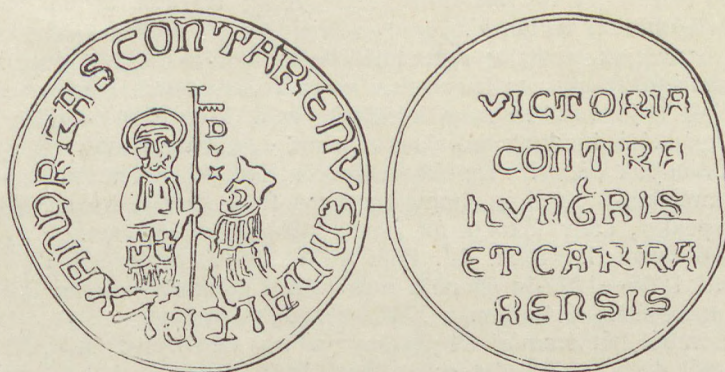
Érsekujvár.

3. Előlap: I. Lipót mellképe jobbfelé, zászlók és fegyverekből álló tropaeum fölött. Körül: IMP. CAESAR. LEOPOLD. I. P. F. AUGUS. P. P.

Hátlap: Érsekujvár (vár és város) látóképe, fölötté legendaszalagon: XIX. AUG. 1685. | Körül: + NEUHEUSELIUM TURCIS EREPTUM. | Lenn, a szelvényben, török fegyverek és hadi lobogók fölött: E. F. mesterjegy (Engelhard János boroszlói éremvésző).

Arany, 31 mm. — Súlya 10.28 gr. — NM. — Ezüstből is veretett.

4. Sz. Márk álló alakja j., kezében lobogó, e mellett egymás alá írt betűkkel: DVX Előtte a dózse térdel. Körül: **ANDREAS CONTARENVERDIALCDVX**

Hátlap: **VICTORIA | CONTRA | HUNGARIS | ET CARRA | RENSIS |**

Ólom, 47 mm. — Bleier Izsó dr. gyűjt.

Contarini András 1368—82. volt velencei dózse. Azon eseményeket, melyekre ezen érem vonatkozik, alábbiakban foglalhatom össze röviden: Velence 1358-ban I. Lajos magyar királlyal békét kötött, melyben Dalmáciáról Durazzóig lemondott. A békét azonban nemsokára megszegte Velence, miért is Lajos 1378-ban, ezúttal harmadszor, hadat vitt ellene, Carrara Ferencsel és Genuával szövetségbe. A genouaiak Pólánál megverték Velence hajóhadát és a köztársasághoz közeli városok is az ellenség hatalmába kerültek, midőn a velencei polgárság 430 gályából álló új hajóhadat szervezett s ezzel Contarini András 1379 december 23-án megverte Chioggianál a genouaiakat. A magyar hadak ellenében azonban Velence ekkor sem boldogult s az 1381 október 4-iki turini békében Dalmácia továbbra is Magyarország hatalmában maradt.

A fönt leírt érem nem egykorú ezen eseményekkel, hanem Ambrosoli véleménye szerint egy XVIII. századbéli éremsorozatba tartozik. Gohl Ödön.

Éremléletek.

Egervári éremlélet. Mult év tavaszán az egervári (Vas m.) határban szőlőforgatásnál a munkások, csákánnyal összevert vöröses színű agyagbögérében, ezüst pénzeket találtak. A találók, rendes szokás szerint, a leletet széthordták és csak nagy utánjárással, Simon István plebános és Makray Sándor tisztartó szíves közvetítésével lehetett hiánytalanul ismét összehozni.

A kis bögre 354 darab XIII. századbéli árpádházi denárt, obulust, brakteátot, friesachi, bécsi, krajnai és morva fillérekén kívül igen díszes, szőlőszemes díszítéssel körített ezüst gyűrűt tartalmazott.

Bennünket első sorban az éremlélet árpádházi sorozata érdekel, mely 56 darabból állt, közöttük több ritkább denárral és obulussal.

A 298 darabból álló idegen éremsorozatot felküldtem Luschin Arnold dr., a gráci egyetem tanárának, ki nagy gonddal és tudással rendezte e lelet külföldi részét és azt 72 csoportba osztva, e lelethez készített képes éremtáblázattal együtt közelmúltban visszaküldte. Az érmek zöme friesachi, két éremfaj felső-krajnai, hétféle bécsi, közöttük egy faj II. Frigyesztől (1236—39.) és végül egy darab ritka morva brakteátot tartalmazott. A 72

faju idegen érem között 11 faj találtatott, mely eddig részben ismeretlen volt, részben ritkán előforduló éremfajok variánsai.

Az idegen éremfajok részletes ismertetésébe ezúttal nem bocsátkozom, csak általánosságban a tanulságokat akarom levonni a maga teljességében megmentett éremletről, mely érdekes képét adja részben azon körülménynek, hogy mily szegénység uralkodott hazánkban az árpád-házi királyok korában a pénz dolgában; hogy reánk nézve idegen szomszédos tartományok pénzei nagyobb számban forogtak közkezen saját pénzeinknél. Másrészt pedig tanúskodik arról is, hogy bizonyos fokú kereskedelmet folytattak ősünk a szomszédos népekkel, mely fokozta az idegen pénzek beözönlését.

Az 56 darab érem II. Endre, IV. Béla és V. István pénzeinek 15 változatát adja, mely a lelet korát 1205—1272-ig állapítja meg. Az idegen éremanyag között nem találkozik egy sem, mely átlépné korban a XIII. század határát.

II. Endre korából hét éremfaj 34 példánnyal van képviselve: a C. N. H. 189. sz.-ból 8 db, a 208. sz.-ból 4 db (3 db ezüst és 1 rézpéldány), a 209. sz.-ból 15 db, a 219. sz.-ból 1 db, a 224. sz.-ból 3 db, a 225. sz.-ból 2 db és a 226. sz.-ból 1 db.

Az itt felsorolt számok közül a 189., 208., 224. és 225. ritka éremfajok, a többi előfordult érmek gyakoriak.

IV. Béla kétféle obulusa és kétféle brakteátája 16 példányban van képviselve: a C. N. H. 244. sz.-ból 1 db, a 264. sz.-ból 11 db, a 275. sz.-ból 3 db és a 280. sz.-ból 1 db.

V. István pénzeiből három fajban hat példányt találtam: a C. N. H. 300. sz.-ból 2 db, a 309. sz.-ból 1 db és a 309. sz.-ból 3 db.

A három utóbbi 309. számú érem nagyobb a C. N. H. 309. számú érménél; így ugyanazon érmek, minőt Zimmermann társ. titkár a Num. Közlönyben ismertetett.

Az egész éremleletet együtt tartottam múzeumom keretében oly célból, hogy azok tiszt. szaktársaimnak cserére rendelkezésére álljanak.

Amennyiben én csak mellékesen foglalkozom érmészettel, szívesebben fogadom, ha cserére t. tagtársaim esetleg gyűjteményeikben feleslegben levő, bármily kisigényű magyar hádtörténeti emléket, őskori vagy más régiséget, esetleg kéziratot ajánlanak fel.

Szentmártoni Darnay Kálmán.

Éremlelet Dobsinán. Tizenkét esztendeje lehet már annak, hogy a „Dobsina-Gölnitz-kohó” mellett egy bányász a földmunkálatok alkalmával 10—12 kg. súlyú, rozsda által erősen összetartott pénztömböt talált. A bányász ezt a pénzt nyers ezüst értékben eladta, egy marék apró ezüst pénzt azonban emlékül megtartott magának. Az eladott érmek — mint sikerült megtudnom — részben múzeumokba és magángyűjteményekbe, részben pedig az ötvösök kezébe kerültek. A budapesti nemzeti múzeumba, a bécsi és valamelyik németországi múzeumba is jutott több darab a leletből. E napokban jutottam az emlékül megtartott részlethez. A kezembe került mintegy 250 darab, többé vagy kevésbbé megviselt állapotban levő érem legnagyobb része Zsigmond magyar király korabeli denár és obulus. Ezeken kívül találtam közöttük egy denárt Mária idejéből, egy prágai garast „*WILHELMVS TERCIVS*”, egy nagyon kopott lengyel garast „*MICHAEL WLADESLAV*” felírással és két darab fölírat nélküli lengyel obulust (II. v. Jagelló Ulászló?). Zsigmond denárjai és obulusai bár egy típusúak, mégis érdekesekek az előforduló változatok. A denárok Rupp XV. 435., az obulusok pedig Rupp XV. 437. fajtához tartoznak. A denárváltozatok csupán az előlap közepén lévő kettős kereszt szögleteibe helyezett betűkben és a hátlap szövegsorában levő kereszt körüli jelekben különböznek egymástól. Az első tizenkét változatnál az előlapi kettős kereszt szögleteiben nincs jelzés. Hátlapon a szövegben álló kereszt körüli jelek a következők: 1. a kereszt egymagában (+); 2. a kereszt alatt pont (+); 3. alatta csillag (*); 4. alatta rózsa (☼); 5. alatta kereszt (⊕); 6. alatta két pont (⊕); 7. mellette két pont (·+·); 8. körülré négy pont (·+·); 9. alatta I betű (†); 10. alatta R betű (†); 11. alatta M betű (†); 12. alatta λ jel (†).

A többinél már az előlapon álló kettős kereszt körül is vannak jelek, váltakozva a fent említett hátlapi kereszt körüli jelekkel. És pedig: 1. Az előlap keresztjének alsó jobb szögletében egy I betű; hátlation a kereszt magában (+). — 2. Az előlap keresztjének középső jobb szögletében egy S betű; hátlation a kereszt magában (+). — 3. Az előlap keresztjének középső bal szögletében egy U betű; hátlation a kereszt mellett négy pont (+). — 4. Az előlap keresztjének alsó jobb szögletében egy R betű; hátlation a kereszt mellett két pont, alatta m ($\frac{+}{m}$). — 5. Az előlap keresztjének középső jobb szögletében egy R betű; hátlation a kereszt alatt félhold ($\frac{+}{\smile}$). — 6. Az előlap keresztjének alsó jobb szögletében egy R betű; hátlation a kereszt alatt félhold két ponttal ($\frac{+}{\smile}$). — 7. Az előlap keresztjének alsó jobb szögletében egy R betű; hátlation a kereszt alatt két pont és kétoldalt egy-egy pont (+).

Az obulusváltozatok a következők: 1. Előlapon, a pajzs körül elhelyezett ismert három betű, a hátlation pedig a kereszt négy oldalán egy-egy korona. — 2. Ugyanolyan mint a fenti, de a pajzs alatt egy kis karika. — 3. Ugyanolyan mint az első, de a pajzs alatt két pont. — 4. Ugyanolyan mint az első, de a pajzs alatt egy M betű. — 5. Ugyanolyan mint az első, de a pajzs feletti S mellett két pont (S). — 6. Ugyanolyan mint az első, de a pajzs feletti S mellett két csillag (*S*). — 7. Ugyanolyan mint az első, de a pajzs feletti S mellett jobbra h betű (Sh). — 8. Ugyanolyan mint az első, de a pajzs feletti S mellett balra T betű (TS). — 9. Ugyanolyan mint az első, de a hátlapi egyik korona helyett M betű.

A vevő kezébe került nagyobb részből is a kezemhez jutott nyolc darab érem, ezek azonban teljesen megegyeznek a többivel.

Horváth A. János.

Esztergomi éremlelet. Beküldetett: Esztergom határában, a bánumi dűlőben, nem távol a Szent János-kápolnától és forrástól, földforgatás alkalmával több emberi csontvázra akadtak: ezek egyike mellett, melynek jobb lába térdétől fogva hiányzott, vázszonacskónak foszlányai között XV. és XVI. századbeli ezüst pénzeket találtak, melyekből 124 darabot sikerült az esztergomvidéki múzeumnak megszerezni, ahol ezen lajstromot állították össze: II. Rudolf császártól van 77 darab denarius 1578-tól 1594-ik évig. Ez utóbbi a legkésőbbi évszám az egész leletben; tehát az Esztergom várának ezen vagy a következő évben történt ostromában résztvett és elesett vitézek egyikének birtokában lehettek e pénzek. Rudolf pénzei közt van két becsesebb darab is. Elődjétől, II. Miksa császártól van 14 darab denarius 1560—1577-ik évekből. Ennek elődje, I. Ferdinándtól van kilenc darab grossus az 1550—1560-ik évekből. Többnyire ritka becses darabok. V. Károly császártól van két denarius és egy grossus 1527-ből. Becsesek tőle a Dux Stiriae és Archi-Dux Austriae feliratú darabok. Két-két grossus van IV. Vencel † 1419. és Ulászló † 1516. cseh királyoktól. Zsigmond lengyel királynak gyakori garasaiból szintén előfordul egy darab 1593-ból. Bajor Albertnek duarius 1562-ből, szász Keresztély és Gyuláé 1479-ből és szász Ágostoné 1557-ből. Továbbá Lajos (1564) és Fülöp (1586) német birodalmi hercegeké. Jülich és Kleve hercegségé 1577 és 1579-ből. Becses Thurzó János † 1529 boroszlói püspöké. Ritka szép darabok a szűz Mária álló alakjával díszített Moneta nova feliratúak, minőket oly városok verettek, melyek kegyelemhelyek voltak. Végre mint magyar vonatkozású Fogaras város garasa.

Némethy Lajos.

A nemesvölgyi (Mosonm) éremlelet. 1903 évi december hóban a pozsonyi kir. kath. főgimnázium tanulói közt régi ezüst fillérek kerültek forgalomba. Utána járván a dolognak, kiderült, hogy ezek a fillérek egy leletből valók, melyre Nemesvölgy-be Moson-megyében, egy régi fa kiásása alkalmával 150 cm. mélységben akadtak. A pénzek kővel befödött fazékban voltak. Sikerült is a leletet megtekintés végett néhány napra megkapni és a tulajdonos megengedte, hogy a gimnázium gyűjteményének számára a leletből tetszés szerint választhassunk. A lelet körülbelül 3000 darabból és pedig legnagyobb része osztrák egyoldálú fillérek s egyharmada bajor fillérek állott, mind ezüst fillér.

A XV. századbeli osztrák fillérek közt a legtöbb (talán 1600 drb) V. Albrecht fillérei voltak; kisebb számban Vilmos, Ernő és Ladislaus Posthumus idejéből. A bajor fillérek János, Lajos, Gazdag Henrik, Ernő, Vilmos és Albert idejéből (XIV—XV. század) valók. Voltak köztük, ámbár csekély számban, más országbeliek is, így pl. két magyar dénár Zsigmond idejéből, két nagyobb milanói érem II. gróf Galeazzo-tól, néhány morva, cseh, salzburgi is.

A talált érmek mind a XIV. század második és a XV. század első feléből valók. 1460-iki éven túl egy sincs, mi valószínűvé teszi, hogy ama érmekeket a nevezett évben áshatták el. — Feltűnő és mindenestre jellemző az, hogy csak két magyar érem volt köztük.

P. K.

K ü l ö n f é l é k.

Római aranyak hamisítványai. Nemrég hat darab római aranyat ajánltak vételre a nemzeti múzeumnak, melyeket állítólag Horvátországban, Szerémszékben, találtak a parasztok. Szorosabb vizsgálatnak vetvén alá a bemutatott érmekeket, valamennyiük hamisnak bizonyult. Nehogy tagtársaink esetleg kárt valljanak, közlöm a hamisítványok lajstromát, Cohen második kiadása szerint határozván meg őket.

1. *Claudius* (paci augustae). V. ö. Cohen 2. kiad., I. köt., 255. l., 67. sz., hanem az előlapon pmtr XIII imp. XIII (?) áll, míg Cohennél csak a tizenegyedik tribunatusig terjed e faj.

2. *Nero* (ex s. c. p. p. pontif. max. tr. p.). V. ö. Cohen 2. kiad., I. köt., 293. lap, 204. sz., hanem itt az előlapon még IMP is áll.

3. *Nero* (Roma). Cohen 2. kiad., I. köt., 296. l., 257. sz.

4. *Vespasianus* (ex s. c.). Cohen 2. kiad., I. köt., 378. l., 148. sz.

5. *Vespasianus* (fortuna august.). Cohen 2. kiad., I. köt., 380. l., 172. sz.

6. *Titus* (pax aug.). Előlapja olyan, mint Cohen 2. kiad., I. köt., 440. l., 129. sz. előlapja, hátlapja pedig mint ugyanott a 131. sz. hátlapja.

Valamennyi szürkés és feketés árnyakat vagy foltokat viselt. A hat darab összes súlya 43·80 gr.

Barcsai Ákos aranyának hamisítványa. Nemrég Barcsai Ákos 1659. évi aranyának vert hamisítványát volt alkalmam látni, melyet vételre ajánlottak. Színe kissé vörhenyes, az előlapon a mező szélein s a betűk körül homályos árnyak látszottak, az érem mestersegesen volt megkoptatva a szélein. Átm. 24—24·5 mm., súlya 3·52 gr.

Balassa János dr. emlékérmé. Úgy értesültünk, hogy Beck Ödön Fülöp éremvésőnk a magyar orvosegyesület megbízásából egy Balassa-érmet készít, melyet a fönti egyesület évenként egy-egy példányban fog kiosztani, jeles orvosok kitüntetésére. — Egy más, még élő tudósunk tiszteletére is készül majd egy érem, melyről alkalmilag szintén meg fogunk emlékezni.

Petőfi-plakett. Az éremkedvelők egyesületének 1905. évi tagilletménye, a Beck Ö. F. által készített Petőfi-plakett, melynek vázlatát Budapest Újabb Emlékérmeinek egyik képtábláján már közöltük, karácsonyra kiosztásra került, az alapszabályok értelmében kizárólag a tagok közt. Összesen 150 bronz és 13 ezüst példány osztatott ki. A plakett a vázlatból abban különbözik, hogy előlapján PETŐFI, hátlapján pedig fönn e feliratot viseli: SZABADSÁG.

Éremkiállítás Budapesten. Az éremkedvelők egyesülete egy Budapesten tartandó éremkiállítás előkészítésével foglalkozik, melyen az érmekeket nem numizmatikai vagy történeti, hanem kizárólag művészi szempontból kívánja bemutatni a művelt közönségnek, válogatott és művészi becsű nemzetközi érem sorozatokban. Nálunk az érem mint műtárgy, illetve annak becse, használata, kedvelése még korántsem ment át oly mértékben a művelt közönség köztudatába, mint külföldön, sőt annyira sem, amennyire hazai medaillisztikai

művészetünk mai, még mindig a gyors emelkedés stádiumában lévő színvonala megérdemelné. Örvendetes tudomásul vesszük e derék tervet, melynek kivitelével kettős eredményt fog elérni az éremkedvelők egyesülete. Míg ugyanis egyrészt a közönség ízlését fejleszti, figyelmét ráirányítja e művészeti ágra és fokozza ennek mélyebb megértését, megtanítja az embereket a szépen való gyönyörködés, a szellemi élvezet egy új ágára, addig másrészt a hazai művészetnek is nagy szolgálatot fog teljesíteni, elősegítvén annak gyorsabb fejlődését, megismertetvén a hazai művészeket a közönséggel, akik a művészet érdekében egymásra vannak utalva és kölcsönös szolgálatot tesznek egymásnak, a kereslettel fokozván a termelést s a derék művek létrehozásával kiérdemelvén a fokozott keresletet és érdeklődést.

Numizmatikai izű népszokások. Sz... M..... kecskeméti lakos közölte, hogy Kecskeméten régente, sőt még a 80-as évek táján is az volt a szokás, miszerint a vőlegény a házába szállított menyasszonyi holmit (az első szekér tartalmát, vagy esetleg minden egyes darabot külön-külön) egy-egy pénzdarabbal váltson meg. Súlyt fektetett rá, úgymond, hogy ez a pénzdarab minél régibb legyen. Az ő szülőinek házassága alkalmával, 1872-ben, atyja M. Aurelius denárjának COS II feliratú változatával (Cohen¹. 1. sz.) váltotta meg a hozományt. — Ez a szokás nyilvánvaló, hogy a hajdani leányvásárlás tradíciójával függ össze. — A szabadkai bunyevácoknál a leánykérésnek volt egy mozzanata, mely itt szintén említést érdemel, az t. i., hogy a vőlegény, módja és tehetsége szerint, egy belévagdalt arany- vagy ezüstpénzekkel borított almát küldött a lányos házhoz, melynek visszaküldése a kikoszarazással volt egyértelmű.

G n.

I r o d a l o m.

Egon Groner: Rumänische Medaillen vom Jahre 1600 bis einschliesslich 1900 mit ihren Nachprägungen, Fälschungen und deren Kennzeichen. — Bucarest, Carol Göbl. 1905. — 8°, 1—143. lap.

Szerző hasznos munkát végzett, midőn németül írt könyvében szélesebb körben érdeklődést keltett a nyelvi elszigeteltségük folytán kevésbé ismert és keresett román érmek iránt. Körülbelül 280 érem leírását foglalja magában e könyv; legnagyobb részt a XIX-ik században készült érmek ezek, mert Mihály vajda 1600. évi érmei után csak Bassaraba Brankován Konstantin 1713. évi és Hangerli Kostantin 1799. évi érmei képviselik még a régibb századokat. Szerző 5 csoportra osztja az érmeket ú. m. 1. katonai és polgári érdem-érmek; 2. emlékérmek; 3. gazdasági kiállítások érmei; 4. egyesületi érmek; 5. lövész- és iskolai érmek. — Érdeme a könyvnek, hogy a mű végén az összes leírt érmek lajstromához az egyes érmek hozzávető becsértéke is föl van jegyezve, hátránya azonban, hogy az érmek leírását nem látta el folyószámmal a szerző, ami a pontos idézetet némileg megnehezíti. — Megtaláljuk itt a történeti adatokat, a másodveretek és a hamisítványok említését is, — ami igen hasznos figyelmeztetésül szolgál a gyűjtőnek, — úgyszintén a román feliratok német fordítását is.

Mint magyar vonatkozású fajokat említem a felsorolt érmek közül a moldvai osztrák honpolgároknak az 1867-iki koronázás, meg I. Ferencz József királyunk 1868-iki magyarországi körútja alkalmából vert hódolati érmeit, Liszt Ferenc Jassyban tartott hangversenyének emlékére készült érmeket és I. Ferencz József királyunk 1896. évi bukaresti látogatásának érmeit, de a vaskapu-munkálatok befejezésére készült 1896-iki érmeket, melyek szintén román feliratot viselnek és rajtuk a román király arcképe is látható, hiában kerestem e műben. — Éremgyűjtőink bizonyára szívesen fogják látni e hézagpótló könyvet, melyre ezennel fölhívtam figyelmüket. Ára: ?

Rudolf Bosselt: Ueber die Kunst der Medaille: Darmstadt, J. Köstler, 1905. 8°, 39 lap. — Szerző, mint az előszóban maga mondja, csevegést tesz közzé, melynek tárgya

a medália fejlődése és készítésének technikája. A szöveget sok éremkép (többnyire a szerző saját műveinek képei) teszi változatossá; fősúlyt fektet a német medáliákra.

Ludwig Schwabe: Kunst und Geschichte aus antiken Münzen. Tübingen, 1905. — Szerző egy ünnepi beszéd foglatában az érmek, kivált az antik érmek történettudományi fontosságát és szereplését méltatja.

A **Monatsblatt** m. é. okt. számában Ernst Károlynak egy érdekes közleménye foglaltatik: Von Heckenmünzen und Münzverschlechterungen. Szerző számos adattal világítja meg a XVI—XVIII. századokban űzött visszaéléseket a pénz belértékének alászállításával.

Adrien Blanchet: Examen des monnaies gauloises et romaines recueillies à Sens, en 1897. — Szerző egy Sens-i éremletről írt tanulmányt, melyben a gall Senones Carnutes, Aulerci Eburovices, Sequani, Leuci és Suessiones nevű népek pénzei együtt fordultak elő római gyarmati (Copia, Vienna, Nemausus, Lugdunum) császári pénzekkel. A császári pénzek Augustustól Domitianusig terjednek; a legifjabb közülök Kr. u. 86-ban veretett. Ez is igen kopott példány. A lelet elásatásának korát szerző a Kr. u. 100-ik év tájára teszi. Gallia területén többször fordult elő leletekben a gall pénz az I. századi római császári pénzekkel együttesen, ami arra mutat, hogy a lakosság sokáig ragaszkodott a helyi használatban saját régi vereteihez, bár az általános forgalmi értékű császári pénz elől a hazai vereteknek csakhamar háttérbe kellett szorulniok, már pusztán a kereskedelmi célszerűség szempontjából is.

Adrien Blanchet: Notices extraites de la chronique de la Revue Numismatique. — Hasonlóan a Max Bahrfeldt Numism. Literaturblatt-jához, a Revue Numismatique minden füzete szemlét tart az utolsó évnegyedben megjelent num. irodalom termékei, úgy az önálló művek és különlenyomatok, mint a szakfolyóiratokban megjelent cikkek fölött is. Örömmel látjuk, hogy a Num. Közönyben megjelent magyar cikkek is, dacára nyelvi elszigeteltségünknek, úgy a Revue Num.-ban, mint a Literaturblatt-ban rendszeresen számon vétetnek és figyelemben részesülnek. — A Revue Num. irodalmi szemláját Adrien Blanchet, a párisi num. társulat volt elnöke s a Bulletin international de Numismatique volt szerkesztője szerkeszti.

Paul Bordeaux: Lettres de la fin du XVIII-e siècle relatives à la collection de l'abbé Ghesquière. (Különlenyomat a Rev. Num. Belge 1905. évi folyamából) Bruxelles, Geomard, MCMV. 8°, 14 lap. Ghesquière abbé éremgyűjteménye nagy bámulat tárgya volt a XVIII. század végén, rendkívüli gazdagsága és a benne foglalt nagy ritkaságok folytán. Ezeket ismerteti szerző. Minket itt csak egy érem érdekel, melyre különös súlyt fektetett szerző. A mikor az abbé gyűjteményét 1000 Louisd'or-ért vételre kínálta, külön még 3 arany medáliát kívánt eladni. Ezek egyike Apafi Mihály 1663-iki nagy arany pénze volt, melyet emlékéremnek nézett. Ezt 10 Louisd'or-ért kínálta. Ez az érem azóta elveszett. Szerző utólagosan Resch könyve alapján kívánja megállapítani, hogy mely éremfajnak felelt meg az abbé példánya.

A. Engel et R. Serrure: Traité de numismatique du moyen âge. Tome III. Paris, Leroux, 1905. Jelen kötettel, mely garasok korszakát tárgyalja, befejezést nyert a középkori érmészetről áttekintést nyújtó ismeretes nagy munka. Ára 15 frcs.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

Helbing Ottó f. é. február 5-én árverezi a Hor és Breymayer-féle éremgyűjteményeket. A 15 képtáblával ékes lajstrom 3853 tételt tartalmaz; az emlékérmek közt a körmöci szent-György-érmek, Attila nagy bronz érme, Pázmány P., Reuter, Schrott C., Kazinczy, Széchenyi, a millenniumi restituált tallér arany verete (!), egy francia ón érem a magyar szabadságharcra (560. sz.) és sok egyebek érdeklik olvasóinkat magyar vonatkozásuknál fogva. Vannak magyar Árpád- és vegyesházi pénzek is, végül pedig II. Lajos és Mária

arcképes emlékérmé és a II. Miksa magyar király koronázására vert „Pfaenthaler“ érdemlik meg a külön említést.

Dr. Jakob Hirsch 1905. nov. 27-én tartotta 14-ik éremárverését, mely alkalommal Graecia magna és Sicilia pénzeinek egy becses sorozata, továbbá igen szép római császári érmek és válogatott num. könyvek, mint Cohen, Mommsen, Babelon, Sabatier, Cappe, Welzl stb. cseréltek gazdát. A 19 fénynyomatú képtáblával ellátott lajstrom (1666 tétel) 10 márkáért kapható.

Schulman J. 1905 december 4-ikén egy Lyman H. Low és Jac. N. van Gelder stb. tulajdonából származó, Európán kívüli pénzekből álló gyűjteményt (1230 tétel) árverezett. A lajstromhoz 3 képtábla van mellékelve.

Schulman J. 1905 december 11-ikén árverezte a J. J. van Doorninck, van Gelder, Stokvis és Bunnik-féle gyűjtemények II. részét. A sorozatban görög és római pénz, különböző európai államok arany és ezüst pénzeit, különösen hollandus pénzek, továbbá szükségpénzek, ellenjegyeket viselő pénzek és emlékérmek vannak felsorolva. Az 1273—4176. tételig terjedő lajstrom érdekességét 6 képtábla fokozza.

Schulman J. 1905 december 16-ikán árverezte a White King-féle éremgyűjtemény 4-ik részét, mely nagyrészt indiai érmekből állt. A 6215 tételt tartalmazó lajstromhoz jó index és 5 képtábla van mellékelve.

A **Journal des Collectionneurs** (Genf) 1905. évi folyamához mellékelve egy érem-lajstromot adott ki, melyben 4710 tétel alatt vannak felsorolva, az árak megjelölésével, az eladó pénzek és érmek.

Karl W. Hierseman (Leipzig, Königsstr. 3) 317. sz. könyvárjegyzéke: „Archaeologie des klassischen Alterthums“ megjelent. Több numizmatikai könyv is van benne felsorolva.

Sally Rosenberg: XI. Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen. 2952 tétel. Német pénzek. (Römisch-deutsches Reich. — Neufürstliche Häuser.)

Sally Rosenberg: Deutsche Reichsmünzen. Eladó pénzek lajstroma. 168 tétel.

Kube Rudolf (Berlin Sw. Puttkammerstrasse 14.) január 29-én árverezte a Korn-féle éremgyűjteményt. A lajstrom hat éremtáblát és 1025 tételt tartalmaz. Nagyrészt német államok pénzei és érmei, de vannak vegyes külföldiek, így magyarok és erdélyiek is. Az emlékérmek közt az 549. sz. (Frigyes Vilmos, a nagy választófejedelem érme 1686 Buda visszavívására és Hamburg fölmentésére) különös figyelmébe ajánlható gyűjtőinknek.

Eugen Merzbacher Nachf. (München) Lieferung VII des Lagerkataloges. Január 1906. — *Historische Medaillen* — 1982 tétel. 1479-től 1815-ig évszám szerint csoportosított emlékérmek. Sok magyar vonatkozású és sok Napoleon-féle is van köztük. Különös figyelmébe ajánlom az emlékérmek gyűjtőinek!

Ch. Dupriez (Paris, avenue de Longchamps, 77.) 84. árjegyzéke, mely francia emlékérmeket és zsetonokat tartalmaz, megjelent (1540 tétel).

C. G. Thieme: „Numismatischer Verkehr“ no. 1. Január 1906, a szokott tartalommal (3169 tétel éremleírással és num. könyvek árjegyzékével) megjelent.

T á r s u l a t i é l e t.

Társulatunk közgyűléseit, választmányi üléseit és felolvasó estéit a Magyar Tud. Akadémia palotájában tartja.

Csütörtöki összejöveteleinket a „Virágbokor“ (V., József-tér 1.) különhelyiségében tartjuk a következő napokon: 1906. január 11. és 25.; február 8. és 22.; március 8. és 29.; április 12. és 26.; május 10. és 31.; június 14-én. — A nyári hónapokban egy a tagokkal később közlendő nyári helyiségben és pedig: június 28., július 12., augusztus 9., szeptember 13-án. Azontúl ismét a Virágbokorban: szeptember 27., október 11. és 25.,

november 8. és 29., december 13. és 27-én. — Tisztelt tagjaink ezekre külön meghívókat nem kapnak.

A meghatározás céljából beküldött érmekeket illetőleg kérjük az igen t. tagokat, hogy ezeknek beküldése alkalmával az érmekek ajánlott levélben való visszaküldéséhez szükséges postaköltséget levélbélyegekből mellékelni sziveskedjenek.

Lakhelyváltozásaiuk bejelentésére már saját érdekükben is felkérjük t. tagjainkat.

A társulat könyvtára és gyűjteménye számára újabban a következő ajándékok érkeztek: *Adrien Blanchettől*: Notices extraits de la Revue Numismatique. — *A borsodmiskolci közművelődési egylettől*: Évkönyv 1904—5. — *Fejér Józseftől*: 10 darab római hamis ezüst denarius. — *Dr. Finály Gábortól*: 20 darab árjegyzék és 24 éremképes levelezőlap. — *Halász Gábortól*: egy pénzügyminiszteri rendelet 1858-ból. — *Kovács Edétől*: Erdélyi, Gróf Mikó Imre emlékezete. — *A pozsonyi kir. kath. főgimnázium igazgatóságától*: a gimnáziumi éremgyűjtemény leírásának II. része. — *Dr. Réthy Lászlótól*: a perzsa császári nap- és oroszánrend III. oszt. jelvénye; egy bronzplakett (szalaggal); egy domborművű vasöntvény. — *A székes fővárosi statisztikai hivataltól*: Budapest statisztikai évkönyve, VI. évfolyam. — *N. N.-től*: 2 darab 1901. évi országos ifjúsági tornaversenyi bronz érem (egyik ezüstözött), szalaggal.

Kivonat a választmány 1905. okt. 12-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből: Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Halász Gábor, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Pákozdi Károly dr. és Zimmermann Lajos dr.

A vál. örömmel veszi tudomásul, hogy József főhg. és Frigyes főhg. Ő Fenségeik 200—200 koronával, Fülöp Szász-Coburg-góthai hg. Ő Fensége 300 koronával és Arad szab. kir. város 200 koronával a társulat alapító tagjai sorába lépett. — Zombor városa egyszer s mindenkorra egy 20 koronás alapítványt tett a társ. javára. — Kecskemét szab. kir. város múzeuma a város kérelmére a tagok sorából töröltetik. — A vál. köszönetet szavaz a könyvtárosnak a könyvtár rendezéséért. — A vál. a szerkesztőnek egy díjazott segéd alkalmazását engedélyezi. — Tagul felvételtek: alapító tagul: *Arad szab. kir. város; Frigyes főhg.* Ő fensége, Bécs; *Fülöp Szász-Coburg-góthai hg.* Ő fensége, Bécs; *József főhg.* Ő fensége, Budapest. — Rendes tagul: *Bernaldszky Kálmán*, tanító, Igló; *Éremkedvelők Egyesülete*, Budapest; *Hont vármegye közönsége*, Ipolyság; *Komárom vármegye közönsége*, Komárom; ifj. *Mild Gyula*, vármegyei hivatalnok, Magyaróvár; *Országos Magyar Iparművészeti Társulat*, Budapest; *Szabadka szab. kir. város közönsége*, Szabadka.

K. m. f. Dr. Réthy László s. k. elnök, Vargha Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Pákozdy Károly s. k. Dr. Finály Gábor s. k.

Kivonat a választmány 1905 nov. 9-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből: Elnök: Dr. Réthy László, jegyző: Dr. Zimmermann Lajos — Jelen vannak még: Dr. Finály Gábor, Gohl Ödön, Kunváry Fülöp, dr. Pákozdy Károly és Sziklay Jenő.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet díszgyűlésén a társulatot Kováts Ede r. tag képviselte, miért a vál. neki köszönetet szavaz. Titkár bejelenti, hogy a társ. érmet az összes megrendelő tagoknak elküldötte s arról elszámolását beterjeszti. — A vál. utasítja a könyvtárost, hogy a könyvtár rosszabb tartású és jobban használt könyveit köttesse be. — Rendes tagokul felvételtek: *Fischer Ernő*, m. hivatalnok, Szeged; *Moson vármegye közönsége*, Magyaróvár.

K. m. f. Sziklai Jenő s. k. elnök, dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. — Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Dr. Pákozdi Károly s. k.

Kivonat a választmány 1905 dec. 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő, jegyző: Dr. Zimmermann Lajos. — Jelen vannak még: Dr. Finály Gábor, Halász Gábor, Kunváry Fülöp, dr. Moldoványi István, dr. Pákozdi Károly.

A vál. örömmel veszi tudomásul, hogy Budapest székes főváros és Glück Frigyes a társ. alapítói sorába 200—200 koronával beléptek. — Köszönettel veszi tudomásul, hogy Sziklay Jenő, Walla József és dr. Zimmermann Lajos r. tagok alapító tagokká lettek. —

A vál. tudomásul veszi Beszkid Antal, Brebera Jozsef, dr. Kerényi Alajos, Lázár János, dr. Leidenfrost Sándor, Pick Adolf, Seemayer János és Vas Lipót r. tagok kilépését. — A tagok sorából töröltetett a megszűnt Julius Hahlo cég. továbbá: Dudás Andor, Rüblein Richárd és dr. Tergina Gyula. — A titkár jelentése a tagdíjhátralékok perléséről tudomásul vétetik. — A vál. 88 kor. kétes és behajthatatlan tagsági díjat töröl. — Alapítvány tételére felszólíttatott 9 fővárosi pénzintézet. — Szerkesztő előterjesztése fölolvastatik, melyben betegségére való hivatkozással, a szerkesztésnek a jövő éven át egyáltalában, de különösen az eddig megszokott terjedelemben és pontossággal való elvégzése iránti erkölcsi kötelezettség alól felmentést kér. A vál. részvétellel veszi tudomásul a szerkesztő betegségét, s reméli, hogy azon okok, melyek őt eredménydús működésében gátolnák, el fognak mielőbb múlni; az előterjesztés érdeme felett a jövő ülés határoz. — A vál. Nuber Károly alapító tag beadványa folytán elhatározza, hogy egy hosszabb memorandum keretében felhívja a múz. és könyvt. orsz. felügyelőségét arra, hogy a vidéki múzeumoknak szánt numizmatikai segélyt ne készpénzben, hanem érmekben adják ki, s erre éremgyűjteményeket, esetleg a nemz. múzeum éremgyűjteményének felhalmozott duplumait szerezze meg alkalmas és jelenleg kínálkozó kedvező módon. — A társ. tagjai sorába felvételtek: Alapító tagokul: *Budapest székes főváros közönsége*; *Glück Frigyes*, szállodatulajdonos, Budapest. Rendes tagokul: *Hülll Dezső*, műépítész, Budapest; *Tinis József*, kir. telekkönyvvezető, Abauj-Szepesi.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök, dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző h. — Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Dr. Moldoványi István s. k.

A Magyar Numizmatikai Társulat tisztikara:

Tiszteletbeli elnök: Dr. Szivák Imre.

Elnök: Dr. Réthy László.

Alelnök: Sziklay Jenő.

Titkár: Dr. Zimmermann Lajos.

A „Numizmatikai Közlöny” szerkesztője:

Gohl Ödön.

Pénztáros: Kunváry Fülöp.

Gyűjtemény és könyvtár őre: Dr. Finály Gábor.

Jegyző: Tinódi Varga Béla.

Választmányi tagok:

Babics József.

Dr. Despinits Péter.

Dr. Finály Gábor.

Báró Forster Gyula.

Fraknoi Vilmos.

Gohl Ödön.

Halász Gábor.

Dr. Kammerer Ernő.

Kilényi Hugó.

Kunváry Fülöp.

Dr. Moldoványi István.

Dr. Pákozdi Károly.

Tinódi Varga Béla.

Gróf Zichy Jenő.

Dr. Zimmermann Lajos.

Felügyelő bizottság:

Fejér József.

Ott János.

Ifj. Zachar Antal.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagjai 1906.

Alapító tagok:

Arad szab. kir. város közönsége,

Arad 200 kor.

Budapest székes főváros közönsége,

Budapest. 200 „

Daróczy Zoltán, királydaróci, föld-

birtokos, Pusztá-Alsó-Biritó, u. p.

Paks (Tolna m.) (ált. gyűjt., kü-

lönösen római p.) 200 kor.

Dessewffy Sándor, csanádi püspök, v. b. t. t., Temesvár	200 kor.	Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye kö- zönsége, Budapest, IV., Vár- megyeház	200 kor.
Frigyes főherceg Ő cs. és kir. Fen- sége, Bécs	200 „	Réthy László dr., nemz. múzeumi igazgatóőr, Budapest, VIII., Szent- királyi-u. 14.	200 „
Fülöp Szász-Coburg-góthai herceg Ő kir. Fensége, Bécs I. Seiler- státte 3	300 „	Sacelláry György, Budapest, IV., Zöldfa-u. 15.	200 „
Glück Frigyes, szállodatulajdonos, Budapest, VIII., Kerepesi-út 7	200 „	Spitzer Mór, földbirtokos, Pozsony- Széleskút (Pozsony m.)	200 „
Győr szab. kir. város közönsége	200 „	Szeged szab. kir. város közönsége, Szeged	200 „
Hatvany-Deutsch Károly, nagybirtok- os, Budapest, VI., Délibáb-u. 16.	200 „	Sziklay Jenő, m. á. v. főmérnök, Budapest, V., Nádor-utca 56. (<i>ve- gyesházi magyar ezüst pénzek</i>)	200 „
Horsky János, vállalkozó mérnök, Bécs, IV., Luisengasse 3. (<i>ált. gyűjt.</i>)	200 „	Temesvár szab. kir. város közön- sége, Temesvár	200 „
József főherceg Ő cs. és kir. Fen- sége, Budapest, I., Szentgyörgy- tér 4.	200 „	Vay Béla báró, v. b. t. t., földbirtok- os, Alsó-Zsolca (Borsod m.) (<i>ált. gyűjt.</i>)	200 „
Karátsonyi Andor, földbirtokos, Beodra (Torontál m.)	200 „	Walla József, gyáros, Budapest, VII. Gizella-út 38. (<i>ált. gyűjt.</i>)	200 „
Karátsonyi Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képviselő, Budapest, I., Krisztina-körút 127.	200 „	Zichy Jenő gróf, v. b. t. t., orsz. képvisező, Budapest, VI., Rózsa- utca 61.	200 „
Klobusitzky János, földbirtokos, Bu- dapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 9. és Zsitva-Ujfalu (Bars m.)	200 „	Zimmermann Lajos dr., ügyvédjelölt, Budapest, VIII., József-körút 64. (<i>árpádházi magyar p.</i>)	200 „
Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank, Budapest, V., Dorottya-u. 6.	200 „		
Nuber Károly, numizmata, Eszék (<i>Sirmiumi, délszláv és oláh p.</i>)	200 „ ¹		

Rendes tagok:

Alapi Gyula, vármegyei levéltáros, Komárom. Alsó-fehérmegyei történelmi, régészeti és ter- mészettudományi egyeslet, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér m.) (<i>ált. gyűjt.</i>).	Baghy Béla dr., földbirtokos, Baghy-major, u. p. Kengyel (Jász-N.-Kún-Szolnok m.).
Andrásy Gyula, iparos, Mór (Fehér megye) (<i>ált. gyűjtés</i>).	Baich Milán báró, főrendiházi tag, Budapest, V., Bécsi-u. 8.
Ábrai Lajos, felső keresk. iskolai igazgató, Arad (<i>magyar és erdélyi tallérok és ara- nyak</i>).	Balatoni múzeum-egyesület, Keszthely (Zala m.) (<i>Balatonvidéki eredetű éremleletek</i>).
Áldor Gyula, gyógyszerész, Budapest, IV., Kishid-u. 5., Vadászkiirt-szálló (<i>ált. gyűjt., különösen magyar, római és barbár érmek</i>).	Ballagi Aladár dr., orsz. képviselő, egyetemi ny. r. tanár, Budapest, IX., Kinizsi-u. 29.
Babics József, uradalmi jogigazgató, Zsom- bolya (Torontál m.) (<i>magyar és erdélyi pénzek és érmek</i>).	Baranya vármegye közönsége, Pécs.
Baditz Jenő dr., Kapuvár (Sopron m.).	Bartalos Gyula dr., róm. kath. pap, Eger (Heves m.).
	Bathó Lajos, vármegyei aljegyző, Komárom.
	Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (<i>ált. gyűjt.</i>).
	Bártfai magy. kir. állami gimnázium, Bártfa (Sáros m.) (<i>ált. gyűjt.</i>).

¹ Alapítványát érmekben tette.

- Bátor Henrik, nyug. m. á. v. irodatiszt, Csáktornya (*római és magyar árpádházi p.*).
- Berkesz István dr., tanár, a Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat főtájtára, Temesvár-Józsefváros, Kossuth-utca 1.
- Berwaldszky Kálmán, el. isk. tanító, iskolaszéki jegyző, Igló, Kossuth Lajos-sor 91.
- Besztercebányai városi múzeum (Besztercebányai történelmi és régészeti társulat, Besztercebánya (Zólyom m.) (*ált. gyűjt.*).
- Békés-csabai múzeum-egyesület, Békés-Csaba (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
- Békésvármegyei közművelődési egyesület, Gyula (*ált. gyűjt.*).
- Biharmegyei és nagyvárad régészeti és történelmi egyesület, Nagyvárad (*ált. gyűjt.*).
- Bleyer Izsó dr., ügyvéd, Temesvár, Lonovics-utca 6. (*magyar és erdélyi, barbár, görög, római és középkori pénzek*).
- Bodrogi János, főgimn. tanár, Nagyenyed, (Alsó-Fehér m.).
- Boroskay János, városi erdőmester, Zólyom (Zólyom m.).
- Borsay Jenő, Báth-Monostor (Bács-Bodrogh m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar árpád- és vegyesházi pénzek. II. Rákóczi Ferenc, 1848/49-iki szabadságharc, erdélyi pénzek János Zsigmondtól Apaffy Mihályig*).
- Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület, Miskolc (Borsod m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar és erdélyi p. és borsodmegyei lehellyű kelta p.*).
- Borsos István, főgimn. tanár, Pápa (Veszprém m.) (*a pápai ref. kollégium számára görög, római és magyar p. és emlékérmeket*).
- Bothár Samu dr., városi orvos, Besztercebánya (Zólyom m.).
- Brenner Ferenc, takarékpénztári tisztviselő Esztergom (*magyar és római p.*).
- Br. Bruckenthal-féle múzeum, Nagyszeben (Szeben m.) (*ált. gyűjt.*).
- Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Városház-tér 4. (*ált. gyűjt.*).
- Cerjak Pál, Zágráb, Demetergasse 18.
- Csoma József, földbirtokos, Abauj-Devecser, u. p. Forró-Encs (Abauj-Torna m.).
- Czapáry László dr., ciszt. r. főgimn. tanár, Székesfehérvár (Fehér m.) (*magyar és római pénzek*).
- Darnay Kálmán, szentmártoni, vaskereskedő, birtokos, a Darnay-múzeum tulajdonosa, Sümeg (Zala m.) (*magyar és erdélyi p., barbár és római Sümeg-vidéki leletek*).
- Daubner József, gyógyszerész, Ulma (Temes megye) (*magyar árpád- és vegyesházi és erdélyi p.*).
- Despić Pero, kereskedő, Bécs, I., Fleischmarkt 18. (*szerb és boszniai p.*).
- Despinits Péter dr., ny. ítélőtáblai bíró, Budapest, VI., Bajza-u. 25. (*ált. gyűjt.*).
- Délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat, Temesvár (*délmagyarorsz. emlékérmek, ottani leletek, barbár, viminaciumi és dáciai p.*).
- Diamant Jenő, Oszlány (Bars m.).
- Dirner Gusztávné, Budapest, IV., Kigyó-tér 1. (*magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
- Dobay Ferenc, nyomdatulajdonos, Gyula (Békés m.) (*magyar p. és emlékérmek*).
- Dobiaschi József, gyáros, Arad, Kölcsey-u. 2.
- Dragóner Béla, róm. kath. plebános, Bárca, (Abauj-Torna m.) (*régi p. és emlékérmek, különösen egyházi vonatkozásúak*).
- Duka Marcel, kir. tanácsos, p. ü. főtanácsos, kat. helysz. felügyelő, Szeged, Bátya-u. 19.
- Durugy Ferenc, m. kir. adótárnok, Szászsebes (Szeben m.).
- Egger Ármin, éremkeres., Bécs, I., Opernring 7.
- Egyedi Artur dr., nagybirtokos, Budapest, VI., Lendvay-u. 5.
- Enyeter Ferenc, m. kir. csendőralezredes, Kolozsvár (*ált. gyűjt.*).
- Eperjesi ág. hitv. ev. kollégium főgimnáziuma, Eperjes (Sáros m.) (*ált. gyűjt.*).
- Erdélyi országos múzeum érem- és régiségtára, Kolozsvár (*ált. gyűjt.*).
- Eszék sz. kir. város múzeuma (*délszláv pénzek, görög és római pénzek, emlékérmek*).
- Esztergom főegyházmegyei könyvtár, Esztergom (*ált. gyűjt., különösen magyar p., egyházi emlékérmek, kivált esztergomiak*).
- Éber Lászlóné, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 12.
- Éremkedvelők Egyesülete, Budapest, VI., Ó-utca 1.
- Érseki papnevelő intézet, Esztergom.
- Farkas Sándor, gyógyszerész, múzeumtulajdonos, Szentes (*ált. gyűjt.*).
- Fejér Gyula, műszaki és keresk. iroda tul., Budapest, V., Eötvös-tér (*római és magyar p.*).

- Fejér József, éremkereskedő, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 2.
- Felkai Tatra-múzeumegylet, Felka (Szepes m.) (ált. gyűjt.).
- Fiala Ede, cs. kir. kormánytanácsos, a cumberlandi hg. gyűjteményeinek őre, Bécs, Penzingerstrasse, Palais Cumberland.
- Finály Gábor dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 23. (*Magyarország területén lelt római pénzek és érmek lelőhelyeinek a katonai térkép szerinti pontos közlését s az illető érmek leírását kéri*).
- Fischer Emil, éremkereskedő, Bécs, I., Schwan-gasse 4.
- Fischer Ernő, m. hivatalnok, Szeged, Széchenyi-tér 8.
- Fogel Ágoston, kereskedő, Eger (Heves m.).
- Forray József Sándor, az osztr.-magy. bank tisztviselője, Szeged (*magyar p.*).
- Forster Gyula báró, főrendiházi tag, min. tanácsos, a műemlékek orsz. bizottságának h. elnöke, Budapest, II., Lánchíd-u. 4.
- Főfémjelző és fémbeváltó hivatal (m. kir.), Budapest, V., Mérleg-u. 11.
- Fraknói Vilmos, arbei vál. püspök, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum.
- Frey Imre, ötvös, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (*görög, római, barbár és magyar p. és emlékérmek*).
- Friedmann Izidor, régiségkereskedő, Budapest, IV., Károly-u. 4.
- Gálócsy Zoltán, megyei t. főszámvevő, Ungvár (Ung m.). (*görög és római köztársasági p., tallérok és emlékérmek*).
- Gáspár Fülöp, m. kir. honvédszázados kt., Budapest, VIII., Népszínház-u. 44.
- Gergelyfi Tamás, magánzó, Déva (Hunyad m.) (*numizmatikai kuriozitások*).
- Gerl Károly, m. kir. pénzverőhivatali vésnök, Körmöcbánya (Bars m.).
- Gohl Ödön, tanár, nemzeti múzeumi őr és szerkesztő, Budapest, I., Márvány-u. 20.
- Gorove László dr., orsz. képviselő, Budapest, VIII., József-körút 59.
- Gömörmegyei múzeum, Rimaszombat (Gömör m.) (ált. gyűjt.).
- Gramberg Nándor dr., ügyvéd, Pancsova (Torontál m.) (*római császári, különösen viminaciumi és délszláv p., Belgrádra vonatkozó emlékérmek*).
- Grünhut Alfréd, kereskedő, Nagykanizsa (Zala m.) (*római és magyar p., Nagykanizsára vonatkozó tárgyak*).
- Gundel Károly, szálloda-aligazgató, Tatra-Lomnic (Szepes m.) (*lengyel p., különösen III. Zsigmond hármás garasai, magyar p. és emlékérmek*).
- Győri Szent-Benedekrend főgimnáziumának múzeuma, Győr (ált. gyűjt.).
- Győrik Márton, liceumi tanár, Pozsony, Véd-cölöp-u. 59. (*a pozsonyi ág. hitv. ev. liceum számára magyar és erdélyi p.*).
- Halász Gábor, ügyvédjelölt, Budapest, VIII., Baross-tér 6. (*magyar és erdélyi p., II. Rákóczi Ferenc p. és magyar papírpénzek*).
- Hauzer Pál, szig. állatorvos, Dunapentele (Fehér m.).
- Helbing Ottó, éremkereskedő, München, Maximilianstrasse 13.
- Hess Adolf utódja, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Mainzer Landstrasse 49.
- Hidvéghi Sándor, közs. iskolai tanító, Gic-Hathalom (Veszprém m.) (*római p.*).
- Hild Viktor író, Jászberény (Jász-Nagykún-Szolnok m.).
- Hirsch Jakab dr., éremkereskedő, München, Arcisstr. 17.
- Hoffmann Frigyes, joghallgató, Budapest, V., Zoltán-u. 18.
- Hont vármegye közönsége, Ipolyság (Hont m.).
- Horváth Antal, ügyvéd, Pécs (Baranya m.), Ferenciek-u. 25. (ált. gyűjt.).
- Horváth A. János, áll. tanítóképző-int. tanár, Igló (Szepes m.) (*magyar, osztrák és római p.*).
- Horváth B. Ákos dr., Coburg hg. uradalmi orvosa, Vereskő (Gömör m.) (*ókori, különösen kelta p.*).
- Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat, Déva (Hunyad m.) (ált. gyűjt.).
- Husvéth István, kelmefestő, Zombor (Bács-Bodrogh m.) (*görög, római és magyar p., II. Rákóczi Ferenc érmei, főképen arany pénzek*).
- Hüttl Dezső, műépítész, Budapest, I., Buda-foki-út 3. (*régi és modern emlékérmek, különösen a római Szent Péter templomra vonatkozó érmek*).
- Iglói ág. hitv. ev. főgimn., Igló (Szepes m.) (ált. gyűjt., különösen magyar p.).
- Jankovich-Bésán Eleméné, Therezovac-Suholpolje (Verőce m.).

- Jeszenszky Alajos, apátkanonok, Nyitra (*magyar pénzek és emlékérmek; pápai emlékérmek*).
- Jeszenszky Géza, földbirtokos, Patvaróc, u. p. Brunóc (Nyitra m.) (*magyar p. és érmek; különösen árpádházi p., II. Rákóczi Ferenc, lotharingiai Ferenc pénzei és rézpénzek*).
- Kacska József, róm. kath. plebános, Dóval, u. p. Motyók (Zólyom m.) (*ált. gyűjtés*).
- Kakass László, vm. tb. főjegyző, Esztergom, Német-u. 582.
- Kammerer Ernő dr., min. tanácsos, orsz. képviselő, Budapest, VIII., Fhg. Sándor-u. 28.
- Karcagi ev. ref. gimnázium, Karcag (Jász-Nagykún-Szolnok m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kassai múzeum (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Katona Béla, Bécs, IV., Favoritenstr. 15. (*ált. gyűjt.*).
- Kállai Dezső, éremkereskedő, Bécs, I., Gluckgasse 1.
- Kállay András, földbirtokos, nyug. főispán, Nyíregyháza (Szabolcs m.).
- Kecskemét t. h. város tanácsa, Kecskemét (Pest m.).
- Keppich Gyula dr., ügyvéd, Budapest, V., Zoltán-u. 18. (*ált. gyűjt., különösen árpádházi magyar, görög és római császári pénzek*).
- Kertay Viktor, végzett joghallgató, az „Egri Híradó” b. munkatársa, Eger (Heves m.) Vörösmarty-u. 6. (*római császári p.*).
- Kilényi Hugó, ny. minisztr. tanácsos, Budapest, I., Lógody-u. 23. (*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek*).
- Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kiskunfélegyháza (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kiskunhalasi ev. ref. főgimnázium, Kiskunhalas (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kocsis István, állami tanító, Kovászna (Háromszék m.) (*magyar p., római p., emlékérmek*).
- Kolozsvári kegyestanító-rend kath. főgimnáziuma, Kolozsvár (*ált. gyűjt.*).
- Komárom vármegye közönsége, Komárom. Komárom vármegyei és városi múzeum-egyesület, Komárom (*ált. gyűjt.*).
- Konkoly Thege Balázs dr., ügyvéd, Komárom (*magyar p.*).
- Korentsy Sándor K., tanító, Barstaszár (Bars m.) (*ált. gyűjt.*).
- Kornfeld Zsigmond, főrendiházi tag, a magy. általános hitelbank elnöke, Budapest, V., Nádor-u. 12.
- Kósa Sándor, m. á. v. művezető, Temesvár-Józsefváros, Pacsirta-u. 11. (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Kovács Ignác, gyógyszerész, Szilas-Balhas (Veszprém m.).
- Kováts Ede, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Kováts Ferenc dr. egyetemi m. tanár, jogakadémiai ny. r. tanár, Pozsony, Védcsölöp-u. 51. (*magyar aranyforintok és azokkal rokon középkori p.*).
- Kováts Kálmán, díszműárúkereskedő, Kolozsvár, Mátyás király-tér 4.
- Krajtsik Ferenc dr., kir. közigazgatási bíró, Budapest, VII., Erzsébet-körút 4.
- Kunváry Fülöp, ny. főmérnök, Budapest, VII., Huszár-u. 8. (*ált. gyűjt., különösen magyar érmek*).
- Kürti Gyula, hivatalnok, Rózsahegy (Liptó m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar és osztrák p., I. Ferenc József érmei*).
- Küttel Samu dr., kir. ítélőtáblai bíró, Temesvár-Belváros, Kormányiszéki épület.
- Lenz József, gyógyszerész, Budapest, X., Család-u. 38. (*római császári p.*).
- Leszih Andor, az első magy. ált. biztosító társ. tisztviselője, Miskolc (Borsod m.).
- Lippay Károly, katonai gyógyszerész, Prag, II., Karlsplatz (*numizmatikai könyvek és folyóiratok, érmészek életrajzai, arcképei és arcképes érmei*).
- Lippich Gusztáv, ny. főispán, Szolnok (Jász-Nagykun-Szolnok m.).
- Lossonczy István ifj., Miskolc (Borsod m.), Verbóczy-u. 1. (*görög és római p. és borsodmegyei eredetű kelta p.*).
- Lossonczy Károly, m. kir. gazdasági intéző, Bábolatpuszta (Komárom m.) (*ált. gyűjt., különösen római és magyar p.*).
- Löfkovits Artúr, ékszergyáros, a debreceni városi múzeum ideigl. őre, Debrecen.
- Lukeschitz Ármin, éremkereskedő, Graz, Volksgartenstrasse 4.
- Magyar Kegyes-Tanítórend, Budapest, IV., Városház-tér 4.
- Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségosztálya, Budapest, VIII., Múzeum-körút 14—16.

- Magyaróssy Gyula, magánhivatalnok, Kolozsvár, Nagy-u. 5.
- Mahr Pál, kereskedő, Miskolc (Borsod m.) (*magyar p., római köztárs. p.*).
- Markoff Alexis, az orosz császári Eremitage-múzeum éremtárának igazgató öre, Szent-Pétervár.
- Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) (*ált. gyűjt.*).
- Martinovich Róbert dr., m. á. v. fogalmazó, Arad, M. á. v. üzletvezetőség (*magyar, erdélyi és osztrák p.*).
- Maszhaghy Ferenc, pápai prelátus, szentzsigmundi prépost, komáromi főesperes és kanonok, Esztergom.
- Mály János, joghallgató, Budapest, I., Díszter 2.
- Merzbacher Jenő dr. utódai (előbb Merzbacher Jenő dr. és Neustätter és Társa), éremkereskedők, München, Karlstrasse 10/0.
- Mezey Mihály, kir. közjegyző, Nagyvárád, Kossuth-u. 3.
- Mezőturi ev. ref. főgimnázium, Mezőtur (Jász-Nagykun-Szolnok m.) (*ált. gyűjt.*).
- Mihálovics Béla dr., ügyvéd, Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 23. (*ált. gyűjt.*).
- Milch Ármin, fakereskedő, Komárom (*által. gyűjt., különösen római császári p.*).
- Mild Gyula ifj., vm. írnok, a mosonm. tört. és régész. egyeslet s. titkára, Magyaróvár (Moson m.), Magyar-utca 11. (*modern érmek és plakettek*).
- Milleker Bódog, községi néptanító, múzeumi ör, Versec (Temes m.).
- Moldoványi István dr., kir. ipari felügyelő, Budapest, II., Zsigmond-u. 7. (*magyar p. 1526—1848-ig; erdélyi p. 1538—1690-ig; II. Rákóczi Ferenc p.*).
- Molnár Lajos, tégláégető m., Szentes (Csongrád m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar pénzek*).
- Mosonmegyei történelmi és régészeti egyeslet, Magyaróvár (Moson m.) (*mosonmegyei leletek*).
- Moson vármegye közönsége, Magyaróvár.
- Munkácsi m. kir. áll. főgimnázium, Munkács (Bereg m.) (*ált. gyűjt.*).
- Munkácsy József, vaskereskedő, a gráci magyar egyesület elnöke, Graz, Brockmann-gasse 59. (*ált. gyűjt.*).
- Múzeumi tót társaság, Turóc-Szent-Márton (Turóc m.) (*ált. gyűjt.*).
- Nagybányai múzeumegyesület, Nagybánya (Szatmár m.) (*ált. gyűjt.*).
- Nagyvárad premontrei kath. főgimnázium, Nagyvárád (*ált. gyűjt.*).
- Nagy Zoltán, m. á. v. hivatalnok, Nagysurány (Nyitra m.) (*római császári p., magyar p. és emlékérmek*).
- Nedeljković Tódor dr., ügyvéd, orsz. képviselő, Zimony (Szerém m.) és Budapest, Pannonszálloda (*Zimony környékén lett pénzek*).
- Neubauer Zoltán, tanítóképző-int. növendék, Igló (*Magyarországon forgalomban volt pénzek*).
- Neumann Károly dr., min. osztálytanácsos, Budapest, VI., Nagy-János-u. 7.
- Nécsey József, kir. postamester és földbirtoke, Verebely (Bars m.) (*Verebely környékén lett p.*).
- Nyáry Albert báró dr., Budapest, V., Országház.
- Országos Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest, IX., Üllői-út 33—37.
- Országos Régészeti és Embertani Társulat, Budapest, I., Attila-u. 23.
- Ott János, vasuti üzletvezető, Budapest, VIII., József-körút 31/B. (*ált. gyűjt., különösen római császári p.*).
- Pallós Albert, áll. polgári leányiskolai igazgató, Kolozsvár, Farkas-u. 9.
- Pazár Zoltán, okl. rajztanár, Léva (Bars m.) (*magyar árpádházi és római császári p.*).
- Pákozdi Károly dr., orvos, Budapest, IV., Calvin-tér 1. (*magyar és erdélyi p. és emlékérmek*).
- Pelachy János, kir. járásbírósi tisztviselő, Selmecbánya (Hont m.).
- Pesti Ferenc, székes fővárosi IV. kerül. előljáró, Budapest, X., Orczy-út 23.
- Petrikovich János dr., megyei járásorvos, Turóc-Szent-Márton (Turóc m.) (*a múzeumi tót társaság számára ált. gyűjt.*).
- Peuker Nándor, paszományos, Temesvár-Belváros, Jenő herceg-u. 7. (*ált. gyűjt., különösen temesvári érdekű érmek*).
- Pécsi városi múzeum, Pécs (Baranya m.) (*ált. gyűjt.*).
- Pénzverőhivatal (m. kir.), Kőrmöcbánya (Bars m.) (*kőrmöcbányai veretek*).
- Pfinn József, vasuti felügyelő, Budapest, VI., Eötvös-u. 42.
- Philipp István, főgimn. rajztanár, Székes-

- Fehérvár (Fehér m.) (*magyar és lengyel p., cseh és osztrák p. magyar vonatkozásban*).
- Pintér Sándor, ügyvéd, Nagyszécsény (Nógrád m.) és Budapest, V., Alkotmány-u. 6.
- Pokorny László, kir. aljárásbíró, Tata (Komárom m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar p.*).
- Pozsony városi múzeum, Pozsony, Városház (*ált. gyűjt.*).
- Pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó Dániel-féle éremgyűjteménye, Pozsony, Védcsőp-u. (*ált. gyűjt.*).
- Pozsonyi kir. kath. főgimnázium, Pozsony (*ált. gyűjt., különösen magyar, erdélyi és osztrák érmek*).
- Puky József, ny. miniszt. tanácsos, Kiskunfélegyháza (Pest m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar és erdélyi p.*).
- Radovanovics György, Újvidék (Bács-Bodrog m.) és Budapest, IV., Angol királyné-szálloda).
- Radvánszky Béla báró, v. b. t. t., magy. kir. koronaőr, Sajó-Kaza (Borsod m.).
- Rampacher Pál, kir. tvszéki joggyakornok, Budapest, VI., Váci-körút 55., VI. ker. kir. járásbíróság (*magyar és erdélyi érmek, zsetonok és plakettek*).
- Rausch Ferenc, kereskedelmi tanácsos, gyár- és technikai üzlet-tulajdonos, Budapest, VI., Andrassy-út 14. (*emlékérmek*).
- Rehák Rezső, takarékpénztári tisztviselő, Budapest, I., Bécsikapu-tér 5.
- Récsey Viktor dr., a pannonhalmi Szent Benedek-rend központi könyvtárának főkönyvtárosa, Pannonhalma, u. p. Győrszentmárton (Győr m.).
- Réthy Zsigmond, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 1.
- Rhé Gyula, m. á. v. hivatalnok, Jutas, Pálya-udvar (Veszprém m.) (*ált. gyűjt., különösen magyar és római érmek*).
- Richter Viktor, jogszigorló, Pozsony, Deák-u. 8.
- Roger Adolf, régiségkereskedő, Budapest, IV., Városház-u. 12.
- Rohde Tivadar, ingatlan-tulajdonos, a zurányi magy. robbanóanyag-gyár r.-társ. igazgató-sági tagja, Bécs, I., Schauflergasse 2. (*római p., különösen Aurelianus, I. Ferenc József p. és forgalmon kívül helyezett magyar és osztrák papírpénzek*).
- Rosenberg Sally, éremkereskedő, Frankfurt a. Main, Schillerstrasse 18.
- Ruisz Gyula, kir. jószágfelügyelő, Bábolnapusztá (Komárom m.) (*lakóhelyén előforduló leletek*).
- Sarbó Leó, a Foncière biztosító-intézet igazgatója, Budapest, V., Sas-u. 10. (*emlékérmek*).
- Schlesinger József, magánzó, Budapest, VI., Új-u. 6.
- Schmiddeg Alfréd, a m. kiviteli és csomagszállítási r.-t. tisztviselője, Budapest, I., Maros-u. 7. (*ált. gyűjt.*).
- Schönherr Gyula dr., nemz. múzeumi igazgató-őr, Budapest, VIII., Röck Szilárd-u. 18.
- Schreiber Antal, bútor- és régiségkereskedő, Pécs, Inczédi Dénes-u. 3.
- Schulek Alfréd dr., orvos, Budapest, V., Sas-u. 23. (*magyar és erdélyi p.*).
- Schüssler Albert, kegyesrendi tanár, Vác (Pest m.).
- Schweninger Jakab, r. kath. segédlelkész, Zombolya (Torontál m.) (*magyar p.*).
- Selmec és Bélabánya sz. kir. város közönsége, Selmecbánya (Hont m.).
- Selmecbányai ág. hitv. evang. liceum, Selmecbánya (Hont m.) (*ált. gyűjt.*).
- Smetana Aladár, gyógyszerész, Ecseg (Nógrád m.) (*ált. gyűjt.*).
- Somogyvármegyei múzeum, Kaposvár (Somogy m.), áll. főgimnázium (*ált. gyűjt.*).
- Somssich János gróf, joghallgató, Pozsony, Dunasor 4. és Hetes (Somogy m.) (*magyar tallérok*).
- Steinitz Sándor, a „Landesbank“ tisztviselője, Sarajevo (*ált. gyűjt.*).
- Szabadka sz. kir. város közönsége, Szabadka.
- Szabó Elemér dr., m. kir. honvéd-ezredorvos, Szabadka (Bács-Bodrogh m.), Petőfi-u. 11. (*Magyarország területén lakott népek p. és emlékérmek; különösen a Rákóczi-korszak pénzei*).
- Szabó György, joghallgató, Hajdu-Dorog (Hajdu m.).
- Szabó Otmár, ciszterci-rendi pap, könyv- és levéltár-őr, Zirc (Veszprém m.) (*ált. gyűjt. a zirci apátsági gyűjtemény számára*).
- Szarvasi ág. hitv. ev. főgimnázium, Szarvas (Békés m.) (*ált. gyűjt.*).
- Szende Gyula dr., főgimn. tanár, Budapest, VII., Damjanich-u. 25/a.
- Szendrei János dr., miniszt. titkár, az Orsz. régészeti és embertani társulat titkára, Budapest, I., Attila-u. 23.

- Szerényi S. Alajos, színművész, Kecskemét (*magyar árpád- és vegyesházi p.*).
- Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy (Háromszék m.) (*ált. gyűjt.*).
- Szirmai Antal, szobrász-érmész, Páris, 112. Boulevard Malesherbes (*modern érmek és plakettek*).
- Szívák Imre dr., ügyvéd, orsz. képviselő, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Budapest, IV., Egyetem-tér 5. (*ált. gyűjt.; főképpen a Rákóczi-korszak érmei*).
- Telcs Ede, szobrász, Budapest, VI., Lendvay-utca 8. (*görög és római érmek*).
- Thallóczy Lajos, udv. tanácsos, cs. és kir. osztályfőnök, Bécs, I., Johannesgasse 6.
- Tinis József, kir. telekkönyvvezető, Abauj-Szepesi (Abauj-Torna m.).
- Tiszafüredi múzeum és könyvtáregylet, Tisza-füred (Heves m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tolnavármegyei múzeum, Szegzárd (Tolna m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tomik Bernardin, kapucinus r. áldozár, Tata (Komárom m.) (*a tatái kapucinus rend studiuma számára ált. gyűjtő, különösen magyar p.*).
- Tóth Sándor, kegyesrendi gimnáziumi tanár, Kecskemét (Pest m.) (*ált. gyűjt.*).
- Tömörkény István, a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum igazgatója, Szeged.
- Tragor Ignác dr., kir. közjegyzőhelyettes, Vác (Pest m.).
- Trinks Vilmos, éremkereskedő, Bécs, I., Lugeck 3.
- Tyll Gusztáv, birtokos, Új-Moldova (Krassó-Szörény m.).
- Ujvári Béla, urjeli, földbirtokos, Dunapentele (Fehér m.).
- Ungar Dezsőné, Budapest, V., Báthory-u. 6.
- Ungvári kir. kath. főgimnázium, Ungvár (Ung m.) (*ált. gyűjt.*).
- Varga Béla, tinódi, az osztrák-magyar bank tisztviselője, Budapest, V., Visegrádi-u. 10. (*magyar pénzek, emlékérmek és zsetonok általában*).
- Varsányi Román, főgimn. bencés tanár, Esztergom, Bencés székház (*az esztergomi kath. főgimn. számára ált. gyűjtő*).
- Vasvármegyei kulturegyesület, Szombathely (Vas m.) (*ált. gyűjt.*).
- Várnay Ernő ifj. dr., közjegyzőhelyettes, Temesvár, Petőfi-u. 2. (*görög, római, magyar és erdélyi p.*).
- Váry Szabó Elemér, uradalmi számvevő, Nagyszénás (Békés m.) (*magyar pénzek és emlékérmek*).
- Veber Ernő J., állami fa- és fémipariskolai tanár, Marosvásárhely (Maros-Torda m.) (*ált. gyűjt.*).
- Versec városi múzeum, Versec (Temes m.) (*ált. gyűjt.*).
- Walla Ferenc dr., éremkereskedő, Bécs, I., Friedrichstr. 6.
- Weifert Ignác, birtokos és sörfőzőtulajdonos, Pancsova (Torontál m.) (*római p.*).
- Weiss Berthold, udvari tanácsos, orsz. képviselő, Budapest, VI., Váci-körút 27.
- Wertheim Pál, bizt. főügynök, urad. bérló, Székesfehérvár (Fehér m.), Ligetsor 1. (*I. Ferenc József érmei, kiállítási érmek és zsetonok, Napoleon-érmek, papírpénzek, plakettek*).
- Zachar Antal ifj., székes-fővárosi pénztáros, Budapest, VIII., Népszínház-utca 16. (*ált. gyűjt.*).
- Zentai községi főgimnázium, Zenta (Bács-Bodrog m.) (*ált. gyűjt.*).
- Zilahi ev. ref. főgimnázium, Zilah (Szilágy m.) (*ált. gyűjt.*).
- Zittritsch Mátyás, magánzó, Győr, Széchenyi-tér 4.
- Zöld János, polg. isk. tanár, Nagyszombat (Pozsony m.).
- Zsoldos Benő, gimnáziumi tanár, Sárospatak (Zemplén m.).

Inhalt.

Edmund Gohl: Keltenmünzen und Bronze-Tesseren aus Velem-Szentvid (Comitat Vas). — Velem ist als prähistorische Fundstelle wohlbekannt. Vor einigen Jahren kam dort auch ein Latène-Gefäss mit 51 Silbermünzen (Fig. 1) ans Licht. Eine Anzahl kleiner Silbermünzen (Fig. 2), ferner kleine, bis jetzt den Bojern zugetheilte Goldmünzen und eine andere Art grösserer Silbermünzen kamen ebendasselbst sporadisch vor. — Die im genannten Funde vertretenen Silbermünzen sind typologisch und metrologisch mit einem grossen Theile der westungarischen Keltenmünzen, ferner mit einigen norischen Silbermünzen verwandt. Ihr Grundgewicht ist circa 10 gr. — Die typologischen Verwandtschaftsmerkmale dieser westungarischen Münzengruppe, welche in verschiedener Gruppierung auf den einzelnen Münzarten ersichtlich sind, sind folgende: Bartloser Kopf. — Aus 3 Punktreihen bestehender Kranz. — Palmettenartig behandeltes Haar. — Halbmondförmige Pferdehufe. — Knotig und stark hervortretende Muskel auf dem Vorderschenkel des Rosses. — Aus Wellenlinien bestehender Pferdeschwanz. — Welche Volksstämme diese Münzen prägten, ist noch nicht festzustellen, da, was besonders die Type Nummer 1 von Velem betrifft, an die Bojern noch nicht zu denken ist, die erst später hier einwanderten, Strabo aber (p. 292, vgl. Zeuss S. 254) als südliche Nachbarn dieses Volkes am See Pelso die nördlichsten Pannonierstämme nennt. Die auf Figur 1 dargestellten Münzen wurden wahrscheinlich im II. Jahrhundert v. Chr. geprägt und ihre Averse sind depravirte Imitationen der Münzgattung 9901—9907 von De la Tour's Atlas des Monn. Gauloises. — Ferner publizirt hier derselbe Verfasser einige rohgearbeitete Bronze-Tesseren aus Velem, wahrscheinlich localer Mache aus der Römerzeit. Ähnliche fand man auch in Lászlóvár (Com. Krassó.

Gabriel v. Halász: Nothpapiergeld von Dobsina (Dobschau in Ungarn). In Dobsina wurden verausgabt am 16. Juli 1849 Nothpapiergelder zum Werthe von 1, 3 und 6 Kreuzer, am 1. September 1849 solche zu 1 und zu 2 Gulden, ferner am 10. October 1860 Papiergeld zu 10 kr., am 20. Juni 1866 solche zu 50 kr. — Jene zu 1, 3 und 6 kr. führen Wasserzeichen.

Edmund Gohl: Medaille des Sigismund Welzer und seiner Frau: Sophie Sall. — Die Familie Weltz (Welzer, Welcz) gehört zum oberösterreichischen Adel. Siebmacher kennt nur die Zweige zu Spiegelfeld und zu Eberstein (IV. Bd. 5. Abth. S. 632), Spener (Hist. insignium illustrium, 1680, II., S. 567) nennt auch den Pruzendorfer Zweig. — Kaiser Ferdinand II. erhob das Gesammthaus Welzer am 9. Sept. 1627 in den Freiherrnstand und Leopold I. im Jahre 1668 gab ihnen die Grafenwürde. Laut Bd. IX, S. 196 des ungarischen königl. Wappenbuchs (Liber regius) erhielt der Freiherr Sigismund von „Welcz“ vom Könige Ferdinand III. am 26. März 1638 für sich und seine Nachfolger das ungarische Indigenat. — Die Familie ist bald darauf ausgestorben.

Benjamin Zsoldos erklärt die Münzzeichen M—M des Franz II. Rákóczi als Zeichen der Münzpräge von Miskolc und citirt als Beweise für die Richtigkeit seiner Meinung alte Dokumente, laut welchen die Stadt Miskolc ehemals auch Mező-Miskolc genannt wurde.

Gabriel Halász: In Abrudbánya (Ungarn) geprägte Ducaten. — Laut einer Nachricht des Pesti Hirlap vom 16. August 1848 sollen in der Präge von Abrudbánya 16000 Ducaten geprägt worden sein, von denen aber der Münzcassier nur 6000 Stück dem ungarischen Ministerium eingesendet hat. — Es ist uns nicht ein einziges authentisches Exemplar der Abrudbányaer Ducaten bekannt. Der baldige Ausbruch des ungarischen Freiheitskrieges mit seinen Wirren soll Ursache dieses Unkenntnisses sein.

Edmund Gohl: Das kgl. Münzcabinet in Berlin. — Verfasser beschreibt auf Grund seiner persönlichen Reisenotizen und Menadiers Artikel (in Koetschau's Museumskunde I.), die Räumlichkeiten, Verwaltung, Ausstattung und Eintheilung des königl. Münzcabinet's im Kaiser Friedrichs-Museum zu Berlin.

Victor Kertay: Münzfunde aus der Gegend von Eger (Erlau).

Edmund Gohl: **Seltene Medaillen**: Belgrad, Érsekújvár (Neuhäusel), Venedig.

Münzfunde: *a)* **Koloman Darnay v. Szentmárton**: Der Münzfund von Egervár. —

b) **A. Johann Horváth**: Münzfund zu Dobsina (Dobschau). — *c)* **Ludwig Némethy**: Münzfund bei Esztergom (Gran). — *d)* **K. P.**: Münzfund von Nemesvölgy. — Einige dieser Funde enthalten ungarische Mittelaltermünzen und auch Wiener Pfennige.

Miscellen: Falsificate. — Balassa-Medaille. — Medaillenausstellung in Budapest. — Ethnographisches.

Gabriel Ötvös: **Literatur**.

Münzauctionen und Verkaufs-Kataloge.

Gesellschafts-Nachrichten. — Mitgliederverzeichniss der Ungarischen Numismatischen Gesellschaft.

S o m m a i r e.

Edmond Gohl publie des trouvailles de monnaies d'or et d'argent gauloises et quelques tessères de bronze de la période romaine, trouvées à Velem-Szentvid (Hongrie occidentale: comté Vas).

Gabriel de Halász publie des assignates de la ville Dobsina (Hongrie) de 1849 (à 1, 3 et 6 kr. et à 1 et 2 florins), de 1860 (à 10 kr.) et de 1866 (à 50 kr.). Toutes sont inédites et de haute rareté.

Edmond Gohl: Médaille aux armes du Sigismond Weltzer et de sa femme: Sophie Sall. La noble famille autrichienne des Weltzer fut élevée en 1627 à l'état des barons, reçut en 1668 la dignité de comte, et en 1638 l'indigénat hongrois.

Benjamin Zsoldos explique le signe monétaire M—M des monnaies de François II. Rákóczi comme celui de l'atelier de Miskolc, nommé cidevant aussi Mező-Miskolc.

Gabriel de Halász: Ducats frappés à Abrudbánya (Hongrie). — Une notice du Pesti Hírlap, du 16 août 1848 annonce, que 16000 ducats furent frappés dans la monnaie d'Abrudbánya, des quels le caissier de la monnaie envoyait au ministère hongrois 6000 pièces. Cela arrivait justement, lorsque la guerre de l'indépendance hongroise allait éclater. Il ne nous est connu aucun de ces ducats.

Edmond Gohl: Le cabinet royal de médailles à Berlin.

Victor Kertay: Trouvailles de l'alentour d'Eger.

Edmond Gohl: **Medaillen rares**: Belgrad, Érsekújvár, Venice.

Trouvailles (de monnaies): **Coloman Darnay de Sz.**: Trouvaille d'Egervár. —

A. Jean Horváth: Trouvaille de Dobsina. — **Louis Némethy**: Trouvaille d'Esztergom. —

Ch. P.: Trouvaille de Nemesvölgy.

Miscellanées: Falsifications. — Médaille du dr. Balassa. — Exposition de médailles à Budapest. — Ethnographiques.

Gabriel Ötvös: **Littérature**.

Ventes.

Nouvelles de la société hongroise de numismatique.

Liste des membres et des fonctionnaires.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

A magyar szabadságharc állami papírpénzei.¹

A XIX. század szabad gondolkozása, magasztos eszméi, mint ellenállhatlan áramlat, Franciaországból kiindulva átjárták Európát néhány évtized alatt. Eljutottak hozzánk is, útközben trónokat döntve, trónokat teremtvé, néhol rázkódtatás nélkül vetve lomtárba, de leg több helyen erővel tépve szét a bilincseket, melyek az embert évszázadokon át lenyűgözték. Lehullt az álarca a társadalmi félszedségekről, az államok hibáiról, bűneiről, a haladás akadályairól; kitűzetett az emberiség fejlődésének új iránya: Szabadság az elmének, egyenlő jog az embereknek, önkormányzat, alkotmány az államnak.

Minden ily nagy változás, történjék az bár a legsimábban, harc nélkül, nagy anyagi áldozatokba kerül, sok pénzt emészt fel.

Az állam is csak olyan személyiség nagyban, mint az ember kicsiben: beruházkodik, rendezkedik, ad, vesz, adósságot csinál, fizet stb. — Az államélet legpontosabb hőmérője a pénzügy; a pénzviszonyok éreznek meg minden változást legelőbb. E változásokban átalakulásokban igen nagy szerepe van a pénznek, de főleg a papírpénznek. Legdrágább dolog a világon a háború. Ilyenkor azután, mikor pénz kell és hozzá gyorsan kell, legjobb hitel a papírpénz kibocsájtása. Mint mindenütt, úgy hazánkban is nagy szerepe volt a papírpénznek. Története, szereplése karöltve jár a szabadságharcz eseményeivel. A díszes kiviteli Kossuth-bankók, melyekből ma rengeteg sok fordul meg a gyűjtők kezén, sokat beszélhetnének a viszontagságokról, körülményekről, melyeknek létüket köszönhetik. Ma alig bírnak értékkel, mert sokat megőrzött a kegyelet, a féltő rejtegetés, mikor tartani lehetett attól, hogy néhány Kossuth-bankó börtönbe juttatja az embert. Végül talán közreműködött a remény is, hogy valaha még beváltják, amint ígérve lett és sok ember gondolta, hogy esetleg visszanyéri bankókban elveszett vagyonát.

Köztudomású, hogy hazánkban magyar állami papírpénzek 1848-ig nem voltak. Pénzügyeinket Bécsből intézték több-kevesebb rosszakarattal; papírpénzként a bécsi bankcédulák voltak forgalomban.

1848 február utolsó napjaiban terjedt el a hír a pozsonyi országgyűlésen, hogy az osztrák bank jegyei nem váltatnának be névleges értékük szerint.² Győrmegeye követje,³ március 3-án fel is szólalt emiatt, azonban Kossuth azzal némította el őt, hogy a bank jól áll, de főképp, hogy első dolog most az alkotmány, hogy felelős miniszteriumot nyerjünk. Ez ellenvetés helyes volt akkor, de csak igen rövid időre, mert a körülmények csakhamar újra előtérbe tolták a pénzügyet. Az események gyors fejlődésével a pénzügyi viszonyok rosszra fordultak, úgy hogy Kossuth, mire április 11-én pénzügyminiszter lett, alig kezdte el működését, már is megszorult; még a napi szükségletek fedezésére sem volt elég pénz. Az állampénztár üres volt, az ércpénz a forgalomból kiment, a bizonytalan állapotok a bécsi bankók iránti bizalmat teljesen elvették. Ennek folytán Kossuth már április végén érintkezésbe lépett a pesti bankárokkal, tanácskozva a felett, miként lehetne a bajon segíteni a közforgalomba is élénkséget hozni. E tanácskozmány eredménye lett, hogy elhatároztak 2,000.000 ft. erejéig 5%-os kincstári „Kamatos utalvány”-ok kibocsátása, azok

¹ Szerző felolvasta 1906 március 22-én a magyar numizmatikai társulat V. felolvasó ülésén. Szerk. —

² Szeremlei Samu: Magyarország krónikája az 1848 és 1849. évi forradalom idejéről. Pest. 1868. — Barogh Károly.

számára, kik az államot jelen rendkívüli szükségei között kölcsöneikkel segíteni akarják. 1848 júniusban ezen utalványok meg is jelentek, kamatszelvényekkel együtt, s kétfélék, ú. m. 50 és 100 frtról szólók. Lejáratuk a kiállításától számított három hónap vagy félév, vagy pedig egész esztendő.

A vételnél fizetési eszközüln arany- és ezüstpénz vagy bármilyen nemes fém, sőt forgalomban levő osztrák bankó is elfogadtatott.¹ Előzőleg pedig, még május 19-én a kormány felszólította a honfiakat, hogy a fenyegető veszélyek közepette legyenek egyetértők s a kormánynak segédkezet nyújtva a haza megmentésére, vagyonuk egy részét ajándék- vagy kölcsönképpen tegyék le a haza oltárára. Ezzel össze volt kötve azon másik cél, hogy ily módon valóságos kamat nélküli, alappal bíró papírpénzt lehessen kibocsátani. Kossuth tehát 1848 május 24-én köztudomásul adja azt is, hogy „egyes és kettős magyar pénzjegyek kibocsátása 12 $\frac{1}{2}$ millió frt. erejéig már munkába vétetett s mintegy 6 hét múlva végre is fog hajtatni”.² A hazaszeretet és önfeláldozás megható példákat szolgáltatott. A gazdag aranyát, ékszerét, a szegény termését, keresményét hozta el a haza oltárára. A pesti népgyűlésen, mikor Rottenbiller Lipót polgármester jó példával járva elől, arany óráját s gyűrűit a közadakozásra kitett kosárba tette, példáját azonnal ezrek követték. Aki csak tehette, bármi csekélylyel is hozzájárult.

Mint Kossuth előterjesztéséből kitűnik, 1848. május 24-től július 6-ig befolyt 540.000 frt. Csakhamar meg volt az alap, nyugodtan foghatott hozzá Kossuth a papírpénz kibocsátásához. Ezek voltak az első magyar bankók, az első magyar állami papírpénzek megjelenésének előzményei.

Az egy és két frtos magyar bankjegyek kibocsátása iránt, mint rajtuk olvasható is, a pesti „magyar kereskedelmi bank”-kal kötött meg a szerződés, az országgyűlés utólagos beleegyezése reményében, az egész miniszterium és a nádor beleegyezésével. Ily kisértékű jegyekre volt szükség, eltűnő az ércpénz, különösen az ezüst a forgalomból, a bizonytalan állapot miatt. Az aprópénz szűke oly nagy volt, hogy a közönség Bécsben már 1848 elején úgy segített magán, hogy a papírpénzeket 4, sőt 8 darabra vágta s ezek voltak forgalomban. Így volt ez csakhamar Pesten is.

Kossuth közölte terveit az osztrák pénzügyminiszterrel is, azon kijelentéssel, hogy a magyar pénzjegyek a bécsi banknak is könnyítésére lesznek s meg fog szűnni annak szüksége, hogy nagyobb bankjegyeit mindig ezüstre váltsa fel. E barátságot azonban Bécsben nem tudták, vagy nem akarták megérteni, mert látható volt, hogy így a pénzügyeiben is független Magyarország ki fog szabadulni az osztrák pénzügyi politika karmai közül. Az osztrák pénzügyminiszter Kossuthnak azt felelte, hogy a magyar bankjegy kibocsátása a birodalom pénzügyeire kedvezőtlenül hat, eziránt kölcsönösen előre értekezni kellett volna, miután a bécsi banknak a Felségtől 1866. dec. végéig az egész monarchiára kiterjedő kizárólagos szabadalma van bankjegyek kibocsátására. Egyébként a Nationalbank ajánlkozik, hogy 12 $\frac{1}{2}$ millió frtot 1 és 2 frtos bankjegyekben kész kölcsön adni Magyarországnak, ha a kormány a törvényhozással kezességet vállal arról, hogy a bécsi bank szabadalma elismertetik s más papírpénz Magyarországon nem fog kibocsátatni. Kossuth azonban ilyesmibe bele nem mehetett, s a fönti ajánlatot visszautasította. A július 5-én megnyílt első népképviselői országgyűlés pedig minden lépését helyeselte. Ezzel szemben osztrák szomszédaink nem tehettek egyebet, minthogy a magyar bankjegyeket kitiltották az örökös tartományokból s hogy valamit tegyen a bécsi bank, már május 1-én újra 1 és 2 frtos bankókat bocsátott ki, úgy hogy az osztrák bankjegyek előbb jelentek meg egy hónappal a forgalomban, mint a magyarok, mert az első Kossuth-bankó: a 2 frtos csak 1848 augusztus 6-án adatott át a közforgalomnak. Nálunk ugyanis hosszadalmasabb, nagyobb munka volt a nyomda felállítása, a sajtók, gépek beszerzése, holott Bécsben már régen mindenre be voltak rendezve. Az osztrák eljárásnak várt eredménye azonban nem lett meg, hitelünk

¹ Gracza György: Az 1848—49-iki magyar szabadságharc története. Budapest. — ² Szeremlei i. m.

1. ALFAB. CHIFFRE.

Az első felévi ötös kamat előre fizetett. — A második felévre csak a szelvény átadójának fizetik. — A lejárt napján túl kamat nem jár.

100 forint
ezüst pénzben

Kamatos utalvány

évi ötös
százalékkal.

Száz forintból ezüst pénzben, három huszast számítva egy forintra,

melly összeget Magyarország kincstárának fő-fizetőhivatala Budán, ezen utalvány' átadójának 1849 évi Januari 1. napján készpénzben kifizetend.

Buda 1848. évi Januari 5. kén

A magyar országos pénztárért a pénzügyminister meghagyásából.

Szám 437.

Főpénztárnok

Vlagyimir

Ellenőr

Andrey Andrey

100 Форинти у сребру са го-
внимъ петъ на сто интересомъ.

100 Zlatých u 100 flopini an-
we srebro s ro-
čtými pět od
sta úroky.

100 Gulden in Silbermunze
mit fünf von hundert Gulden.

Kyomatott Landreer és Hockemastnál Pesten.

Magyarország' kincstári fő-fizetőhivatala Budán ezen szelvény' átadójának az 1849 évi Januari hó 14. napja után 2219. számú 100 flos álladalmi utalvány felévi kamataul 2 ft 30 krt kifizetend.

Ellenőr

Főpénztárnok

meg sem ingott, a magyar közönség volt a legszilárdabb alap, mire pénzügyünk támaszkodott, sőt az következett be, hogy volt idő, mikor Bécsben nagyobb hitele volt a magyar bankjegynek, mint az osztráknak. De nem csak ekkor, hanem később is, még Windischgraetz és Haynau katonái is Kossuth-bankókkal fizettek igen sokszor; hasztalan volt a tilalom. Az osztrák tilalomra különben Kossuth hasonlóval felelt, s a nemes fémek kivitelét Ausztriába csak 500 frt értékig engedi meg, külföldre pedig egyáltalán megtiltja.

1848 aug. 5-én adja tudtára Kossuth a közönségnek, hogy az 5 millió frt. ércalapon 12 $\frac{1}{2}$ millió frt. erejéig kibocsátott magyar pénzjegyek forgalomba tételnek. Augusztus 6-án azonban tényleg csak a 2 frtos jelent meg; az 1 frtos csak jóval később látott napvilágot. Oka ennek az volt, hogy a kormánynak sok pénzre lévén szüksége, az 1 frtosoknak már kész alaprajzát új hitel-folyományaként, 5 frtosok nyomására használta fel, tehát az 5 frtosok alapja tulajdonképpen az egyforintosoknak volt szánva.¹

1848 július 10-én ugyanis Kossuth látva, hogy márciusi vívmányaink a kamarilla által legnagyobb mértékben veszélyeztetve vannak s látva hazánk egén a gyorsan közeledő fellegetket, 200.000 főnyi katonát s 61 millió forint hitelt kért.

Lelkesítő, lángoló szavaira mint egy ember, egyszerre állott fel az egész képviselőház e szóval: „Megadjuk!“. Kossuth átérezve a történeti pillanatot, megindulva mondja: „Leborulok a nemzet nagysága előtt“.

Ezek után történt az, hogy e hitel felhasználásával Kossuth 5, 10 és 100 frtos államjegyeket bocsátott ki.

Szeptember elején kapva az engedélyt az országgyűléstől, az 5 frtosok 1848 szept. 1-i kelettel szept. 6-án, a 10 és 100 frtosok ugyanily dátummal okt. 15-én jelentek meg s értékük, mint szövegükben ki is van fejezve, a közállomány által biztosított.

A mint láttuk tehát, az 1 és 2 frtosok igen jó reális alappal bíró bankjegyek, a többiek pedig ércalap nélküli államjegyek voltak.

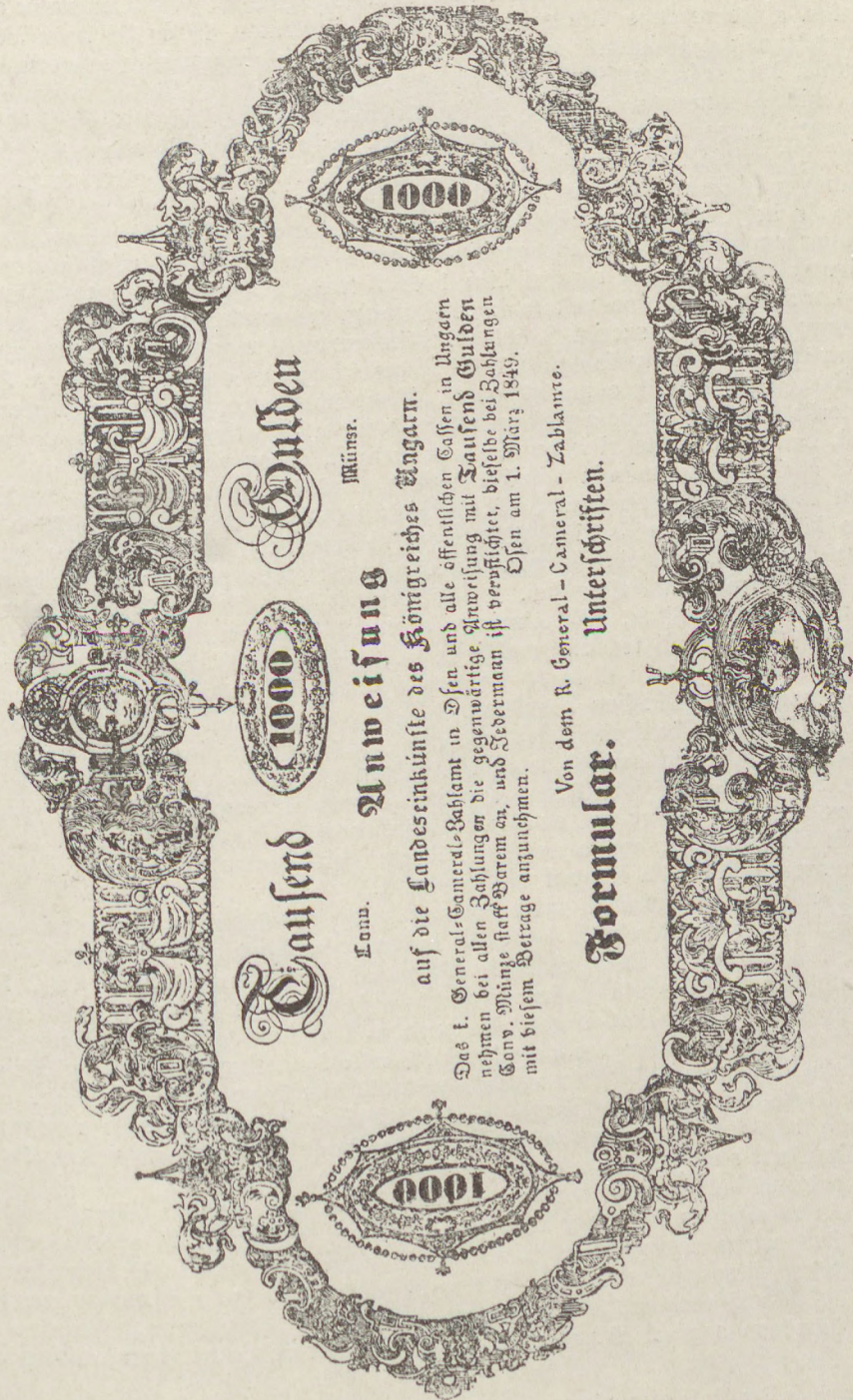
Állítólag tervbe volt véve 25 frtosok nyomása is, de ez nem történt meg.² Kérdés, vajjon voltak-e 1000-esek? Legtöbben azt állítják, hogy nem, de vannak, akik azt mondják, hogy igen. Az előbbit kell azonban elfogadnunk. Helfert J. Sándor báró ugyanis³ az, aki ezt legjobban állítja. Főérve, hogy mikor Aradon Haynau megbízásából Montenuovo herceg dandárparancsnok Duschek pénzügyminisztertől az állampénztárt átvette, 5 millió forintot vett át, szép, színes kiviteli papírpénzekben, melyek megsemmisítették. Hogy mily pénzek voltak, maga Montenuovo sem tudta megmondani. De mivel színészeknek mondták, Helfert azt állítja, hogy százasok nem lehettek, mert hisz ezek nem színészek. Állítja továbbá hogy valószínűleg külföldön és pedig Angliában nyomattak.

Mindezt nem fogadhatjuk el. Ha nyomattak volna, bizonyára itthon történt volna az is, épp úgy mint a többi, az pedig, hogy Montenuovo herceg 20—30 év múlva hogyan emlékszik a színre, szintén nem bizonyít semmit, legfeljebb azt, hogy ha már színészek voltak e papírpénzek, melyeket átvett, lehettek 2, 5 vagy akár 10 frtosok. Biztosan állíthatjuk azt, hogy igenis tervbe volt véve ezresek nyomása is, de nem történt meg. Legautentikusabb magyar pénzügyi írónk Lukács Béla szerint,⁴ Duschek mindössze csekély papírpénz-készletet s 511.300 frt értékű ércet adott át, ez volt az egész készlet, s az ezresek tervbe vétettek ugyan, de sohasem nyomattak ki.

A forgalom lebonyolítására azonban az eddig felsorolt pénzjegyek nem voltak elegendők; különös hiány mutatkozott aprópénz dolgában. Ennek folyományaként kér engedélyt Kossuth a debreceni országgyűlés 1849. január 9-iki ülésén aprópénz verésére, illetve 15 és 30 kros kincstári utalványok kibocsátására, — amit meg is kap. Csakhamar meg is jelentek ezek 1849 jan. 1. dátummal, azaz, már mikor Kossuth az engedélyt kérte, készen is voltak: „az országos honvédelmi bizottmány rendeletéből“ és pedig Völgyi Ferenc kincstári

¹ Szenen und Bilder aus dem Ungarischen Revolutionskriege. Pest 1850. — ² Szenen und Bilder stb. —

³ Numismatische Zeitschrift „Oesterreichische Münzen und Geldzeichen aus den Jahren 1848—49“ című cikkében 1876. — ⁴ „Az 1848—49-iki Pénzügy“ Pest 1871.

Tausend
1000
Gulden

Land.

Anweisung

Münzr.

auf die Landeseinkünfte des Königreichs Ungarn.

Das k. General-Cameral-Buchamt in Ofen und alle öffentlichen Cassen in Ungarn nehmen bei allen Zahlungen die gegenwärtige Anweisung mit Tausend Gulden (Sond. Münze statt Barren an, und Jedermann ist verpflichtet, dieselbe bei Zahlungen mit diesem Betrage anzunehmen. Ofen am 1. März 1849.

Von dem k. General-Cameral-Zahlamte.

Formular.

Unterschriften.

Az 1000 forintos Almássy-bankó próbanyomata.

főpénztárnok aláírásával. Ezért vannak még Budáról keltezve. Windischgraetz altábornagy cs. k. biztos. a Debrecenbe futott lázadók által kibocsátott 15 és 30 kros pénzjegyeket siet érvénytelennek nyilvánítani és azok elfogadását a közpénztáraknál és magánforgalomban megtiltja. Már március 3-án a cs. kir. főhadparancsnokság Budán azon elterjedt hír ellenében, mintha a magyar pénzjegyek Ausztriában forgalmon kívül fognának helyeztetni, közhírré teszi, hogy a „magyar pénzjegyeknek a magánforgalomban forgalmon kívül tétele vagy elkobzása Magyarországra nem alkalmaztatik“.¹ Windischgraetz, miután nem-sokára ismét másképp rendelkezett, később azt állította, hogy a fentebbi hirdetmény az ő távollétében s helybenhagyása nélkül jelent meg. A márc. 8-iki rendelet szerint a törvénytelen magyar papírpénzek véglegesen kivételnek a forgalomból, s mint a lázadás főeszközei eltiltatnak. Csupán az alappal bíró 1 és 2 frtosok hagyatnak meg a forgalomban, ezek is osztrák bankjegyekre váltatnak be 8 napig, nemcsak Pesten, de az egész országban, mintegy 30, mások szerint 8 helyen. Mindezeknek azonban kevés fogadata volt, a magyar papírpénzek bizony forogtak 1849 július 12-ig, amikor az osztrákok Pestet megszállják. Ezután következik e bankó-égetés. Nemcsak Pesten, de a megyékben is súlyos büntetés terhe alatt szedik be a papírpénzeket és katonai karhatalommal elégetnek roppant sokat. Sok ember vesztette el keserves keresményét, egész vagyonát.

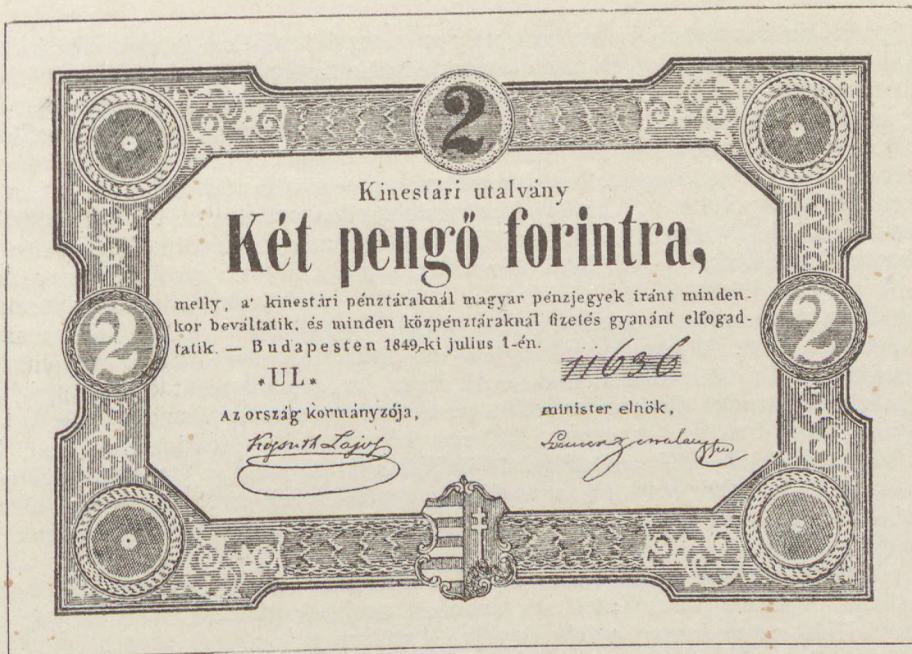
1849 április 10-én tudatja Windischgraetz a közönséggel, hogy „az ország mostani állapotánál fogva szükségelt rendkívüli kiadások fődözésére a Felső elhatározása folytán az ország közjövödelmére 5, 10, 100 és 1000 frtos utalványok fognak kibocsátatni, kényszerárfolyammal, melyeket magán- és közpénztárakban pengő pénz helyett névleges értékben tartozik mindenki elfogadni.“² Így jelentek meg 1849 márc. 1. kelettel a fönt jelzett ú. n. Almássy-bankók, gróf Almássy, a császár által kinevezett miniszter aláírásával, de nemcsak, mint a fönti rendelet említi, 5, 10, 100 és 1000 frt értékben, hanem 1 és 2 frtosok, sőt 1849 aug. 1-én 6 és 10 kros aprópénzek is. Szövegük egyik oldalon német, a másikon magyar és Bécsben készültek.

Ez Almássy-féle bankókból az ezresnek csak próbája ismeretes eddigelé, eredeti példány nem. Az Almássy-bankók tehát egy időben forogtak a valódi magyar állami papírpénzekkel, bár igen csekély területen, továbbá osztrák pénzjegyekkel, úgy hogy háromféle bankó is volt egyszerre. Így volt ez akkor különben sok helyen hazánkban. Ma az osztrák jött osztrák bankóval, holnap a magyar kiverte bankóstul együtt s megint magyar lett minden, a szerint, amint a helyzet ura változott.

1849 május 2-án alakítja meg Kossuth mint kormányzó a miniszteriumot. Ebben Szemere Bertalan miniszterelnök, Duschek Ferenc pénzügyminiszter. Ezzel a papírpénzeknek is új sorához érünk. 1849 július 1. dátummal jelentek meg ugyanis a 2 és 10 frtos kincstári utalványok, Kossuth Lajos kormányzó és Szemere Bertalan miniszterelnök aláírásával, majd az előbbi kétforintos, Kossuth és Duschek pénzügyminiszter aláírásával. Mindezek a magyar címer korona nélkül fordul elő, a függetlenségi nyilatkozatra való vonatkozással. Ezekből a 10 frtos utalványokból mindössze néhány darab, a Szemere aláírású 2 frtosokból pedig legfeljebb 8—10 példány ismeretes, tehát nagy ritkaságok, különösen a 10 frtos. Azt következtetjük tehát, hogy ezek nem is voltak forgalomban, csakis a Duschek aláírású 2 frtos, mely nagyon gyakori.

A mondottakkal készen lennénk szabadságharcunk magyar állami papírpénzeivel. Igen érdekes azonban s mint egy epilógját képezi a fentieknek és azért okvetlenül megemlítenő Pest városának szükségpénze: ³ 1849 július 4-én kelt s 5-én olvastott a város rendkívüli közgyűlésén Kossuth és Szemere aláírásával ellátva a kormány rendelete Pest városa hatóságához, melyben a hatóságnak meghagyatik, hogy a napi forgalom lebonyolítására s különösen a piaci forgalomra, egy, két, három és hat kros váltó pénzjegyeket

¹ Sammlung der für Ungarn erlassenen a. h. Manifeste und Proklamationen etc. Ofen 1850 — ² Samlay stb. — ³ Bpest. sz. főv. levéltárában Pestvárosi hatóság közgyűlési s tanácsulési jkvei. 1849-ből július hónap.

Szemere-féle 2 és 10 forintos kincstári utalványok.

500.000 frt értékig bocsásson ki, melyek nem a város költségeire, hanem csupán az álladalom által kobocsátott pénzjegyek felváltására lesznek fordítandók. Az 500.000 frt a város pénztárában magyar papírpénzekben letétessék, mint a kibocsátandó aprópénz alapja, amit különben az álladalom biztosít, s három hónap alatt e városi papírpénzek beváltandók lesznek. A város külön kezelést tartozik erre berendezni, hol a felváltás eszközzésénél minden egyes ember csak 1 frt értékig kaphat aprópénzt; ha nagyobb pénzjegyet váltott, a többlet álladalmi bankókkal pótoltatik. Végül: aki e rendelet ellen cselekednék, rögtönítelő bíróság elé állíttatván, halállal büntetendő. E rendelet folytán, mint a további jegyzőkönyvekből kitűnik, azonnal megalakul a végrehajtó bizottság Ságody Sándor alpolgármester elnöklete alatt, majd másnap jelentést tesz eljárásáról, s hogy Heckenast Gusztáv nyomtatja az aprópénzt. Meg van említve a pénztárnok, a kezelő hivatalnokok, esküt is tesznek mindannyian a tanács előtt. A jelentés szövege és az egész ügyre vonatkozó iratok azonban, ami bennünket rendkívül érdekelne, nincsenek meg. Az egészről tehát csak annyit tudunk, amit a fentiekből láttunk. Csupán egyetlen példány ismeretes e pénzjegyekből, a 3 kros, fehér papíron veres betűkkel nyomva. Ez egy bécsi gyűjtő tulajdonában van, ki egy könyvbe betéve valahol Tirolban találta. 1849 július 11-én már az osztrákok szállják meg Pestet, a magyar seregek távoznak, a további jegyzőkönyvek erről hallgatnak. Gyaníthatjuk azonban, hogy Heckenast tényleg néhányat bizonyára mindenikből nyomtatott bemutatóra.

Láttuk tehát a különféle kiadású s formájú Kossuth-bankókat, mint a tulajdonképpeni magyar állami papírpénzeket. Érdekesek azonban azoknak gyártási körülményei, melyek a gyorsan fejlődő nagy dráma cselekményeivel karöltve jártak.

Midőn 1848 május 19-én határozatba ment a magyar nemzeti bank felállítása, Landerer Lajosban találta fel a kormány a szakférfiút, ki hivatva volt a felállítandó bankjegynyomda szervezésére és vezetésére.¹ 1848 június havában kezdték berendezni Pesten a Károly-kaszárnyában a nyomdát és pedig a technika legjobb segédeszközeivel, a mit csak az akkori grafikai művészetek felmutatni tudtak. Londonból szállították az első gyorssajtót, majd kettőt Bécsből, míg a vassajtók s nyomókészülékek többi részét hazai kezek készítették. A munkások felerésze elsőrendű külföldi nyomdász volt, kik válllva működtek a legjobb magyar erővel. A sok külföldi munkás miatt egyedül német nyelven kiadott igen szigorú nyomdai szabályzat rendezte a munkások viszonyait, különösen eljárását a bankjegyek készítésénél.²

Serényen folyt a munka a nyomdában, naponként 30 és 300 ezer forint érték között váltakozott a produkció, mely havonként átlag 6 millió forint volt. Így folyt ez 1848 dec. végéig, a mikor a kormány kénytelen volt Debrecenbe menni, s vele együtt a nyomda is. Kemény télben, gyorsan csomagolva, indult útnak az egész kis munkástábor. Szolnokig vasúton, onnan pedig leginkább gyalog haladva a sok csomaggal megrakott szekerek mellett, melyek a sajtókat vitték. Csak két sajtó maradt Pesten, hogy éjjel-nappal dolgozzon, de 1849 január 3-án ezek is követték a többi. Sok fáradság s útközben való koplalás után érkezett a nyomdaszemélyzet Debrecenbe, hol 24 óra alatt állították föl a nyomdát a reformátusok kollegiumában, hogy újra serény munkához fogjanak. Maga Kossuth is többször ellátogatott a nyomdába, buzdítva, egy-egy szivarral kínálva meg gyakran a munkásokat s érdeklődve minden iránt.

Nem sokáig működtek azonban Debrecenben, mert a nyomda 1849 május 21-én Buda várának visszavételével ismét Pestre került, majd július 1-én Szegedre. Egy hó múlva ismét Aradra költöztek. Itt néhány napi tartózkodás után aug. 5-én történt a nyomda egy részének takarodása Lugos felé, míg egy része Aradon maradt. Augusztus 9-én volt a szerencsétlen temesvári csata, majd 11-én lemond Kossuth, átadván Görgeynek a diktátor-

¹ Dr. Ballagi Aladár: „A magyar nyomdászat történelmi fejlődése 1472—1877.” Budapest, 1878. —

² Firtinger Károly: „50 esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmúltjából. Budapest 1900.

ságot. Ezzel szétszéledt az első magyar bankjegy-nyomda személyzete is, melynek egy része Lugos, másik része Világos felé véve útját, szétszóródott. A gépek egy része Lugosra vitetett, nagyobb rész azonban Aradon maradt az osztrák csapatok martalékául. A klisék, finom acéllemezek, fúrók, vésők egy részét a nyomdászok vitték magukkal, melyeket, az ellenségtől megtámadtatván, Világos felé vezető úton, nagyobb részt a Maros folyóba hányták. Néhány klisé azonban máig is fenn maradt a temesvári Kertschek család birtokában, kik még Aradon ócska ólomként vettek egynehányat osztrák katonáktól s kegyelettel őrzik ma is.¹ Néhány sajtó-alkatrész az aradi erekllye-múzeumban van, a kétforintos kliséjének egy betétje a makói m. kir. főgimnázium régiséggyűjteményében, egy 10 frtos klisé pedig a cs. kir. udvari éremtárban.

A nyomda eme viszontagságos vándorlásából magyarázhatjuk meg egyes kuriózumok létezését a papírpénzek terén szabadságharcunkból. A fölemlített rendes darabokon kívül van ugyanis a 15 és 30 krosnak és a 10 frtosnak szövegnyomás nélküli színes alapnyomata. Ezek a szabadságharc utolsó napjaiban kerülhettek igen gyér számban forgalomba Aradon, mikor már nem volt idő a papírpénzek teljes kinyomtatására. Ugyanily körülménynek tulajdoníthatjuk a 10 frtos papírpénz és a 2 frtos kincstári utalvány hátlap-nyomás nélkül rendkívül ritka példányait. Ismerünk egész sárga színű 2 frtost, ami talán úgy keletkezett, hogy sokáig lévén kitéve a nap behatásának, a rózsaszín sárga lett. A feketehátú 5 frtos pedig, mint egy különben hitvány német munka² állítja, talán annak köszönheti létét, hogy a Budapesten készült ötösök papírjának az a tulajdonsága, hogy ha salétroms-oldatba mártjuk, a papír lassan megfeketedik.

Fölemlítjük még, hogy az 5 frtosnak 3—4 féle színárnyalata van a veres nyomásban. Ennek oka, egy a bankjegy-nyomdában alkalmazva volt munkás³ állítása szerint az, hogy mikor Debrecenbe ment a nyomda, nem volt olyan veres színű festékük mint Pesten. A legvilágosabb veres nyomásúak Pesten, a többiek mind Debrecenben készültek. A 10 frtos kétféle hátlap alapnyomása lényegtelen eltérésű és csakis a diszítés árnyékolásában nyilvánul.

Érdekes körülmény, hogy a már említett helyeken kívül még Eperjesen is készítettek állami papírpénzt⁴ és pedig a 30 kros kincstári utalványt, melynek kliséjét Debrecenből küldte a kormány Eperjesre, hogy úgy fedezzék a sok kiadást, ami a honvédsereg, de különösen a kórház körül felmerült.

A fentiekben vázoltam, amit a szabadságharcunk idejében készült magyar állami papírpénzekről eddigelé tudunk. Alig, vagy legalább is kevés adat maradhatott említés nélkül. Ki volna tehát merítve a tárgy, de mégis egy dolog hátra van, ami bár nem egészen numizmatikai, mégis rokon a fenti szakkal és kiváltkép érdekelhet bennünket. E tárgy, amivel betetőzni szándékozom a fentieket, szabadságharcunk pénzügye, általános pénzügyi politikája s különösen az ércalap kérdése.

E pénzügy s pénzügyi politika legfontosabb és legőszintébb bírálójául fogadhatjuk el Lukács Bélát, egykori kereskedelmi miniszterünket. Alapos és nagy szakértelemmel írt művében az 1848—49-iki pénzügyről, mindent megvilágít s az eredeti, jelenleg is a magyar állami számszéknel levő összes 1848 s különösen 49-iki magyar és osztrák számadásokból azon eredményre jut, hogy Kossuth pénzügyi műveletei a legreálisabb alapon történtek, a papírpénz kibocsátás által igénybe vett hitel teljesen nem is merített ki. Nem akarván részletekbe bocsátkozni, csak általános kritikát mondva, Lukács Béla nyomán állíthatjuk, hogy a kezelés mindenütt a legtisztességesebb és legőszintébb volt. De így is kellett annak lenni, hiszen a legutolsó ember is átértette az akkori történeti időket, s őszintén, odaadással szolgálta a hazát. A szabadságharc az országnak közvagyonában s bevételeiben Lukács, illetve hiteles magyar számadások szerint 84 millió frtba került. A kormány-

¹ „A Kossuth-bankók kliséi.” Náry József. — A Kossuth-bankók kliséi. Kertschek Gyula és Gusztáv, Temesvár. 1896. — ² Szenen und Bilder stb. — ³ Fritsch József nyomdász, ma is él Debrecenben. — ⁴ Firtinger i. m.

nyal, a rendszerrel azonban bukni kellett mindenkinek, s veszteni úgyszólván minden magyarnak. Nincs tehát ehhez számítva az, ami talán sokszorta több, amit magánosok vesztek üggyünk vesztével.

Az 1 és 2 ftosok alapját Kossuth Budapesten hagyta a kereskedelmi banknál, hogy a biztos alappal bíró bankjegyeket ne háborgassák; nem gondolt arra, hogy még erre is ráteszi kezét az ellenség s jófajta osztrák bankóval váltja be egy igen csekély részét. Hiteles adatok szerint 1848 dec. végén már tényleg megvolt 3 millió az alapból, amit 5 millióra terveztek. Aradon Duschek pénzügyminiszter több mint $1\frac{1}{2}$ millió frtot adott át Haynaunak nemes ércben s ez el is számoltatott később a magyar aktívák között. Az előbbi 3 millió azonban máig sem. Ennek csak Windischgraetz lenne megmondhatója, hova lett.

Mindezekből láthatjuk, hogy az olyan mesék, hogy pl. Kossuth az érc-alapot kivitte volna, csak rosszakaratú, vagy tudatlan rágalmak, hiszen ha színaranyban lett volna is a meseszerű s némely történeti műbe is becsúszott 10—12 millió forint, az is 80 méter-mázsa lenne, s erre 8—10 szekér kell legalább.

Jó, hogy Kossuth személyesen elmenekülhetett a bosszúállók elől. Egy szál karddal távozott, azt is leoldották róla, mikor átment a török határra, lelkében bánattal és szomorúsággal, hogy a haza földjét többé élve ne lássa. Ez a különösen osztrák részről rossz-akarátú tudatlansággal sokszor emlegetett érc-alap igaz története. Öt millió, amennyire tervezték tulajdonképpen, nem is gyűlt össze soha, csak három. Ennek a 3 milliónak élet-rajzát pedig immár minden kétséget kizáró történeti adatokból tudjuk, annak fonala Windischgraetzig vezet.

A história kereke nagyot fordult azóta, ránk csak a gyászos, de mégis szép, magasztos szabadságharc szomorú emlékei maradtak, köztük a hányatott, viszontagságos életű Kossuth-bankók.

Halász Gábor.

A nyitrai káptalan robotjegyei.

A nemzeti múzeum éremtárának nemrég egy becses emléksorozat jutott birtokába Jeszenszky Alajos nyitrai apátkanonok úr hazafias adományából: a nyitrai káptalan régi robotjegyeinek — amennyire tudjuk — teljes sorozata ez, melyek a XIX. század első felében voltak használatban, amíg t. i. az 1848. évi IX. törv.-cikk az úrbériséget s evvel természetesen a robotmunkát is eltörölte.

A nyitrai káptalan robotjegyei valamennyien egyszerű 3- vagy 4-szögletes, kissé levágott sarkú vaslemezek, melyekbe különböző képek vannak beponcolva. E poncolásokon kívül némelyiken sima domború szegélyt, olykor beponcolt mellékjegyeket, valamennyin pedig kis kerek, vagy pedig szívalakú lyukat is találunk.

Az egész sorozat több csoportra oszlik, amennyiben részint ígás robot, részint gyalog- vagy kézi robot teljesítésének elismerésére szolgáltak, ezenfölül a gyalogrobotért járó jegyek egyrésze speciális aratómunkáért járó robotjegy, másik, nagyobb része pedig egyszerű, 3- vagy 4-szögletes kézi robot-bárca.

I. Ígás robot-bárcák.

1. Lekerekített sarkú négyszögletes lemez közepén beponcolt nyolcküllös kerék. (A kerék képe az előlapon domború.) A felső jobbsarokban az előlapon (homorúan) beponcolt kétszárú hármás (lóher-) levél (♂). (Ez a hátlapon domború.) Az alsó balsarokban szívalakú lyukasztás. Sima, domború (a hátlapon homorú) szegély.

Vas, 41.5 mm. magas és 47 mm. széles. — NM.

2. Levágott sarkú négyszögletes lemez közepén beponcolt nyocküllős kerék. (A kerék képe kisebb mint az előbbin.) Az alsó balsarokban kerek lyuk. Szegélye nincs. Szélei kissé hátra vannak hajlítva.

Vas, 32 mm. magas és 34 mm. széles. — NM.

3. Az előbbihez hasonló (ugyanazon ponccal készült), hanem valamivel kisebb.

Vas, 27 mm. magas, 27 mm. széles. — NM.

4. A két előbbihez hasonló, hanem kisebb ponccal készült.

Vas, 24 mm. magas, 25 mm. széles. — NM.

5. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén beponcolt nyolcküllős kerék. (Ugyanazon ponccal készült, mint a 2. és 4. sz.) Szélei hátra vannak hajlítva, az alsó balsarokban kerek lyuk.

Vas, 29 mm. magas, 40 mm. széles. — NM.

II. Arató-bárcák.

6. Levágott sarkú négyszögletes lemez közepén beponcolt sarló. (A sarló egyszerű vonallal van alakítva, képe az előlapon homorú, a hátlapon domború. Az előlapon a nyele lefelé, a felső vége balfelé van irányítva.) Az alsó jobbsarokban kerek lyuk. — Szélei hátra vannak hajlítva.

Vas, 22 mm. magas, 29 mm. széles. — NM.

7. Levágott sarkú háromszögletes lemezen beponcolt sarló. (A sarló kettős vonallal van alakítva, a 2 vonal közti rész ábrázolja tehát igazában a sarlót. Ez az előlapon domború, a hátlapon homorú. Az előlapon a sarló nyele jobbfelé, csúcsa pedig lefelé van fordítva.) A felső sarokban kerek lyuk. — Szélei kissé hátra vannak hajlítva.

Vas, 17 mm. magas, 31·5 mm. széles. — NM.

III. Kézi (gyalog) robot-bárcák.

8. Kissé levágott sarkú négyszögletes lemez közepén homorúan beponcolt emberi balkéz. (A hátlapon domborúan, mint jobbkez látható.) E fölött homorúan beponcolt nagy D K — Sima domború (a hátlapon homorú) szegély. — A D betűben szabálytalan lyuk.

Vas, 39·5 mm. magas, 40 mm. széles.

9. Levágott sarkú négyszögletes lemez közepén homorúan beponcolt emberi balkéz. A felső jobbsarokban homorúan beponcolt kétszárú hármás (lóher-) levél (♂). (Ez ugyanazon ponccal veretett be, mint a fönti 1. sz. bárcán.) Az alsó balsarokban szívalakú lyuk. Domború (a hátlapon homorú) szegély.

Vas, 36 mm. magas, 42 mm. széles. — NM.

10. Levágott sarkú négyszögletes lemez közepén beponcolt emberi kéz. (Az előlapon domborúan, mint jobbkez, a hátlapon homorúan, mint balkéz tűnik föl.) A kéztől balra homorúan beponcolt nagy B. A felső jobbsarokban kerek lyuk. — Sima domború (a hátlapon homorú) szegély.

Vas, 35 mm. magas, 41 mm. széles. — NM.

11. Levágott sarkú négyszögletes lemezen felső részén homorú körvonalakkal beponcolt emberi jobbkez, homorúan beponcolt C és Z betűk közt. A kéz alatt homorúan beponcolt I. Az alsó balsaroknál kerek lyuk. Szélei simák, szegélye nincs.

Vas, 30 mm. magas, 30·5 mm. széles. — NM.

12. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén homorúan beponcolt emberi balkéz. (A hátlapon domborúan mint jobbkez tűnik föl.) Ettől balra, homorúan beponcolt $\frac{1}{4}$, jobbra pedig homorúan beponcolt kétszárú hármás (lóher-) levél. (Ugyanazon ponc, mint az 1. és a 9. számú bárcán.) A kéz fölött felfordított szívalakú lyuk. — Sima domború (a hátlapon homorú) szegély.

Vas, 34 mm. magas, 61·5 mm. széles.

13. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén beponcolt, domború emberi jobb-kéz. Ettől balra homorúan beponcolt nagy B A jobb sarokban kerek lyuk. — Sima domború szegély.

Vas, 31 mm. magas, 56 mm. széles. — NM.

14. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén beponcolt, domború emberi jobb-kéz. A kéztől balra homorúan beponcolt nagy B A jobb sarokban kerek lyuk. — Sima domború szegély.

Vas, 31 mm. magas, 51 mm. széles. — NM.

15. Levágott sarkú háromszögletes lemez közepén beponcolt, domború emberi jobb-kéz, az ujjak végei rézsútosan lefelé és balfelé vannak fordítva. A balsarokban felfordítva és homorúan beponcolt kétszárú hármas (lóher-) levél. A jobbsarokban a kéz irányát követve, rézsútosan felfordítva, homorúan beponcolt $\frac{1}{4}$ A kéz fölött szívalakú lyuk. — Sima domború szegély.

Vas, 31 mm. magas, 47 mm. széles. — NM.

A fönti bárcák készítésére használt poncokra nézve megjegyzem, hogy a kerékhez háromféle ponc, a sarlóhoz és a kézhez kétféle, a lóherlevélhez, az $\frac{1}{4}$ -hez, a B-hez s a szívalakú lyukasztáshoz pedig mindenütt ugyanazon ponc használtatott. A bárcákhoz használt lemezek szegélyezése is hasonló, úgy hogy már ezen alapon is azt mondhatjuk, hogy a fönt leírt bárcák, — talán a 4. és 11. sz. alattiak kivételével — egyszerre és együtt készültek.

A D K és C Z poncok valószínűleg az egyes uradalmak vagy majorok gazdaságát vezető kasznárok vagy intézők neveinek kezdőbetűi lehetnek, a B jegy vagy hasonló főtiszt nevét, vagy valamely major nevét jelzi, a lóherlevél végül vagy az uradalmi főtiszt címerképét (heraldikus lilomnak tekintve) ábrázolhatja, vagy pedig speciális gazdasági vonatkozású kép.

Gohl Ödön.

Zlatnói üveg érmek.

A Zlatnón (Gömörmegye) ma is virágzó (Novek Emil és társa-féle) üvegyárnak hajdanta Zahn György volt a tulajdonosa. Egy ideig, értesülesem szerint, a 70-es években, a gyár műszaki igazgatója egy külföldi szakember, névszerint Pántocsek volt, aki egyebek közt, valószínűleg pusztán kedvtelésből, érmekről és gemmákról részint egyszerű, részint pedig valóban mesteri kivitelű utánzatokat készített. Ezek az üveg érmek rendszerint egyoldalúak, sima hátlappal; a mintául vett érmek elő- és hátlapját tehát két külön darabban másolta. Nyáry Jenő báró úr becses üvegyűjteményében volt alkalmam látni ezen utánzatoknak egy kis sorozatát, melyet mintegy 30 év előtt kapott a nevezett Pántocsek gyárigazgatótól. (Pántocsek, amint hallottam, 15—20 év előtt halt el.) Ugyancsak a zlatnói üvegpénzekről egy másik magyar éremgyűjtőtől, váradi Török Béla földbirtokostól, is hallottam már évek előtt, akinek atyjától, Török Gábor volt aradi polgármestertől örökölt szép éremgyűjteményében szintén voltak ilyen zlatnói üveg érmek. — Pántocsek az antik tárgyú gemmákon kívül magyar emlékérmeket, így a Viczay-, Kazinczy- és Széchenyi-érmek arcképes lapjait, továbbá egy a magyar iparegyesülettől 1846-ban Zahn Györgynek jutott jutalomérmet is másolt, de ezek közül az arcképes érmek rendszerint átlátszatlan fehér üvegből készültek, színezett mezővel, az említett iparegyesületi érem pedig fényesen aranyozva van. (A nemz. múzeum őrzi.)

Igazi szépsége a zlatnói üveg érmeknek azonban csak a görög és római érmek utánzatain jut érvényre, amelyek a mintául vett érempéldányoknak eredeti színárnyalatait, a régi arany sajátságos színét, az ezüstnek homályosságát, finoman árnyalt okszidáltságát, a bronznak patináját a csalogódásig híven utánozzák. Iskolai vagy kiállítási célokra alig képzelhetők alkalmasabb másolatok, mint ezek. — Sajnos, hogy csak kuriózumoknak

készültek és aztán is csak ilyenekül tekintették, úgy hogy nem igen fektettek rájuk súlyt a gyűjtők és csak itt-ott maradt belőlük hírmondónak néhány példány. — A Széchenyi- és Kazinczy-félék mindazáltal elég gyakoriak, de mint említém, nem ezekben, hanem az antik pénzek utánzataiban rejlik a zlatnói sorozat ereje és szépsége.

Nyáry Jenő báró úr szíveségének köszönöm, hogy az ő gyűjteményében őrzött példányokról autopszia alapján az alábbi leírást közölhetem:

1. IMP GALBA fej j. Patinás ezüstdenár.
 2. M AGRIPPA cos m fej j. Középbronz. átm. 28·5—27 mm.
 3. PLOTINAE AVG diadémós mellkép j. — Patinás ezüstdenár, átm. 19 mm.
 4. IMP CAESAR HELV PERTIN AVG koszorús fej j. — Patinás ezüstdenár, átm. 18 mm.
 5. IMP CAES M DID IVLIAN AVG koszorús fej j. — Denár, átm. 18 mm.
 6. IMP CAES M DID IVLIANVS koszorús (?) fej j. — Bronz, átm. 23 mm.
 7. M OPEL ANT DIADVMEIAN CAES mellkép j. paludamentummal. — Denár. átm. 19 mm.
 8. IMP CAES PVPIEN MAXIMVS AVG Sugárkoronás mellkép j. — Ezüst Antoninianus, átm. 21·5—22 mm.
 9. IMP C AVREOLVS AVG Sugárkoronás mellkép j. — Bronz, átm. 22—25 mm.
 10. FL CL HANNIBALIANO REGI Diadémós mellkép j. — Patinás bronz, átm. 22—23 mm. (Cohen 2. kiad. 2. sz. előlapja.)
 11. FEL TEMP REPARATIO A császár egy hajóban áll b., kezeiben féniksz és labarum, mellette Victoria ül. — Bronz, átm. 23 mm. (Constans, (Cohen 2. kiad. 9. sz.)
 12. MIC APA D G PR T mellkép j. Apafi Mihály erdélyi fejedelem aranyának előlapja. — Arany, átm. 22.
 13. Tojásdad gemma másolata: Acteon és Diana jelenete. A szelvényben: AETIΩ-NOC — Fénytelen, átlátszatlan fehér üveg, átm. 25—29 mm.
 14. Tojásdad gemma másolata: Zeus négyesfogatban j., villámokat szór és legyőzi a titánokat. — Fénytelen, átlátszatlan üveg, átm. 33—40 mm.
 15. Tojásdad gemma másolata: Pallas-fej sisakkal, j. — Türkisz-színű, fénytelen, átlátszatlan üveg, átm. 52—43 mm.
 16. Tojásdad gemma másolata: Görög nő áll j., kezében pálcával, bokrok és oltárka mellett. — Átm. 34—22·5 mm.
 17. Antoninus Pius koszorús mellképe. — Fénytelen, átlátszatlan fehér üveg, átm. 22—29 mm.
 18. Széchenyi István gróf mellképe b. (a „hazájának élt“ hátlati feliratú ismeretes érmekről vert mellkép). — Fénytelen, átlátszatlan fehér üveg. A kép mezője világoskék. — Tojásdad alakú, átm. 39—29 mm. Más példánya 31·5 mm. magas és 25 mm. széles. — NM.
- A fenti 18 üvegutánezatot Nyáry Jenő báró úr gyűjteményében láttam. Ezeken kívül még egyéb, egészen hasonló kivitelű üvegmásolatok vannak a nemz. múzeum éremgyűjteményében, melyeket teljesség kedvéért szintén leírok itt:
19. **Viczay Mihály** gróf. — A Weszerle G., 36. tábla 9. sz. érem előlapja. (Fej j., mögötte mongramm, körül keret.) Kevéssé homályos és kissé fénytelen, szintelen kerek üveglapon. Átm. 25 mm. — NM.
 20. **Kazinczy Ferenc.** A m. tud. akadémia által 1859-ben kibocsájtott Fabris-féle éremről másolt mellkép (b.) ovalis, felső lapján fénytelen és átlátszatlan fehér, különben pedig átlátszó szintelen üveglapon. 42 mm. magas és 33 mm. széles. — NM.
- A magyar iparegyesület.** — Szalagokkal 6 helyen átkötött gyümölcskoszorú, Erdély, Horvátország és Szlavónia ráhelyezett címerpajzsockáival. A középen, írott betűkkel (homorú) felirat: *Zahn | György-nek | 1846.* Felső lapján és peremén aranszínű, hát-lapján és tömegében szintelen üveglap. Kerek, átm 27 mm. — NM.

Gohl Ödön.

Bács-Bodrogmegye numizmatikai emlékei.

Bács-Bodrogmegye fekvése alacsony és mint ilyen igen mocsaras volt a csatornázások előtt. Ebből magyarázható az a tény, hogy itt nagyon kevés az olyan hely, ahol az ókori vagy éppen őskori ember állandóan megtelepedhetett volna. Vannak magasabb fekvésű helyeink, különösen a Duna mentén, amelyeken kőkori és bronzkori telepek nyomaira bukkanunk, sőt némely helyen így: Bogojeván, Apatinban és Monostorszezen már igen nagy sírmezőket találunk, amelyekből állandó letelepedésre következtethetünk.

Régiségekben a mocsaras vidék dacára is néhány helység elég gazdag, de annál szegényebb régi pénzekben. Találnak ugyan vármegyénkben görög ezüst és arany érmekeket, macedoniai Fülöp és Nagy Sándor korából, de ezek olyan elenyésző csekély számban fordulnak elő, hogy Görögországgal való egykori huzamosabb kereskedelmi összeköttetésre e leletek alapján nem következtethetünk.

Bács vidékén az úgynevezett római sáncok közelében nagyobb mennyiségű barbár tetradrakmont letek, amely körülmény némileg sejteti a sánc barbár eredetét. Hódságon és Ósztapáron is előfordul a barbár pénz és rendszeren Fülöp tetradrakmonjának sikerült vagy kevésbé sikerült utánzata. Zombor vidékén is letek kisebb durva készítésű barbár bronzpénzeket egy cserépedényben. Úgyszintén Zombornak Gradina nevű szállásán is előfordult barbár pénz dyrrhachiumi drachmákkal vegyesen. A barbár pénzekben lónak eltorzult alakja volt látható a dyrrhachiumi pénzek pedig a tehén felett $\Xi\epsilon\eta\text{ON}$ és NIKHN feliratokat viseltek.

Bácska földjén a rómaiak sohasem telepedtek le és ennél fogva vidékünkön ritka a római pénz is. Hercegszántón (Szántova) letek első századbeli császárok által vert nagyobb mennyiségű római aranypénzt. Ugyanitt letek még Nagy Theodosius császártól származó aranyat. Gradinán, Apatinban a római sáncok tövében, Bácskertesén (Kupuszina), Vaskúton a halmok alján letek néhány Antoninus Pius, Marcus Aurelius és Lucius Verus korából származó római ezüst pénzt. A szabadkai homoki szőlőkben, sőt magában a városban is letek II—III. századi római bronz meg billon pénzeket. Titelen pedig V. századbeli uralkodóktól származó római érmekeket letek nagyobb mennyiségben. Ezen szétszórt leletek a rómaiak által megszállva tartott terület közvetlen szomszédságából magyarázhatók meg és mivel e pénzek anyaga többnyire arany vagy ezüst, föltehető, hogy maguk a barbárok hozták be az általuk is megbecsült nemes fémekből készült pénzeket a mai Bácskába.

Római császári rézpénznek barbár, valószínűleg szarmata utánzatát Bácskertesén (Kupuszina) találták. (Num. Közlöny III. k. 83. l. 8. sz.) Ez Constantinus I. pénzének utánzata.

Bizanci arany solidusokat nagyobb mennyiségben letek: Bácskertesén Zeno és Focas korából származókat, Monostorszezen Mauritius Tiberius aranyait letek nagyobb mennyiségben. Bácsszentivánon találtak Heraclius és Heraclius Constantinus és Heracleonas-féle arany solidust. Ósztapáron Constantinus Pogonatus aranyára bukkantak. Bizanci aranyat vidékünkön nemcsak csoportosan, hanem sírokban egyenkint is lelnek. A közelmúltban a Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat Szeghegyen egy lovas sírt ásatott ki, amelyben Heraclius és Heraclius Constantinus egy aranyát találták.

Árpádkori magyar pénzekben is igen szegény a Bácska. Nagyobb mennyiségű különböző időből származó árpádkori pénzt letek Bácsban a régi püspökség helyén. Találtak Zomborban is Szt. Istvántól származó ezüst és II. Béla idejéből való rossz ezüstpénzt. Ósztapáron az úgynevezett „Vodica” (Szentkút) közelében a munkások nagyobb mennyiségű IV. István korabeli rézpénzre bukkantak.

Vegyesházbeli királyainktól származó pénzek már elég nagy mennyiségben fordulnak elő. Különösen sok nagy régipénzlelet került elő a török betörések és hódítások korából. Ezen időben nem volt az embernek sem élete sem vagyona egy percre sem biztonságban.

Majd a török hordák vonultak át vidékünkön rabolva, pusztítva, majd a „szegénylegények“. Őrült mindenki, ha pénzét elrejtve, legalább életét menthette meg. De nagyon soknak nem sikerült ez, pénzét elásta ugyan, de életét elvesztette. Ezen körülményből magyarázható a nagyobb arany- és ezüstpénzlelet gyakorisága. Csonopolyán nagy mennyiségű Zsigmond-pénzt leltek. Szivacon, Bácsszentivánon (Priglevica-Szent-Iván) Bogejeván, Bácskertesen nagyobb aranyleletek voltak. Nagyobb mennyiségű ezüst pénzt Bácska majdnem minden helyén leltek.

A mohácsi vész után I. Ferdinánd és utódai korában idegen zsoldosok szállják meg az országot, hozva magukkal idegen hadászati módot és pénzt. Bácskában különösen Monostorszegen került elő nagyobb mennyiségű külföldi ezüsttallér. Leleteink közül érdekes még az ezen korból származó sebesicsi lelet, amely áll: 34 aranyból és 263 ezüstpénzből. Ezek között van magyar, erdélyi, velencei, lengyel, német és olasz tartománybeli és osztrák. (Közölve a Bács-Bodrog vm. tört. társulat évkönyvében, XVIII. k. 175. l.)

A török hódoltság korában a Bácska is a félhold hatalma alatt állott. Ezen szomorú kornak emlékét őrzi a nagyszámú török aranypénz, amelyet vidékünkön, részint szétszórva, részint edénybe rejtve találnak. Tudtommal a Bácskában a legtöbb török aranyat Zomborban lették, amely városnak az elnevezése is török eredetű. (Török hódoltság előtt Cobor-Szent-Mihály volt Zombornak a neve.)

Szavojai Jenő herceg a török hatalmát a zentai csatában teljesen magtörte. E diadal emlékét számos emlékérem örökíti meg, melyek egyszersmind a legrégibb bács megyei vonatkozású emlékérem-csoportot alkotják.

Kollonichnak telepítő politikáját is megérzi megyénk numizmatikája. A külföldi, különösen pedig a német telepesek idegen pénzt hoznak magukkal, amelyek azután különböző körülmények között átöröklődnek miránk.

A XVIII. századtól a XIX. század közepéig semmiféle a Bácskára vonatkozó más érmészeti emlék nem merül föl, a szabadkai Sz.-Mihály kongregáció érmén kívül, melyet a Num. Közlönyből (IV. k. 70. l.) ismerünk.

1848 és 49-iki magasztos szabadságharcunk alkalmával csupán Szabadka készített 1849 március 10-én 20 kros papírpénzt. A kaponyai dicső csatánk után (1849 márc. 5.), ugyanis a katonák Szabadkán voltak elszállásolva és ekkor a hatóság pénzsűke miatt szükségpénzt akart kibocsájtani. Azonban ezen szükséglet csakhamar elmúlt és így egyet-szükségpénzt akart kibocsájtani. Azonban ezen szükséglet csakhamar elmúlt és így egyet-szükségpénzt akart kibocsájtani. Azonban ezen szükséglet csakhamar elmúlt és így egyet-szükségpénzt akart kibocsájtani. (Közzétéve a Bács-Bodrog vm. tört. társulat évkönyvében XV. k. 118. l.) A szabadságharcunk utáni időből specialiter a Bácskára vonatkozó érmészeti emlék nem fordul elő, az 1883. évi szabadkai termény-kiállítás és esetleg néhány hasonló érmen kívül egészen 1905 május 18-ig, amely napra a zombori Schweidel József szoborbizottság halhatatlan nevű szabadsághősünk és nemzeti vértanúnk tiszteletére szobrot és 250 bronz emlékérmét készíttetett.

Ifj. Frey Imre.

A magyarországi múzeumok, köz- és tanintézetek éremgyűjteményei.

A magánügyének gyűjtése mindenütt megelőzte a nyilvános gyűjtemények keletkezését, mint ahogy a magánkedvtelés és tudnivágyás megelőzi a leszűrt eredmények közzétételét. — A XV. század óta mindinkább növekedő számban mindig voltak hazánkban is éremgyűjtők, míg a nyilvánosságnak szánt múzeumok alig egy évszázad előtt kezdtek létesülni. Múzeumaink és intézeti gyűjteményeink létrejövetelének körülményei, módozatai világosan kifejezik annak a viszonyoknak igazi természetét, mely a magángyűjtés és a múzeumok közt világszerte és természetesen fennáll. A gyűjtők fáradozása a nyilvános gyűjteményeknek teljesít — sokszor önkéntelenül — hasznos szolgálatot s a magángyűj-

tésnek tényleges — bár nem mindig szándékolt — végcélja a közgyűjtemények fejlesztése. A legönzőbb gyűjtő is így végtére a közjót szolgálja és — általában véve — nem versenytársa, hanem segédmunkása a nyilvános gyűjteményeknek.

Ha végig nézzük azt a kétszázhuszonnyolc hazai múzeumot és intézetet, amelyeket alább éremgyűjteményeik révén felsorolok, azt látjuk, hogy az a sok éremgyűjtemény kevés kivétellel mind a magángyűjtők és magánemberek hazafiságának és okos áldozatkészségének köszönheti létét. — Régente nem igen adták el — kivált a kisebb — gyűjteményeket, hanem odaajándékozták annak a vármegyének, városnak, felekezetnek vagy iskolának, amelyhez valami kordialis kapocs vagy emlék fűzte az illetőt. Csakis ilyen eszközökkel és csak ily módon juthattunk szegény országunkban ennyi, a közcélokat szolgáló éremgyűjteményhez.

Az alábbi lajstromot a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsa és orsz. főfelügyelősége által kiadott „Magyar Minerva“ III-ik, 1904-ben megjelent kötetében foglalt adatok felhasználásával állítottam össze, megtoldván azokat úti jegyzeteimből, személyes tapasztalataimból és egyéb forrásokból merített adatokkal. Meg vagyok győződve, hogy hasznos dolgot végeztem, midőn a hazai éremgyűjtőknek e numizmatikai Bäckert adom kezeibe, melyből — ha a beszolgáltatott adatok fogyatékossága folytán néha bizony elég hiányosan, — de általában mégis eléggé tájékozódhatnak, hogy hol mennyit és esetleg mit találhatnak. Egyszersmind talán némi ösztönzésül is fog ez szolgálni itt-ott arra, hogy az adatokkal bőkezűbben bánjanak az intézetek, saját érdekében.

A Magyar Minerva III. kötete a gyűjtemények 1902—1903. évi adatai alapján készült, azóta tehát az évenkénti szaporulatok révén meggyarapodtak a gyűjtemények. Egyes fontosabb éremtárakról sikerült magánúton legújabb keletű adatokat szereznem be, melyek a mai állományt tüntetik föl. Újabb és legújabb adatok beszerzése az összes gyűjteményekről azonban olyan óriási munkával és idővesztéssel járt volna, hogy el kellett ettől tekintenem. A darabszám évről-évre úgy is változik, a fő: hogy hány éremtárunk van körülbelül az országban, és hogy hozzávetőleg mily terjedelműek, ez így is kiérthető. Most pedig analizáljuk kissé a lajstromot:

A felsorolt éremgyűjtemények száma összesen 228. Ezek 129 különböző városban illetve községben vannak elhelyezve. A gyűjtemények részint múzeumok vagy más intézmények keretébe bekapcsolt muzeális gyűjtemények, részint tanintézeti gyűjtemények. — A múzeumi jellegű éremgyűjtemények száma 61. Ezek viszont így oszlanak meg: állami és országos múzeum: 3, állami és országos más intézet: 2, vármegyei múzeum: 22, városi vagy községi múzeum: 16, megyei és egyszersmind városi: 1 (a megyei és községi múzeumok egy részét egyesületek alapították és tartják fenn). — Egyéb egyesületi múzeumok: 10, egyházi hatóságok múzeumai: 6, magánmúzeum: 1; összesen 61.

A tanintézetek éremgyűjteményeinek száma 167, melyek viszont így osztályozhatók: állami tanintézetek: 62, községiek: 14, egyházi és felekezeti tanintézetek: 90, magántanintézet: 1. — Összesen 167.

Mindezen éremgyűjtemények összes állománya hozzávetőleg 650.000 darabra tehető.

Hazai éremgyűjteményeink anyagát a kis számú görög és barbár éremsorozatokon kívül főképen római, magyar, osztrák, lengyel és német pénzek, továbbá emlékérmek alkotják.

Leggazdagabb mindezek közül a *nemzeti múzeum* éremtára, mely hozzávetőleg és csak a beosztott érmek darabszámát tekintve, legalább 133.000 darabból áll. Hozzá legközelebb áll a nagyszebeni *Bruckenthal-múzeumnak* 50.402 darabra rúgó éremtára, ez után következik a *budapesti tud. egyetemnek* ma 25.885 darabra rúgó éremgyűjteménye, melylyel a *győri sz. benedekrendi főgimnáziumnak* ma, mindent beleértve, 26.921 darabot s a *pannonhalmi sz. benedekrendi központnak* 21.733 darabot számláló éremtára versenyezik, ez utóbbit pedig nyomban követi az *erdélyi múzeum* éremtára 20.000 darabbal, továbbá a *pozsonyi ág. ev. liceumnak* Schimkó Dánielről nevezett 18.500 darabnyi és a *délmagyarországi múzeum* (Temesvár) 10.477 darabra rúgó éremtára.

Ez a nyolc leggazdagabb nyilvános éremgyűjtemény hazánkban. Vannak azonban ezeken kívül is tekintélyes és becses gyűjtemények, melyek részint az érme darabszámával, részint — többnyire alapvető magángyűjteményekből eredő — becses és válogatott sorozatokkal tűnnek ki. Majdnem 9000 darabra rúg a halasi ev. ref. főgimnázium gyűjteménye, nyolcezer darabot megközelítenek a szentesi, szegzárdi és szegedi múzeumok éremtárai, hatrezen felül áll a verseci múzeum idevágó gyűjteménye, ötezeret a vasmegyei múzeum s az esztergomi bencés főgimnázium bírnak, négyezren felül a hódmezővásárhelyi, csurgói, nagyenyedi, kecskeméti, kiskunfélegyházai, selmecbányai és miskolci gyűjtemények terjednek. Ennyire bizvást tehető a pécsi püspöki könyvtárban őrzött becses éremgyűjtemény is. A kisebb gyűjteményeket itt nem sorolom föl; a lajstromban különben is föllelhetők.

A tanintézetek gyűjteményeinek egy része azonban, névszerint pedig azok, melyek valamely kész gyűjtemény bekebelezése nélkül, dotációt nélkülözve, csupán a tanulók és ügybarátok szórványos ajándékaiból keletkeztek és gyarapodnak, — ezek bizony sok esetben tekintélyes darabszám mellett is csak igen mérsékelt tudományos jelentőséggel bírnak. Didaktikai célra azonban még így is alkalmasak és nem nélkülöznek bizonyos ösztönző hatást, melylyel a fiatal nemzedék érdeklődését nemcsak a numizmatika, hanem általában a régiségek s a történelmi tanulmányok iránt fölébresztik, illetve fokozzák.

Ezen éremgyűjtemények keletkezési idejéről nagyrészt csak a Magyar Minervából merített adatokkal rendelkezem, melyeket bizony sok esetben meglehetősen hiányosan küldtek be egyes intézetek. Megjegyzendő, hogy a régiséggyűjtemények keletkezési idejét, kivált a régiebb időkre nézve, elfogadom egyszersmind az éremgyűjtemények keletkezésére nézve is mérvadónak, amennyiben régente az arkeologia és a numizmatika még szorosabb kapcsolatban voltak egymással, mint manapság, és akkoriban régiségtárat régi érmeek nélkül, ott, ahol nem szakszerű, hanem alkalmi gyűjtésről volt szó, alig képzelhettünk el.

Legrégibb adatunk a *váci kegyesrendi főgimnázium* régiséggyűjteményéről szól, mely 1750-ben keletkezett. A nagykanizsai községi főgimnáziumé 1765-ben, a gyulafehérvári Batthyaneumé 1797-ben, a kolozsvári unitárius főiskoláé a XVIII. század végén keletkezett, Széchényi Ferenc gróf és Bruckenthal Sámuel báró gyűjteményei, melyek azonban ekkor még magántulajdon voltak, szintén a *XVIII. század második felében* alakultak meg. — A *XIX. század első feléből*, az 1800—1850 közti évekből már több adat maradt ránk. 1802-ben alapította Széchényi Ferenc a m. nemzeti múzeum éremtárát; ezen évben keletkezett az egri ciszterciták főgimnáziumának régiséggyűjteménye is. — Az 1803-ban elhunyt Bruckenthal Sámuel báró gyűjteményeit végrendeleti úton nyilvános múzeummá avatta. — A XIX. század elején keletkezett a kolozsvári ev. ref. főgimnázium éremgyűjteménye, a brassói ág. ev. főgimnáziumé pedig 1807-ben alakult meg. A marosvásárhelyi ev. ref. főgimnázium éremgyűjteménye már 1815-ben megvolt és jó hírnévnek örvendett, hasonlóképpen a nagyenyedi Bethlen-kollégium hajdani éremtára és a nagyszebeni ág. ev. főgimnázium éremgyűjteménye is. (Oettinger már 1815-ben kiadta a római köztársasági pénzek lajstromát.) — A szilágyosomyói minorita algimnázium régiséggyűjteménye 1829-ben, a kecskeméti ev. ref. főgimnáziumé 1830-ban, a soproni bencés főgimnáziumé 1840-ben, az érsekújvári közs. kath. főgimnáziumé s az esztergomi érseki tanítóképzőé 1842-ben, a székelyudvarhelyi ev. ref. főgimnáziumé 1848 után keletkezett. — A debreceni ev. ref. főiskola hajdani gyűjteménye is legalább a XIX. század első felében létesült.

Az 1850-től 1868-ig terjedő időben igen sok intézeti érem- és régiséggyűjtemény keletkezett. Csak röviden sorolom föl ezeket időrendben. 1850-ben: Balázsfalva, Beszterce, Csiksomlyó, Eperjes, Hajdúnánás, Magyaróvár, Nagyszeben, Szarvas, 1850—1860 közt: Csiksomlyó, Gyöngyös, Győr (bencés főgimnázium, 1857), Gyulafehérvár, Hódmezővásárhely, Miskolc, Nagybecskerek, Rinaszombat, Sopron, 1861—1868 közt: Békés, Csurgó, Kézdi-Miskolc, Kolozsvár (erdélyi múzeum, 1862), Mezőtúr, Miskolc, Nagyenyed, Nagykőrös, vásárhely, Kolozsvár (erdélyi múzeum, 1862), Mezőtúr, Miskolc, Nagyenyed, Nagykőrös, Naszód, Nyíregyháza, Pécs, Pozsony, Székelykeresztúr falai közt létesültek intézeti és muzeális éremgyűjtemények.

Bizonyosra vehetjük, hogy a régi, különösen egyházi és felekezeti iskolák egy részének már régebben is voltak ilyen gyűjteményeik, de ezek egy része az idő s a politikai viharok viszontagságai közt megsemmisült. A nagyenyedi Bethlen-kollégiuméről, meg a debreceni ev. ref. főiskoláéról ezt még tudjuk, de hánynak veszett ki az emléke is!?

1868 óta rohamosan fejlődtek, létesültek az önálló múzeumok s az intézeti gyűjtemények. Napjainkban a múzeumok alapítása úgyszólván divat; a kor művészetkedvelő áramlatának s a régiségtudomány gyors fejlődésének köszönhetjük ezt, és az általános föllendülésen kívül annak a hazafias szellemnek is, mely szegény országunkat minden téren a kedvezőbb viszonyok közt fejlődött államok intézményeivel kívánja gazdagítani, nyomukba léptetni, és a hazai leletek, történeti és műemlékek megóvására, föntartására, összegyűjtésére törekszik, hogy a régi mécsnél új szövétnekét gyűjtván, a hon népét és ifjúságát ne csak a mult megismerésére, hanem a belőle merített tanulságok révén a jövő iránti kötelmek felismerésére is vezesse.

Most pedig itt nyujtom hazai múzeumaink és tanintézteink éremgyűjteményeinek a helynevek betűrendes sora szerint összeállított lajstromát:

Arad.

1. *Kir. főgimnázium.* A régiségtár 1880-ban keletkezett. Több oldalról értesültem, hogy érmek is vannak a gyűjteményben. Az érmekeket a Magyar Minerva III. kötete nem említi külön.

2. *A Kölcsey-egyesület múzeuma.* Régiségtára 1881-ben keletkezett. — 695 érem.

3. *Városi felső kereskedelmi iskola.* Régiséggyűjteménye keletkezett 1885-ben. Az éremtárat Ábray Lajos igazgató magyar éremgyűjteménnyel gyarapította. — 1083 érem.

(*A szabadságharci ereklyemúzeumban bizonyára vannak 1848/9 iki pénzek és papírpénzek, de közelebbi tudomásom nem lévén róla, csak mellékesen említem.*)

Aszód (Pestm.).

Ág. h. ev. gimnázium. — 826 érem.

Balassagyarmat (Nógrádm.).

Nógrád vármegye múzeuma. Az érmekeket nem említi külön a M. Minerva.

Balázsfalva.

Gör. kath. főgimnázium. Régiségtára keletkezett 1850-ben. — 2448 érem.

Bártfa.

M. kir. állami főgimnázium. (Hallomás szerint.)

Békés (Békésm.).

Ev. ref. főgimnázium. Régiségtára 1861-ben keletkezett. — 592 érem.

Békéscsaba (Békésm.).

1. *Ág. h. ev. Rudolf-főgimnázium.* Éremgyűjtemény Haan Lajos hagyatékából, stb.

2. *Múzeumegyesület.* Régiségtára keletkezett 1899-ben. — 915 érem.

Békésgyula.

Békés várm. közműv. egyesület múzeuma. Alakult 1865-ben, Mogyoróssy János és Haan Antal gyűjteményéből. — 1120 érem.

Belényes (Biharm.).

Gör. kath. főgimnázium. — 705 érem.

Beregszász.

M. kir. állami főgimnázium. — 567 érem.

Beszterce.

Ág. ev. főgimnázium. Régiséggyűjteménye 1850 körül keletkezett. — Az érmekeket külön nem említi a M. Minerva.

Besztercebánya.

1. *Városi múzeum* (a várban). — 315 érem. (Magyar sorozat dr. Bothár S. gyűjteményéből. M. orv. és term.-vizsg. érmeinek majdnem teljes sorozata; a besztercebányai vándorgyűlésre vert első éremfaj 2 próbaverete. Papírpénzek.)

2. *Kir. kath. főgimnázium.* — 749 érem.

Bonyhád.

Áll. segélyzett ág. ev. algimnázium. Rég.-gyűjt. 1871-ben keletkezett. — 1735 érem.

Brassó.

1. *Ág. ev. főgimnázium.* Régiségtára 1807-ben keletkezett. — 2483 érem. (Nagy Sándor aranyai Feketeahalomról. — Császári suite-érmek Julius Caesartól VI. Károlyig, 194 db. — „Occupata Dacia“ érmek, 3 db. — Rozsnyói éremlelet. — Róm. stb. sorozatok.)

2. *Gör. kel. román algimnázium és alreáliskola.* Régiséggyűjteménye 1894-ben keletkezett. — 699 érem.

3. *M. kir. áll. főreáliskola.* Éremgyűjtemény. 1898-ban keletkezett. — 815 érem.

4. *R. kath. főgimnázium.* Az érmekeket nem említi külön a M. Minerva.

Budapest.

1. *M. nemz. múzeum.* — Érem- és régiség-osztályát alapította 1802-ben Széchényi Ferenc gróf. Az éremtár alapja az alapítónak 2675 darabból álló gyűjteménye volt. Aztán, az idő folytán beléolvadtak a nemz. múzeum éremtárába Radványi András, gr. Barkóczy János, Weszerle József, Kiss Ferencz, Bitnicz Lajos, Dobóczy Ignác, Ebenhöch Ferenc, Delhaes István, Batthyány Fülöp, Gyimóthy Simon, Horváth Lajos, Szuk Lipót, Stúr, Resch és számos másoknak éremgyűjteményei, részben vagy egészben. — Jelenlegi állomány, a duplumokon kívül, hozzávetőleges számítással: ó-kori pénzek 36.500, magyar és erdélyi pénzek 14.500, ausztriai 10.000, külföldi 15.000, emlékérmek, rendjelek 7500, bárcák 5500, vallásos érmek 5500. — Ezenkívül a tétényi római császári éremlelet 10.000, a richárdpusztai árpádházi magyar éremlelet 30.000 darab.

Irodalom: Schoenwisner: *Catalogus numorum Hung. ak Transylv. inst.* Széchényiani. 3 köt. és appendix 1807 atlaszszal. — Az éremtár történeti fejlődését és a beléolvadt gyűjtemények felsorolását illetőleg I. Gohl Ödön és dr. Réthy László cikkeit „A magyar nemzeti múzeum multja és jelene“ (Budapest, 1902.) című műben. — Az éremtár anyagának ismertetését illetőleg I. az Arch. Értesítőben, az Arch. Közleményekben, a Num. Közlönyben, stb. megjelent különböző cikkeket, Gohl Ödön: Budapest Emlékérmei I. részét, Gohl Ödön: Budapest Újabb Emlékérmei című művét, úgyszintén dr. Réthy László: *Corpus Numorum Hungariae* 1. füzetét.

2. *M. kir. tud. egyetem.* (Központi épület. Bölcsészettudományi kar.) — Érem- és régiségtára keletkezett a XVIII. század végén. — 1906 elején 25.885 darab érem.

3. *M. tud. akadémia.* — A Goethe-gyűjteményben van 22 emlékérem.

4. *Orsz. szépművészeti múzeum.* — Érmeket is gyűjt 1905 óta.

5. *Orsz. magyar iparművészeti múzeum.* — Érmeket, főképen magyar és francia emlékérmeket 1900 óta gyűjt.

6. *Ev. ref. főgimnázium.* — 2400 érem.
7. *Kegyesrendiek társháza.* Éremgyűjteménye pár ezer darabra rúg, de még nagyrészt rendezetlen és csak az újabb szerzeményeket rendezte egyik tanár.
8. *I. ker. áll. főgimnázium.* Régiséggyűjteménye 1892-ben keletkezett. — 1276 érem.
9. *II. ker. áll. főreáliskola.* Rég.-gyűjt. 1880-ban keletk. — 3149 érem és papírpénz.
10. *II. ker. kir. egyetemi kath. főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1893-ban keletkezett. — 491 érem.
11. *IV. ker. közs. főreáliskola.* Régiséggyűjt. 1898-ban keletkezett — 641 érem.
12. *VIII. ker. közs. főreáliskola.* Régiséggyűjt. 1883-ban keletkezett. — 1657 érem.
13. *M. kir. tanárképző-intézeti gyakorló főgimnázium.* Régiséggyűjteménye 1899-ben keletkezett. — 52 érem.
14. *Sz. Ferenc-rend kolostora.* (II. kerület.) — Közelebbi adatokat nem kaptam.
15. *Budapest székesfőváros múzeuma.* (Városliget.) — Keletkezett 1887-ben. — Az érmek számát nem adja a M. Minerva.
16. *Aquincumi múzeum.* Keletkezett 1888-ban. — Budapesti római éremleletek. — 2—3000 érem.
- 17.*

Csáktornya.

M. kir. áll. tanítóképző-intézet. Régiséggyűjt. keletkezett 1879-ben. — 256 érem.

Csiksomlyó.

1. *Róm. kath. főgimnázium.* Régiséggyűjt. keletkezett 1850 táján. — 109 érem.
2. *Róm. kath. tanítóképző-intézet.* Régiséggyűjt. keletkezett 1858-ban. — 154 érem.

Csurgó.

Államilag segélyzett ev. ref. főgimnázium. Régiséggyűjt. 1863 óta. — 4660 érem és 209 papírpénz.

Czegléd.

M. kir. állami gimnázium. Régiséggyűjteménye 1899 óta van. — 168 érem.

Debrecen.

1. *Ev. ref. főiskola.* Van kis éremgyűjteménye a könyvtárban. (Barbár, római, bizanci, magyar és erdélyi pénzek, és papírpénzek. A régi becses éremgyűjtemény 1849-ben az oroszoknak esett zsákmányul.)
2. *Városi múzeum.* Pár év előtt keletkezett. — Több száz érem, 4 tárlóban kiállítva. (Egy friesachi denárlelet. Emlékérmek. Kevés valódi és igen sok hamisított erdélyi arany-érem és egyéb emlékérem, meg 3 hamisított római aranyrúd.)
3. *Ev. ref. felsőbb leányiskola.* Régiséggyűjt. keletkezett 1891-ben. — 24 érem.

Deés.

Szolnok-dobokamegyei irod.-tört. és ethnographiai társulat múzeuma. Régiséggyűjt. keletkezett 1899-ben. — 412 érem és 27 papírpénz.

Déva.

1. *Hunyadmegyei tört. és rég. társulat múzeuma.* Régiségtára keletk. 1882-ben. — 650 érem.
2. *M. kir. állami főreáliskola* Régiséggyűjteménye keletkezőfélben van.

* *A m. numizmatikai társulatnak* 3656 éremből, ezek közt 1646 hamisítványból álló érdekes gyűjteményét, melyben régi erdélyi pénzek hamisított verőtövei is vannak, — minthogy ezidőszerint nincs megnyitva a közönségnek, — nem soroltam föl a nyilvános intézeti gyűjtemények közt.

Eger.

1. *Ciszterci rend kath. főgimnáziuma*. Régiséggyűjteménye 1802 óta keletkezett. — 3066 érem. — Rendezve.
2. *Érseki jogliceum*. Régiséggyűjt. 1780-ban keletkezett. — 741 érem. (Legújabb értesülésem szerint, a duplumokkal együtt, pár ezer darabra rúg.)
3. *M. kir. állami főreáliskola*. Régiséggyűjt. keletkezett 1890-ben. — 1260 érem.

Eperjes.

1. *Ág. ev. egyházkerületi kollégium*. Régiséggyűjt. 1850 után keletkezett. Az éremgyűjt. főképen Herfurth József gyűjt.-ből (2246 db) gyarapodott 1859-ben. — 3567 érem.
2. *Kir. kath. főgimnázium*. Régiséggyűjteménye 1888 óta. — 441 érem.

Érsekújvár.

Közs. kath. főgimnázium. Régiséggyűjteménye keletkezett 1842-ben. — 827 érem.

Erzsébetváros.

M. kir. állami főgimnázium. Régiséggyűjt. keletkezett 1891-ben. — 290 érem.

Esztergom.

1. *Esztergomvidéki rég és tört. társulat múzeuma*. (A főegyházmegyei könyvtár egyik termében külön.) Keletkezett 1894-ben. — 1500 érem.
2. *Simor János-féle hercegprimási múzeum*. — Pár ezer érem. (Rendezve.)
3. *Érseki kisdóvónőképző-intézet*. Régiséggyűjt. keletkezett 1892-ben. — 220 érem.
4. *Érseki tanítóképző-intézet*. Régiséggyűjt. keletkezett 1842-ben. — 442 érem.
5. *Pannonhalmi Sz.-Benedek-rend főgimnáziuma*. Régiséggyűjt. keletk. 1852-ben. — 5512 érem. (Rendezve és kiállítva.)
6. *Közs. reáliskola*. Régiséggyűjteménye rendezés alatt áll.

Felka.

Tátra-múzeum. Régiségtára keletkezett 1882-ben. — 2727 érem.

Fiume.

1. *M. kir. állami főgimnázium*. Régiséggyűjt. keletkezett 1885-ben. — 663 érem.
2. *Városi múzeum*. Van nagyobbfajta éremgyűjteménye is. (Rendezetlen.)

Gyöngyös.

M. kir. állami főgimnázium. Hallomásom szerint a régiséggyűjteményben érmek is vannak.

Gyöngy.

Ev. ref. algimnázium. Régiséggyűjt. keletkezett 1853-ban. — 595 érem.

Győr.

Szent-Benedek-rend főgimnáziuma. Régiségtára keletkezett 1857-ben. — Ma, mindent beleértve, 9220 görög, római és bizanci, továbbá 17.701 középkor és újkor érem. — Mindössze tehát 26.901 darab. — Egyik fontos alkotórésze ennek a Vaszary főapát által 1890-ben 2000 forintért megvásárolt, 2602, nagyrészt magyar pénzekből és emlékérmékből álló Ebenhöch Ferenc-féle éremgyűjtemény. — Gazdag sorozatok árpád-házi magyar pénzekből és magyar emlékérmékből, meg görög és római pénzekből. Utóbbiaknak lajstroma: *Börzsönyi Arnold*: A győri főgimnázium régiségtárának római érem- és pénzgyűjteménye. Győr, 1903. [Magyar pénzek közül: árpád-házi 312, vegyesházi 324, Habsburg-korbeli 770, erdélyi fejedelmi 153 darab volt az Ebenhöch-féle gyűjteményben; ezekhez járult még

1029 darab emlékérem is. Ugyancsak Ebenhöch Ferenc 1877-ben 83 görög, 1481 római és 81 bizanci pénzből álló gyűjteményt ajándékozott az intézetnek. — Mindezen adatokat ez évben kaptam Börzsönyi Arnold úrtól, a múzeum érdemdús őretől.]

Gyulafehérvár.

1. *Alsófehérmegyei tört. rég. és természettudományi egyesület múzeuma.* Régiséggyűjt. keletkezett 1887-ben. — Pár ezer érem és a gyulafehérvári verdében vert pénzek és érmek ön lecsapatai. (Az érmeket nem említi külön a M. Minerva.)

2. *Az erdélyi egyházmegye Batthyány-könyvtára.* Régiséggyűjt. keletk. 1797-ben. — 3000 érem. (Rendezve.) — Oettinger 1815-ben 800 dbot említ föl, felerészben antik pénzeket.

3. *Róm. kath. főgimnázium.* Régiséggyűjt. keletkezett 1853-ban. — 2652 érem.

Hajdúnánás.

Ev. ref. főgimnázium. Régiséggyűjteménye 1850 táján keletkezett. — 1397 érem.

Halas.

Ev. ref. főgimnázium. Régiséggyűjt. 1874-ben keletkezett. — Alapját Révész György gyűjteménye vetette meg. — 8912 érem.

Hódmezővásárhely.

Ev. ref. főgimnázium. Régiséggyűjt. keletkezett 1858-ban. — 4163 érem. — Lajstromot kiadott Oláh Imre és Varga Antal az intézet 1887/8. évi értesítőjében.

Homonna.

Áll. segélyezett felső kereskedelmi iskola. Rég.-gyűjt. keletk. 1876-ban. — 1296 érem.

Igló.

Áll. segélyezett ág. ev. főgimnázium. Rég.-gyűjt. keletk. 1877-ben. — 2388 érem.

Ipolyság.

Honti múzeum. Keletkezett 1902-ben. — Az érmeket nem említi külön a M. M.

Jászberény.

1. *M. kir. állami főgimnázium.* Rég.-gyűjt. keletkezett 1878-ban. — Alapját Pethes József éremgyűjteménye adta meg. — 1654 érem.

2. *Városi jász múzeum.* Van éremgyűjtemény is.

Jászó.

Jászóvári premontrei kanonok-rend központi gyűjteményei. (Az ottani orsz. levéltár helyiségében.) — Mintegy 1000 db. Köztük 5—600 ezüstpénz, kevés római denár, magyar és friesachi fillérek, sok tallér (újabb magyar és külföldi, meg erdélyi), néhány emlékérem, mintegy 40 erdélyi aranypénz, köztük Bethlen G. stb. néhány nagyobb aranypénze. — A Magyar Minerva II. 215. l. szerint az összes erdélyi fejedelmek képviselve vannak. — A gyűjtemény rendezetlenül van elhelyezve 3 tárlóban.

Kalocsa.

Jézus-társaság érseki főgimnáziuma. Régiséggyűjt. keletkezett 1876-ban Haynald érsek adományából (érmek). — 1649 érem.

Kaposvár.

1. *Somogy megyei múzeum.*

2. *M. kir. állami főgimnázium.* Régiséggyűjt. keletkezett 1886-ban. — 935 érem.

legi állománya csak 1341 érem. — Oettinger szerint 1815-ben említi már az itt lévő ritkább római pénzeket — Pap Szathmári Mihály, a theologia tanárának éremgyűjteménye (1500 db) vetette meg az alapját.

3. *Kegyes tanítórendi főgimnázium.* — 524 érem.

4. *Unitárius főiskola.* Régiséggyűjt. keletkezett a XVIII. század végén. — 1177 érem.

Komárom.

1. *Szent Benedek-rend kath. főgimnáziuma.* — 1073 érem.

2. *Városi és vármegyei múzeum-egyesület gyűjteményei.* Régiséggyűjteménye keletkezett 1887-ben. — 2860 érem.

Körmöcbánya.

1. *Városi múzeum.* — 1111 érem. (1902-ben 2081 érem volt a kimutatásban.)

2. *M. kir. pénzverde.* Belházy Jánosnak körmöci veretekben gazdag magyar éremgyűjteményét az állam megvásárolta és itt helyezte el. Sokáig rendezetlen volt s ennek folytán nem lehetett megtekinteni.

3. *Állami főreáliskola.* Régiséggyűjteménye 1877-ben keletkezett. — 535 érem.

Kúnszentmíklós.

Ev. ref. algimnázium. Régiséggyűjteménye 1870 táján keletkezett. — 3247 érem.

Léva.

1. *Kegyes tanítórend kath. főgimnáziuma.* Régiséggyűjt. 1871-ben keletkezett. — 3050 érem.

2. *Állami tanítóképző-intézet.* Rég.-gyűjt. 1902-ben keletk. — 320 érem. (Rendezetlen.)

Líppa.

Állami felső kereskedelmi iskola. Régiséggyűjt. 1876-ban keletkezett. — 1015 érem. (Rendezve?)

Losonc.

Állami főgimnázium. Régiséggyűjt. 1869-ben keletk. — 452 érem. (Rendezetlen.)

Lőcse.

Kir. kath. főgimnázium. Rég.-gyűjt. 1877-ben keletk. — 689 érem és 17 papírpénz.

Lugos.

1. *Gör. kath. egyházmegye gyűjteményei.* Mintegy ezer érem. Sok római. Lajstroma közzétéve egy püspöki körlevélben.

2. *Állami főgimnázium.* Pár száz érem. Vegyes. Rendezve.

3. *Megyei múzeum.* 1904—1905-ben keletkezett. — Érmei is vannak. (Mindössze mintegy 1000 darab.)

Magyaróvár.

1. *Mosonmegyei tört. és rég. egyesület múzeuma.* Alakult 1882-ben. — 1848 érem és 77 papírpénz. (Római, magyar, osztrák és vegyes külföldi pénzek. Emlékérmek.) Nevezetes a magyaróvári Bürgerrechtsmünz. (Lásd Num. Közlöny, III. köt. 13. lap.)

2. *Kegyes tanítórend kath. gimnáziuma.* Régiséggyűjteménye keletkezett 1850-ben. — 1010 érem. (Rendezve?)

Makó.

M. kir. állami főgimnázium. Régiséggyűjt. 1895-ben keletkezett. — 3582 érem. (Nevezetes az 1849. évi 2 frtos papírpénz kliséjének egy betétje.)

Marosvásárhely.

1. *Ev. ref. főgimnázium.* Régiséggyűjtemény. — Az érmekeket nem említi külön a M. Minerva. — Oettinger 1815-ben 280 nagyrészt görög és római pénzt említ.
2. *Róm. kath. főgimnázium.* — 1195 érme és papírpénz.

Máramarossziget.

Máramaros vármegyei múzeum-egyesület. Régiséggyűjteménye 1901-ben keletkezett. 240 érme. (Rendezetlen.)

Medgyes.

Ág. ev. főgimnázium. — 74 évem.

Mezőtúr.

Ev. ref. főgimnázium. Rég.-gyűjt. 1860-ban keletk. — 1527 érme. (Rendezés alatt áll.)

Miskolc.

1. *Borsod-miskolci közművelődési és múzeum-egyesület múzeuma.* Régiségtára keletkezett 1860 körül. — 600 érme. — Tényleg mindössze 4000 darab körül, duplumokkal együtt. — Rendezve. — [Antik és magyar pénzek, vegyes külföldi pénzek. Emlékérmek. Alsószolcai éremlelet (1300 db). — Aradi szükségpénz.]

2. *Ev. ref. főgimnázium.*

2. *Kir. kath. főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1851-ben keletkezett. — 1245 érme.

Munkács.

M. kir. állami főgimnázium. — 502 érme. (Rendezve?)

Nagybánya.

1. *Városi múzeum.* Régiséggyűjt. 1899-ben keletkezett. — Nagybányai veretű pénzek gipszmásolatai. — Bányapénzek. — Vegyes érmek.

2. *M. kir. állami főgimnázium.* Régiséggyűjt. keletkezett 1887-ben. — 1050 érme.

Nagybecskerek.

Községi főgimnázium. Régiséggyűjt. 1858-ban keletkezett. — 499 érme. (1902-ben 583 db érme volt a kimutatásban.) — Simon Antal római éremgyűjteménye adta egyik alkotórészét.

Nagyenyed.

Bethlen-kollégium. Régiségtára 1862-ben alakult. — 4220 érme. (Rendezve és kiállítva.) Ebbe be van keblezve gróf Mikó Imre éremgyűjteménye. (A hajdani gyűjtemény 1815-ben Oettinger szerint 1034 db, nagyrészt görög, római, magyar és erdélyi pénzből és emlékéremből állt. Ez 1849-ben megsemmisült.) — Görög, római, magyar, erdélyi és osztrák sorozatok.

Nagykanizsa.

Közs. kath. főgimnázium. Régiséggyűjt. 1765-ben keletkezett. — Az érmekeket nem említi külön a M. Minerva.

Nagykároly.

Kegyes tanítórend kath. főgimnáziuma. Régiséggyűjt. keletkezett 1880 táján. — 3123 érme. (Rendezve.) — Vanke József gyűjteménye vetette meg alapját. — Lajstromát kiadta Lőrincz Gábor az intézet 1901/2. és 1902/3. évi értesítőiben. (Római pénzek.)

Nagykőrös.

1. *Dunamelléki ev. ref. tanítóképző-intézet.* Régiséggyűjt. 1870-ben keletkezett. — 915 érem és 50 papírpénz.
2. *Ev. ref. főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1860 táján keletkezett. — 3209 érem.

Nagyróce.

M. kir. állami polgári és felső kereskedelmi iskola. Régiséggyűjteménye keletkezett 1898-ban. — 1000 érem és 53 papírpénz.

Nagyszalonta.

Községi főgimnázium. — 1510 érem.

Nagyszében.

1. *Báró Bruckenthal-múzeum.* Br. Bruckenthal Sámuel, Erdély kormányzója († 1803) gyűjtötte a XVIII. század 2-ik felében. — 50.402 érem. — Rendezve. — A gyűjteménybe bekebleztetett az ottani ág. ev. főgimnáziumnak, a múzeum jelenlegi tulajdonosának éremgyűjteménye is. — Régiségtára 1817-ben keletkezett. — A Bruckenthal-féle éremtár 1845-ben Oettinger alább idézett munkája szerint 18.298 éremből állt. A többi tehát azóta gyűlt hozzá. Anyagát gazdag görög, barbár és római sorozatokon kívül különösen magyar és erdélyi pénzek és emlékérmek alkotják. — Végleges rendezését pár év előtt tervezte az igazgató. (Erdélyi barbár pénzek és denárutánzatok. Sponsianus, #. — Pázmány P. #. — Apafi 100 #, 25 #, Brandenburgi Katalin ovális # érme. — Aranypéldányokban gazdag remek erdélyi sorozatok. — Magyar sorozatok stb. stb.)

Ismertetések: 1. Jos. Oettinger: Numophylacii gymnasii cib. a. c. add. descriptio. 1815. fasc. I. (Római köztársasági pénzek.) — 2. Ludwig Reissenberger: Die siebenbürgischen Münzen des freiherrl. Samuel v. Bruckenthal'schen Museums in Hermannstadt. Az ottani ág. ev. gimnázium 1878—1880. évi értesítőiben (3 füzet).

2. *M. kir. állami főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1850 táján keletkezett. — 1577 érem. Rendezve és kiállítva. (Sok közte a XVII—XIX. századi külföldi forgalmi pénz.)

3. *Gör. kel. román főegyházmegye szeminárium.* Régiséggyűjteménye keletkezett 1875-ben. — 51 érem.

Nagyszombat.

1. *Érseki kath. főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1886-ban keletkezett. — 1480 érem. — (Római, magyar és vegyes újkori külföldi pénzek.)
2. *Polgári iskola.* Pár száz vegyes pénzdarab.

Nagyvárad.

1. *Biharmegyei és nagyváradi rég. és tört. egyesület múzeuma.* Alakult 1872-ben. — Ezernél több vegyes pénz és érem. (Kiállítva.) — (Mintegy 300 római, 2—300 magyar, 200 emlékérem, 4—500 külföldi pénz. — Kossuth-féle amerikai 100 dolláros papírpénz próbanyomata.)

2. *M. kir. állami főreáliskola.* Rég.-gyűjt. keletkezett 1896-ban. — 493 érem.

3. *Premontreiek kath. főgimnáziuma.* — 2849 érem. (Kevés római, sok vegyes újkori pénz.)

Naszód.

Alapítványi főgimnázium. Régiséggyűjt. 1863-ban keletkezett. — 665 érem.

Nyíregyháza.

1. *Szabolcsmegyei múzeum.* — Pár száz érem, köztük sok római, Kiss Jenő (Kiss Ferenc egyet. tanár és nagy éremgyűjtő fiának) gyűjteményéből. (Rendezetlen.)

2. *Államilag segélyezett ág. ev. főgimnázium.* Rég.-gyűjt. keletk. 1861-ben. — 521 érem.

Nyitra.

1. *Kegyes tanítórend kath. főgimnáziuma.* Régiséggyűjt. 1872-ben keletkezett. — Van éremgyűjtemény is. (Rendezetlen.)
2. *Róm. kath. felsőbb leányiskola.* Régiséggyűjt. 1895-ben keletkezett. — 420 érem.
2. *Nyitra vármegye múzeuma.* Érmeket külön nem említi a M. Minerva.

Pancsova.

M. kir. állami főgimnázium. Régiséggyűjt. 1898-ban keletkezett. — 491 érem. (Római pénzek stb.)

Pannonhalma.

Szent Benedek-rend központi gyűjteményei. — 21.733 érem. Ezek közt Kuncze Leo 9000 dbból álló vallásos tárgyú érmekből álló gyűjteménye. — V. ö. Leo F. Kuncze: *Systematik der Weihmünzen.* Raab, 1885.

Pápa.

1. *Ev. ref. főiskola.* Régiséggyűjt. 1863-ban keletkezett. — 4000 dbnál több érem. Lajstromát Borsos István tanár készíti.
2. *Szent Benedek-rend főgimnáziuma.* — 1884 érem.

Pécs.

1. *Ciszterci-rend kath. főgimnáziuma.* Rég.-gyűjt. 1867-ben keletk. — 3259 érem. (Sok római bronzpénz és sok újkori vegyes pénz és érem. — Csoportonként rendezve.)
2. *Püspöki gyűjtemények.* — Több ezer (4—5000) darabból álló becses éremgyűjtemény. Nagyrészt görög, barbár és római pénzek. Rendezte 1837-ben Klivényi Jakab tanár, később pécsi kanonok. — Lajstroma: 1 kötet folio latin kézirat 1841-ből. Írta Haschka András presbiter.
3. *Püspöki tanítóképző-intézet.* Régiséggyűjt. keletkezőfélben. Vannak érmek is.
4. *R. kath. tanítóképző-intézet.* — 85 érem.
5. *Városi múzeum.* Régiségtára keletkezett 1897-ben. — A M. Minerva 80 érmet említ. Azóta e szám tetemesen emelkedett. — Van itt egy több száz darab I. Lajos-féle szerezcsenfejes denárból álló lelet is.

Poprád.

Magyarországi Kárpát-egyesület múzeuma. — 1000 érem. (Rendezetlen.)

Pozsony.

1. *Ág. ev. egyházközség liceuma.* Régiségtára 1867-ben keletkezett. Alapját Schimkó Dániel érem- és régiséggyűjteménye (keletkezett 1830 óta) vetette meg (13.255 érem). — Jelenleg 18.500 érem. Görög, barbár, római, magyar, erdélyi és külföldi pénzek és emlékérmek. — Lajstromát megírta Györik Márton: A pozsonyi ág. ev. hitv. liceum dr. Schimkó Dániel-féle érem- és régiséggyűjteményének katalogusa. Pozsony, 1895, 2 kötetben.
2. *Kir. kath. főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1897-ben keletkezett. — 3600 érem. — Görög, barbár, római, magyar és vegyes külföldi pénzek és emlékérmek. Rendezve és kiállítva. Rendezték dr. Szende Gyula és Polikeit Károly. — Lajstromát kiadta Polikeit Károly az intézet 1903/4. és 1904/5. évi értesítőiben és különlenyomatban 2 füzetben.
3. *Sz. Orsolya-rendi apácák r. kath. tanítóképző-intézete.* Régiséggyűjteménye keletkezett 1893-ban. — 105 érem.
4. *Városi múzeum.* Régiségtára 1868-ban keletkezett. — 1088 érem.
5. *Felső kereskedelmi iskola.* — 136 jelenleg forgalomban lévő pénz.

Privígye.

Kegyes tanítórend r. kath. algimnáziuma. — 884 érem.

Rákospalota.

Wagner-féle nyíl. főgimnázium. — 99 érem.

Rímaszombat.

1. *Egyesült protestáns főgimnázium.* Rég.-gyűjt. 1853-ban keletk. — 2000 érem.
2. *Gömörvármegyei múzeum.* Régiségtára 1882-ben keletkezett. — 315 érem.

Rozsnyó.

1. *Premontreiek kath. főgimnáziuma.* — Pár száz érem. Magyar és vegyes külföldi pénzek és emlékérmek.
2. *Ág. ev. főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1852 táján keletkezett. — 1691 érem.

Sárospatak.

Ev. ref. főiskola. Rég.-gyűjt. 1871-ben keletk. — Érmeket nem említ a M. Minerva.

Sátoraljaújhely.

Kegyes tanítórend kath. főgimnáziuma. A régiséggyűjteményben érmek is vannak.

Segesvár.

Ág. ev. főgimnázium. (1899-ben 3767 érem volt. — Görög 75, barbár 17, római 605, magyar és erdélyi 910, emlékérem 143, vegyes külföldi 2017.)

Selmecbánya.

1. *Ág. ev. liceumi főgimnázium.* — Mintegy 850 ónlecsapat különböző érmekről és pénzekről.
2. *Kir. kath. nagygyimnázium.* — 404 érem.
3. *Városi múzeum.* A régiségtár 1900-ban keletkezett. Az éremgyűjtemény alkotórészei a Schmörféle gyűjtemény antik érmei (kevés barbár és görög és szép római császári sorozat, — rendezve) és egyéb szaporulat. Összesen körülbelül 4000 érem.

Sepsiszentgyörgy.

1. *Államilag segélyezett ev. ref. székely Mikó-kollégium.* — 261 érem.
2. *Székely nemzeti múzeum.* Régiségtára 1875-ben keletkezett. — 3255 érem (rendezetlen). — (Barbár pénzek. — Bem I. oszt. 1848/9-iki érdemrendje. — 78 darab kiosztatlan III. oszt. 1848/9-iki vitézségi jelvény.)

Sopron.

1. *Ág. ev. egyházkerületi liceum.* Régiséggyűjteménye rendezés alatt áll. — Érmeket külön nem említ a M. Minerva. — Van több száz római stb. pénzből és emlékérmekből álló rendezett gyűjteménye. Összesen mintegy 1000 darab.
2. *Ág. ev. tanítóképző-intézet.* Régiséggyűjteménye keletkezett 1858-ban. — Közelebbi adatok hiányzanak.
3. *M. kir. állami főreáliskola.* Régiséggyűjt. 1876-ban keletkezett. — 1512 érem. (Kis magyar és római sorozatok, vegyes újkori pénzek és emlékérmek.)
4. *Sopron vármegye és Sopron sz. kir. város múzeuma.* Van éremgyűjteménye is. — Érmeket nem említ a M. Minerva.
5. *Sz. Benedek-rend kath. főgimnáziuma.* Régiséggyűjt. 1840 körül keletkezett. — 4120 érem. — Az éremtár alapjául szolgált Herz József kanonok becses római éremgyűjteménye (2500 db. — Rendezve.). — Lajstromát megírta Darvas Orbán: A soproni szt. Benedek-rendi főgimnáziumban levő Herz-féle római pénzgyűjtemény. Sopron, 1903.

Sümeg.

1. *M. kir. állami reáliskola.* Régiségyűjt. 1875-ben keletkezett. — 336 érem.
2. *Darnay-múzeum.*

Szabadka.

1. *Közkönyvtár- és múzeum-egylet múzeuma.* Régiségtára 1894-ben keletkezett Iványi István és Gohl Ödön főgimn. tanárok indítványa folytán. — Az éremgyűjtemény alapjául szolgált 1895-ben Gohl Ödön főgimn. tanár antik és magyar éremgyűjteménye (2400 db) és ehhez járult azóta az évenkénti egyéb szaporulat. — 1902 végén csak „mintegy 2000 érem” van kimutatva a M. Minervában.

2. *Községi főgimnázium.* Régiségyűjt. 1880-ban keletkezett. — 1903-ban a főgimn. értesítőben 1593 fajta pénz és érem van kimutatva. A M. Minerva III. kötetében azonban, ugyancsak 1902—3-ban csak 86 érem van bejelentve.

Szamosújvár.

1. *Gör.-kath. tanítóképző-intézet.* Régiségyűjteménye keletkezőfélben. — 30 érem.
2. *M. kir. állami főgimnázium.* Régiségyűjt. 1894-ben keletkezett. — 17 érem.

Szarvas.

Ág. ev. főgimnázium. Régiségyűjteménye 1850-ben keletkezett. — Rendezetlen. — Érmeket külön nem említ a M. Minerva.

Szatmár.

1. *Ev. ref. főgimnázium.* — 3116 érem.
2. *Kir. kath. tanítóképző-intézet.* Régiségyűjt. 1900-ban keletk. — Az éremgyűjtemény alapját Steinberger Ferenc dr. gyűjteménye vetette meg. — 285 érem. Rendezetlen.
3. *Kölcsey-kör múzeuma.* Régiségyűjt. 1891-ben keletkezett. — 978 érem.

Szeged.

1—2. *Kegyes tanítórend rendháza és főgimnáziuma.* — a) A rendház éremgyűjteményének alapját 1814-ben Grosser János vetette meg (1207 db). — 3324 érem. Rendezve. — b) A gimnázium éremgyűjteménye is ugyanazon időtájban létesült. — 1819 érem és papírpénz. Rendezve.

3. *Városi múzeum.* Régiségtára 1879-ben keletkezett. Az éremtár alapjául Reizner János és mások gyűjteményei szolgáltak. — Állománya 1905 végén 7941 érem (körülbelül 2000 ókori, 4000 magyar, köztük mintegy 500 árpádházi, 1000 vegyesházi, 250 erdélyi, 2000 idegen), meg papírpénzek és pecsétnyomók. Rendezve van. — Nevezetes: az 1849 április 3-iki szenttamási diadal érdemkeresztje.

Szegzárd.

Tolnavármegyei múzeum. Régiségtára 1895-ben keletkezett. — 7871 érem. Rendezve és kiállítva. (Római pénzek 6 tárlóban, magyar pénzek 4 tárlóban; köztük tömérdek habzburgkori denár, II. Mátyás óta. — Vegyes újkori külföldi pénz és emlékérmek 3 tárlóban. — Vannak Tolnamegyében lelt barbár pénzek is.)

Székelykeresztúr.

1. *M. kir. állami tanítóképző-intézet.* Rég.-gyűjt. 1884-ben keletkezett. — 93 érem.
2. *Unitárius gimnázium.* Az éremgyűjteményt 1868-ban Fekete Sámuel alapította. Mintegy 300 érem.

Székelyudvarhely.

1. *Ev. ref. kollégium.* Az éremgyűjtemény 1848 után keletkezett. — Zathureczky Károly és Fekete Sámuel gyűjteményei vetették meg alapját. — 1490 érem. — Rendezve. — Lajstromot Finály Henrik írt hozzá.

2. *Róm. kath. főgimnázium.* Dr. Bakonyi József hazai éremgyűjteménye (800 db) ajándékuul jutott az intézet birtokába. — Rendezve.

3. *M. kir. állami főreáliskola.* Régiséggyűjt. 1903-ban keletkezett. — 109 érem. — Rendezetlen.

Székesfehérvár.

Fejérvármegyei és Székesfehérvár városi tört. és rég. egyeslet régiséggyűjteménye. — Keletkezett 1879-ben. — Érmeket külön nem említ a M. Minerva.

Szentes.

1. *Csongrádvármegyei tört. és rég. társulat múzeuma.* — Régiségtára 1897-ben keletkezett. — Állománya 1902-ben 7918 érem volt. Azóta folyton gyarapodik. — Az érmek lajstromát kiadta Csallány Gábor a Társulati Évkönyv I. évfolyamában. Szentes, 1899.

2. *M. kir. állami főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1871-ben keletkezett. — 1444 érem.

Szentgotthárd.

M. kir. állami főgimnázium. Régiséggyűjteménye 1893-ban keletkezett. — 485 érem. és 20 papírpénz.

Szilágysomlyó.

Minoriták r. kath. püspöki algimnáziuma. Rég.-gyűjt. 1829 óta alakult. — 322 érem.

Szolnok.

M. kir. állami főgimnázium. Rég.-gyűjt. 1877-ben keletk. — 1174 érem. Kiállítva.

Szombathely.

1. *Premontrei kir. kath. főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1872-ben keletkezett. — 1901 érem. (A kulturegyesület múzeumában van elhelyezve.)

2. *Vasvármegyei kulturegyesület múzeuma.* Régiségtára 1872-ben keletkezett. — 5095 érem. (Az ókori és bizánci érmek lajstromát kiadta Rezsőfy György a vasvárm. rég. egyeslet évi jelentéseinek IX—X. évfolyamában (1862/3). — Szombathely, 1884.) — Szép magyar és római sorozatok, sok emlékérem.

Tata.

Kegyes tanítórend kath. gimnáziuma. Rég.-gyűjt. keletk. 1900-ban. — 132 érem.

Temesvár.

1. *A délmagyarországi tört. és rég. társulat múzeuma.* — Régiségtára 1872-ben keletkezett. — Az éremtár fontos alkotórészei Ormós Zsigmond szép aranypénzei és Pongrácz Imre éremgyűjteménye. — Állománya 1902-ben 10.477 érem volt. — Az Ormós Zs.-tól vásárolt aranyérmek lajstromát Patzner István tette közzé a tört. és rég. értesítő XII. (1896.) évf. 1. és 4. füzetében (római, magyar, erdélyi stb. pénzek és emlékérmek. 235 tétel). — A gyűjteményben sok az arany, a római pénz és az emlékérem.

2. *M. kir. állami főgimnázium.* Rég.-gyűjt. 1897-ben keletk. — Száznál több érem.

3. *Róm. kath. tanítóképző-intézet* (Temesvár-józsefvárosi). — 80 érem.

4. *Államilag segélyezett siketnémák-intézete.* Rég.-gyűjt. 1866-ban keletk. — 125 érem.

Tiszafüred.

Múzeum- és könyvtár-egylet gyűjteményei. Rég.-gyűjt. 1877-ben keletk. — 2504 érem.

Trencsén.

Kir. kath. főgimnázium. Régiséggyűjteménye 1876 előtt keletkezett. — 665 érem. — Lajstroma az intézet egyik (1884/5. évi?) értesítőjében jelent meg.

Trsztena.

Kir. kath. gimnázium. — 1248 érem.

Turócszentmárton.

Múzeumi tót társaság gyűjteményei. Régiségtára 1893-ban keletkezett. — 1902 végén állománya 3247 régiség és érem volt. — Az érmek lajstromát folytatásokban kiadta tót nyelven dr Petrikovich János a Zbornikban. — Állománya pár ezer érem (római pénzek és sok vegyes újkori pénz, meg emlékérmek).

Ujvidék.

Kir. kath. főgimnázium. Az éremgyűjteményt 1880/1-ben Schull Pál alapította meg 100 darab éremmel. — 573 érem.

Ujverbász.

Államilag segélyezett községi alginmázium. Régiséggyűjt. 1871-ben keletkezett. — 956 érem. — Rendezve és kiállítva.

Ungvár.

1. *Kir. kath. főgimnázium.* Rég.-gyűjt. 1872-ben keletk. — 2917 érem és papírpénzek.
2. *M. kir. állami reáliskola.* — Rég.-gyűjt. 1897-ben keletkezett. — 45 érem.
3. *Gör.-kath. tanítóképző-intézet.* Van éremgyűjteménye is. (M. Minerva I. k. 352. lap.)

Vác.

1. *Kegyes tanítórendi kath. főgimnázium.* Régiséggyűjt. 1750 táján keletkezett. — 2333 érem.
2. *Múzeum-egyesület gyűjteményei* Régiségtára 1896-ban alakult. — Van mintegy 1000 darabra tehető éremgyűjtemény is.

Vágújhely.

All. segélyezett isr. alreáliskola. — 22 érem.

Versec.

1. *Városi múzeum.* Alakult 1894-ben. — Éremgyűjteménye 1903 végén 6143 darabból állott. — Egy részük ki van állítva.
2. *M. kir. állami főreáliskola.* Régiséggyűjt. 1894-ben keletkezett. — 1210 érem.

Veszprém.

Veszprémmegyei múzeum. Alakult 1902-ben. — Az éremgyűjtemény alapját Mihály János gyűjteménye alkotja (mintegy 1000 érem. — Római pénzek). — Magánértéslésem szerint ma már a 3000-et meghaladja a pénzek és emlékérmek száma.

Zalaegerszeg.

M. kir. állami főgimnázium — Régiséggyűjt. 1899-ben keletkezett. — 308 érem.

Zenta.

Községi főgimnázium. — Régiséggyűjteménye rendezetlen. — Érmeket külön nem említ a M. Minerva.

Zilah.

Államilag segélyezett ev. ref. főgimnázium. — Régiséggyűjt. 1878-ban keletk. — 1754 érem. — Rendezetlen.

Zirc.

Cisztercita-rend apátsága. (Hallomás szerint.)

Zombor.

Bács-Bodrogvármegyei tört. társulat múzeuma. — Rég.-gyűjt. 1883-ban keletk. — 1109 érem és 59 papírpénz. (Sok római pénz, részben Kiskőszegről (Batina). — Ki van állítva mintegy 100 magyar és erdélyi pénz és egy keret papírpénz. Vannak Bácsmegyében lelt bizanci és velencei aranyak is.)

Zsolna.

Kir. kath. gimnázium. — Van pár száz, többnyire újkori pénzből álló éremgyűjteménye. *Gohl Ödön.*

Numizmatikai ritkaságok.

1. **A zentai diadal emlékérmé.** I. Lipót babérkoszorús mellképe balfelé, páncélban, rávetett köpenynyel; mellén az aranygyapjas rend jelvénye függ. A karszelvényben I V F mesterjegy (domború és nagy betűkkel). A szegélyt két erősen kiálló, gazdagon tagolt, széles és a többi részekkel ellentétben simára esztergált vagy gyalult keret fogja közre. E szegélyen fönn: IMP. CAES. LEOPOLDVS. AVG.

Hátlap: Páncélos vitéz, sisakkal, kezében szablyával, mögötte föllebbenő köpenynyel, hátratekintve jobbfelé vágat. Egy szemközt repülő sas koszorút tesz fejére a csőréből.

ismeretesek. Combrouse és mások nem is tudták megfejteti ezeket az érmekeket és évszámait hibásaknak vették. A tény, melyet levéltári bizonyítékok támogatnak, az, hogy Párizsban, és tényleg 1553-ban készültek, próbaveretek és zsetónok (gecton) gyanánt.

A zsetónok (gecton, jeton) használata ez időtájtban nagyon el volt terjedve és különböző célokra szolgált. Egyrészt, mint említém, számoló bárcáknak használták, mert abban az időben a számadásaikat nem papíron és számjegyekkel, vagyis nem írásbeliséggel végezték általában, hanem számoló táblán, melyen különböző vonalsorok voltak alkalmazva az egyesek, tízesek, százaskok stb. számára és a számoló bárcáknak e vonalak bármelyikére helyezése, tologatása vagy vetése útján (jeter, jeton, v. ö. a magyar számvetés, számot vetni kifejezéseket is) végezték úgy a magánemberek, mint a hivatalok is. Szerző (20. lap.) egy idézetet közöl, mely szerint Merész Károly burgundi herceg 1474 táján személyesen járt el pénzügyi hivatalába és együtt számolt a pénzügyi tisztviselőivel, azon különbséggel csupán, hogy míg ezek ezüst bárcákat használtak, addig maga a herceg arany bárcákkal végezte számadásait.

A királyi és egyéb fejedelmi udvarokban újév napján a tisztviselők rangjukhoz képest arany, ezüst vagy sárgarézs számoló bárcákat kaptak ajándékba uruktól, 50 vagy 100 darabot tartalmazó zacskókban. Ilyen számoló bárcák az osztrák tartományok, sőt Magyarországon pénzügyi kamaráiban is használatosak voltak a XVI—XVII. században is. (Raitphennig.)

Más használata e bárcáknak alkalmoszerű volt. Ünnepségek alkalmával a meghívott vendégek között osztották ki emléktárgy gyanánt. Így, a tárgyalt mű 26 lapján olvassuk, hogy 1557 április 19-én mikor Stuart Mária házassági szerződését aláírták a dauphinnal, a francia s a skót udvar jelenvolt méltóságai között arany zsetónokat osztogattak szét. Szerző érdekes részleteket közöl Stuart Mária egyéb, 1560-ig Párizsban készült zsetónjairól is.

A zsetónoknak nagy irodalma van a külföldön, míg nálunk a tájékozatlanok sokszor lemosolyogják a numizmatikának ezen ágát. Pedig, tekintettel, hogy vannak régi, Magyarországon címerét viselő bárcák is, érdemes lenne ezekkel is komolyan foglalkozni, amit holmi tévedések elkerülése céljából bátrak vagyunk ezennel ismételtelen ajánlani.

M. Kirmiss: Münzen und Medaillen. (Bielefeld u. Leipzig, 1906., Velhagen und Klasing, 8°, 1—47. l.) Ára 2 márka. — E csinos, 106 képpel ellátott füzet egyike azon számos irodalmi termékeknek, melyek az érmekekre iránti érdeklődést rövid, és lehetőleg mindenre, de csak nagy vonásokban kiterjeszkedő tájékoztatás útján kívánják fölkelteni. A jelen műben ez a sokoldalúság oly rövidséggel párosult, hogy a csak valamennyire tájékozott gyűjtő, aki egy-két alaposabb kézikönyvet már forgatott, néhány érdekes adatról és csinos képnél többet aligha talál benne okulására. E füzetke tehát a szó szorosabb értelmében véve a *nagy* közönség kezeiben lesz helyén, olyan embereknek való, akik egy óra alatt sok mindenféléről kívánnak — természetesen fölületesen — tájékozódni és többre nem vágyódnak, vagy pedig ezt a többletet csak később, más forrásokból kívánják meríteni.

Magában véve egész helyesen van szerkesztve e művecske, mert általános tájékoztatáson s a gyűjtőknek nyújtott hasznos tanácsokon kívül a numizmatika és medaillisztika egész mezejére kiterjed, úgy szövegében mint illusztrációiban, főhibája azonban szerintem, éppen túlságos rövidségében rejlik. Inkább kóstitató, mintsem táplálék a tudnivágyásnak. Az sem helyes benne, hogy a képek nem követik a szöveg folyását, hanem elébe vágnak, úgy — hogy csak egy példát említsek a sok közül, — a mikor a 22—23. lapokon a római denárról meg a solidusról beszél, a szöveget a Zsigmond-féle tiroli tallér meg a körmöci Szentgyörgy-érem képe szakítja meg. Ez elvonja a figyelmet, ahelyett, hogy összpontosítaná és megtagadja az illusztrálás igazi célját, midőn nem hogy megvilágítja a mondottakat, hanem inkább zavarja a nyújtott fogalmakat.

A. Luschin von Ebengreuth: *Die Münze.* Lpzg., Teubner. 1906. (8°, 1—224. lap, 53 képpel. 1 Mk. 25 pf. kötve) Ezen csinos és érdekes kis könyv, mely a szerző előadásainak kiadása, az előbbihez hasonlóan a nagy közönségnek van szánva, tartalma

fejezetekre oszlik és a következő témákat tárgyalja: 1. A pénz, az érem és a pénzhez hasonló tárgyak. — 2. Az érem külső és belső tulajdonságai. — 3. Az éremgyártás. — 4. Pénzverők és pénzverés. — 5. Éremgyűjtemények. — 6. A gyűjtemények gyarapítása. — 7. Pénz, ami nem érem. — 8. Az érem mint pénz. — 9. Pénzláb és pénzpolitika. — 10. A pénzverési jogosultság. — 11. A pénzverési jog pénzügyi kihasználása. — 12. Németországi pénzzavarok. — 13. A pénz mint törvényes fizetési eszköz.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

Adolph Hess Nachfolger: Sächsische Münzen und Medaillen (Sammlung **A. Kneist**-Dresden). — Polnische Münzen und Medaillen. Numismatischer Bücher. (Münzauction am 5. März 1906. etc.) Az árverési lajstromhoz 3 képtábla van mellékelve és 2633 tétel alatt vannak benne felsorolva a XII. századtól a XIX. századig terjedő százsz pénzek, emlékérmek, számoló bárcák, lengyel pénzek és emlékérmek.

Adolph Hess Nachfolger: Griechische Münzen. Nord- und Mittel-Griechenland. Peloponnes. Griechische Inseln. **Doubletten des königl. Münzcabinets zu Berlin** aus dem Ankauf der Sammlung des Herrn Dr. Imhof-Blumer. Die Versteigerung findet statt: Montag, den 12. März 1906 etc. — Az 1169 tételt tartalmazó árverési lajstromhoz 3 képtábla van mellékelve, kiváló érem példányok képeivel.

Sally Rosenberg: Dr. Belli'sches Münzcabinet. V. Abtheilung. — Italien. Städte. Personen. Versteigerung am 28. Februar 1906 etc. — Igen érdekes XV—XVI. századi olasz pénzek, különböző országokhoz tartozó városok és magánegyének emlékérmek, alkimista érmek stb. (6476—7135. tétel.) — Vannak köztük körmőci sz. György-érmek és egy millenniumi nagyi tellurérem is.

Zschiesche und Köder 107. és 108. sz. éremlajstromai. Előbbi közép- és újkori érme-
ket és numizmatikai könyveket, utóbbi pedig görög, római és bizanci érme-
ket tartalmaz. (Eladó érmek lajstroma.)

C. G. Thieme: Numismatischer Verkehr. Januar 1906. Nr. 1. Megjelent. (Eladó érmek lajstroma.)

A **Num. Correspondenz** (234. sz.). **Num. Mittheilungen** (95—96. sz.) és **Num. Offertenblatt** (151—152. sz.) megjelentek, szokott tartalommal. (Eladó érmek lajstromai.)

E. Boudeau (Paris): Médailles et jetons classés par localités (Suite.) Decorations 16e—17e fascicule (1884—2329. sz. Ligurie-Rouen, illetve 2330—2653. sz. Rouen-Paris). Eladó érmek lajstromai.

Étienne Burgey (Paris, 19, Rue Drouot) et **Maurice Delestre** (Paris, 5, Rue St. Georges). Collection **Léon Morel**. 2. partie. Monnaies antiques, monnaies françaises et étrangères. Médailles. Livres de Numismatique. Vente à Paris, 5—7 mars 1906. — Az árverési lajstromhoz — (623 tétel) — 1 képtábla van mellékelve.

Mme Raymond Serrure (Paris, Rue des petits champs, 19.) Monnaies grecques et gauloises. Collection du feu M. Jarry, d'Orléans. Vente à Paris, 28—29 mars 1906. — Az árverési lajstromban 494 tétel és 1 képtábla foglaltatik.

Paul Geuthner (Paris, VIe, Rue de Buci, 10.) Ephémérides Bibliographiques. Année 1906, février, nr. 2. (Numismatique, etc. etc.) Eladó könyvek lajstroma.

Spink & Sons (London, Picadilly), Monthly Numismatic Circular. Vol. XIV. nr. 158—160. (january, february & march 1906) megjelent. Benne eladó érmek lajstroma is található.

J. Schulmann (Amsterdam). Collection Joaquim José Judice Dos Santos. 1. partie. (Portugal, gyarmati, braziliai, portugal-indiai és afrikai és braziliai császári érmek. — Árverésük f. é. március 26. án volt. Az árverési lajstrom nyolc képtáblát és 2419 tételből álló éremlajstromot tartalmaz.

H. Morchio & N. Majer (Venezia). Catalogo di monete antiche e moderne. Serie V. Num. 47. 1. gennaio 1906. (Olasz és római császári érmek.) — Eladó érmek lajstroma; 4569 tétel.

C. F. Gebert 24. Münzen-Auktion. (Sammlg. Haffner.) Árverés Nürnbergben április 4-én. 492 tétel. Emlékérmek. Unterfrankenből eredő aranyéremlelet.

Brüder Egger: XIII Verkaufs-Katalog von Münzen und Medaillen der Griechen und Römer, des Mittelalters und der Neuzeit. Wien 1906. 8° 5302 tétel. Vannak benne felsorolva magyar érmek is.

Társulati élet.

Felolvasó ülés. Társulatunk március 22-én tartotta a tud. akadémiában immár ötödik felolvasó ülését, melyen *Halász Gábor*, a választmány tagja olvasta föl „*A magyar szabadságharc állami papírpénzei*” című értekezését. (L. fönnebb, ugyanezen füzetben.)

Társulati érem. Ujabb megrendelések folytán a társulati érem ismét 13 ezüst és 3 bronz példányban veretett ki a körmöcbányai m. kir. pénzverő hivatal által, köztük Frigyes főherceg és Fülöp szász coburg-góthai herceg ő fensége részére. — Az érmek e hó folyamán küldettek szét a megrendelő tagok címére.

Önkéntes tagsági díjmelés. Ujabbán ismét több lelkes tagunk emelte fel önként tagsági díját 6 koronáról 10 koronára. Nevezetesen: Bleyer Izsó dr., Eruszt József dr., Horváth Antal, Milleker Bódog, Pannonhalmi sz. Benedek r. közp. főkönyvtár, Veber J. Ernő, Versec városi múzeum; — és 6 koronáról 12 koronára: Milch Ármin, kiknek nem mulaszthatjuk el e helyt is hálás köszönetünket kifejezésre juttatni.

Csütörtöki összejöveteleinket a Virágbokor (V., József-tér 1.) különhelyiségében tartjuk a következő napokon: 1906. április 26., május 10. és 31., június 14-én. — A nyári hónapokban egy a tagokkal később közlendő nyári helyiségben és pedig: június 28., július 12., augusztus 9., szeptember 13-án. — Azontúl ismét a virágbokorban: szeptember 27., október 11. és 25., november 8. és 29., december 13. és 27-én. — Tisztelt tagjaink ezekre külön meghívókat nem kapnak.

Kivonat a választmány 1906. január 10-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző Varga Béla. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Halász Gábor, Kunváry Fülöp, Pákozdi Károly dr., Sziklay Jenő és Zimmermann Lajos dr.

A választmány elhatározza, hogy a muzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségéhez intézendő kérvényt kibővíti oly irányban, hogy abban a hazai numizmatikának mai állapota vázoltassék s ezzel kapcsolatban a társulat adja elő azon indítványait, melylyel a hanyatlást meggátolni véli; nevezetesen a vidéki központok létesítését és fejlesztését, értvén alattuk a vidéki múzeumok és középiskolák gyűjteményeit; különösen ezek vezetőinek szakszerű kiképzése és szakkönyvek teremtése és szétosztása által, s a vidéki intézetek közötti csereviszonyok központi szervezése és vezetése által. — Schüssler Albert r. tag kérelme folytán a tagok sorából töröltetik. — A r. tagok sorába felvétel: *Böhm Lénárt*, szőlőbirtokos, Fehértemplom.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Dr. Pákozdi Károly s. k.

Kivonat a választmány 1906 február 8-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő; jegyző Varga Béla. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Halász Gábor, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Pákozdi Károly dr. és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A választmány köszönetet szavaz a Belvárosi takarékpénztár r. társaságnak a társulat javára tett 400 koronás alapítványért, valamint Kunváry Fülöp vál. tagnak ennek megszerzéséért. — Az „Erdély” című folyóirattal a csereviszony nem köttetik meg. — A társulat tagjai sorába felvételnek: alapító tagul: *Belvárosi Takarékpénztár r. t.* Budapest;

rendes tagul: *Ernusz József* főispán, Szombathely; *Pannonhalmi sz. Benedek r. közp. főkönyvtár*. Pannonhalma u. p. Gyórszentmárton.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Zimmermann Lajos s. k. Dr. Finály Gábor s. k.

Kivonat a választmány 1906. március 8-án tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Halász Gábor, Gohl Ödön, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr., Pákozdi Károly dr. és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A választmány köszönettel veszi tudomásul, hogy a főváros „Budapest régiségei” című kiadványának köteteit a társulatnak ajándékozta s ezek tekintetében a főváros könyvtárával csereviszonyba lép. — Titkár jelenti, hogy a társulat kérvénye folytán a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium elvonta Füredi Róbertnek éremmutogatásra vonatkozó engedélyét s ez által is figyelmessé tette a középiskolákat nevezetnek működésére. — A választmány új választás alá kisorsolja Fraknói Vilmos vál. tagot. — A felügyelő bizottság indítványára elhatározzatik, hogy a pénztári könyvvezetés amerikai módszer szerint fog történni. — A vál. elfogadja a múlt évi zárszámadást, mérleget és a jövő évi költség-előirányzatot. — A vál. köszönetet szavaz Gáspár Fülöp r. tagnak könyvadományaiért.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Gohl Ödön s. k. Kunváry Fülöp s. k.

Kivonat a választmány 1906 évi április hó 1-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr., Réthy László dr. és Zimmermann Lajos dr.

A vál. köszönetet szavaz Halász Gábor r. tagnak az általa márc. 22-én tartott előadásáért. — A vál. megadja a titkárnak a könyvtár és gyűjtemény ideiglenes vezetése tekintetében a végleges felmentvényt. — A társulat tagjai sorába felvették: alapító tagul: *gróf Nádkó Sándor*, főrendih. tag, Nagyszentmiklós (Torontál m.); — rendes tagul: *Dáni Nándor* takarékp. tisztv. Budapest, VII., Röck Szilárd-u. 37.

K. m. f. Sziklay Jenő s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Dr. Finály Gábor s. k. Dr. Zimmermann Lajos s. k.

Kivonat a társulat 1906. évi április hó 1-én tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak: Fejér József, Finály Gábor dr., Fischer Emil, Gohl Ödön, Halász Gábor, Kunváry Fülöp, Moldoványi István dr., Nuber Károly, Rampacher Pál, Réthy László dr., Sziklay Jenő, Telcs Ede, Varga Béla és Zimmermann Lajos dr.

Elnök megnyitja a közgyűlést üdvözlőlvén a megjelenteket s a jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Nuber Károly és Rampacher Pál tagokat.

Titkár előterjeszti jelentését a társulat múlt évi működéséről, melyben első sorban a tagok tekintetében történt változásokat jelenti be. — Ezek szerint a társ. a múlt évben vesztett elhalálozás folytán 1, kilépés folytán 10, megszűnés folytán 1, kizárás folytán 3 tagot, összesen 15 tagot. — Belépett viszont 33 tag, úgy, hogy a társulatnak jelenleg 294 tagja van, köztük 29 alapító tag. A tagok közül fővárosi 76, vidéki 194, külföldi 24. Más szempontból osztályozva: magánszemély 221, törvényhatóság 13, állami hivatal 2, múzeum és könyvtár 16, egyesület 17, tanintézet 19, pénzügyintézet 2, egyházi intézmény 2. Jelentést tett az önkéntes tagsági díjmelésről, mely összesen 240 kor. bevételi többletet eredményezett. — A vál. 10 ülést tartott a múlt évben, s egy felolvasó ülés volt. Jelentést tesz az éremhamisítások elleni akció eredményéről, a társulati érem kiveretéséről s a társulat által megkezdett s tervbe vett mozgalmakról, főképpen a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségéhez a vidéki központok szervezése tárgyában beadandó memorandumról. — Mindezekben kéri a tagok lelkes támogatását. — A jelentést a közgyűlés tudomásul veszi.

Szerkesztő előterjeszti jelentését a Numizmatikai Közlöny IV. évfolyamáról, mely 2035 koronára rúgó költséget vett igénybe s 400 példányban jelent meg. — Benne 51 köz-

lemény jelent meg 15 szerző tollából, kik közül egy írt 28-at, egy 4-et, kettő 3-at, kettő 2-öt és kilenc 1—1-et. — A szerzők közül 7-en múzeumi tisztviselők, 6-an gyűjtők, 2-en nem gyűjtők voltak; más szempontból: 13 magyar, 1 horvát, 1 lengyel. — Továbbá a szerzők közül a szerkesztőn kívül csak 9-en tagjai a m. num. társulatnak, s ezeknek összes szakirodalmi működése csak három nyomtatott ívre terjed. — A Közlöny IV-ik évfolyama 22 ívnyi vagyis 176 oldalnyi terjedelemben jelent meg, melyből $7\frac{3}{4}$ ív esik annak mellékletére, a befejezett „Budapest Ujabb Emlékérmei” című műre. A közlőnyt 70 érem- és címerkép és 4 képtábla illusztrálta. — A közlemények tárgya kiterjed a barbár, római, magyar, horvát és lengyel érmészetre, a hazai papírpénzekre, emlékérmekre és plakettekre, vallásos tárgyú zsetonokra, régebbi és újabb hamisítványokra, hajdani és mostani hazai éremvésőkre és medaillőrökre, érmészeti ujdonságokra, éremleletekre, múzeumokra, gyűjtőkre, num. szakirodalomra és egyesületi életre. — Végül kiemeli, hogy a társulat tagjai szakirodalmi munkásságának terjedelme nem üti meg a kellő mértéket, amennyiben közel 300 tag közül csak 9-en és mindössze csak 3 ívnyi szakközleményt írtak és csakis akkor látja a társulatot tudományos céljának egészen megfelelő működést kifejezni, hogyha tagjai intenzívebb szakirodalmi működést fejtenek ki és erősebben támogatják a társulat közlőnyét munkálataikkal. Erre való felhívással zárja be évi jelentését. — A közgyűlés a jelentést tudomásul veszi és Rampacher Pál indítványára a szerkesztő buzgó és önzetlen fáradozásáért neki köszönetet szavaz.

Ezután a *gyűjtemény és könyvtár öre* olvasta fel jelentését az általa ez év folyamán kezelés alá vett és rendezett könyvtárról és a rendezés alatt álló éremgyűjteményről. — A könyvtár és gyűjtemény jelenlegi állapota szerint áll 836 könyv, 3656 érem és 102 db másnemű tárgyból. Ajándékból kaptunk 285 könyvet és 3095 érmet, 82 másnemű tárgyat; saját kiadványunk 48 könyv és 3 érem; alapítványból befolyt 324 érem (Nuber), vettünk 24 könyvet, 1 érmet és 20 másnemű tárgyat, cseréből van 66 könyvünk és 120 érmünk. Letét 508 érem; árjegyzék van 409 db, összesen van 832 könyv, 4051 érem, 102 másnemű tárgy, együtt 4985 db. Cserébe kiadatott 395 db érem. Külön ki kell emelni az érmek közül 1646 db utáztatot s a Füredi-féle pénzverőtökeket. A társulat jelenleg 22 folyóirattal van csereviszonyban, ami tetemesen növeli könyvtárunkat. Indítványozza, hogy a könyvtárjegyzék mielőbb kinyomassék. Végül kéri a társ. tagjait, hogy adományaikkal növeljék úgy a gyűjteményt mint a könyvtárt. — A közgyűlés e jelentést tudomásul veszi s köszönetet szavaz a könyvtárosnak buzgalmaért és fáradozásáért.

Majd a *pénztáros* terjesztette elő a társulat 1905. évi zárszámadását és mérlegét.

Pénztárszámla.

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1904-ről . . .	55.70	Társulati közlöny költség számlája .	2035.15
Alapító tagok befizetései . . .	1800.—	A gyűjtemény és könyvtár számlája .	413.21
Rendes " " . . .	2095.90	Társulati érem előállítási számla .	1047.73
Társulati közlöny számlája . . .	265.55	Folyószámla	1455.—
A gyűjt. és könyvtár számlája . .	24.—	Iroda- és postaköltség	343.54
Társ. érem előállítási számla . .	1202.71		
Kamat	155.—		
Különfélék	33.41	Maradvány 1905 december 31-én .	337.64
Összesen: 5632.27		Összesen: 5632.27	

Budapest, 1906. évi január hó 30.

Kunváry Fülöp s. k. pénztáros.

Jelen számlát megvizsgáltuk és a pénztári könyv adataival egyezőknek, minden tételében helyesnek találtuk.

A felügyelő bizottság:

Ott János s. k.

Fejér József s. k.

ifj. Zachar Antal s. k.

Pénztáros ezután a társulat *1905. évi mérlegét* terjeszti elő.

Vagyon:	kor. fill.	Teher:	kor. fill.
Pénztári maradvány 1905-ről	337.64	Befizetett alapítványok letétként ,	4350.—
Folyószámla-követelés	4376.—		
Alapítók hátralékai	1300.—		
Tagok „	110.—	Egyenleg mint vagyon	1773.64
Összesen:	6123.64	Összesen:	6123.64

Budapest, 1906. évi január hó 30.

Kunváry Fülöp s. k. pénztáros.

Megvizsgáltuk és a társulati könyvekkel egyezőknék, helyesnek találtuk.

Budapest, 1906. évi január hó 30.

A felügyelő bizottság:

Ott János s. k.

Fejér József s. k.

ifj. Zachar Antal s. k.

A felügyelő bizottság nevében *Fejér József* felügyelő bizottsági tag terjeszti elő a jelentést, melynek alapján a közgyűlés megadja a tisztikarnak, választmányának és a felügyelő bizottságnak a felmentvényt.

Pénztáros előterjeszti az 1906. évi költségelőirányzatot:

Bevétel:	kor. fill.	Kiadás:	kor. fill.
1905. évi maradvány a pénztárban	337.64	A Közlöny költségei	2000.—
Törl. Bankban	26.—	Iroda (nyomtatványok, postaköltség stb.)	350.—
1906-ban felvett 1905. évi kamat	97.—	Könyvtár és gyűjtemény	300.—
Kamatjövedelem	230.—	Előre nem látott kiadások	200.—
Tagsági díjakból	2000.—		
A Közlöny bevételei	140.—		
Egyéb bevételek	19.36		
Összesen:	2850.—	Összesen:	2850.—

10*

A közgyűlés a költségelőirányzatot elfogadja.

Ezek után a választások ejtettek meg a következő eredménnyel: Választmányi tagok lettek három évi működési tartamra: *Finály Gábor* dr., *Fraknói Vilmos*, *Kilényi Hugó*, *Kunváry Fülöp* és *Varga Béla*; — a felügyelő bizottság tagjai egy évre: *Fejér József*, *Ott János* és *ifj. Zachar Antal*.

A közgyűlés elnök indítványára köszönetet szavaz a tud. akadémiának a teremnek közgyűlés és választmányi ülések céljaira való átengedéseért s ezután egyéb tárgy hijján elnök a közgyűlést bezárja.

K. m. f. *Sziklay Jenő* s. k. elnök. *Varga Géza* s. k. jegyző. — Hitelesítjük: *Nuber* s. k., *Rampacher Pál* s. k.

Inhalt.

Gabriel v. Halász: Die Staatsnoten des ungarischen Freiheitskrieges. Der Verfasser schildert hier die Geschichte der verschiedenen Emissionen, namentlich der Kossuth-Noten, der Anweisungen und des Almásy'schen Papiergeldes. Die beigelegten Illustrationen sind Abbildungen der Anweisung zu 100 Gulden samt Coupon, des Probedrucks des Almásy'schen Tausendguldenscheines, (ein Unicum) und der seltenen 2- und 10-Guldennoten mit der Unterschrift Szemere's.

Edmund Gohl publiziert die bisher unbekannten Frohndienst-Marken des Kapitels von Nyitra. Diese waren in der ersten Hälfte des XIX. Jahrhunderts, bis zum Jahre 1848 im Gebrauche.

Edmund Gohl publiziert eine Serie wunderbar gearbeiteter Glas-Imitationen antiker Münzen und Gemmen, welche in der Glashütte zu Zlatnó in Ungarn vor etwa 30 Jahren gefertigt wurden.

Emerich Frey iun. beschreibt die Münzfunde und die Medaillen des Komitats Bács-Bodrog. Die Funde bestehen aus griechischen, barbarischen, römischen und byzantinischen Münzen, aus ungarischen Geprägen aller Perioden, ferner fand man in dieser Gegend siebenbürgische, deutsche, österreichische, türkische, venezianische, polnische und italienische Münzen.

Edmund Gohl: Die Münzensammlungen der ungarischen Museen, Lehranstalten und Institute. Es werden aufgezählt und geschildert 228 Sammlungen, welche in 129 Städten und Ortschaften Ungarns verteilt sind. Die Gesamtmasse der Münzen und Medaillen beträgt circa 650.000 Stücke. 61 Sammlungen gehören zu Museen und 167 den Lehranstalten und sonstigen Instituten. Die ältesten Angaben über die jetzigen Sammlungen datiren aus 1750. Die reichsten Münzsammlungen des Landes sind jene des Ung. Nationalmuseums (133.000), des Bruckenthal-Museums (50.000), der Universität zu Budapest (26.000), dann die Sammlungen zu Győr (27.000), Pannonhalma (22.000), Kolozsvár (20.000), Pozsony (18.500) und Temesvár (10.500) in runden Zahlen. Der grösste Teil dieser Sammlungen entstand aus Stiftungen und Einverleibung von Privatsammlungen.

Edmund Gohl: Raritäten. — **Gabriel Ötvös:** Literatur. — Auctions- und Lagerkataloge. — Gesellschafts-Nachrichten.

Sommaire.

Gabriel de Halász: Histoire du papier-monnaie de l'état hongrois du temps de la guerre d'indépendance en 1848—49 avec facsimiles des espèces rares.

Edmond Gohl: Tessères de corvée du chapitre de Nyitra (19. siècle, jusque à 1848).

Edmond Gohl: Médailles en verre faites à Zlatnó (Hongrie). Imitations de médailles et pierres taillées antiques.

Emerich Frey iun.: Trouvailles de monnaies et médailles du comté Bács-Bodrog.

Edmond Gohl: Les médailliers des musées et instituts de la Hongrie (description de 228 médailliers de 129 villes hongroises).

Edmond Gohl: Médailles rares. — **Gabriel Ötvös:** Littérature. — Ventes. — Nouvelles de la société de numismatique hongroise.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

Dáciai és moesiaí pénzek.

(Pótlék az éjszaktörögországi ókori pénzek corpusához.)

A berlini tud. akadémia kiadásában még 1898-ban megjelent Éjszaktörögország ókori pénzei corpusának¹ első félkötetete, mely Dácia pénzeit és Moesia pénzeinek egy részét tárgyalja² és 2108 éremfajnak leírását foglalja magában, a változatok ideszámítása nélkül, melyek az egyes fajokhoz „Abweichungen“ címen vannak csatolva, ugyanazon folyószám alatt. E korszakalkotó munka a lehető legnagyobb gonddal és minden hozzáférhető múzeum, sőt egyes magán-gyűjtemények anyagának, továbbá a régibb és újabb irodalom adatainak fölhasználásával készült. A változatok is a legnagyobb részletességgel vannak benne felsorolva. Szintúgy az illető érem nagyságára és súlyára vonatkozó beszerzett adatok is. A dolog természetében, nem pedig a tudós szerkesztő és munkatársai odaadó munkásságában rejlik az oka, hogy ez a corpus minden reáfordított gond dacára sem teljes és hogy már több pótlék³ jelent meg különböző folyóiratokban, melyek a „corpus“-ból — rövidség kedvéért nevezem így — hiányzó fajokat és változatokat tárgyalják.

A magyar nemzeti múzeum éremtára különösen gazdag sorozatát bírja a dáciai és a viminaciumi érmeknek. A corpus előmunkálatainál az idézett kötet szerzője 1891-ben személyesen föl is használta a gyűjtemény akkori anyagát, azóta azonban ezen sorozatok nagyon meggyarapodtak, megkétszereződtek, részint újabb szerzeményekből, részint pedig az évtizedek előtt — midőn a corpus által hangsúlyozott nagy részletesség még ismeretlen volt nálunk — a törzsgyűjteményből kicsatolva félretett érem-anyag révén, melyből, midőn ezen év folyamán az idevágó sorozatoknak a corpus alapján való új meghatározását és rendezését foganatosítottam, tömördek becses új változatot soroztam vissza a törzsgyűjteménybe. Dáciai és viminaciumi éremsorozatunk ezek folytán 300 darabra növekedett. E gazdag sorozatnak Pick művében benn nem foglalt ismeretlen éremfajait és változatait kívánom itt közétetni; hozzájuk csatolván néhány szükséges helyesbítést és az egyes éremfajok anyagára, nagyságára és súlyára vonatkozó adatot, szintén a m. nemz. múzeum sorozatai alapján.

Utóbbiakra nézve meg kell jegyezmem, hogy Pick az érmek bronz vagy réz anyagát különbség nélkül K-val (= Kupfer) jelezi, pedig míg a dáciai és viminaciumi pénzek legnagyobb része, főképen a nagyobb méretű sestertiusoké vörösrézből (vagy vöröses bronzból) készült, addig a sugárkoronás fejű kisebb dupondiusok kevés kivétellel (pl. Picknél a 84. sz.) sárga bronzból verettek, de még a sestertiusok közt is találtam sárga bronz példányokat. A legkisebb fajta as-ok viszont vörösréz vagy vörösbronz anyagból készültek.

¹ Die antiken Münzen Nord-Griechenlands, unter Leitung von F. Imhof-Blumer herausgegeben von der kgl. Akademie der Wissenschaften. Band. I. Dacien und Moesien, bearbeitet von Behrendt Pick. Berlin, Druck und Verlag von Georg Reimer. 1898.

² Die antiken Münzen von Dacien und Moesien. Bearbeitet von Behrendt Pick. Erster Halbband. Berlin, Georg Reimer. 1898. Nagy 8°, I—XV. és 1—518. lap, I—XIX. képtáblával.

³ Dr. N. Vulič: Römische Münzen von Viminacium (Num. Zeitschrift 31. 1899), 387—390. l. (A pancsovai Weifert-féle gyűjtemény s a belgrádi múzeum anyagából való érmek). — Dr. N. Vulič: Prägungen der Dacia und von Viminacium (Num. Zeitschrift 34. (1902), 139—141. l. (a Weifert-féle gyűjtemény anyagából). — Josef Brunsmid: Unedierte Münzen von Dazien und Moesien im kroatischen Nationalmuseum in Agram. (Num. Zeitschrift 30. (1903.) 205—220. l. — D. E. Tachella: Monnaies de la Mésie inférieure (Supplément au Corpus) Rev. Num. 1902. p. 368—374. és folyt. Rev. Num. 1903., 203—220. l. — Buletinul (Bukarest) 1904., 11. l.

Az érmek súlya felől Pick az egyes felsorolt példányok súlyainak közlésével világosít föl. E példányok néha 4—5 grammnyi súlykülönbséget mutatnak. Sajnos azonban, hogy nagyon sok pénzfajnál egyáltalában semmiféle súlyadatot nem nyújt. Szükségesnek tartottam ennél fogva mindazon példányaink súlyadatait is közzétenni, melyek lényegesen új rekordot alkotnak a súly maximumának vagy minimumának megállapításához. (L. pl. a 80. és 107. számot, alább.)

Az érmek nagyságát két irányban szoktam mérni, még pedig az előlapot tekintve előbb függőleges, aztán vízszintes irányban, ez adja meg a pontos nagyságot, mert az antik érmek nem pontosan kerek alakúak, hanem a két irányban gyakran több milliméternyi különbséget mutatnak.

Pick figyelmét kikerülte egy technikai jelenség is; az t. i., hogy úgy a dáciai mint a viminaciumi dupondiusok mindkét lapjának közepe táján egy-egy, $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ mm. átmérőjű kis kerek mélyedés látható; hasonló jelenséget egyéb moesiaai meg más görög bronzpénzekben, különösen a Ptolemaeos-ok egyiptomi pénzein is tapasztalunk. Minthogy e mélyedések sem a lapka, sem a bélyeg mértani középpontjában nincsenek, azonfölül mert az elő- és hát-lapon nem szemköztiek egymással, továbbá mert csakis a dupondiusokon fordulnak elő Viminaciumban, nem állhat meg Max Bahrdfeldtnek az „Antike Münztechnik“-ben megkísérlett magyarázata, hanem ezen dupondiusoknál a többi, akár kisebb, akár nagyobb pénznemekétől eltérően alkalmazott különleges gyártási eljárásra kell következtetnünk.

Ikonografiai szempontból is találtam új megjegyzésekre anyagot. Így Philippus senior viminaciumi 108. sz. (e sorozatban 68. sz.) pénzeinek egyes példányai a rendes és ismert arcképtől teljesen elütő, más koponyaalkatú és arcformájú arcképet viselnek, ami legalább is olyan fontos eltérés, mint a feliratban nyilvánuló apróbb változatok.

Az alábbi lajstrom szerkesztésénél úgy jártam el, hogy teljes, vagyis részletes éremleírást csak ott adtam, ahol vagy Pick leírásának helyesbítéséről van szó, vagy pedig akár a feliratban, akár a képen új, a corpusban nem található fajt vagy változatot teszek közzé. — Ezekkel szemben mindazon esetekben, a midőn csak a felirat beosztásában (a megszakításokat kis függőleges | vonallal jelezve), vagy az anyag eltérő mivoltában rejlő új változatot közlök, továbbá a lényegesen eltérő maximális vagy minimális súlyok felsorolásánál elégségesnek tartottam az egyszerű hivatkozást a corpus megfelelő folyószámára a különbséget alkotó részlet rövid jelzésével, tettem pedig ezt a hely tetemes kímélése szempontjából és mert aki ezen éremcsoportokkal tüzetesen kíván foglalkozni, úgyis szükségképen csakis a corpusal kezében dolgozhat.

DÁCIA.

Philíppus senior.

Az 1. sz.-hoz (Pick szerint).

1. Réz, 25 mm., 12.92 gr. Jól föntartott példány.

A 4. sz.-hoz.

2. PROV | INCIA DA | CIA beosztással.
Réz, 29.5 mm., 17.49 gr.

A 7. sz.-hoz.

3. PROVI | NCIA DACIA beosztással.
Réz, 26 mm., 13.10 gr. (megviselt példány).
4. PROV | INCIA D A CIA beosztással.
Réz, 28 mm., 15.75 gr.
5. (Fiatalos mellképpel.) PROV INCIAD A CIA beosztással.
Réz, 28—27 mm., 13.24 gr. (elég jó föntartású).

A 9. sz.-hoz.

6. PROV | INCIA DACIA beosztással. — Réz, 26·5—26 mm., 13·75 gr.
7. PROVI | NCIA DACIA beosztással. — Réz, 27—26 mm., 14·38 gr.

A 13. sz.-hoz (helyesbítés).

8. IMP M IVL PHILIPPVS AVG Koszorús mellkép j. páncélban, köpenyvel.

PROVINCIA DACIA s a szelvényben AN · II ·
Hosszúruhás nő ül (?) b., koszorút tartó sas és oroszlán közt, fején frig sapkával. Jobb kezében két, rézsút balfelé lefelé irányuló párhuzamos vonalkával ábrázolt tárgyat, (vagy csészét, vagy kalászokat) tart, balkezében pedig XIII számjegyet viselő zászlót. Baloldalt szabadon áll egy zászló, melyen V számjegy látható.

Réz, 30 mm., 17·15 gr.

Megjegyzendő még, hogy a nő inkább állani látszik, hanem alacsonyabb termetű, Pick szerint ellenben ül!

A 16. sz.-hoz.

9. PRO | VIN | CIA D ACIA beosztással (az AN után nem látszik a pont).
Réz, 27—27·5 mm., 14·55 gr.
10. PROV | INCIA D A C I A beosztással.
Réz, 26—27 mm., 9·60 gr. (jól föntartott példány).
11. PROV | INC | IA DACIA beosztással (az AN után nincs pont).
Réz, 27 mm., 15·12 gr. — Másik példány: 27—26 mm., 11·63 gr.
12. PROV | INCI | A DACIA beosztással (az AN után nem látszik a pont).
Réz, 26 mm., 10·70 gr.
13. PROVI | NCI | A DACIA beosztással (az AN után nincs pont).
Réz, 28 mm., 15·27 gr.
14. PROVINC | IAD ACIA beosztással.
Réz, 27—28 mm., 14·62 gr.
15. Mint az előbbi, de az AN után nincs pont.
Réz, 26—28 mm., 14·10 gr.

(Valószínű, hogy a felsorolt változatok egy részén az AN utáni pont nem kopás folytán tűnt el, hanem már eredetileg hiányzott róluk)

16. IMP M IVL PHILIPPVS AVG Koszorús mellkép j. páncélban, köpenyvel. (A mellkép a szokottól eltérő típusú, hosszúkásabb arccal.)

PROVNICI | A DACIA s a szelvényben AN III (úgy látszik, hogy pont nélkül). Hosszúruhás nő, frig sapkával a fején, balfelé fordulva áll, egy koszorút tartó sas és egy oroszlán közt, melyek feléje haladnak. A nő jobb kezében görbe kard, balkezében XIII feliratú zászló, tőle balra szabadon álló zászló, mely V feliratot visel. (= B-típus).

Réz, 28 mm., 14·92 gr.

Otacília.

A 18. sz.-hoz.

17. MARCIA OTACI | LIA SEVERA AVG és PROV | INCIA DACIA beosztással.
Réz, 28—29 mm., 15·25 gr.
18. MARCIA OTACI | LIA SEVERA AVG | PRO | VINCA DACIA s a szelvényben AN
Diadémós mellkép j. ruházattal. | I. (a pontok nem látszanak). (B-típus.)
Réz, 27 mm., 15·87 gr.

A 20. sz.-hoz.

19. MARCIA OTACI | LIA SEVERA AVG és PROV | INCIA DACIA beosztással.
Réz, 27·5—27 mm., 16·04 gr.
20. Az előlapon OTACIL | IA s a hátlapon PROV | INCIA DA CIA beosztással.
Réz, 27·5—28 mm., 15·31 gr.
- Megjegyzendő, hogy Otacilia mindig kis diadémmel a fején jelenik meg úgy dáciai, mint viminaciumi pénzein. Ezt Pick nem említi.

Philíppus iunior.

A 27. sz.-hoz.

21. Réz, 27·5—28 mm., 14·25 gr.

Decius.

A 36. sz.-hoz.

22. Egyenetlen nagyságú és rendetlenül rakott betűkkel az előlapon és PROV | INC | IA D | ACIA beosztással s AN IIII évszámmal (pont nélkül).
Réz, 26—26·5 mm., 14·78 gr.

A 38. sz.-hoz.

23. PROVIN | C | IA DACIA beosztással.
Réz, 28—30 mm., 17·67 gr.

A 39. sz.-hoz.

24. PROVIN | IA DACIA beosztással.
Réz, 25—27 mm., 13·47 gr. (hiányos? példány).

A 40. sz.-hoz.

25. PROVIN | C | IA DACIA beosztással.
Réz, 25·5—26 mm., 13·04 gr. — 26—29 mm., 13·94 gr.
26. PROVIN | | IA DACIA beosztással.
Réz, 26—25 mm., 11·35 gr. (kopott).

Etruscilla.

A 42. sz.-hoz.

27. PROVI | NC | IA DACIA beosztással.
Réz, 25—26·5 mm., 10·67 gr. (Szép példány.)

A 45. sz.-hoz.

28. PROVIN | C | IA DACIA beosztással.
Réz, 29·5—27 mm., 13·36 gr. (kopott).

Etruscus.

A 46. sz.-hoz.

29. PROVIN | IA DACIA beosztással.
Réz, 25 mm., 4 mm. vastag, 15·54 gr.

Hostilianus.

A 47. sz.-hoz.

30. C VAI HOST M QVINTVS C Mell- | PROVIN | IA DACIA s a szelvényben AN
kép j. páncélban, köpenynyel. | V (B-típus).
Réz, 28·5—30 mm., 13·24 gr.

A 48. sz.-hoz.

31. C VAI HOST M QVINTVS C Mell-
kép j. páncélban, köpenynyel.

Réz, 27—26 mm., 14·38 gr.

PROVIN | C | IA DACIA s a szelvényben AN
V Hosszúruhás nő áll balfelé fordulva, ko-
szorút tartó sas és oroszlán közt, melyek
feléje haladnak. Fölemelt jobbában gallyat,
balkezében hosszú pálcát (sceptrum) tart.
(= D-típus.)

Gallus.

A 49. sz.-hoz.

32. PROVI | N | CIA DACIA beosztással. A kard igen kurta és keskeny.
Réz, 24—26 mm., 9·28 gr. (jó föntartású példány).

Az 52. sz.-hoz.

33. PROVIN | CIA DACIA beosztással és úgy látszik, AN V- évszámmal, (vonalkával
a V után).
Réz, 26 mm., 10·53 gr. (kopott példány).
(Magánkézben láttam egy 27—26 mm. és 11·09 gr. példányt.)

Volusianus.

Az 53. sz.-hoz.

34. PROV | IN | CIADACIA beosztással.
Réz, 26—25 mm., 10·07 gr. (kopott szélű).

Valerianus.

A 64. sz.-hoz (helyesbítés).

35. PROVI | N | DA | CIA beosztással.
Réz, 27—23 mm. 9·73 gr.

Pick csak a 13, 23, 38, 39, 40, 45, 48, 49, 53, 54, 58 és 64. sz. dáciai fajoknál
említi a nemzeti múzeum („Budapest“) példányait.

Ezen fősoroltakon kívül bírja a m. nemz. múzeum még az 1, 2, 4, 7, 8, 9, 16, 18,
20, 27, 28, 29, 36, 42, 46, 47, 52 és 57. számú dáciai pénzeket is.

VIMINACIVM (MOESIA SVPERIOR).

Gordianus III.

A 76. sz.-hoz.

36. PMS C | OL VIM beosztással.
Réz, 31—32 mm., 18·20 gr.

37. IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG
Koronás mellkép j. páncélban, kö-
penynyel, de a többi példánytól
eltérően, a dúsan ráncolt köpeny
nem a háton, hanem a mellen lát-
ható.

Réz, 30·5 mm., 18·84 gr.

P M S C | OL VIM s a szelvényben AN·I·I.
Hosszúruhás nő áll balfelé fordulva, egy
bika s egy oroszlán közt, melyek feléje for-
dulva haladnak. (= A-típus.)

A 77. sz.-hoz.

38. Sárga bronz, 23 mm., 7·58 gr. (CO | L beosztással és AN II évszámmal. Másik példány: 22 mm., 6·30 gr.

Valamennyi példány sárga bronzból van és mindkét lapjuknak közepén kis kerek mélyedés látható. Ezt a két jelenséget Pick nem állapította meg a leírásnál.

A 78. sz.-hoz.

39. C | OL beosztással és AN ·I·I· évszámmal.
Vörösréz, 21 mm., 5·15 gr.

A 79. sz.-hoz.

40. Réz, 30—31 mm., 20·85 gr.
41. Páncél és köpeny nélküli mellképpel és mindkét lapon köröskörül visszakalapált szélekkel.
Réz, 30 mm., 19·17 gr.
42. A páncél mellén a Victoria koszorúja biztosan látható, a palmaág pedig valószínű.
A beosztás ez: C | OL s az évszám AN ·I·I·I·.
Réz, 29 mm., 18·31 gr.

A 80. sz.-hoz.

43. IMP CAES M ANT GORDIANVS | P M S CO | L VIM s a szelvényben AN
AVG Koszorús mellkép j. páncél- | ·I·I·I· évszám. (A-típus.)
ban, köpenynyel.
Sárga bronz, 23—22 mm., 5·93 gr.

A 81. sz.-hoz.

44. C | OL beosztással, 29·5—31·5 mm., 18·87 gr. — Másik példány: 29·5—30 mm.,
20·54 gr.
45. CO | L beosztással, 30 mm., 18·10 gr.
46. IMP GORDIANVS PIVS FEL AV- | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
GVST Koszorús mellkép j. pán- | ·I·I·I· (A-típus.)
célban, köpenynyel.
Réz, 30—30·5 mm., 18·77 gr.

A 83. sz.-hoz.

47. C | OL beosztással. — Réz, 30 mm., 22·10 gr.
48. CO | L beosztással.
Réz, 28—29 mm., 17·51 gr.
49. C | OL beosztással. — Saucé!

A 84. sz.-hoz.

50. Réz, 26—25 mm., 8·50 gr. — Továbbá 24—25 mm., 8·15 gr.
(A lapok közepén nincs kerek mélyedés.)
51. Sárga bronz, 23—24 mm., 8·60 gr.
A sárga bronz példányokon valamennyin alacsonyabb relief tapasztalható az előlapon és mindkét lapjuk közepe táján rendszeren kis kerek mélyedés van. (5 példányunk van.)

A 85. sz.-hoz.

52. P M S | C | O | LVIM beosztással.
Réz, 29—30 mm., 17·95 gr.

A 86. sz.-hoz.

53. PMS | C | O | LVIM beosztással, mindkét lap közepén kis kerek mélyedéssel.
Sárga bronz, 23—24 mm., 8·43 gr. — Másik példány igen piciny mélyedésekkel a lapok közepén, 24 mm., 7·95 gr.

A 92. sz.-hoz.

54. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
Koszorús mellkép j. páncélban, | .V. (A-típus.)
köpenynyel.

Réz, 29—30 mm., 17·77 gr.

55. Mint az előbbi.

Mint az előbbi, de AN·V évszámmal. Jól
főntartott példány.

Réz, 29—30 mm., 16·15 gr.

Uj faj.

56. IMP CAES M ANT GORDIANVS | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
AVG Sugárkoronás mellkép j. pán- | V (A-típus.)
célban, köpenynyel.

Réz, 20—20·5 mm., 8·40 gr.

Philíppus senior.

A 95. sz.-hoz.

57. Réz, 20—22 mm., 4·33 gr.

A 96. sz.-hoz.

58. Az előlapi felirat végén AVG P^l-vel. Az utolsó jegy az M betű csonka első fele;
az egész betűnek nincs elég hely a mellkép miatt.

Réz, 27—27·5 mm., 16·66 gr.

59. Az előlapi felirat végén PM-mel.

a) Sárga bronz, 28—29 mm. 15·68 gr.

b) Réz, 29 mm., 16·88 gr.

A 97. sz.-hoz.

60. Az előlapi felirat végén PM-mel
Sárga bronz, 23 mm., 10·47 gr.

61. IMP IVL PHILIPPVS PIVS FEL | P M S COL VIM s a szelvényben AN V
AVG P^l Sugárkoronás mellkép j. | (A-típus.)
páncélban, köpenynyel.

Sárga bronz, 23—22 mm., 7·05 gr.

A 98. sz.-hoz.

62. Réz, 28·5—29·5 mm., 4 mm. vastag, 20·52 gr. — Másik példány: 28·5—28 mm.,
17·67 gr.

A 100. sz.-hoz.

63. Feltűnően fiatal mellképpel.
Réz, 29—30·5 mm., 19·25 gr.

A 102. sz.-hoz.

64. Réz, 30—33 mm., 22·21 gr.

65. IMP M IVL PHILIPPVS AVG Ko- | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
szorús mellkép j. páncélban, kö- | .VI. (A-típus.)
penynyel.

Réz, 29·5 mm., 5 mm. vastag, 24·65 gr. Másik példány: 28—30 mm., 18·74 gr.

A 103. sz.-hoz.

66. Sárga bronz, 27·5—28 mm., 16·73 gr.

A 104. sz.-hoz.

67. Réz, 29—28 mm., 21·18 gr.

A 108. sz.-hoz.

68. IMP M IVL PHILIPVS AVG Koszo-
rús mellkép j. páncélban, köpeny-
nyel. | P M S | C | OL VIM és a szelvényben AN
·X·I· (a pontok homályosak).

- a) Réz, 26—27 mm., 14·49 gr. (hosszú arcú és tüskés szakállú arcképpel).
b) Réz, 27—28 mm., 16·15 gr. fiatal arcú kis kerek fejű arcképpel; a szakáll nem látszik.)

A hátlapi bélyegek is különbözök!

Mindkét arc teljesen más karakterű mint a Philippus senior egyéb pénzeiről ismert kerekkoponyájú, nagyfejű, széles szájú, széles szemgödrű arckép. Az előbbi példány határozottan hosszú, tojásdad arcú, kis összeszorított szájú férfiarcképet, ez utóbbi pedig kisfejű, fiatalos és a mennyire e példányból ítélteték, szakálltalan arcképet visel. A fenti körülményeket Pick idevágó jegyzetére való tekintettel kérem fontolóra venni!

Otacília.

A 112. sz.-hoz.

69. M OTACIL SEVERA AVG diadé-
mos mellkép j., ruházattal. | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
VIII (Az évszám kétszer van verve.) (A-
típus).

Réz, 28·5—29 mm., 16·86 gr.

(Az M rövidítést az OTACIL rövidítéssel együttesen ugyanazon érmen nem ismeri Pick).

Philíppus iunior.

A 115. sz.-hoz.

70. Réz, 29—30 mm., 16·89 gr.

A 118. sz.-hoz.

71. Sárga bronz, 21·5—21 mm., 3 mm. vastag, 7·25 gr.

Decius.

A 127. sz.-hoz.

72. IMP TRAIANVS DECIVS AV koszo-
rús mellkép j. pikkelyes páncélban,
melynek hátsó része! látható, —
köpeny nélkül. | P M S C | OL VM s a szelvényben AN
XII (A-típus).

Réz, 26—27 mm., 12·70 gr.

73. IMP TRAIANVS DECIVS AV koszo-
rús mellkép j. (páncél és köpeny
kopott és meg nem különböztethető). | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
XII (A-típus).

Réz, 26 mm., 11·82 gr.

A 129. sz.-hoz.

74. Sárga bronz, 20·5—21 mm., 3·67 gr. (kopott).

A 132. sz.-hoz.

75. IMP TRAIANUS DECIVS AVG | P M S | COL VIM s a szelvényben AN
koszorús mellkép j., pikkelyes pán- XII Álló nő b., hosszú ruhában, bika és
célban, melynek a háta látszik, oroszlán közt, fölemelt jobbjaiban gallyat,
köpeny nélkül. félig kinyújtott balkezében pedig golyót tart.

Réz, 27 mm., 14.49 gr.

A 135. sz.-hoz.

76. Réz, 27.5—26.5 mm., 14.74 gr.

Etruscilla.

A 138. sz.-hoz.

77. HER ETR | VSCILLA A/g Diadé- | P M | S | CO | LVIM s a szelvében AN XII
mos mellkép j. ruházattal. Hosszúruhás álló nő b., bika és oroszlán
közt. Fölemelt jobbjaiban gallyat, kinyújtott
balkezében golyót tart.

Réz, 26—28 mm., 13.61 gr.

Etruscus.

A 141. sz.-hoz.

78. Úgy látszik, hogy NVB C-vel az előlapon. Réz, 26 mm., 11.60 gr.

A 144. sz.-hoz.

79. PM | S | CO LVIM beosztással. Réz, 26—27 mm., 13.88 gr. (megviselt példány).

A 146. sz.-hoz.

80. Réz, 24—25 mm., 8.72 gr. (Megviselt példány) (Egyetlen ismert példány).

A 147. sz.-hoz.

81. Réz, 25—27 mm., 11.32 gr. (Előlapja igen jó föntartású, hátlapja kissé lekoptatott.)

Hostilianus.

A 148. sz.-hoz.

82. Az előlapi felirat vége QVINTVS. Sárgabronz, 25—26 mm., 8.46 gr. Előlapja kopottas.

83. C VAI HOST M QVINTVS Mellkép | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
j. páncélban, köpenynyel. (Az N XII (A-típus).
alakja igen széthúzott).

Réz, 26—25 mm., 9.84 gr.

(Picknek a VAI változat és a QVINTVS végződés két külön példányon van csak említve, de nem együttesen ugyanazon példányon.)

84. C VAI HOST M QVIHTVS CAE | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
Mellkép j. páncélban, köpenynyel. XII (A-típus).

Réz, 26 mm., 13.60 gr. — 27 mm., 11.53 gr.

85. C VAI ROST M QVIHTVS CAE | P M S C | OL VI(M?) s a szelvényben AN
Mellkép páncélban, köpenynyel. XII (A típus). Az utolsó betű D-hez hasonló.

Réz, 25—27 mm., 10.92 gr.

(Picknél a ROST-változat a CAE végződéssel együtt, u. azon példányon nem ismeretes.)

86. Mint az előbbi, hanem csak páncélban, melynek a háta látszik, köpeny nélkül.

Réz, 26 mm., 12.84 gr. (Igen jó föntartású példány.)

87. Mint az előbbi, hanem páncélban, köpenynyel és az előlapi felirat vége CAI
Réz, 45 mm., 10·19 gr. (kopott).
88. Mint az előbbi, hanem az előlapi felirat vége CAC
Réz, 25—26 mm., 10·84 gr. (kopott).
89. C VI M OST M QVINTVS CAE | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
Mellkép j. páncélban, köpenynyel. | XII (A-típus)
(Az N igen széthúzott alakú.)
Réz, 28—26 mm., 11·48 gr.
90. Mint az előbbi, hanem (N?) QVIHTVS | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
CAC-vel. | XII (A-típus).
Réz, 26—25·5 mm., 11·91 gr. — 25·5—27 mm., 11·48 gr.
91. Mint az előbbi, hanem a végén CAE | Mint az előbbi.
Réz, 26—25·5 mm., 10·42 gr.

A 150. sz.-hoz.

92. P M S | C | OL | VIM beosztással.
Réz, 26—27 mm., 12·00 gr.
93. C VAL HOST M QVINTVS CAE | P M | S | C | OLVI s a szelvényben AN XII
Mellkép j. páncéllal, köpenynyel. | Álló nő (Moesia) b., bika és oroszlán közt,
fölemelt jobbájában gallyat, félig kinyújtott
baljában pedig golyót tart.

A 155. sz.-hoz.

94. IMP C VAL HOST M QVIHTVS | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
AVG Koszorús mellkép j. páncél- | XII (A-típus).
ban, köpenynyel.
Réz, 26 mm., 11·59 gr. (kissé kopott). — Másik példány: 27—25 mm., 10·50 gr.
(kopott).

A 158. sz.-hoz.

95. C VAL ROST M QVIHTVS CA(E?) | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
Mellkép j. páncélban (köpenynyel?) | XIII (A-típus). (A C jegy a C záróvonalai-
nak túlságos megnyújtásából keletkezhetett.)
Réz, 27—26 mm., 12·58 gr.

Gallus.

A 160. sz.-hoz.

96. IMP C VIB TREBON GALLO AVG | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
Koszorús mellkép j. pikkelyes pán- | XII (A-típus).
célban, köpeny nélkül.
Réz, 25 mm., 12·53 gr. — Másik példány: 26 mm., 11·77 gr.

A 163. sz.-hoz.

97. Réz, 25—24 mm., 2·5 mm. vastag, 7·24 gr. — Jó föntartású példány!
98. P M S | COL VIM beosztással. — Réz, 26—27 mm., 3 mm. vastag, 11·55 gr.

A 164. sz.-hoz.

99. IMP CC VIB TRIB GALLVAVG | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
Koszorús mellkép j. páncélban, | XIII (A-típus).
köpenynyel. Az V s az A szoro-
san egymáshoz simulnak.

Réz, 27—28·5 mm., 14·53 gr. — További példányok: 26—27 mm., 13·76 gr. és 27—28 mm., 13·76 gr. (Az utóbbi 2 példány kissé kopott.)
(Ugyanazon előlapi, de két különböző hátlati bélyeggel vert példányok.)

A 165. sz.-hoz.

100. IMP C GAILVS P FELIX AVG Ko- | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
szorús mellkép j. páncélban, kö- | XII^I (A-típus.)
penynyel.

Réz, 28—26·5 mm., 13·23 gr.

101. IMP C GALLVS P FELIX Ac Ko- | P M S | COL VII s a szelvényben AN XI^I
szorús mellkép j., páncélban, kö- | (A-típus.)
penynyel.

Réz, 26—26·5 mm., 10·50 gr.

102. Mint az előbbi. | P M S C | OL VII s a szelvényben AN XI^I
(A-típus.)

Réz, 25·5—26 mm., 9·17 gr.

A 168. sz.-hoz.

103. Réz, 26 mm., 10·51 gr. (szép példány).

104. IMP C GALLVS P FELIX AVG | P M S | CVPV s a szelvényben AN XIV
Koszorús mellkép j., páncélban, | (A-típus.)
köpenynyel.

Réz, 26 mm., 9·88 gr.

105. Mint az előbbi. | P M S | COL VI s a szelvényben AN XIV
(A-típus.)

Réz, 25—26 mm., 9·55 gr. — Másik példány: 25 mm., 10·15 gr.

A 169. sz.-hoz.

106. P M S C | OL VIM beosztással.

Réz, 25 mm., 8·575 gr. — Másik példány: 25—24 mm., 8·99 gr., de más előlapi bélyeggel verve.

Mindkettőn homályos az előlapi felirat második fele; a könnyebbik példányon mintha talán PI állana (P helyett).

(Pick nem ismer eredeti példányt, hanem csak Agnethler leírása után adja e fajt.)

Volusianus.

A 172. sz.-hoz.

107. Réz, 27·5—29 mm., 14·15 gr.

108. IMP C C VIB VOLVSINVS AVG | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN XII
Koszorús mellkép j., páncélban, | (A-típus.)
köpenynyel.

Réz, 26—25·5 mm., 11·86 gr.

A 175. sz.-hoz.

109. Réz, 27—28 mm., 13·58 gr. — További példányok: 25—26 mm., 11·56 gr. és 26·5—27 mm., 8·90 gr.

A 176. sz.-hoz.

110. Réz, 26·5—27 mm., 13·68 gr. — További példányok: 25—26 mm., 9·63 gr. és 26—25 mm., 2 mm. vastag, 7·19 gr.!

111. IMP C VOLVSIANVS AVG Koszo-
rús mellkép j., páncélban, köpeny-
nyel. | P M S | COLVM s a szelvényben AN XIII
(A-típus.)
(A felirat eleje P N S-nek is olvasható.)
Réz, 26 mm., 9·24 gr.

Uj faj.

112. IMP C VOLVSIANVS AVG Koszo-
rús mellkép j., páncélban (?), kö-
penynyel. | P M S | C | OL VIM s a szelvényben AN
XIII Álló nő hosszú ruhában b., bika és
oroszlán közt. Fölemelt jobb kezében galy-
lyat (?) tart, bal kezét az oroszlán fölé csün-
geti. (A felirat eleje P N S-nek is olvasható.)

Réz, 25 mm., 9·75 gr. — Szélein kopott, különben jó föntartású példány.

113. Mint az előbbi, hanem a hátlapon P M S | | COL VIM
Réz, 25 mm., 8·57 gr.

(A gally egyik példányon sem látható, mert a lapka szélére került és lekopott, de az előbbi példányon az ág vége a nő kezében valószínűséggel megkülönböztethető.)

„Bizonytalan császár.“

A 178. sz.-hoz. (Helyesbítés.)

114. Az előlapon IM REBG (vagyis Trebonianus Gallus neve) határozottan olvasható.
Réz, 30 mm., 2 mm. vastag, 11·58 gr.

Aemilianus.

A 179. sz.-hoz.

115. IMP C M AEMILIANVS Koszorús
mellkép j., páncélban, köpenynyel. | P M S C | OL VII s a szelvényben AN
XIV (A-típus).
Réz, 24—25·5 mm., 8·29 gr.

Valerianus.

A 185. sz.-hoz.

116. IMP P LIC VALERINO AVG Koszo-
rús mellkép j. páncélban, köpeny-
nyel. (Igen széles és laza N betűvel.) | P N S | COL V s a szelvényben AN XIV
(A-típus).
Réz, 26 mm., 9·99 gr.
(Valószínűleg azonos változat a Pick által idézett góthai példánnyal, de ezen Pick szerint VALERIAIO áll és a hátlapi felirat más beosztású.)

A 188. sz.-hoz. (Helyesbítés.)

117. IMP VALER | IANVS P AVG Koszo-
rús mellkép j. páncélban, köpeny-
nyel. | P M S C | OL VIM s a szelvényben AN
XV¹ (A-típus) (A XV után még egy kissé
rézsütös vonásnak a felső vége látszik.)
Réz, 25—27·5 mm., 7·95 gr. (Hiányos példány). Egyetlen ismert eredeti példány.
Igen valószínű, hogy ezen durva művű példányon az évszám helyesen XVI-nak
olvasandó, bár éppen az utolsó vonás csak részben konstatálható. Ez esetben azonos
lenne a Pick 190. sz. éremmel, csak hogy durva kivitelű bélyegváltozatban.

A 190. sz.-hoz.

118. Az előlapon P-vel. — Réz, 29—28 mm., 12·09 gr.
119. Az előlapon PF-fel. — Réz, 25—26 mm., 8·58 gr.

120. Az előlapon PF-fel, a hátlati felirat megszakítás nélkül; az évszám "INX VI
Sárga bronz, 26—27 mm., 3 mm. vastag, 13·83 gr.
121. IMP VALERIANVS P AVG Koszo- P M S C | OL VIM (nagy űr az utolsó
rús mellkép j. páncélban, köpeny- szó előtt) s a szelvényben AN XVI. (pont-
nyel. tal a végén) (A-típus).
Réz, 26—27·5 mm., 2 mm. vastag, 9·37 mm.
122. Mint az előbbi. P M S C | OL VIII s a szelvényben AN XVI
(A-típus).
Réz, 25—26·5 mm., 8·58 gr. Megviselt példány.

Mariniana.

A 191. sz.-hoz.

123. Félhold nélkül. Hátlapja igen durva kivitelű.
Réz, 26—26·5 mm., 10·92 gr.
124. DIVAE MARINIANAE Fátyolos mell- P M S C | OL VI s a szelvényben AN XVI
kép j. ruházattal és félholddal. (A-típus). Durva kivitelű.
Réz, 27—25 mm., 8·40 gr.
125. DIVAE MARINIANAE Fátyolos mell- P M S C | OL VI s a szelvényben AN XVI (?)
kép j. ruházattal, félhold nélkül. (A-típus), Az évszám homályos, de a hátlap
ugyanazon bélyeggel veretett mint az előbbié.
Réz, 27—26 mm., 8·63 gr. (Közepes föntartású példány.)

Gallienus.

A 192. sz.-hoz.

126. Réz, 26—27 mm., 13·14 gr.

A 193. sz.-hoz.

127. Réz, 26—27 mm., (3 mm. vastag), 11·43 gr. (Igen kopott!) Másik példány: 26—
26·5 mm., 8·79 gr.

A 194. sz.-hoz.

128. Réz, 26 mm., (4 mm. vastag), 12·21 gr. — Másik példány: réz, 25—26 mm.,
(3 mm. vastag), 9·06 gr.
Pick csak a 71, 76, 83, 85, 86, 89, 92, 98, 108, 112, 123, 132, 135, 144, 146,
155, 160, 164, 165, 168, 172, 175, 176, 178, 179, 188, 191, 192. és 194. sz. fajoknál
említi a m. nemz. múzeum („Budapest“) példányait.
Ezen felsoroltakon kívül bírja a m. nemz. múzeum még a 72, 73, 77, 78, 79, 80,
81, 84, 93, 95, 96, 97, 100, 102, 103, 104, 105, 115, 116, 118, 120, 124, 125, 127,
128, 129, 136, 137, 138, 141, 142, 147, 148, 150, 158, 163, 169, 174, 185, 190 és
193. sz. viminaciumi pénzeket is.

MARKIANOPOLIS (MOESIA INFERIOR).

Elagabalus.

Uj faj.

129. AVT K M AVPHAI ANTΩNEINOC TIANOV MAPKIANONHOITΩN
AV Koszorús mellkép j., úgy Az Ω és N a felirat végén — úgy látszik,
látszik: páncél és köpeny nélkül. de nem biztos — hogy két külön betűt
alkot, nem pedig monogrammot. — Hera
hosszú ruhában áll b., jobb kezével csészét
nyújt, balkezevel hosszú pálcára támasz-
kodik.
Réz, 24—25 mm., 9·23 gr.

(Előlapja Pick 883. sz. érmével egyezik, kivéve hogy ezen a páncél és köpeny bizonyos és hogy az AV után nincs vonalka, hátlapja pedig esetleg Pick 880. sz. érmével azonos, csak hogy ezen a felirat két utolsó betűje monogrammba van egyesítve.

A Picknél felsorolt budapesti példányokon kívül bírja még a nemz. múzeum a 690, 750. és 1031. sz. markianopolisi pénzeket is.

Elagabalus és Julia Maesa.

Uj faj.

130. AVT K M AVPH ANTΩNEINOC
AVT IOVAIA MAICA Elagabalus
koszorús mellképe j., páncélban,
köpenynyel és vele szemben Julia
Maesa diadémós mellképe b., ruhá-
zattal. A két fej közt kis kerek
mélyedés.

VII CEPT TITIANOV MAPKIANOΠOΛITΩN
Zeus áll balfelé, jobb kezével csészét nyujt,
baljával gombosvégű hosszú pálcát (scep-
trum) tart. A bal mezőben a csésze alatt
E jegy. A mező közepe táján kis kerek
mélyedés.

(Előlapja és hátlapi felirata a Pick: 975. sz. éremmel, hátlapi képe a Julius Antonius Seleucus féle, Picknél 935. sz. érem hátlapi képével egyezik.

Sárga bronz. 27·5—27 mm., 12·24 gr.

NIKOPOLIS AD ISTRUM (MOESIA INFERIOR).

Severus.

Uj faj.

131. AV. . . . HPOC Koszorús mellkép j.,
páncél és köpeny nélkül. (Sept.
Severus.)

NIKΟΠΟΛΑ . . . ΠΡΟC IC Fortuna áll j., jobb
kezével kormánylapátra támaszkodik, bal
kezében bőségszarvat tart.

Réz, 17 mm. (hiányos példány).

A Picknél felsorolt budapesti példányokon kívül bírja még a nemz. múzeum az 1263. és 1874. sz. nikopolisi pénzeket is.

Gohl Ödön.

Római és bizanci aranypénzek barbár utánzatai.

A magyar nemzeti múzeum éremtárának egyik kiválóan érdekes és évről évre örven-
detesen gyarapodó sorozatát alkotják a római köztársasági és császári pénzek barbár után-
zatai, melyeknek egy részéről már megemlékeztünk a N. K. előző évfolyamaiban. — Itt
ismét közlök néhány eddig ismeretlen fajt, melyek a Kr. u. IV—VII. századokban vert
római és bizanci arany solidusoknak, illetve arany trienseknek utánzatai. Az 1. és 2. számú
alábbi érmek annyiban is nevezeteseek, hogy hibrid pénzek, vagyis hogy elő- és hátlapjuk
más-más római éremfajnak az utánzata, az 1. számúnak előlapján látható korcs felirat
azonkívül a szarmata pénzek felirataival árul el rokonságot, hátlapja ellenben, az előlaphoz
képest sokkal jobb kivitelű. — A VI—VII. századbéli bizanci pénzek utánzatai, melyeknek
hazai lelőhelyei is megállapíthatók, bizonyosságul szolgálnak arra, hogy a bizanci pénz a
kora középkorban hazánkban települt népeknél is általánosan forgalomban volt, típusaikat
jól ismerték s így esetleg utánzásra érdemesnek is tartották. — Minthogy mindkét példányt
a Dunántúlban találták, föltételezhető, hogy hazai gyártmányok, de azért nincs kizárva
annak lehetősége sem, hogy a forgalom révén kerültek ide kelet felől. A 4. sz. érem lelő-
helyétől a nemz. múzeum naplójában „Téth, Esztergom megye” szerepel. Esztergom megyé-

ben ugyan csakis Táth község van, Téth nevű községek pedig Győr- és Szabolcs megyékben vannak, mindazáltal valószínűbbnek tartom, hogy az Esztergom megyei Táth község tekintendő igazi lelőhelynek és hogy a község nevét csak rokon hangzása folytán írták be tévesen, míg a megye nevében aligha történhetett ilyen tévedés.

1. Koszorús fejű mellkép balfelé, páncélban és paludamentummal. Jobb kezét szétnyújtott ujjakkal maga előtt fölemelve tartja, bal kezében pedig golyót tart. Körül: ° ° IIII °° I·IIII °

Hátlap: 3 emberi alak áll egymás mellett, ékes hosszú ruhában, vállravezetett palásttal. A középső (Constantinus I) nagyobb a többiekénél és szemben áll, a baloldali (nő?) sugárkoronát visel és kezében golyón álló kis Victoriát tart, a jobboldali pedig diadémot visel és kezében koszorút nyújt. A szelvényben .H ~ H A középső betű alsó felét egy lyuk teszi olvashatatlaná. Körül OTH. V B LIΘH Mindkét lapon fogazott szegély. — Lyukas.

Arany, 19,5—19 mm. 4,48 gramm. — NM.

Előlapjának esetleg Constantinus I. (Cohen 1. kiad. VI. k. 154. l. 346. sz.) kis bronzpénzének előlapja, hátlapjának pedig Constantinus I. (Cohen 1. kiad. VI. k. 117. l. 153. sz. vagy 2. kiad. VII. köt. 315. l. 727. sz.) vota publica feliratú arany pénzének hátlapja szolgált mintául. (Cohen szerint a nők egyike tornyos koronát visel.)

2. Koszorús fejű ifjú arcú mellkép balfelé, páncélban és kerek fibulával összetartott paludamentumban. Jobb kezét kinyújtott ujjakkal maga előtt föltartja, baljában pedig golyót tart. Körül: CBONINIS T N NVSIVNPOC Hátlapján balfelé haladó Victoria, kezében koszorúval és pálmaággal. Körül: CONSHIITIIIVSAVG A szelvényben: sis — Lyukas.

Arany, 3,6 gr., 19 mm. — NM.

Előlapjának mintájául valószínűleg Constantinus iun. (Cohen 2. kiad. VII. k. 382. l. 144. sz.), a hátlapnak pedig Constantinus I. (Cohen 1. kiad. VI. k. 98. l. 40. sz.) pénzének hátlapja szolgált. (Bácsmegyéből szereztük.)

3. Diadémós mellkép j., köpenynyel. Körül: VOCNII I IIOPPI

Hátlapján latin kereszt, vonalakkal határolt szárazakkal. A bal mezőben Θ. Körül: TVVVI OTOTVI lenn pedig DONO Mindkét lapon gyöngysoros szegély.

Arany, 15 mm., 1,46 gr. — NM.

Lelőhelye: Nagybajom (Somogy m.).

Valószínűleg Tiberius II. Constantinus (Kr. u. 578—582) bizanci császár arany-triensének utánzata. (Sabatier I., 231. l. 5. sz. és XXII. t. 16. sz.) Az eredeti bizanci éremnek felirata: az előlapon DN CONSTANTINVS PP AVG (vagy AS) s a hátlapon VICTOR TIBERI A^{VS} és CONOB verdejegy.

Ha helyes azon föltevés, hogy érmünk Tiberius II Constantinus triensének utánzata, akkor ennek eredetije a hátlap mezejében lévő évszám tanúsága szerint 582-ben Kr. u. veretett, vagyis a császár halála évében. Saulcy és utána Sabatier ugyanis úgy magyarázzák az e császár konstantinápolyi veretű pénzein — csak négy évnyi uralkodása dacára — előforduló magasabb évszámokat, hogy uralkodásának idejét már Kr. u. 474-től, vagyis a cézári rangra emeltetésétől, nem pedig trónra léptétől fogva számította.

4. Diadémós mellkép j., páncélban (?) köpenynyel. Körül: ΘΗΛΙΩΑ ΙΚΛΙΒΑ
Hátlap: Golyóra állított latin kereszt, vonalokkal határolt szárakkal. Körül: VICTV AVSAE lenn: CONOB Mindkét lapon vonalszegély.

Arany, 27,5 mm., 2,28 gr. — NM.

Lelőhelye Téth (?) [Táth], Esztergom megye.¹

Heraclius (Kr. u. 610—641) bizanci császár arany félsolidusának (Sabatier I., 267. l. 4. sz. és XXVIII. t. 10. sz.) utánzata. Az eredeti bizanci érem felirata: az előlapon DN HERACLIVS AVG (vagy PP AVGG), a hátlapon pedig VICTORIA AVS^{VS}

Gohl Ödön.

Esztergom-e, vagy Székesfejérvár?

(Regia Civitas.)

Honfoglaló ősainknak a dicső emlékü Árpád fejedelem vezérlete alatt hazánk földjén megtelepedése óta egy egész évszázad folyt le, míg ősaink levetkőzve Ázsiában velük született nyers barbár szokásaikat, a béke és az ezzel járó civilizáció iránt fogékonyakká váltak és beléptek az előrehaladottabb műveltségű nyugat-európai államok sorába. Dicsőséges hadjárataikat, jobban mondva a haza területén talált idegenek meghódítását befejezve, az európai államok előtt tekintélyt nyerve, már Geiza fejedelem megkezdte népének erkölceit a keresztény vallás felvétele által szelidíteni s példát mutatva, maga is elhagyta az ősök pogány hitét, s a keresztiséget felvette egész családjával együtt.

A szelidebb szokások és a békésebb időszak bekövetkeztével a földművelésre is rászoktak. Már ekkor meglehetősen kereskedelem fejlődött ki s az ipar felvirágzott, de az ezeknek közvetítéséhez szükséges eszköz, a magyar nemzeti pénz még ekkor nem volt s csak az idegen pénz és főképen a bizanci volt az ipar és kereskedelem közvetítő eszköze és úgy látszik, hogy az akkori üzleti szükségleteiket teljesen ki is elégítette.

Történelmi hagyományaink és emlékeinkben nyoma sincs, hogy a vezérek korában magyar pénz már veretett volna, sőt az egykorú külföldi értesítések sem tartalmaznak ez iránt feljegyzéseket, minélfogva tudósaink egyértelemmel minden kételyt kizárólag megállapodtak azon feltevésben, hogy magyar pénz csakis a királyság megállapítása után vere-

¹ Lásd a közlemény bevezetését fönnebb.

tett legelőször és Szent István volt az első, ki belátta a kor kívánalmát, más fontos alkotásai között figyelmét erre is kiterjesztette s önálló magyar pénzt veretett.

Ámde, ha ezzel tisztában vagyunk is, hogy az első magyar pénzt Szt. István verette, két körülmény nincs ez ideig tisztázva, nevezetesen: hol volt az első magyar pénzverde és micsoda pénzláb szerint lettek legelső pénzeink, általában az első Árpád királyok pénzei verve? Mert az érmek darabolása oly különféle, hogy biztos következtetést vonni reájuk nézve nem lehet. Szent István érmei, amelyek denároknak vannak ugyan nevezve, Finály és Belházy véleménye szerint csupán féldenárok.

A Szent István pénzeinek előoldalán levő Stephanus Rex feliratról kiviláglik, hogy azok a királyság megalapítása után, tehát az 1000. év után verettek. A hátlap Regia Civitas felirat azt tudatja velünk, hogy a pénzverde a királyi székhelyen volt.

Tudjuk, hogy Szent István Esztergomban született, Esztergomban koronáztatott királylyá. Tudjuk azt is, hogy székhelyül később Székesfejervárt jelölte ki, itt építtette azon kornak egyik leghíresebb bazilikáját, itt építtetett királyi palotát. Hogy azonban életében befejezhette-e ezen hatalmas alkotást, és hogy elfoglalta-e székesfejervári rezidenciáját, erre nézve biztos adatokkal nem rendelkezünk, írott emlékeink egyáltalán nincsenek és Szent István legelső történetírója, Hartvick regensburgi püspök sem nyújt erre nézve biztos támpontot. Legrégibb magyar történetíróink, Anonymus és Kézay, ezen pontot szintén mellőzik s útbaigazítást nem adnak, minélfogva ez irányban csakis a feltevések útján kell haladnunk s egyes körülményekből vonni következtetést.

Legelső sorban az lenne megállapítandó, hogy Szent István mikor helyezte át királyi székhelyét Esztergomból Székesfejervárra.

A múlt század elején irodalmi vita keletkezett ezen pont felett, Baranyai Ferenc és egy bizonyos névtelen között. Az előbbi azt állította könyvében,¹ hogy Esztergom volt Szent István király egyedüli székhelye, ama bizonyos névtelen pedig ennek éppen ellenkezőjéül bizonyítani igyekezett, hogy már Szent Istvánnak Székesfejervár volt a székhelye s hogy Esztergomban nem is lakott. Az irodalmi vita befejezést nem nyert s ez időtől kezdve ezen téma soha sem lett felelevenítve, történészeink a kérdéssel nem foglalkoztak s tudomásom szerint csupán Szalay² az egyetlen történetíró, a ki azon következtetésre jutott, hogy az első magyar pénzverő műhely Esztergomban volt, de ő is csak abból fejté ezt meg, mert az érsek maga ott székelte, a ki pedig a pénzverde legfőbb felügyelője volt. Ez az egyetlen támpont az, mi kiindulásul és a fejtegetés alapjául elfogadható lenne.

Sokat gondolkozva e felett, magam is azon nézetre jutottam, hogy az első magyar pénzverde Esztergomban volt, vagyis hogy Szt. István itt verette első pénzeit. Nem állítom azonban, hogy később Fejervárott is nem rendezett volna be szintén pénzverő műhelyt, sőt ezt valószínűnek is tartom. De egyúttal azon nézetet is vallom, hogy ha Szt. István Fejervárt tűzte is ki királyi székhelyéül, de mint ilyet el nem foglalta s haláláig Esztergomban lakott. Hogy helyes-e nézetem, azt alábbiakkal igyekszem bizonyítani.

Mint már fentebb említettem, az lenne megállapítandó, mely időtájt lett a királyi székhely Fejervárra áthelyezve; ez a punctum saliens, mert ennek eldöntése után egyúttal bebizonyítottak tekinthető az első magyar pénzverdének egész határozottsággal Esztergomban történt felállítása is.

Ez idő szerint nehéz feladat lenne positive időt jelölni meg a királyi székhely áthelyezésére nézve, mert semmi biztos adatot nem nyújt reá a történelem, csak kísérletnek lenne nevezhető ezen feladat megoldására irányuló törekvés. Azonban a történetírók ide vonatkozó sorai talán nyújthatnak némi alapot, melyeknek egybevetése után egy logikai

¹ Disquisitio notitiarum antiquarum liberae regiaeque civitatis Strigoniensis, et arcis archiepiscopalis nominis ejusdem. Pesthini 1820. Ugyanez magyar kiadásban is megjelent ily címen: Az esztergomi vár iránt kifejezhető régiségeknek újra felvetett nemre tétele, Y. álorzás támadásai ellen. Irta saját védelmére. Pest, 1823.

— ² Magyarország története. Pest, 1861. I. 128 lap.

következtetés útján, és esetleg a további bűvárkodások és adatgyűjtések folytán némi világot lehetne e kérdés tekintetében felderíteni.

Nézzük, mit mondanak történetíróink.

Horváth Mihály¹ így ír: „Csanád, egyike Ochtum főembereinek, s jeles vitéz, fejedelmével viszályba keveredett, s midőn észrevette, hogy ez őt orozva akarja meggyilkoltatni, Istvánhoz menekült Esztergomba“ — 1019-ben —; tovább ezt mondja: „És miután Csanád Ochtum fejét győzedelme jeléül egy Gyula nevű vitéze által Istvánhoz küldötte, — a ki (t. i. István) azt Esztergom várfalainak egy tornyára tüzeté“ — stb.

Ugyancsak Horváth Mihály a 135. lapon ezt írja: „István esztergomi udvara menhelye lőn több fejedelmi férfiúnak, kik hazájukból bármi okból futni kényszerültek. Brunó herceg, II. Henrik testvére, István sógora már 1003-ban Istvánnál keresett oltalmat testvérének haragja előtt, ki ellen fellázadt. István követei kérelték meg a következő évben a bosszús királyt s állították helyre a testvérek között a békességet“. . . . „Istvánnál talált szíves vendégszeretetet Edmund angol királynak Nagy Kanut által elűzött két fia is. Sőt ezek idősbikének, Edmúdnak, István egyik leányát is nőül adta. Ide (t. i. Esztergomba) futott 1034-ben Kázmér lengyel király is, Chrobry Boleszláv unokája, az őt országából elűzött pártosok elől.“

Pauler Gyula,² midőn a vármegyék szervezéséről ír, a többek között ezt írja: „A főváros Esztergom természetesen központja volt egy ilyen vármegyének“ stb.

Tovább így ír:³ „Holttestét, t. i. István holttestét Székesfejervárra vitték a templomba, melyet épített“ stb.

Pór Antal⁴ írja: „Gládnak Achtum, vagy Óton, vagy Ajtong nevű ivadéka uralkodott a magyar felsőség elismerése mellett az Olt vizétől a Marosnak a Tiszába szakadásáig eső részében. Gyula erdélyi vajdának 1002. évben történt legyőzése megdöbben-tette őt, és hogy a magyar fenhatóság alól magát függetleníthesse, II. Vazul bizanci császár pártfogását kereste. Csanád, a Doboka fia viszályba keveredvén Ótonnal, midőn sejtette, hogy Óton meg akarja gyilkoltatni, Esztergomba menekült rokonához, Szt. Istvánhoz“.

Továbbá ezt mondja:⁵ „A hírnév, mely a nagy király magasztos tettei nyomában járt, elhatott a szomszéd tartományokon túl is, egész Európába és számos látogatót csalt Esztergomba, kik saját szemeikkel óhajtották látni a férfiút, t. i. Szt. Istvánt“. . . . „Szt. István esztergomi udvara menhelye lőn számos fejedelmi férfiúnak, kik hazájukból bármi oknál fogva távozni kényszerültek. A lázadó Brunó herceg, II. Henrik testvére, Szt. István sógora, ugyancsak nála talált menedéket testvére haragja elől“ stb.

Karácsonyi János⁶ ezt mondja: „Az első főpapi egyházat Szt. István az ő rendes székhelyén Esztergomban építteté“.

Most említett újabbkori történetíróink sorait egybefoglalva, csaknem valószínűvé válik előttünk, hogy Szent István állandó királyi székhelye Esztergom volt, innen intézte az ő világra szóló alkotásait. Hogy Székesfejervárott építtetett királyi palotát, ez kétségbevonhatatlan tény, szándéka volt ide helyezni állandó királyi székhelyét, ezt bizonyítja, hogy a fejérvári bazilika sírboltját rendelte a királyok állandó temetkezési helyéül, bizonyítja, hogy már egyetlen fiát, trónjának örökösét ide temettette s hogy őt magát is itt helyezték az örök nyugalomra, utódai itt tartották királyi udvarukat és lehetséges, hogy székhelyének végleges idehelyezésében őt csupán már régóta gyötrő súlyos betegsége akadályozta, mely a történészek szerint szeretett fia, Imre herceg szerencsétlen halála óta kezdődött s élete végéig kínozte.

A Szent István történetét tárgyaló irodalom legelső művelője kétségtelenül Hartvick püspök volt, aki Kálmán királytól nyert felszólításra megírta Szt. István király életét, mely

¹ Magyarország története. I. köt. 126. l. — ² A magyar nemzet története 1000—1031. I. köt. 68. l. — ³ I. köt. 100. lap. — ⁴ Szent István története. 67. lap. — ⁵ Idézett műve 98—98. lapjain. — ⁶ Szt. István élete, 31. lap.

a Hartvick legenda néven ismeretes.¹ Az Érdy János fordításában megjelent életirat egyik kiadásának XIX. fejezetében a következő sorok olvashatók:

„Halotti tisztelkedésére nagy sokaság tódult össze Pannonia vidékéről; teste a királyi székhelyére Fejérvár városába vitessék“. (Ad exequias funeris eius ex omnibus pannoniae plagis concurrunt. Corpus ad sedem regalem Albam, videlicet Civitatem deducitur.)

Ez tehát elég világosan szól arról, hogy Szent István nem Székesfehérváron halt meg, habár szerinte Székesfejérvár királyi székhelynek van is említve, de ez csak azt bizonyítja, hogy azzá akarta tenni, de állandó udvartartását nem helyezte át, mert nem lehetne magyarázatát adni, hogy a több évek óta súlyos betegségben szenvedő király miért tartózkodott volna éppen a legválságosabb körülmények között távol az ő kedves székhelyétől.

Kézay Simon IV. László királyunk krónikása csupán ennyivel emlékszik meg Szt. István haláláról: „Szent István király pedig uralkodásának negyvenhatodik esztendejében Nagyboldogasszony napján költözött az Urhoz. Fejérvártt a Boldogságos szűz egyházában temették el“.

A mit tehát a történetírók egyhangúan állítanak, az két körülményben domborodik ki, nevezetesen, hogy Szent István állandó királyi székhelyét nem Székesfejérváron, hanem Esztergomban tartotta, — továbbá, hogy nem Székesfejérváron halt meg, csak ott temettetett el. Ezen két körülmény, de főképp az első, — mert reánk, illetve tárgyunkra nézve elhalálozásának helye nem döntő, hanem csak másodrangú kérdés — a legbiztosabb következtetést engedi levonni az iránt, hogy Szent István első pénzverdéje Esztergomban volt szervezve.

Áttérek most egy más fontos körülményre, amely feltevésemnek ismét tágas tért nyit, s nézetemben még jobban megerősít, ez pedig az esztergomi érsek pisetum-joga.

Szent István t. i. a pénzverde főfelügyelőjévé (supremus pisetarius) az esztergomi érseket nevezte ki, amely megbízatással bizonyos anyagi dotáció járt, nevezetesen a pénzverdében, hol denárok verettek, minden feldolgozott, illetve pénzzé vert márka ezüst után egy nehezék finom ezüst honorárium jutott részére.

Sokan kétségbe vonták már, hogy az esztergomi érsek a pisetum-jogot csakugyan Szent István királytól nyerte volna, s ezt későbbi királyaink által adományozott jognak igyekeztek bebizonyítani, sőt Thallóczy „A kamara haszna“ című művében azt állítja, hogy a pisetumot a pénzügyek rendezésekor Róbert Károly királyról kapta az esztergomi érsek, a pénzváltás után befolyó jövedelemből őt megillető tized helyett kárpótlásul az 1342. év körül. Itt nagy tévedés forog fenn, mert a pisetum-jogot már árpádházi királyaink alatt rendszeresen élvezte az érsek, s ezen jogában IV. Bélának 1256-ban kelt okiratával ismételtelen meg lett erősítve. Eme nevezetes királyi okiratnak ide vonatkozó sorai következőképp szólnak: „Krisztusban tisztelendő atyánk Benedek az esztergomi egyház érseke, panaszosan élénk terjeszté, hogy midőn ugyanazon esztergomi egyház alapítatásának első pillanatától számos szabadalommal, különféle javadalmakkal és számtalan kiváltságokkal lett felruházva, s mint a többi egyházak feje (primas) az apostoli szentszéknek, úgy mint a szent királyoknak, a mi dicsőséges elődeinknek adományai folytán bámulatra méltó módon megerősítve, különösen az által, hogy alantosai a világi bíraskodás alól kivétellett, minden királyi adóktól szabadoknak nyilvánítottak, továbbá az által, hogy az összes királyi jövedelmeknek, az arany- és ezüstbányákból befolyó adóknak, valamint az összes kamarai nyereségnek tizedében részesített, (salvo eo) érintetlenül maradván azon joga, hogy oly királyi kamarákban, hol denárok veretnek, minden feldolgozott márka után egy nehezék finom ezüst fizetessék neki és hogy a pénzverésnél használt veretminták egyedül csak az általa e célra kiküldött ember őrizete alatt tartandók Mi tehát Istent tartva szem előtt, saját és atyáink lelki üdvéről godoskodni akarván, hívünk az említett esztergomi

¹ Szent István első magyar király élete, Hartvick regensburgi püspök szerint. Átírta és fordította dr. Érdy János. Pesten, 1854. évben.

érsek Ur Benedek igazságos kérései által indítatva, — a fent említetteket mind egyenként és összesen — örök időkre érvényes módon megerősítjük, meghagyván minden királyi hatalmunk alá tartozóknak, hogy az elsorolt szabadalmakban, vagyis az állatok, bányaadó és kamarai nyereség után járó tizedben, úgyszintén a kamarákból fizetendő nehezek szedésében és a pénzverésnél használatos veretminták őrizetében senki a mi esztergomi egyházunkat, vagy az ő hivatalnokait háborgatni, vagy megrövidíteni ne merészelje.“

Ezen királyi oklevélben nagyfontosságú kijelentés foglaltatik, mert felsorolván benne az esztergomi érsekség kiváltságait, ezt azon határozott kifejezéssel teszi: hogy „az esztergomi érsekség mindezekhez alapíttatása első pillanatában a szent királyok (a sanctis regibus nostris progenitoribus gloriosis) adományozásai által jutott“. És e jogok elsorolását azzal fejezi be: „érintetlenül maradván (salvo eo) továbbra is azon joga, hogy azon királyi kamarákban, hol denárok veretnek, minden márka után egy nehezék finom ezüst fizetessék egyházának“.

Itten tehát elismeri IV. Béla, hogy a pénzveréshez szükséges minták (bélyegvasak) őrizetét nem ő bízta az esztergomi érsekre, illetve az általa kijelölt emberre, valamint a minden márka után fizetett egy nehezék tiszta ezüstöt sem ő rendelte el kiszolgáltatni az érsekségnek; hanem kifejezetten elősméri, hogy az érsekségnek ezen joga és jövedelme megvolt már a szent királyok ideje óta.

Van IV. Bélának még egy másik oklevele is az 1263. évből, melyben az esztergomi érsekség jogait újból megerősíti, köztök felsorolva a pénzverés ellenőrzéseért minden pénzzel vert márka után az egy nehezék tiszta ezüst fizetését is, s a megerősítést azzal fejezi be: „mindezen szabadalmakat, jövedelmeket és kiváltságokat a legapróbb részletekig megvizsgálván, úgy látjuk és úgy tudjuk, hogy azok mindenkör az esztergomi érsekséghez tartoztak.“²

Ez utóbbi okmány még határozottabban szól, hogy a pisetum-jog már kezdettől fogva az esztergomi érsek kizárólagos joga volt. Minthogy pedig az érsekséget Szent István alapította, nem vonható kétségbe, hogy a pisetum-jogot is Szent István adományozta. Adományozta pedig ezt a pénzverde felügyelete körül tanúsított fáradozásáért. Ebből pedig szinte csaknem kétségbevonhatatlanul azon következtetést kell levonnunk, amelyre már Szalay³ is eljutott, hogy Szent István az első pénzverő műhelyt Esztergomban állította fel, vagyis ott, hol maga az érsek is székelt és ahol a pénzverő műhely fennállott egész Nagy Lajos király uralkodásáig, ki is beszüntetvén az esztergomit, királyi székhelyének Budára történt áthelyezése alkalmával azt a budai pénzverő műhelybe olvasztotta be.

Sajnos, hogy Szent Istvántól nem maradtak reánk adományozó vagy alapító oklevelek. Az esztergomi érsekség levéltárában ilyenek nem léteznek. Lehetséges, hogy mint Horváth Mihály mondja,⁴ ily oklevelek nem is lettek kiadva, miután azt az akkori viszonyok feleslegessé tették. — Vagy ha állítottak és adtak is ki ily oklevelek, amelyek főként az esztergomi érsekség kiváltságaira és jogaira vonatkoztak, — azok az esztergomi székesegyháznak 1188-ban történt leégése alkalmával megsemmisültek.⁵

A pisetum-jog felett való elmélkedés tág tért nyit ugyan a kombinációkra, s ha nem bizonyítja is éppen az első pénzverdének Esztergomban történt felállítását, de legalább arra enged következtetni. Ezen következtetés mellett szól az is, hogy az ottani pénzverdét

¹ Ezen nevezetes okmány egész terjedelmében olvasható „Török János, Magyarország primása“ című nagy művének függelékében a 31. és 32. lapon. — Maga a latin eredeti okirat tárgyamra vonatkozó egyik passusa, mely a legfontosabb, szóról-szóra így hangzik: „Item de lucro Camerae, quod dicari in regno Hungariae est constitutum, salvo eo, quod de qualibet marca in Camera, ubi denarii cuduntur, unum pondus argenti fini tibi persolvi deberet, nomine suae ecclesiae, et quod ferramenta cudentia et sculpta non alias servari deberent, nisi sub hominis ipsius custodia, ad hoc per eum deputati.“ — ² Kollányi Ferencz: „Az esztergomi érsekség pisetumjoga.“ Katholikus Szemle 1899. évi IV. füzet. — ³ Szalay: Magyarország története. Pest, 1861. I. kötet 128. lap. — ⁴ Horváth Mihály: „A kereszténység első százada Magyarországon.“ Budapest, 1878. — ⁵ Kollányi F.: „Az esztergomi érsekség pisetumjoga.“

csak I. Lajos szüntette meg, egyesítvén azt a budai pénzverdével. Az esztergomi érseknek a pénzverde felügyeletével való megbízása tehát egyenesen valószínűvé teszi az első magyar pénzverő helynek ott felállítását; mert ha az első pénzverde Székesfejervárott lett volna, az esetben Szent István minden bizonynyal a pénzverde felügyeletével nem a messze székelő esztergomi érseket, hanem az általa különféle számos privilégiumokkal felruházott fejérvári káptalan prépostját bízta meg, mint a ki ott helyben székelve, ezen kötelességének intenzívebb módon felelhetett volna meg. Mert bármily bölcs és előrelátó férfiú volt is Szent István, aki cselekedeteiben nem csupán a pillanatra gondolt, hanem alkotásait a jövő korra való tekintettel létesítette, mégis az akkori viszonyok szerint nem kellett már ekkor is mindjárt arra is gondolnia, hogy az általa létesített első pénzverő hely nem fogna eleget tehetni az igények kielégítésére. Mert még forgalomban maradt az idegen pénz is, tehát egyelőre nem számíthatott a kereskedelmi szükségletnek csupán a magyar pénz általi lebonyolítására, s ez csupán egy jobb nemzeti irányban való fejlesztés előmozdítására, a magyar nemzetiségnek teljesebb kidomborítására, a különféle idegen pénznemeknek fokozatos kiküszöbölésére irányuló cselekménye volt. Fokozatosan kellett nemzetét hozzászoktatni a magyar pénz megismeréséhez, megkedveléséhez. Ezen eszméjének határozott kifejezést az által adott, hogy csupán egyetlen fajta pénzt veretett, s ennek egyik oldalára a verőhely megjelöléseként a Regia Civitast nyomatta, amely pedig a királyi székhelyet jelentette. Székesfejervárt régi okmányaink sehol sem emlegetik Regia Civitasnak, hanem Alba regalisnak. Ez is bizonyítja, hogyha pénzeit Székesfejervárott vereti, az esetben hátlapjukra Alba regalis bélyeget kellett volna nyomtatnia.

Sajátságos jelenség, hogy magyar numizmata íróink ezen kérdéssel soha nem foglalkoztak behatóan. Végh Ödön becses művében¹ határozottan azon nézetének ad kifejezést, hogy Regia Civitas felirat első pénzeinken Fejérvárt jelenti. Sajnos, hogy ezen állítása mellett semmi indokot egyáltalán nem hoz fel. Dr. Réthy László „Corpus Nummorum Hungariae” című becses művében szintén nem terjeszkedik ki e kérdésre, pedig mint a magyar numizmatika hivatott művelője és mint történész egyaránt hivatva lenne e kérdés beható tanulmányozására. Úgy látszik azonban, hogy ezen kérdést teljesen lényegtelennek tekinti.

Az elmondottak kiegészítéseül még fel kell említenem, hogy Szent István mint országának első valódi törvényalkotója, intézményeiben a frank királyok Capitularéit utánozta, illetve jobban mondva mintául vette s az ezekben felsorolt szabályokat tartotta sok tekintetben szeme előtt. Nagy Károlynak 805. évi pénzrendelete így szól: „volumus, ut nullo alio loco moneta sit, nisi in palatio nostro.”

Ha tehát Szt. István pénzverési rendeleténél ezt tartotta szintén szem előtt, vagyis hogy a pénzverő házat (domus monetaria) királyi palotájában állította fel — tekintve hogy uralkodásának kezdetén mindenesetre Esztergom volt székhelye — az esetben csakis Esztergomban lehetett az első általa szervezett pénzverde.

Jelen soraimmal csak saját nézetemet óhajtottam kifejezésre juttatni, de azért nem állítom, hogy azt egyúttal megdönthetetlennek is tartom, mert a rendelkezésemre álló kevés történelmi adaton kívül lehetnek olyan, előttem ismeretlen adatok s bizonyítékok, melyek állításaimat halomra döntenék. Azért is nagyon örvendetes lenne, ha valaki azon fáradságot venné magának, hogy a kérdés fejtegetését behatóbb irányban kezdené meg s ez által a történetre nézve esetleg nagyfontosságú még közre nem bocsátott okmányokat, adatokat hozna felszínre, mi által a magyar történelmi irodalomnak kiváló jeles szolgálatokat tenne.

Valóban felsóhajtva kérdezhetjük boldogult Érdy Jánossal együtt: Ki fogja megírni a magyar érmeles történetét?

Gálócsy Zoltán.

¹ A nyugoti és keleti érmészet befolyása Magyarország érmészetére a középkorban.

Numizmatikai ritkaságok.

1. **Obeslaus László besztercebányai kántor emlékérmé.** A bevéssett feliratok értelmében a besztercebányaiak Wertner Ábrahám bíró idejében adták ajándékkul ezen érmet organistájuknak Obeslaus László úrnak örök emlékül 1614-ben.

Előlap: A szent háromság képe. A Fiú az Atya jobbán ül, felhőkön, kettejük a földgömböt tartja, fejeik körül bevéssett fénykörök, míg a Szentlélek galamb képében lebeg fölöttük. Körül: BENEDICTA SEMPER SANCTA SIT TRINITAS | A széles sima ezüst kereten bevésve, körül: GROSSVS : A NOVISOLIENSIBVS : SVB : IVDICE : DN : ABRAHAMO : WERTNER : DONO : DATVS : |

Hátlap: Az Atyaisten mellképe szemben, koronás fővel; jobbával áld, bal kezében keresztes golyót tart. Körül: TETRAGRAMMATON IEHOVAH ADONAY ELOY | A széles sima ezüstszegevényen bevésve, körül, folytatólag: DNO : LADISLAO : OBESLAO : ORGANISTÆ : IN : PERPETVAM : MEMORIAM : ANNO 1641

Az érme maga átvéssett (cizelált) öntvény, melyet mintegy 8 mm. széles sima tömör ezüst keret vesz körül. Ennek belső szélén az előlapon 2, a hátlapon 3 bevéssett kör, külső szélén szintén egy-egy bevéssett kör. Három karikán és három — egy nagyobb gyűrűben egyesülő — ezüstláncra függ az érme.

Ezüst, 65 mm., 114,5 gr. — Montenuovo (magyar rész) 1396. sz. — NM.

2. **Zichy Károly gróf plakettje.** Mellkép b., magas aranyhimzésű galléros kabátban, jobb vállán átvetett rendszalaggal, mellén az aranygyapjas rend jelvényével és bal mellén a magyar Szent István-rend csillagával. A vállszelvényben POSCH F mesterjegy. Körül: KARL GRAF V. ZICHY K. K. STAATS U. CONF. MINISTER R. D. GOLD : V : U : GR : K : D : K : UNG : ST : ST : ORD : &. — Egylapú kerek öntött plakett.

Vas, 90—91 mm. — NM.

Zichy Károly gróf a Zichy-család oroszvári fővonala második (vázsonyi) ágának alapítója, kir. kamarás, 1782-ben békési főispán, tárnokmester, aztán a Szent István-rend nagykeresztese, 1787-ben országbíró, s a magyar kir. helytartótanács elnöke volt. Az aranygyapjas-rendet 1808-ban kapta. Ugyanezen évben miniszter, aztán miniszterelnök lett. Fia: Ferenc nőül vévén 1811-ben a fiúsított Ferraris Vilma grófnőt, a Zichy-Ferraris grófi családot alapította.

3. **Besztercebányai bárca.** Besztercebánya címerpajza. Fölötte: 15 · 97 Két oldalt: N és S Hátlapja sima. — Nyolcszögletű bárca.

Réz, 15 mm. magas és 14 mm. széles. — A Turóc-szentmártoni múzeumban.

4. **Ágost lauenburgi herceg halálára vert érem.** (Ágost herceg Rudolf királyunk idejében katonáskodott Magyarországon.) Középen recézett körben négyrésztű (az 1. és 4. mezőben a szász, a 2. mezőben a westphaliai, a 3. mezőben az engerni) címer három sisakkal. (1. engerni, 2. szász, 3. szász választófejedelemség). A szegélyen: † D:G:AUGUSTUS DUX SAXON. ANGAR. & WESTPHAL

Hátlap: NAT. | 17. FEB: Aº 1577. | MILITAV. IN UNGAR. | Aº 1594 SUCCESS. INDU. | CATU. Aº 1619. PIE OBYT | 18. IAN: Aº 1656. VIX. | ANN 78 ET 11. MENSES | COMPLE | TOS. | Mindkét lapon recés szegély. — Kiválóan ritka!

Ezüst, 44 mm. (4 mm. vastag), 56·5 gr. — NM.

5. **Sz. János rézolvasztó Iglónál.** Hegyvidéki tájkép épületekkel. Körül, a szegélyen: ST. JOHANNIS KUPFER HÜTTE BEY IGLO Lenn: 1827. Gyöngysoros szegély. — Hátlapja ismeretlen előttem. — A nemz. múzeumban csak az előlapnak régi egyoldalú gipsz másolata van meg.

Átmérője 59 mm.

Igló város a többi 23 szepesi várossal együtt V. István 1271. évi privilegiumával nyert bányamívelési jogot és „jelenleg is Igló környékén nevezetes bányamívelés áll fenn”. [Wenzel Gusztáv: Magyarország bányászatának kritikai története (Pest, 1880.) 97. l.]

G . . l.

Mindkét fajta különböző színű üvegből készült, átmérőjük 25—26,5 mm. körüli nagyságú és 7 mm. vastagok, ami pedig az üveg színét illeti, következő változatokat láttam az említendő gyűjteményekben:

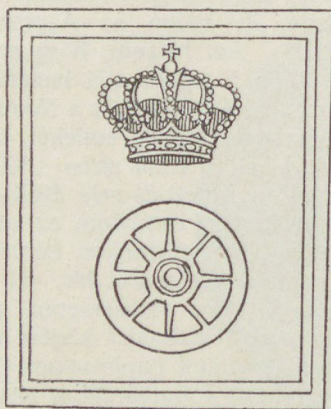
A) Igásrobot-bárcák.

1. Borsárga (átlátszó): Nemz. múzeum (előlapja *a*) változatú), — kassai múzeum, — debreceni főiskola gyűjt.
2. Barnasárga (csak áttetsző): kassai múzeum.
3. Setétkék (átlátszó): nemz. múzeum (előlapja *a*) változatú).
4. Setétkék (áttetsző): kassai múzeum.
5. Türkiszkék (áttetsző): kassai múzeum.
6. Világos borsárga (átlátszó): nemz. múzeum (előlapja *a*) változatú).

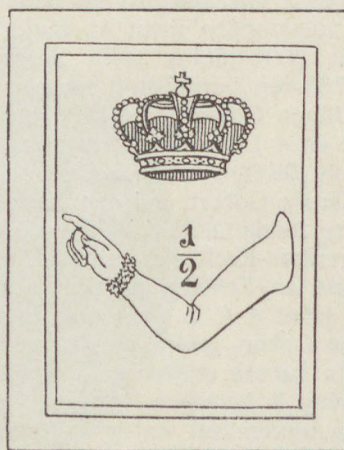
B) Kézirobot-bárcák.

1. Borsárga (átlátszó): Nemz. múzeum (előlapja *b*) változatú).
2. Világos zöld (átlátszó): kassai múzeum.
3. Tejfehér (áttetsző): kassai múzeum.
4. Setétkék (áttetsző): kassai múzeum, nemz. múzeum (előlapja *b*) változatú).
5. Majdnem színtelen, kevésbé zöldes, nemz. múzeum (előlapja *b*) változatú).

II. József főherceg alcsúthi uradalmának papír robotjegyei.

A

B

A) Igásrobot-bárca.

1. Az alábbi kézirobot-bárcához hasonló kéregpapir-bárca, azon különbséggel, hogy a korona alatt egy nyolcküllös kerék látható és értékjelzés nincs rajta, végül pedig, hogy a fehérés kéregpapírt nem fődí (többé?) színes papírlap s így a képek egyszerű dombornyomásban emelkednek ki a színezetlen papírlapból.

Négyszögletes kéregpapír; 52 mm. magas, 42 mm. széles. — NM.

B) Kézirobot-bárca.

2. Kékeszöld papírlappal fődítt kéregpapíron egyoldalú domború nyomással az alábbi fehérén hagyott ábrázolás: Négyszögletes keretben főhercegi korona alatt egy könyökben kissé meghajlított, balfelé mutató emberi jobb kar, prêmes szegélyű szoros ruhaujjban.

A kar hajlása fölött az értékjelzés: $\frac{1}{2}$ ugyancsak fehéren hagyva. (A felső színes laptól részben különvált alsó kéregpapírlap ugyanezen képeket viseli, előlapján domborúan, hátlapján fordítva és homorúan.)

Négyszögletes kéregpapír; 58 mm. magas és 45 mm. széles. — NM.

G n.

Új érmek és plakettek.

Sonnenthal Adolf (szül. Budapesten 1836) plakettjei: a) Mellkép j., mögötte a mezőben: TELCS. A szelvényben: DAS JÜDISCHE MVSEVM | SEINEM VICE-PRAESIDENTEN. | MEISTER | ADOLF SONNENTHAL, | ZVM LXX. GEBVRTSTAGE. | Hátlapja sima Lekerekített sarkú négyszögletes vert plakett.

Bronz, 68 mm. magas és 44 mm. széles. — NM.

b) Mint az előbbi, hanem nagyobb és öntött plakett.

Bronz, 201 mm. magas és 131 mm. széles. — NM.

Gozsdu Elek plakettje: Férfimellkép bal felé. Lenn: GOZSDV ELEK | BARÁTOM-NAK | SZERETETTEL | TELCS EDE. | Fönn: AETATIS SVAE | L | Sima szegély.

Lekerekített sarkú, négyszögletes, egyoldalú öntött plakett.

Bronz, 176 mm. magas és 106 mm. széles. — NM.

Zechmeister Károly plakettje: Férfimellkép j., antik stílus, 4 helyen szalaggal átkötött babérkoszorúban, a plakett baloldalán. Ettől jobbra, a mezőben: ZECHMEISTER KÁROLY | POLGÁR- | MESTERNEK | GYŐRVÁROS | KÖZÖNSÉGE. | 1880—1905 | A bal sarokban, lenn, homorú betűkkel: BERÁN L.

Hátlap: A győri új városház képe a homlokzat felől nézve. Fönn: POLGÁROK ÖSSZETAR TÁSA ISTEN | ÁLDÁSA ÉPÍTI FEL A VÁROST!

Mindkét lapon sima szegély. — Lekerekített sarkú, négyszögletes öntött plakett.

a) Ezüst, 108 mm. széles, 71 mm. magas. (Csak 4 db. készült.) A jubiláns birtokában, a győri levéltárban, stb.

b) Bronz (feketés patinával borítva). — NM.

Ertesülésünk szerint részint pályázat tárgyát alkotják, részint pedig már készülnek a következő emlékérmek és plakettek: A kereskedelmi miniszter iparművészeti érme, a vas- és fémipar-kiállítás díj-plakettje (készítik Berán Lajos és Telcs Ede), a magyar autavas-mobilklub plakettje (készíti Szirmai Tóni), a Semmelweis-plakett (készíti Berán Lajos), a Balassa-érem (készíti Beck Ö. F.), az éremkedvelők egyesületének 1906. évi érme: „Az anya” (készíti Telcs Ede) és egy Ráth György érem vagy plakett, melynek ügye az előkészítés stádiumában van. Továbbá: **Beck Ö. Fülöp** egy Liszt-Wagner érmet készít, úgyszintén legközelebb elkészül a Gyulai Pál plakettjével és a Balassa-éremmel (mindhárom verve lesz). — **Telcs Ede** Lenkei Henrik, Cahn Lorie és Lambert Pali öntött plaketteit és egy vert Puccini-plakettet készített el a legközelebbi multban és Popper Dávid vert plakettjének mintájával készült el, végül pedig **Kiss Aranka** egy sikerült Donatello-plakettet készített. Igaz örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy egyszerre ennyi magyar művészi alkotásról adhatunk hírt olvasóinknak.

Különfélék.

Thúry József, a m. tud. akadémia lev. tagja, a kiskunhalasi ref. főgimnázium tanára és ezen intézet könyv-, régiség- és éremtárának őre, ki nemrég a budapesti tudományegyetem török-perzsa tanszékére meghívott, f. évi május hó 22-ikén elhunyt. Egyéb kiváló tudományos munkássága mellett lelkes híve volt a numizmatikának is.

Híbríd római denár. Augustus (Cohen 2. kiad. I. k. 91. l. 211. sz.) denárának előlapja, M. Aburius Geminus (Kr. e. 129.) denárának (Babelon, Aburia, 6. sz.) hátlapjával párosítva. Bélelt denár, 16·5—17·5 mm., 2·42 gr. (Babelon nem említi.)

Teknikai különlegesség. Egy hazai magángyűjteményben merült föl nemrég a következő érdekes pénzdarab: Constantinus iun. Cohen 2. kiad. VII. k. 367. l. 23. sz. kis bronz pénze, STR verdejeggyel. A hátlapi képre, a lap közepén az előlapon látható fej (nem az egész mellkép, hanem csak a fej) felfordítva, homorúan be van verve.

Ez a példány tehát egy részleges incusus érem, mely valószínűleg úgy jött létre, hogy a teljesen kész érempéldány az előlapi bélyegvasba benn szorult és egy másik kész példány előlapjára ráveretett.

Egy magyar-olasz zsetón. Egy hazai magángyűjteményben láttam nemrég a következő zsetónt: Koszorús fej j., alatta E · PONZY Körül: FERENCZ JÓZSEF I · K · A · CS · ES M · H · D · O · AP · KIR ·

Hátlap: 2 angyal lebegve tartja a magyar szent koronát. Ez alatt: ONORE | AL | MERITO | 1902 | Mindkét lapon sima szegély. — Fülezt érem. Durva munka.

Sárgás bronz, 24 mm.

Körmöcbányán a m. kir. pénzverőhivatalban, mint értesültünk, legközelebb 4 millió leva nikelpénzt fognak verni Bolgárország számára.

Beckertől gyártott Decentius-féle aranymedaillon. Több alkalommal és több oldalról nyilvánult érdeklődés folytán bemutatom itt egy Decentius-féle aranymedaillon képét, melynek Becker által vésett eredetije a nemz. múzeumban található. Előlapján páncélos mellkép j., köpenynyel, mögötte a Chrismon, köriratban pedig DN DECENTIVS NOB CAES. Hátlapján Decentius álló alakja j., lándzsával és golyóval. Körül: PRINCIPI IVVENTVTIS s a szelvényben TR verdejegy. — Arany, 28·5 mm., 10·42 gr. — Ezen, Becker által komponált változatnak teljesen megfelelő eredeti római veret nem ismer Cohen, de még a Cohen 2. kiad. VIII. k. 24. lapján leírt kétféle Becker-féle hamisítvánnyal sem egyezik a fönti példány, a Becker halála után az ő általa vésett érembélyegekről készített önlecsapatok gyűjteményében azonban képviselve van a fönti változat is.

Nagy Sándor aranystaterjének barbár utánzata. A fönti képen ábrázolt példány (az előlapon sisakos Pallas-fej j., a hátlapon szárnyas Nike b., $\Lambda\Lambda = \Lambda V III IU$ felirattal) a m. nemzeti múzeum tulajdona; lelőhelye, sajnos, ismeretlen. Meglehet, hogy Erdélyben találták, ahol elvéve Nagy Sándor aranyai is előfordulnak leletekben. A fönti példány tiszta aranyból készült, átm. 18—20 mm., súlya 8·58 gr., tehát igen megközelíti a normális átlagos súlyt.

Hamis római aranypénz. Minap mutattak be a nemz. múzeumban egy hamis római aranypénzt, Maximianus Hercules (Cohen 1. kiad. 71. sz.) aranyát, S·M·S·D verdejeggyel. — Arany, 19 mm., 5·34 gr. — Lyukas. — Felülete sajátságos szürkés színű, a felirat betűi körül szürkés, homályos árnyakkal.

Az olasz kiviteli tilalom ellen. A bécsi *Numismatische Gesellschaft*, mint a Monatsblatt f. évi június-júliusi 275—276. számában olvastuk, 1905. évi március 22-én tartott rendes ülésének határozata alapján az osztrák vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz kérvényt adott be, melyben a miniszternek diplomáciai úton való támogatását kéri az olasz hivatalos lapban közzétett, törvényen alapuló 201/904. sz. kir. rendeletnek az érmek másolatát és az érmek kivitelét szabályozó része ellen, amennyiben mindkét irányú rendelkezés a numizmatikai kutatásoknak nemzetközi kölcsönösségen alapuló eddigi lehetőségét nemcsak megnehezíti, hanem veszélyezteti is. E beadvány csatlakozik az olasz numizmatikai társulatnak és az 1904. évi októberben Velencében tartott nemzetközi műtörténeti kongresszusnak határozataához, melyek értelmében az 500 lírán aluli értékű érmek (régipénzek) kiveendők a kiviteli tilalom alól.

Rohde Tivadar tagtársunk, mint a Monatsblatt 275/76. száma közli, f. év. május 16-án ünnepelte a bécsi num. társulat körében 70 éves születésnapját. Mi is szívesen üdvözljük ez alkalomból a numizmatikai irodalom derék művelőjét, aki élte derekán évekig lakott hazánkban, sőt itt (Miskolcon) adta is ki Aurelianus pénzeiről szóló monografiája 2-ik kiadását, 1882-ben.

G . . l.

É r e m l e l e t e k.

A selmecbányai óvárosban két bécsi fillért találtak. Egyikük denár, a másik obolus. Éremképük balfelé fordult és visszatekintő egyszarvú. (Luschin W. Pf. 240. sz.)

Szoboszlónál X. Constantinus és II. Romanus arany solidusa került elő.

Szabadkán Antoninus Piusnak (Cohen első kiad. 36. sz.) denára került napvilágra egy domb leásása alkalmával.

Békésgyulánál a Sándordomb melletti szőlőkben egy dyrrhachiumi kis ezüstpénzt leltek TIMHN és ΔΑΜΟΦΩΝ felirattal W jeggyel az előlap alján.

A tamásdai vár alatt, a Körösparton egy római köztársasági Dioscur-denárt, továbbá a Babelon I. k. 77. l. 226. sz. denár egy példányát találták.

Békésgyula határában Faustina senior denárának sárgaréz utánzatát és Delmatiusnak PROVIDENTIAE CAESS. feliratú kis rézpénzt, — továbbá a farkashalmi dűlőben Sz. István magyar denárát, végül a csikóséri dűlőben egy délszláv denárt találtak.

Abonyban (Pestmegye) egy ottani órás egy környékbeli földművestől egy 109 denár Hadrianus, Aelius és Antoninus Pius denárai voltak képviselve.

Beregmegyében egy ΑΥΔΑΕΟΝΤΟΣ feliratú, triquetra-ellenjeggyű barbár ezüstpénzt (ú. n. tetradrakmont) találtak. Átm. 22 mm., súlya 12·75 gr. Ez a faj különben Nógrádmegyében otthonos.

Szemlaken (Aradmegye) 3576 db. nagyobbára XVI. századi magyar, cseh, porosz, lengyel és sziléziai kisebb ezüstpénzre (denár és garas, stb.) akadtak.

Rigyócson (Zala m.) 20 db. magyar aranypénz került elő, köztük I. és II. Ulászlónak egy-egy és I. Mátyásnak 18 db. aranya.

Garaboncon (Zala m.) 347 darabra rúgó, nagyobbára magyar denárokból álló éremleletet találtak (II. Lajostól II. Rudolfig, de főképen I. Ferdinánd félék). Egy lengyel pénz is volt köztük.

Irodalom.

Kovács István: Vespasianus római császár kiadatlan ellenjegye. (*Erdélyi Múzeum*, új folyam I. kötet, 1906. 2. füzet, 140—145. l.) — Szerző, ki az erdélyi múzeum érem- és régiségtárában pár év óta működik dr. Posta Béla mellett, e cikkében, mely többet nyújt, mint amit címe sejtet, Vespasianusnak egy Strack előtt ismeretlen ellenjegyét ismerteti, e mellett pedig kiterjeszkedik az ellenjegyek, első sorban pedig a római pénzeknél előforduló ellenjegyek ismertetésére és pénztörténeti magyarázatára. Az itt ismertetett ellenjegy egy V, E, P és A betűkből alkotott monogramm, melybe egy kis S betű is van iktatva. A V betű bal szárából kiálló 3 kis nyulvány alkotja meg az E betűt, míg jobb szára fönn ívalakban hajolva a nyílt kampós P betűt hozza létre és egyszersmind az A betű bal szárául szolgál. A V szárai közé egy kisebb S betű van iktatva. Mindez egy kis négyyszögletes mezőben foglal helyet és a betűk domborúan jelennek meg az ellenjegyen. Ez a jegy Nerónak egy középbronz pénzén (Cohen 1. kiad. 253. sz. változata, golyó nélkül az előlap alján) fordul elő az erdélyi múzeum éremtárában. — Ha szorosabb értelemben ismeretlen is az itt leírt ellenjegy, igazában csak változatát látjuk benne egy R. Mowat által a *Revue Numismatique* 1903. évfolyamában (*Théorie des contremarques romaines*) közölt, szintén Vespasianus-féle monogrammszerű ellenjegynek, mely sokkal közelebb áll hozzá, mint a szerző által idézett Strack-féle 158. sz. ellenjegy és csak abban különbözik a kolozsvári változattól, hogy a V bal szárából csak 2 nyulvány ágazik ki s az E betűnek talpát már a V jobb szára szolgáltatja, és hogy a P betű kampója zárt alakban jelenik meg rajta. — Mindenesetre ez a két egységes monogramm külön csoportot alkot a két monogrammból állókkal és általában azokkal az ismeretes Vespasianus-féle ellenjegyekkel szemben, melyeket egyebek közt Babelon (I. k., LVI. l.) és Bahrfeldt M. (*Contremarques Vespasians auf römischen Familiendenaren*) ismertetett az ezeket viselő érmek tüzetes összeállításának kíséretében. — Szerző azon alaphelyezkedve, hogy a római császárkori ellenjegyek egy része politikai jellegű, az új császár trónra lépését hirdető jegy, más részben ellenben értékmegállapításra szolgál, Vespasianusra nézve azon nézetének ad kifejezést, hogy előbb az előző császárok pénzeit látták el az ő ellenjegyével, politikai célból, a köztársasági denárok Vespasianus-féle ellenjegyeit ellenben később alkalmazták, még pedig a régi, jobb fajta denárok értékbeli megkülönböztetése céljából a későbbi könnyebb fajta, csekélyebb belértékű denárokkal szemben.

Az ellenjegyek kérdéséhez még sok kérdés fér és még mindig a tapogatózás és a föltevések stádiumában vagyunk ezen a téren. Így Bahrfeldt kimutatta, hogy Vespasianus ellenjegyei a köztársasági denároknak csupán csak igen lekopott, 3·5 gr. körüli súlyra redukálódott példányain találhatók, Mowat pedig azon elvi álláspontra helyezkedett, hogy az ellenjegyet (római értve) az a hatóság verette az érmekre, mely azokat kibocsájtotta, illetve kibocsájtani jogosult volt; tehát a bronzpénzre a szenátus, az ezüstre a császár. — Nehéz dolog továbbá elképzelni azt, hogy miképpen vélte volna megoldhatni Vespasianus, sőt, mint szerző (144. l.) véli, Augustus is,¹ azt a rengeteg föladatot, hogy csak az általuk ellenjegyzett köztársasági denárok bírjanak a megállapított magasabb értékkel a későbbi silányabb denárokhöz képest. Milyen óriási apparátust kellett volna e célból mozgósítani a birodalom minden részében és bizony fölösleges fáradozás is lett volna ez, mert a régi denárt, ha nem is volt ellenjegyezve, belső értéke tette becsesebbé! Továbbá, ha áll az, amit Mommsen — Dion 68. 15-re támaszkodva, de jegyzetében őt mindjárt le is cáfolva, tehát maga is csak kételkedve — gondolt, hogy a restituált pénzeket a régi köztársasági denárokból verték át („Umprägung“ Mommsen, R. M. 758. l.), akkor azt látnok, hogy

¹ Erre nézve legyen szabad Mommsen véleményét is idéznem (R. M. 771—775 l.), aki úgy véli, hogy a Neró-féle denár-redukcióig a köztársasági s a császári denárok egyenesen forogtak közkézen és hogy annak sincs nyoma, hogy a régi súlyosabb aranypénznek magasabb árfolyama lett volna az újabbakhoz képest.

még M. Aurelius és Verus korában is vertek át ilyen denárokat. Fölmerülne ezen esetben az a kérdés, vajjon ezek Vespasianus által már ellenjegyezve voltak-e? És vajjon, hogy miért kellett éppen a régi denárok anyagából verni a restituált denárokat? — Olyan kérdések mindezek, melyekre nincs még biztos válasz és a melyekkel e sorok keretében nem is foglalkozhatunk.

Még csak pár megjegyzést: Nem tartom valószínűnek, hogy a köztársasági denárok mélyített ellenjegyeinek egy része Augustus császár hivatalos ellenjegye lenne; ilyen császári ellenjegyek fölismerhetően különböznie kell a magánfelek ellenjegyeitől, úgy amint a többi császári ellenjegyen tapasztaljuk.¹ — A bevágások, melyeket Lenormant és Babelonra hivatkozva említ a szerző, tudjuk, hogy mily gyakoriak hazai barbár pénzeinken és a barbárok közt forgott görög pénzekén is. Példának idézem a kisszedzerjesi éremleletet. (Num. Közlöny III. 94—96.) Ezek tehát nem a perzsa satrapák kizárólagos céljaira szolgáltak. — A 142. lapon említett politikai jellegű ellenjegyek közé tartozik Galba, Otto és Vitellius ellenjegyein kívül a NCPR ellenjegy is, melyet Mowat „*Nero Caesar princeps*“ szel magyarázott. — Arra, hogy a birodalom távolabb fekvő részeiben — ahol a denárban nem a pénzt, hanem az ezüstanyagot látták első sorban — mennyire élt a köztudatban a régi 3·9 gr. denárok értékbeli felsőbbsege az Antonius IIIvir féle és 3·4 gr. későbbi denárok fölött, példának említem azt, amit a mocsoládi éremlelet ismertetésében olvashatunk (Num. Közlöny IV. 76).

Örömmel vesszük tudomásul e szorgalmas tanulmányra valló cikket, melylyel szerző a hazai numizmatikai irodalmat gazdagította és reméljük, hogy nevével nemsokára ismét fogunk találkozni, hasonló tartalmas közleménnyel kapcsolatban.

Wilhelm Kubitschek: König Ecritasirus. (Jahreshefte des österr. Arch. Inst. in Wien. Bd. IX. 1. Heft. S. 70–74. Wien, Holder, 1906. 4°.)

Bd. IX. 1. Heft. S. 70–74. Wien, Hölder, 1906. 4°.)

Egyszer (N. K. IV. 99.) már megemlékeztünk arról az addig ismeretlen kelta éremfajról, melynek egy eddig páratlan példányát a salzburgi múzeum szerezte meg. Ezt 1904-ben a Mallnitzer (vagy Nieder-) Tauern-en a Tauernhaus fölött, 2400 m. tenger-fölötti magasságban lelték. Kenner Frigyes írta le a Mittheilg. d. Centralcommission-bar (IV. 159.). Az érlem írását Kubitschek ily értelemben egészíti ki: Av.) GESATORIX - RE(X) Szakálltalan férfi mellkép j., babérkoszorúval vagy pedig koszorúzott sisakkal, vonalkörben. Rev.) ECRITVSIRI REG(IS) FIL(IVS) hasonló mellkép j., vonalkörben. — Szerző ezután, kizárólag a fejék minősítésére nézve jelezvén, különben mellékesen, kifogását, ezt az érmet a NEMET, ATTA, ADNAMATI feliratú kelta pénzek csoportjához tartozónak vallja és stíl szempontjából a BIATEC meg NONNOS feliratú pénzekkel mondja rokonnak. Mindezek a „keleti kelták“ bélyegvésésének legmagasabb fokát képviselik szerinte, melyekről megjegyzi, hogy nem homorú, hanem lapos és meglehetősen vastag lapkával bírnak. — Hivatkozik aztán Luschninnak a gerlitzenalpei leletről írt cikkére (melyet a N. Közl. IV. 80. I. ismertettünk) és elfogadja Luschninnak azon osztályozását, miszerint a keleti keltáknak a királyok neveit viselő pénzei 2 csoportba oszthatók a leletek alapján: a Cilli s az alpok déli lejtőin Udine felé előforduló 10—11·5 gr. könnyebb s a Moson és Bécs között elhelyezkedő 17—17·5 gr. súlyosabb pénzsláb alapján vert pénzek csoportjába. Amazokat az Adnamatus, Nemet, Atta, ezeket a Biatec, Nonnos, Busumarus és Devil-félé (stb.) pénzek képviselik. Az idézett leletben való együttes előfordulásból és stilbeli sajátságokból ítélve,

¹ A szerző által idézett O. di Dio (13. lap) szavaiból nem azt olvasom ki, hogy Augustus a régi köztársasági denár s az új Augustus-féle denár közti értékviszonyt állapította meg, mert hiszen a Kr. e. 217. évnél régebbi 4·54 gr. denárokon s az Antonius Illvir féle silányabb denárokon kívül, éppen a közkézben forgó köztársasági denárok legnagyobb tömege ugyancsak 3·9 gr. átlagos súlyú volt, hanem O. di Dio csak azt mondja, hogy mivel a denár birodalmi pénzegység volt, a nem denárlábra vert többi régi fajta pénzt tarifálta Augustus (Erőthetjük itt a cistophorusokat, az illyr. ezüstpénzeket, melyek nagy tömegben forogtak a denárhoz viszonyítva.) — Azzal sem értenék egyet, hogy Augustusig rézvaluta közkézben, és a drakma-lábra vert egyéb pénzeket.) — Azzal sem értenék egyet, hogy Augustusig rézvaluta volt, hanem az ezüst volt az értékmérő, s a denár volt az uralkodó pénznem.

mindkét csoport megközelítően egyidejű. A Gesatorix-féle pénz is az Adnamatus-félék csoportjába tartozik lelőhelye és pénzlábjá révén. Luschin az említett súlyosabb pénzeket a pannoniai bójoknak, a könnyebbeket a noricum-i keltáknak tulajdonítja. Ez az osztályozás Kubitschek szerint nem kielégítő, de nem fessegeti tovább e kérdést. — Mindkét éremcsoport korát a Noricum és Pannonia meghódítását megelőző időbe helyezi Luschin, másrészt pedig a gerlitzenalpei M. Antonius és Lepidus-féle quinarius (Kr. e. 43-ból) hátrafelé szabja meg a korhatárt Luschin és Kubitschek szerint. Utóbbi még a Kenner által (Num. Zeitschr. 27. k. 62. s. köv. 1. és 3. tábla 12. sz.) közzétett, Hosidius (Kr. e. 54) és Carisius (Kr. e. 48) féle denárokat utánzó Biatec-féle pénzből következően a Biatec-féle pénzek veretésének korát a Kr. e. 48. év utáni időre teszi, sőt, amennyiben a Biatec-féle pénzek előlapján lévő fejeket — szerinte joggal — királyok arcképeinek kellene tekinteni, ezeknek a korát, — tekintettel arra, hogy Caesar dictatornak a szenátus Kr. e. 44-ben dekretálta azon jogot, hogy arcképét veresse a pénzekre, — még későbbre, névszerint a Kr. e. 40. és 15. évek közti időre teszi.

Szerző azon körülményt, hogy a Gesatorix-pénz mindkét lapján arckép van, páratlan esethek mondja a kelta pénzek terén, és azt hiszi, hogy esetleg a triumvirek és kortársaik pénzeinek utánzásából magyarázható. Figyelembe veszi aztán a királyi címet, továbbá a feliratnak a hátapon való folytatódását (Gesatorix rex | Ecrisusiri regis filius). A királyi címzés szórványosan fordul elő a gall pénzekben (rex Adretuanus stb.) és gyakrabban Britanniában. A hátapon folytatott felíratra példák szintén Britanniából meg Rómából (Octavianus, M. Antonius, Sextus Pompeius pénzeiről) meríthetők.

A Gaesatorix nevet (persze nem ugyanazon személyről) Strabo XII. 3, 41. C. 562. és Polybius XXIV. 8, 6. említi. — Az Ecrisusirus nevet, bő nyelvészeti összehasonlítások alapján, akár prothesis, akár hangzövesztés révén, mint két egyaránt használatos alakot, a Strabo VII. 3, 11. C. 304. és VII. 5, 2. C. 313. által említett Kritasiros király nevével azonosítja szerző, azon Kritasiroséval, aki a bójokat és tauriskokat leverő Boerebistes dák királynak volt ellenfele. Ezt a vereséget a Kr. e. 60. év utánra teszik, szerző szerint ugyanazon időre, amikor Boiohaemumból a bójoknak egy másik csapata kiköltözött. Gaesatorix, akinek pénzéről itt szó van, szerinte valószínűleg a fönti Kritasirosnak volt fia és főnhatóságának területe, — pénzének pénzlábjáról ítélve, — a bécsi medencétől s a Murától nyugatra eső vidékre helyezhető. Azt, hogy e pénz stílje Noricum függetlenségének utolsó éveire utal, nem tartja akadálynak a fönti föltevessel szemben, sem pedig a földrajzi távolságot, amennyiben a Baerebistestől megvert bójok és tauriskusok esetleg nyugat felé vonulhattak vissza az alpok felé, vagy pedig, hogy Gaesatorix a Boiohaemumból kivándorolt és főntemlített második bój csapat fölött uralkodhatott. Megjegyzéseinket más alkalommal fogjuk kifejteni!

Jelentés a magyar nemzeti múzeum 1905. évi állapotáról. Közzéteszi a magyar nemzeti múzeum igazgatósága. Budapest, Athenaeum, 1906. 8° 237 lap és XXII képtábla.

Hasonló jelentések 1898 óta jelennek meg évenként és az intézet körében végbe ment újításokat, változásokat, a javadalmat stb. tárgyaló bevezetésen kívül az igazgatóság s az egyes osztályok külön-külön fejezetekben számolnak be e kötetek mindegyikében a lefolyt évről. Az osztályok tárgyi gyarapodásán és személyzeti változásain kívül a tisztviselők irodalmi munkásságáról, kiküldetéseiről, tanulmányútjaik tanulságairól s a kongresszusok eredményeiről, úgyszintén a múzeumi előadásokról is találunk itt érdekes tudósítást, minélfogva e kötetek a száraz jelentések keretén túl tanulságos és érdekes olvasmányul is szolgálnak. Az évi szerzemények egyszerű felsorolásán kívül a nevezetesebb szerzeményekről bővebb közlések is találhatók a jelentésekben.

Minket itt első sorban az éremtár gyarapodása érdekel. Fölhasználjuk tehát az alkalmat, hogy olvasóinkat röviden tájékoztassuk sok tekintetben elsőrangú legnagyobb hazai éremtárunk gyarapodásának méreteiről. Az egyes évekre eső gyarapodás kétezer és ötezer-négyszáz darab közt váltakozik, aszerint t. i. amint több vagy kevesebb éremlelet került

földolgozás alá, és több vagy kevesebb tömeges ajándékot (gyűjteményeket vagy leleteket) kapott az intézet. Nehogy egyoldalú képet kapjon az olvasó azáltal, ha csak egy évi gyarapodásról értesül, amelyben esetleg egyik vagy másik éremcsoport gyöngén vagy nagyon is erősen van képviselve, a legutóbbi öt évre (1901—1905.) eső szerzeményekről nyújtok itten összefoglaló kimutatást.¹

1. *Ó-görög pénzek*: 13 arany, 718 ezüst, 388 bronz stb., összesen 1119 db.
 2. *Barbár pénzek*, továbbá görög és római pénzeknek barbár veretű utánzatai: 15 arany, 824 ezüst, 50 bronz (stb.), összesen 889 db.
 3. *Római köztársasági pénzek*: 2 arany, 475 ezüst, 21 bronz (stb.), összesen 498 db.
 4. *Római császári pénzek és medaillonok*: 28 arany, 404 ezüst, 1168 bronz (stb.), összesen 1600 db.
 5. *Bizanci pénzek*: 4 arany, 2 ezüst, 8 bronz (réz), összesen 14 db.
 6. *Magyar és erdélyi folyópénzek*: 314 arany, 5899 ezüst, 550 réz (stb.), összesen 6763 darab.
 7. *Osztrák tartományok középkor- és újkori folyópénzei*: 89 arany, 2677 ezüst, 515 réz (stb.), összesen 3281 db.
 8. *Egyéb külföldi középkor- és újkori folyópénzek*: 136 arany, 2577 ezüst, 756 réz (stb.), összesen 3469 db.
 9. *Hazai papírpénz*: 41 db.
 10. *Külföldi papírpénz*: 76 db.
 11. *Hazai emlékérmek* (és emlékéremszerű zsetonok): 58 arany, 552 ezüst, 683 egyéb anyagból, összesen 1293 db.
 12. *Külföldi emlékérmek* (és emlékéremszerű zsetonok): 6 arany, 34 ezüst, 162 más anyagból, összesen 202 darab.
 13. *Hazai és külföldi zsetonok*: 5 ezüst, 582 más anyagból, összesen 587 darab.
 14. *Vallásos tárgyú érmek*: 1 arany, 13 ezüst, 37 más anyagból, összesen 51 db.
- Az 1901—1905. évek összes szerzeményei: 666 arany, 14.180 ezüst, 5037 más anyagból, összesen 19.883 darab.

Ezen összeghez számítandó még a mintegy 30.000 darab ezüstpénzből álló richárdpusztai éremleret, melyet a Num. Közönyből (III. 87.) már ismerünk.

Természetes, hogy az ajándékul vett érmek közt nagyszámú fölös példány van, s így a fönt kimutatott végösszeg nem magának a törzsgyűjteménynek kizárólagos szaporulatát mutatja meg, hanem azt, hogy az éremtár összes anyaga tényleg mily arányban gyarapodott. Így maga a szerbcsanádi pár ezer éremleretből álló lelet, melyet San Marco hercegnek ajándékozott ez intézetnek, 1048 magyar és vegyes külföldi és 931 osztrák csoportbeli középkori ezüstfillérből állott, melyeknek túlnyomó része már azelőtt is képviselve volt a gyűjteményben. Szintúgy áll a dolog a richárdpusztai éremlerettel is.

A fönti szaporulat részletezését, t. i. a fontosabb darabok, ritkaságok érdemleges fölsorolását más alkalomra halasztom; a jelentésekből, melyek a vidéki múzeumoknak is megküldetnek, az érdeklődők elolvashatják az őket érdeklő részletes kimutatásokat.

Petrikovich János dr. a Turócz-Szent-Mártonban megjelenő **Sborník X.** (1905) évfolyamának 1. füzetében közli az ottani múzeumi éremgyűjtemény leírásának negyedik pótlékát. (Magyar és erdélyi pénzek és emlékérmek. 187 tétel.)

Dr. Josip Brunšmid: Nekoliko Našašča novaca naskupu a Hrvatskoj i Slavoniji VI. (Horvát és szlavonországi éremleretek.) Különlenyomat a zágrábi Vjesnik VIII. (1905.) évfolyamából. E tartalmas közleményt irodalmi rovatunkban bővebben is szándékozunk még ismertetni.

¹ Az 1—3. és 6—11. tételben a Delhaes-féle gyűjteményből kiválasztott anyag egészen, a 4. és 13. tételben pedig csak részben foglaltatik, amennyire t. i. a feldolgozás haladt.

Solone Ambrosoli: Atlante Numismatico italiano (Monete Moderne) con 1746 foto-incisioni. Milano, Hoepli, 1906 12° 428 lap. — Eredeti vászonkötésben 8 lira 50 cent. — A különböző olaszországi államok XV–XIX. századbeli pénzeinek, illetve pénzemeinek csinos választéka képekben. A kötet végén a képek rövid magyarázata, valamint a pénzen ábrázolt szenteknek és a feliratoknak betűrendes lajstroma található.

Lorenzina Cesano: A proposito di un contorniato nel museo di Parenzo. (Különlenyomat az Archaeografo Triestino 30. kötetéből.) Trieste, Caprin, 1906. 8° 11 lap.

Szerző egy kontorniátát közöl Valentinianus III. képével és hátlapján cirkuszi vagy színházi jelenettel, KARMALE NICAS felirattal. — A kontorniáták keletkezésének idejét legkésőbb a Kr. u. V. századra helyezi és csatlakozik Froehner magyarázatához, aki játékhoz való piókat látott bennük. Aztán Róma mellett, a Tiberisben lelt csontból esztergályozott játékpiókat közöl analógiakul, továbbá visszakalapált szélű I.—III. századbeli római császári nagy bronzpénzeknek egész sorozatát adja, melyek szerint szintén játékhoz való pióknak szolgáltak. Végül néhány eddig ismeretlen kontorniátát tesz közzé. Tekintettel szerzőnek azon fölfogására, hogy a visszakalapált szélű pénzeket játékhoz való pióknak tekinti, említendőnek tartom, hogy a nemz. múzeumban egy ilyen visszakalapált szélű viminaciumi bronzpénz található, továbbá, hogy a raffnai barbár éremleletben néhány hasonló eljárást szenvedett ezüst barbárpénz (ú. n. tetradrakmon) fordult elő, mely utóbbiakat semmi esetre sem tarthatok játékhoz való pióknak.

Maryan Gumowsky: Wykopaliska monet polskich X i XI wieku. (Lengyel éremleletek a X—XI. századból.

Az utóbbi két évtized folyamán, vagyis Stronczyńskynak a piasták pénzeit tárgyaló könyve óta alig jelent meg a lengyel irodalomban jelentőségteljesebb numizmatikai munka, különösen nem olyan, mely a piastákra vonatkozik. Azóta annyi új, Stronczyńskytól nem ismert anyag gyűlt föl, hogy ennek feldolgozása terjedelmesebb értekezést venne igénybe, melyből annyi új tanulság és a dolgok oly megvilágítása áradna, hogy számos addig föntartott régi nézet dőlné meg szükségképen. Aránylag leginkább a X—XI. századra vonatkozó anyag szaporodott meg az éremleletek folytán, melyek az itt ismertetett könyv tárgyát alkotják.

Szerző mintegy 250 éremleltre vonatkozó adatot gyűjtött össze, melyeknek három negyedrésze lengyelországi. Ezen adatokat részint elsőrangú szakírók ismertetéseiből, részint nyilvános múzeumokból és magángyűjteményekből merítette. E páratlanul nagy adathalmazból különválasztja szerző a lengyelországiakat, melyekhez az orosz-lengyelországi, galíciai, sziléziai és poseni leleteket számítja és a külföldieket, melyek az Elbán túl fekvő szláv területekről, Pomerániából, Poroszországból, Cseh- és Németországból, Skandináviából, Litván- és Oroszországból származnak. Mindezen leleteket időrendben írja le egymásután a Kr. u. 950 év táján elásott pénzekkel kezdve és így mintegy 5 évenkénti fokozatokban eljut a XII. század elejéig. Ezt a beosztást előszavában indokolja, általános jellemzését adván a leleteknek és csoportokba rendezvén azokat.

Lengyelország pogány-korszakában köztudomás szerint tömérdek idegen pénz forgott közkezen az országban. E tény alapján is megkülönböztethetők a X. század második feléből származó éremleletek a korábbiaktól. A római és bizanci pénzekre a kelet felől a balti tenger felé áradó arab pénzek forgalma következett, melyek mintegy két évszázadon át uralkodtak Európa éjszakkeleti kereskedelmében. Csak a X. század közepe táján kerültek az éremleletekbe arab dirhemeken kívül európai keresztény pénzek; így pl. a Laczny Mlyn, Gniewice, Turwia és Obrzycko tájáról való leletekbe. A keresztény pénzek közül a lengyelhoni éremleletekben elsők a regensburgi bajor denárok, majd a 970.—980. évek közt elásott éremkincsekben (pl. az Obrzycko, Uszcz, Sieroszewice s egyéb helyeken előkerült leletekben) más egyéb német veretek, meg bizanci, cseh és ami legfontosabb, már lengyel pénzek is fordulnak elő. Arra, hogy már a kereszténység behozatala előtt vertek volna lengyelországban pénzt, nincsenek bizonyítékok, mert a Nagy Károly denárait utánzó fél-

brakteátákat inkább dán vereteknek tekinthetjük, a X-ik század 70-es éveiben fölbukkanó lengyel pénzek azonban arra mutatnak, hogy első Mieszko, aki Csehországból hozott feleséget és onnan hozta be a kereszténységet, egyszersmind nem mulasztotta el cseh mintára — valószínűleg Posenben — pénzverdét is állítani föl országában. A regensburgi denárok sem, mint fönt említém, minden más keresztény nyugati pénzt megelőző forgalma sem múlt el nyom nélkül, amennyiben a Nagy Károly-féle pénzlábat, melynek alapján verettek, Lengyelország is befogadta, sőt a regensburgi denárok típusa is mintájául szolgált az első lengyel pénzeknek. E jelenségek magyarázatául azon körülmény is szolgál, hogy Csehországban ugyancsak a bajor pénzek pénzlábját követték és típusait utánozták volt.

Az Első Mieszko korabeli éremleleteket még más is jellemzi, ugyanis hogy tömérdek apróra vagdalt nyers ezüst, széttört ezüst ékszer és apró éremtörmelék van bennük. Mindez azt bizonyítja, hogy akkorában Lengyelországban sem érezték szükségét az aprópénz behozatalának, mert nem darab, hanem súly szerint mérték az ezüstöt; úgy a pénzt, mint a vagdalékot. Ezt az eljárást nagyon megkönnyítette azon körülmény, hogy — bár a forgalomban volt sokféle pénz, u. m. a Karoling, angol, dán, bizanci, arab és római pénzek különböző pénzlábak alapján verettek — úgy a pénz, mint az ékszernemű és a rudacsok is általában azonos, még pedig 14-es finomságú ezüsből készültek.

A kereszténységnek Lengyelországba való behozatala és az Elbén túl lakó törzsek megtérítésére irányuló kísérletek, melyek révén a civilizáció kelet felé utat tört magának, egyszersmind mindinkább élénkülő és keletfelé irányuló kereskedelmi forgalmat eredményeztek. E forgalom egyrészt a lengyelországi éremleletek mindinkább növekedő gyakoriságában, másrészt a III. Otto és II. Henrik által a bajor és szász városokban nyitott újabb pénzverdék nagy számában válik nyilvánvalóvá, melyek ama forgalom istápolására szolgáltak. Míg egyrészt Magdeburg volt a keletfelé magát beékelő németiség politikai középpontja, addig másrészt a goslari pénzverde széles áradatban ontotta az Otto és Adelheid (III. Otto anyja) féle denárokat és elárasztotta velük, úgy mint azelőtt az arabok dirhemjeikkel, a keleti tenger partvidékét. Ezek az Adelheid-féle denárok a lengyel éremleleteknek második, Bátor Boleszláv és Második Mieszko idejébe eső csoportjára nézve is jellemzők. Ezen éremleletek tömegének több mint felerészét maguk az Ottó és Adelheid-féle denárok teszik ki és az Adelheid-denárok éppen olyan domináló helyzetet foglalnak el ebben a korszakban, mint az előbbiben az arab dirhemek és a regensburgi denárok. Befolyásuk típusaiknak különféle utánásaiban nyilvánul meg, így különösen a gneseni veretekben, ahol még Bátor Boleszláv denárain is az Adelheid nevét alkalmazták. Ezen kívül még más tekintetben is fontosak ezek az Adelheid-féle denárok, mert rengeteg mennyiségük mellett ezek voltak ezen időben az első silányabb finomságú s így aránylag csekélyebb becsű ezüstpénzek és mert ennek folytán egyéb verdékben is silányabb pénzt kezdtek aztán verni, aminek következtében viszont a keleti tengeri kereskedelem szenvedett az árak általános hanyatlása révén. Ezek a viszonyok a Második Mieszko alatt Lengyelországban kitört zavarokkal esnek egybe, amelyek Brzetyslavnak Csehországba való betörésével végződtek. Ezek a viszonyok az évszázadokon át izmosodó nép jólétének és a lengyelországi, különösen Posenben összpontosuló külkereskedelemnek megsemmisítésére vezettek. Az így létesült állapotokat a lengyelországi éremleletek harmadik csoportja tükrözi híven, amelynek időhatárait Brzetyszlav 1039-ik évi betörése és szent Szaniszlónak 1079-ben történt megöletése állapítják meg.

E korszak éremleletei túlnyomó részben, sőt olykor minden más fajta pénz hozzákeverődése nélkül is lengyel pénzekből, azelőtt vend vagy karimás filléreknek nevezett kereszteződésekből állanak. Másrészt ez időben a lengyelországi viszonyokra is. Így már megsemmisülése érzékeny viszonzhatást gyakorolt a németországi viszonyokra is. Így már a tizenegyedik század második negyedében a dél- és kelet-németországi pénzverdék, melyek azelőtt oly nagy mennyiségben ontották pénzeiket Lengyelországba, majdnem kivétel nélkül megszűntek működni, ellenben Lotharingiában és Frieslandban új verdék nyíltak meg,

ami arra mutat, hogy a kereskedelem ez időtől fogva a keleti tengertől az éjszaki tenger partvidékei felé, név szerint Angolország felé irányult.

Német pénz ugyan e korszakban is volt forgalomban Lengyelországban, hanem ezek többnyire még a század elejéről való veretek és még Bátor Boleszláv idejében kerültek az országba. A német pénz helyébe, az idegen pénzek közül, első sorban a cseh és a magyar pénz lép ezen időben Lengyelországban. Ezek az illető leletekben többnyire a legjobb föntartású darabok és a lelet elásatásának ideje az ő révükön határozható meg legkönnyebben. Ami a lengyel pénzeket illeti, ezek, épp úgy mint régebben, első megjelenésük idejében, úgy most ismét óriási számban régibb típusok kereszteződése, azonkívül pedig mindinkább silányodó ezüsből verettek és fokozatosan kisebbednek. Ez utóbbi sajátságuk aztán a jobb fajta pénz lassankénti eltűnését s a rossz pénznek a kereskedelmi piacokon való nagy elterjedését eredményezte, amiről a Lausitzban, a Havel mentén és a Szászországban előkerült éremleletek is tanúskodnak, amelyek csupa apró és kereszteződésekre visszavezethető denárokból állottak. E leletek egyszersmind a kereskedelem irányának megváltozásáról is szolgálnak tanubizonyságot.

Az éremleletek utolsó csoportját végül a XI-ik század végéről s a XII-iknek elejéről származó leletek alkotják, melyek majdnem kizárólag belföldi és a külföldön nem is forgó pénzekből állanak.

Gumowsky könyvét három fénynyomatú képtábla is díszíti, melyek a tárgyalt korszakban Lengyelországban forgalomban volt pénzeken kívül a Ciechanów tájékán lelt díszes ezüstszeretek néhány példányát is ábrázolják.

(A krakkói tud. akadémia 1905. évi Bulletinjében megjelent cikk alapján.)

A kiskunfélegyházi városi kath. főgimnázium értesítője az 1905 - 1906. tanévről. Közli **Holló László** igazgató. — E füzetben ú. n. program-értekezés helyett az intézeti éremgyűjtemény lajstromának egy része foglaltatik e címen: III. A Miletz-féle pénz- és éremgyűjtemény ausztriai érmei (a 3—56. lapon). E lajstrom 345 éremleírást tartalmaz és Ausztrián kívül a többi osztrák tartományok pénzei külön-külön, újonnan kezdődő sorszámokkal vannak benne leírva. A leírások részletesek és remélhetőleg pontosak is.

Jahresberichte über die Numismatische Literatur 1903. 1904. (Különlenyomat a berlini Zeitschrift für Numismatikból.) 1. Antike Münzkunde (Regling), — 2. Orientalische Münzkunde (Nützel), — 3. Deutsche Münzkunde (Frh. v. Schrötter), — 4. Medaillenkunde (Menadier).

Ezen irodalmi ismertetésekről már egyszer megemlékeztünk. Tárgyszerinti csoportosításuknál és nagyobb — 2 évnyi — időközökben való megjelenésüknél fogva hasznosan egészítik ki a Bahrfeldt-féle Num. Literaturblattot és áttekinthetőbbek amannál. Különben a Num. Közlönyből is tudjuk, hogy a párizsi Revue Numismatique is ad ki negyedévenként hasonló irodalmi jelentéseket, melyeket Adrien Blanchet szerkeszt.

Ötvös Gábor.

Érem- és könyvvásár.

Dr. Phil. Jacob Hirsch: (Nr. XV.) Auctions-Katalog einer bedeutenden Spezialsammlung griechischer Münzen von Hispania, Gallia, Italia, Sicilia, Carthago aus dem Besitze eines bekannten nordischen Sammlers. — Anhang: Römische Goldmünzen, Numismatische Bibliothek des Herrn Arthur Löbbecke in Braunschweig. — Árverés f. év május 28-án. A lajstrom 1674 éremleírást és 14 képtáblát, továbbá számos szöveggöztí képet foglal magában. Ára 8 mk., képtáblák nélkül pedig 2 mk.

Leo Hamburger in Frankfurt a. M. — Sammlungen Dr. H. Baesecke u. A. — Münz-Auction Mai 1906. (Árverés f. é. május 14.) A lajstromban 2257 tétel és 9 képtábla.

Szükségpénzek, I. Lipót és I. József korabeli emlékérmek, modern plakettek, vegyes német pénzek stb.

H. S. Rosenberg (Hannover) f. é. május 14-én tartott éremárverést, melynek lajstromában 2045 tétel foglaltatik. (Újabb német tallérfélék, emlékérmek, szabadkőműves-érmek stb.)

Maurice Delestre és Étienne Bourgey (Páris) f. é. május 1—2. napjain árvereztek római, francia és egyéb pénzeket, emlékérmeket, zsetónokat és numizmatikai könyveket. (A lajstromban 761 tétel éremleírás van 1 képtáblával.)

J. Schulman (Amsterdam) f. é. május 19-én két éremárverést tartott: 1. Collections de feu M. Aug. de Meunynck et de feu M. Carlier de Lille I. partie. Médailles et jetons historiques anciennes et modernes, médailles maçonniques (lajstromában 1793 tétel éremleírás 10 képtáblával). — 2. Vegyes származású pénzek és emlékérmek. (A lajstromban 605 tétel éremleírás foglaltatik 1 képtáblával.)

J. Schulman f. évi június 5-ikén tartotta a Joaquim José Judice Dos Santos-féle éremgyűjtemény második részének árverését. Ezúttal ókori spanyol, celtiber, latin, római vizigót és különféle spanyolországi középkori pénzek, szükségpénzek, medáliák és zsetónok kerültek árverésre. A lajstrom a 2420—4703. sz. éremleírásokat foglalja magában kilenc képtáblával.

Fejér József 6. sz. német éremárjegyzéke (3010. tétel) megjelent. Sok magyar pénz és emlékérem is van benne felsorolva.

Numismatische Correspondenz: 235. és 236. szám, **Numismatische Mittheilungen**: 97. sz., **Numismatisches Offerten-Blatt**: 153—155. sz., **Numismatischer Verkehr**: 1906. évi 2. sz. megjelentek a szokott tartalommal.

Spink & Sons (London, Picadilly): Monthly Numismatic Circular folyó évi áprilisi, májusi és júniusi füzetei (161—163. sz.) dús tartalommal megjelentek.

Numizmatikai könyvek:

Fr. Rohrachers Antiquariat. Lienz (Tirol). Katalog Nr. LVII.

List und Franke (Leipzig, Talstr. 2) 382. sz. könyvárjegyzéke (1906) megjelent.

Paul Geuthner (Paris, rue Mazarin, 68) Ephemerides Bibliographiques folyó évi áprilisi száma (Nr. 4) megjelent.

J. Schulman (Amsterdam, Kaisersgracht 448) f. évi május 28-án árverezte a Van Doorninck, Dr. L. White King és R. Frentzel-féle numizmatikai könyvgyűjteményeket. Ugyanekkor éremszekerények is kerültek árverésre. Lajstroma (379 tétel) megjelent.

Társulati élet.

Báró Radvánszky Béla †. Társulatunk egy illusztris tagját ragadta el a halál működésének tetőfokán. — A történelmi tudományok kiváló művelője báró Radvánszky Béla, v. b. t. t., koronaőr, a tud. Akadémia tiszteleti és igazgató tanácsának tagja f. évi május hó 1-én 57 éves korában meghalt. — Kiváló becsű történeti s kulturtörténeti művek örökítik meg nevét. — Kegyelettel őrizzük meg mi is kiváló emlékezetét!

Molnár Lajos †. Társulatunk a f. évi május hó 7-én 25 éves korában korán elhalálozott Molnár Lajos tégláégető mesterben, egy szegény, de annál lelkesebb tagját s a numizmatikának igaz barátját veszítette el. — Béke hamvaira!

A **Numizmatikai Közlöny** legközelebbi száma a szerkesztő elutazása miatt csak folyó évi november hóban fog megjelenni.

Önkéntes tagsági díjmelés. Ujabban ismét több lelkes tagunk emelte fel önként tagsági díját 6-ról 10 koronára: Csoma József, Gundel Károly, Gramberg Nándor dr., Haranghy György, Kováts Ferenc dr. és Szabó Otmár. — Fogadják ez úton is hálás köszönetünket.

Győri kirándulás. Társulatunk tagjainak sajnos csak csekély töredéke f. évi június hó 10-én Győrbe rándult az ottani sz. Benedek r. főgimnázium igazgatóságának szíves engedélye folytán a főgimnázium nagybecsű gyűjteményének tanulmányozására. A páratlan vendégszerető fogadtatás s a látott kincsek e kirándulásunkat a legsikerültebbek között első helyre emelte. — Tagjaink első sorban a főgimnázium múzeumát s éremtárát tekintették meg s tanulmányozták *Börzsönyi Arnold* és *dr. Molnár Szulpic* tanárok kalauzólása mellett s a hatalmas, közel 27000 darabból álló gyűjteményben nem egy kiváló ritkaságot, sőt unikumot konstatálhattak. — A gyűjteménynek magyar és római sorozatai a hazai gyűjtemények között a legelső között foglalnak helyet. — A jó hangulatban elköltött ebéd után a kirándulók helybeli érdeklődőkkel megszaporodva, a szeminárium könyvtárát tekintették meg *dr. Ragats Rezső* tanulmányi felügyelő közreműködésével, majd *Ruschek Antal* apátplebános érdekes magyarázatai mellett a székesegyház műkincseit, a hol is a Szen László híres hermája, a drága kelyhek, miseruhák és a Napragi Dömötör püspök által adományozott óriás értékű igazgyöngy-infula keltett nagy föltűnést. A kirándulók azután Ruschek apátplebános, a kiváló műbarát vendégei voltak, annak szobrok, képek, metszetek s egyéb műtárgyakkal telt s ízléssel berendezett szalónjában. A fent megnevezetteken kívül még *Zollán Vilmos* m. levéltáros, *Sefcsik Ferenc* városi levéltáros és *Andorka Sándor* hírlapíró kötelezték társulatunkat előzékeny és körültekintő kalauzolásukkal hálás köszönetre. Midőn tagjaink az esti órákban a vendégszerető várost elhagyták, egy kiválóan sikerült kirándulás tudatában vitték magukkal a legjobb emlékezetet.

Csütörtöki összejöveteleinket a nyári hónapokban havonként egyszer és pedig július 12, augusztus 9. és szeptember 13-án Budán, a diófához címzett vendéglőben (I., Karátsonyitca 17. sz., villamos megállóhely a gr. Karátsonyi palotánál) ezentúl ismét a Virágbokorban (V., József-tér 1) a következő napokon: szeptember 27, október 11. és 25, november 8. és 29, december 13. és 27-én rendezzük, mindannyiszor este 8 órakor.

A társulat gyűjteménye és könyvtára számára f. évi június 20-ig a közgyűlésen már bejelentettekkel együtt a következő ajándékok érkeztek: A) érmek: *Fejér Józseftől* 2 drb, *dr. Finály Gábortól* 24 drb, *Halász Gábortól* 1 drb, *Hidvéghi Sándortól* 9 drb, *Kilényi Hugótól* 14 drb, *Neubauer Zoltántól* 1 drb, *br. Purczel Bélától* 1 drb, *Steiner Ferencztől* 1 drb, *Sziklai Jenőtől* 1 drb, *Teltsch Edétől* 1 drb; — B) könyvek: *dr. Bahrfeldt Emiltől* 1 drb, *dr. Blanchet Adrientől* 2 drb, *Fejér Józseftől* 23 drb, *Gáspár Fülöptől* 12 drb, a *Hunyadmegyei tört. és rég. társulattól* 1 drb, *Lenzi Furiótól* 3 drb, *dr. Meskó Bélától* 1 drb, *özü. Pflanczer Gábornétól* 1 drb, a *székesfővárosi statisztikai hivataltól* 2 drb., — továbbá 55 drb árjegyzék. — Összesen 55 darab érem és 101 kötet és füzet.

Kivonat a választmány 1906 évi ápril hó 12-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Sziklay Jenő; jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még: Gohl Ödön, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, Pákozdi Károly dr. és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A választmány megválasztja 3 évi működési időtartammal titkárrá: Zimmermann Lajos dr.; szerkesztővé: Gohl Ödön; pénztárossá: Kunváry Fülöp; könyvtár és gyűjt. őrévé: Finály Gábor dr., jegyzővé: Varga Béla vál. tagokat. — Vál. elhatározza, hogy segélyezés iránti kérvényét újból beadja a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. — Elhatározza, hogy az amerikai rendszerű könyvelést csak a jövő évtől kezdve lépteti életbe. — Rendes taggá felvétel: *Haranghy György*, takarékpénztári osztályfőnök, Debrecen.

K. m. f. Kilényi Hugó s. k. elnök. h. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Gohl Ödön s. k.

Kivonat a választmány 1906. évi május hó 10-én tartott gyűlésének jegyzőkönyvéből. Elnök: Kilényi Hugó; jegyző: Varga Béla. Jelen vannak: Finály Gábor dr., Gohl Ödön, Kunváry Fülöp és Zimmermann Lajos dr. vál. tagok.

A társulat mély sajnálattal veszi tudomásul b. Radvánszky Béla r. t. elhalálózását. — A vál. elhatározza, hogy idei kirándulását a társulat Győrbe fogja rendezni. — A társulat rendes tagjai sorába felvették: *Steiner Ferenc* gyáros, Budapest IX., Köztelek-utca 6. és *Varranai István*, gimn. tanár, Szokolca.

K. m. f. Despinits Péter dr. s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. — Hitelesítjük: Kunváry Fülöp s. k. Dr. Finály Gábor s. k.

Kivonat a választmány 1906. évi június hó 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Despinits Péter dr.; jegyző: Zimmermann Lajos dr. Jelen vannak még: Finály Gábor dr., Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp és Moldoványi István dr. vál. tagok.

A választmány részvétellel veszi tudomásul Molnár Lajos rendes tag elhalálózását. — A titkár jelentést tesz a győri kirándulásról s ennek alapján a választmány köszönetet szavaz Börzsönyi Arnold és dr. Molnár Szulpic főgimn. tanároknak, valamint Andorka Sándor plebánosnak, Zoltán Vilmos és Sefcsik Ferenc levéltárosoknak, valamint Andorka Sándor hírlapírónak a kirándulók szíves fogadtatásáért és kalauzolásáért; ez levélben közlendő velük. — A vál. újabb csereviszonyt köt a Bruxellesben megjelenő „La gazette numismatique” című folyóirattal. — A vál. köszönetet szavaz Kováts Ede r. tagnak, aki társulatunkat az Erdélyi Múzeum-Egyesület marosvásárhelyi vándorgyűlésén képviselte. — A vál. teljes szövegében jóváhagyja a leletek tárgyában a pénzügyminiszterhez intézendő kérvényt.

K. m. f. Dr. Despinits Péter s. k. elnök. Dr. Zimmermann Lajos s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kilényi Hugó s. k. Kunváry Fülöp s. k.

Inhalt.

Edmund Gohl: Dacische und moesische Münzen. Nachträge zum Corpus der antiken Münzen Nordgriechenlands aus dem Bestande des Ungarischen Nationalmuseums zu Budapest. Es sind darunter neue, von Pick nicht angeführte Spezies und Abweichungen, ferner maximale und Minimale Gewichtsangaben, ikonographische Abweichungen und Abweichungen im Material (gelbe Bronze anstatt Kupfer). Bemerkungen über Technik. Die Münzserien von Dacia und Viminacium sind im Ungarischen Nationalmuseum sehr reich, mit etwa 300 Stücken vertreten.

Edmund Gohl: Barbarische Nachahmungen römischer und byzantinischer Goldmünzen des Kaisers Constantinus I., Constantinus iunior, Tiberius II. Constantinus und Heraclius. — Alle hier beschriebene Goldmünzen stammen aus heimischen Funden.

Zoltán v. Gálócsy: Esztergom oder Székesfehérvár? — Die Denare Stephans I. Königs von Ungarn führen im Revers die Inschrift: Regia Civitas. Die Historiker sind noch nicht einig darüber, ob unter dieser Benennung Esztergom (Gran) oder Székesfehérvár (Stuhlweissenburg) gemeint sei. — Verfasser vertheidigt die Ansicht, dass Regia Civitas hier nach Székesfehérvár überführt, ferner da der Erzbischof von Esztergom laut Verordnung Stephans I. der Aufseher des Münzamts gewesen ist und nach jeder Mark gemünzten Silbers ein Pisetum erhielt. — Das Münzamt konnte nicht anderswo als in der königlichen Residenzstadt gewesen sein und der Erzbischof konnte die oberste Aufsicht nur dann ausüben, wenn er selbst in derselben Stadt residierte.

G..1: Seltene Medaillen und Jetons: 1. Ladislaus Obeslaus, Organist in Besztercebánya (Neusohl). — 2. Karl Graf v. Zichy, Staatsminister. — 3. Kupfermarke von Besz-

terczébánya (Neusohl) v. J. 1597. — 4. August, Hg. von Lauenburg. — 5. St. Johannis Kupferhütte bei Igló.

Edmund Gohl: Frohndienst-Marken des Grafen Aspremont aus Glas (Gutsbesitz in Zboró in Ungarn). — Frohndienst-Marken des Erzherzog Joseph aus Papier. (Gutsbesitz zu Alcsúth in Ungarn.)

Edmund Gohl: Neue Medaillen und Plakette. Zwei Plakette Adolf Sonnenthal (geboren zu Budapest) von Eduard Telcs. — Plakett des Elek Gozdu von Eduard Telcs. — Plakett des Karl Zechmeister, Bürgermeister zu Győr (Raab) von Ludwig Berán. — Ferner wird angezeigt eine Serie von nächstens erscheinenden Medaillen und Plaketten.

Edmund Gohl: Miscellen: Joseph Thury †. — Hybrider gefütterter Denar (av: Augustus, C^{II} 211., rev: Aburia, Bab. 6). — Imitation des Aureus von Maximianus Hercules (C^I 71). Theilweise incuse Bronzemünze des Constantinus iun. (C^{II} 23.) — Ungarischer Jeton mit italienischem Revers. — Münzprägung für Bulgarien in Körmöczbánya (Kremnitz). — Eine Goldmedaille des Decentius von Becker im Ung. Nationalmuseum. — Barbarische Imitation des Goldstaters Alexanders III. von Macedonien.

Münzfunde.

Gabriel Ötvös: Literatur: Stephan Kováts: Ein unedirter Gegenstempel Vespasians. — W. Kubitschek: König Ecritasirus. — Amtliche Berichte über das Ung. Nationalmuseum. (Succrescenz der Münzensammlung 1901—1905, 19883 Stücke). — Dr. Johann v. Petrikovich: Nachträge zum Katalog der Münzensammlung des Museums zu Turócz-Szentmárton. — Dr. Joseph Brunsmid: Über Münzfunde in Kroatien. — S. Ambrosoli: Atlante Numismatico Italiano. — Lorenzina Cesano: Über Contorniaten. — Katalog der Münzensammlung des Obergymnasiums zu Kiskún-Félegyháza. — Jahresberichte über Num. Literatur (1903. 1904.) (Zeitschrift für Numismatik).

**Auctions- und Verlagskataloge.
Gesellschafts-Nachrichten.**

S o m m a i r e.

Edmond Gohl: Monnaies antiques de la Dacie et de la Moesie (Supplément au Corpus), matériaux du Musée national hongrois à Budapest.

Edmond Gohl: Imitations barbares des solidi de Constantin I. et II, de Tibère II. Constantin et de Héraclius, trouvées en Hongrie.

Zoltán de Gálócsy essaye prouver, que l'inscription Regia Civitas des deniers d'Étienne I. roi de Hongrie, signifie Esztergom et que la monnaie royale était située dans cette même ville.

G...1: Médailles rares.

G.....n: Tessères de corvée hongroises du comte Aspremont (en verre) et de l'archiduc Joseph (en papier).

Nouvautés médaillistiques hongroises. — Miscellanées.

Trouvailles. — Littérature. — Ventes. — Nouvelles de la société numismatique hongroise.

Alle Rechte vorbehalten. — Droits réservés.

DELHAES ISTVÁN

ÖNTÖTT BRONZPLAKETTJE. (EREDETI NAGYSÁG. — N. M.)

KÉSZÍTETTE SCHARFF ANTAL 1887-BEN.

Delhaes István emlékezete.

A numizmatika a gyűjtők s a kutatók buzgalmának köszönheti, hogy a pusztán kedvtelés stádiumából lassankint a tudomány önálló és külön ágává fejlődött. Ez oknál fogva már elejétől fogva fölvettem e folyóiratnak programjába azok emlékének ápolását, akik a numizmatika művelése iránt hazánkban akár tollal, akár más eszközökkel kiváló érdemeket szereztek és rászolgáltak, hogy neveiket feledésbe menni ne hagyjuk. Ez alkalommal Delhaes Istvánról kívánok megemlékezni, aki egyrészt kiváló gyűjtő volt, hatalmas méretekben alkotta meg sokoldalú gyűjteményeit, nagy szakértelemmel és finom művészi ízléssel válogatta ki az anyagot, melyet sorozataiba fölvenni méltatott és nagy, kivált nálunk vajmi kevés utánzóra akadó anyagi áldozattal, egy egész életen át tervszerűen és egy magasabb cél hallgatag öntudatával gyűjtötte össze kincseit. Már ez is elég ok lenne arra, hogy megemlékezzünk róla itt, mint hazánk fiáról, székesfővárosunk szülöttéről, a kiváló gyűjtőről. De koronáját akkor tette föl művére, akkor tetőzte azt be és aranyozta meg el nem évülő honfiai érdem fénysugaraival, amikor — dacára annak, hogy életének esélyei idegen földre vezérelték, olyan helyre, ahol hasonló áldozatkészséget hangosabb elismeréssel és kitüntetésekkel is jutalmaznak, ha lelke ilyenre vágyott volna, — dacára, hogy köre, környezete tőlünk idegen volt, — senkitől nem sejtett hallgatag elhatározással hazájának oltárára, magyar nemzetének kincsházába áldozta föl minden kincseit. Elismerés, köszönet nem igényelt, — amíg élt, egy szóval sem közölte szándékát senkivel, pedig évek óta készen állt az okmány, melyben végső akaratát kinyilvánította, — ő a csendes, egyszerű szürke magánember maradt, akinek csak utólagosan ismerhettük föl igazán a nemes lelkét, méltányolhattuk érdemeit és fejezhetjük ki megemlékezésünkkel őszintén érzett hálánkat.

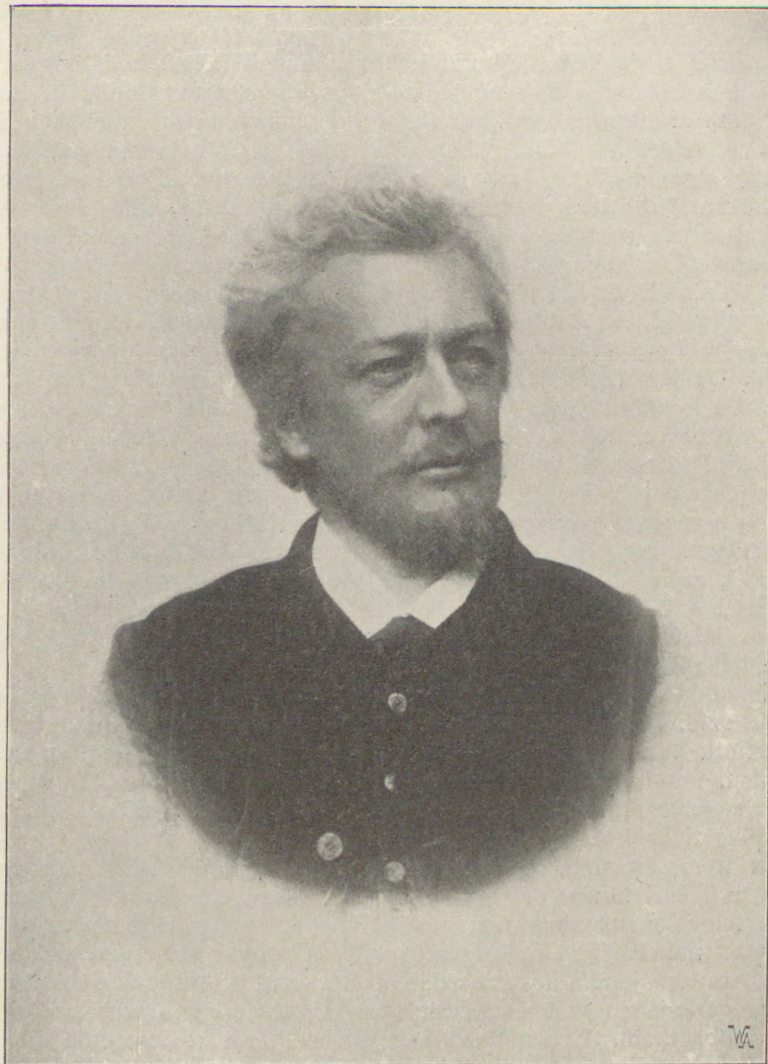
Delhaes István Pesten született 1843. évi augusztus hó 19-ikén. Atyja Delhaes Miklós magánzó, anyja szül. Lukich Emerentiana volt, kiknek ő volt egyetlen gyermeke. Tíz éves koráig Pesten lakott, ekkor azonban, minthogy atyja időközben meghalt, anyja pedig másodszor férjhez ment, ezzel együtt Bécsbe költözött és azóta állandóan ott tartózkodott. Előbb a reáliskolában végezte tanulmányait, majd pedig, húsz éves korában, a szent-annai festő akadémiának növendéke lett.

Nem sikerült megtudnom, mily mértékben foglalkozott később a festéssel,* annyi bizonyos, hogy művészi hírnév elérését nem tűzte maga elé célul. Egy nagyméretű festménye, mely azt a jelenetet ábrázolja, midőn Hunyadi Mátyásnak meghódol Bécs városa, állandóan ott volt műtermében és hagyatékából a magyar szépművészeti múzeum birtokába jutott. Műterme majdnem két évtizeden át Bécsben a Rossauban, Liechtenstein herceg palotájának Orangerie-jében volt és bécsiek tanúsága szerint Makart műtermével együtt látványosság-számba ment. Ezt a helyiséget bérben bírta a hercegtől. Itten helyezte el műtárgyait és régiségeit, melyek festői elrendezésben betöltötték a tágas, derűs helyiséget. Éremgyűjteményét ellenben lakásán őrizte, melyet évtizedeken át állandóan Bécs VIII. kerületében, a Schlösselgasse 2. számú házában tartott.

Huszonegy éves korában Delhaes Istvánt nagykorúnak nyilvánították és ekkor bocsájtották rendelkezésére atyjától örökölt tetemes vagyonát, mely gondtalan, független életet biztosított neki és magános, szerény életmódja mellett bőséges anyagi eszközöket szolgál-

* Hagyatékából 15 sajátkezű festménye került a magyar szépművészeti múzeumba (Bachanal. Csendélet. Genovéva. Landsknecht (2). Mátyás Bécs előtt. Műterem belseje. Paraszt férfi. Tájkép (3). Vigadók. Veronika kendője. Waldfräulein.)

tatott gyűjteményei megalakítására. Delhaes István nőtlen maradt és úgy látszik, hogy utazásain és a társaságon kívül, melynek derült, élénk kedélyénél és vidám élcességénél fogva kedvelt tagja volt, műtörténeti és régészeti tanulmányokkal és gyűjtéssel töltötte idejét.

Delhaes István arcképe (a nemz. múzeum birtokában levő fénykép után).

Műtárgyak, régiségek és régi érmek iránt, családtagjainak tanúsága szerint, már gyermekkorától élénk előszeretettel viseltetett és ha kissé gondolkozva tekintjük végig hagyatékát, azon meggyőződés érlelődik meg bennünk, hogy egyrészt jókor hozzáfogott a gyűjtéshez, másrészt pedig, hogy mély szakértelmet és finomult műízlést sajátított el tanulmányok és tapasztalatok útján. A bécsi Numismatische Gesellschaftnak Delhaes István volt egyik alapítója, aki a társulatnak 1870 március 19-én tartott alakuló gyűlésén

már résztvett és tagja volt e társulatnak mindvégig. Állandóan résztvett a társulat társas összejövetelein és szoros összeköttetésben élt a kiválóbb bécsi éremgyűjtőkkel. Azonkívül állandó és gyakori látogatója volt a bécsi éremkereskedőknek, Trinksnak a Lugecken lévő boltjában sokat üldögélt, állandó vásárlója volt Eggernek, a frankfurti Hessnek és egyebeknek. Résztvett a nevezetesebb éremárveréseken, mint pl. a Montenuovo-féle gyűjtemény árverésén és rendkívül éles szemmel mindenütt azonnal fölismerte a ritka és érdekes darabokat, kiválogatta a gyűjteménye számára kívánatos tárgyakat. Úgy látszik, hogy olykor egész sorozatokat is vásárolt az eladásra kerülő gyűjteményekből, csak így magyarázhatnám meg az osztrák és német városok bárcáinak, az 1848 iki francia mozgalmakra vonatkozó érmeknek, nemkülönben Gallienus és Salonina pénzeinek ezrekre menő zárt sorozatait, melyek hagyatékából szintén a nemzeti múzeum birtokába jutottak. Hogy régóta gyűjtött nemcsak érmeket, hanem egyéb irányban is, azt mutatja gyűjteményeinek gazdagsága olyan tárgyakban is, aminők ritkán kerülnek vásárra és amelyeknek értéke mai napság megtöbbszöröződvén, mindinkább nehezzé válik a megszerzésük.

Gyűjtésének köre igen sokszerű volt. A nemzeti múzeum érem- és régiségosztályának a majdnem húszezer darabra rúgó éremgyűjteményen kívül, melyet alább részletesebben fogunk ismertetni, becses régiséggyűjtemény is jutott Delhaes István hagyatékából, melyben prehisztorikus tárgyak, római, görög és egyiptomi emlékek, középkori régiségek, fegyvereknek, hangszereknek, régi öltözeteknek, keramikai és üvegtárgyaknak, órák, edények és a legkülönbözőbb egyéb tárgyaknak gazdag sorozatai jutottak. Az orsz. iparművészeti múzeum nagyobbára becses régi bútorokból és kisebb iparművészeti tárgyakból álló gyűjteményt és 746 grafikai lapot, a szépművészeti múzeum pedig festményeket (45 db), grafikai lapokat (13.711 db) és hasonlókat nyert örökül tőle.

Mindezeket évtizedeken át gyűjtötte össze Delhaes István. Gyűjteményeit idegenek nem szívesen mutogatta, de tudományos földolgozás céljára szívesen bocsájtotta rendelkezésre anyagát. Nekem is teljes készséggel nemcsak megmutatta éremsorozatait, hanem legbecsebb darabjait Budapestre el is küldte. Kisebb sorozatokat olykor magával le is hozott és följárnlotta, hogy ami belőle kívánatos, válogassam ki ajándékul a nemzeti múzeum számára. Bizalmasabb ismerősei már régen ismerték e kincsek nagy anyagi és tudományos becsét. Ez volt az oka annak az alaptalan híresztelésnek is, mintha Delhaes egy sorsjegyen tett volna szert nagy nyerevényre, amelynek összegét aztán gyűjteményei gyarapítására fordította volna. Erről családja és barátai mitsem tudnak és bizonyára nélkülöz is e hír minden való alapot.

Végrendeletét Delhaes István már jókor megírta. 1893. évi június hó 23-ikáról van keltezve a végrendelete, melyben hazájának áldozta kincseit. Tehát már akkor, sőt bizonyára jóval azelőtt megfogamzott benne ez a nemes elhatározás, melyről soha senkinek tudomása nem volt, melyet senkivel nem közölt.

Egészségét és szokott csöndes életmódját megtartotta mindvégig. Betegség nem gyötörte, halála hirtelen érte egy estén, melyet barátai körében töltött. 1901. évi április 18-ikán halt meg és április 20-ikán barátai, tisztelői és ismerősei nagy tömegének jelenlétében temették el a bécsi Zentralfriedhofban, saját sírboltjába.

Sírhelyét egy sziklatömb jelöli, melyen fekete márványkereszt és a Delhaes István nevet viselő fekete márványlap foglal helyet.

Egyéniségéről, jelleméről úgy családtagjai, mint mindazok, akik ismerték, a legnagyobb tisztelettel és elismeréssel emlékeznek meg. Előkelő, lovagias jellemű, szelíd természetű igazán úri ember volt, de a külsőségeknek nem barátja, szerény, csöndes és különösen magánügyeire nézve kissé zárkózott egyéniség, aki csöndben, anélkül, hogy vele zajt csapott volna, istápolta a szegényeket és sok jót tett velük. Barátai nagyrabecsülték, szakemberek elismerték széleskörű tudását. „Fachmann allerersten Ranges“ írták róla; és úgy emlékeznek meg róla, mint a régi bécsi gyűjtő-típus utolsó képviselőjéről, aki éleslátással és szerencsés sejtélemmel föl tudta fődözni mindenütt a jót, ritkát és nagybecsűt.

A bécsi hírlapok és a numizmatikai szakfolyóiratok igaz fájdalom hangján emlékeztek meg elhunytáról (Monatsblatt V. k. 182. l., Num. Zeitschrift XXXIII. k. 287. l., Mittheilungen des Clubs d. Münzen- u. Medaillenfreunde 131. sz.). A föntiekben foglalt adatoknak legnagyobb részét azonban az elhunytnek egyanyától való mostohatestvére: Wischnitz-Naszód Kálmán úr, karinthisi, trauensteini nagybirtokos volt szives, kérelmemre, rendelkezésemre bocsátjani.

Egyiptomi arany medaillonok Delhaes István gyűjteményéből. (III. Ptolomaeus. — II. Arsinoe.)

Delhaes Istvánnak immár a m. nemzeti múzeum tulajdonába átment éremgyűjteménye összesen 19,391 darabból állt. E tekintélyes szám még nagyobbnak tűnik fel, ha tekintetbe vesszük, hogy majdnem kivétel nélkül csupa válogatott, különböző éremfajokból áll, többszörös példányok pedig aránylag igen csekély mennyiségben vannak benne. A múzeumi éremtár két osztálya közt úgy oszlik meg e gyarapodás, hogy a gondozásom alatt álló A-csoportra 15,628, a B-csoportra pedig 3763 darab esik belőle. Mindazon darabok, melyek megtartása a nemzeti múzeumnak nem kívánatos, a többi magyarországi múzeumok és nyilvános intézetek éremgyűjteményei közt fognak szétesztatni. Csoportokra különítve a gyűjteményt, azt látjuk, hogy az antik görög pénzek száma megközelíti az ezret. Ezek közt, kerek számokban szólva, mintegy 70 itáliai, 60 macedoniai, 130 kelta és egyéb barbár, 100 partus és sassanida, 180 alexandriai pénz van. Van köztük egy szép és becses syracusaei dekadrakmon, továbbá II. Arsinoë és III. Ptolemaeus két arany medaillonja.

A római köztársasági pénzek sorozata mintegy 270 darabból állt, köztük mintegy 200 bronzpénz, az aes grave-től kezdve a redukált és részben familiaris bronzpénzekig, továbbá 2 arany, egyikük a Hirtia nemzetsége, végül mintegy 70 ezüst, nagyobbára denárok.

A római császárok pénzei 44 arany, majdnem 500 ezüst és 4000 bronz és billon pénzzel voltak képviselve Delhaes gyűjteményében. Utóbbiak közt említendő Gallienus és Salonina pénzeinek sok bélyegváltozatra is kiterjedő, 2600 darabra rúgó sorozata. Képviselve vannak e császári éremsorozatban a gyakoribb fajokon kívül Pertinax, Didius Julianus, Tranquillina, Cornelia Supera, Domitius Domitianus, továbbá Etruscilla és Decius, utóbbiak bronz medaillonokkal is.

A bizanci éremsorozat több mint másfélszáz darabból állt, köztük 61 arany és mintegy 40 ezüst pénzből, beleértve a gót királyok és a trapezunti császárok pénzeit is.

Magyar pénz 2722 volt Delhaes gyűjteményében, köztük 141 arany és 1926 ezüst, erdélyi pénz pedig 431 darab volt benne, ezek közt 81 arany és 335 ezüst. Mindezek folytonos sorozatot alkottak, pénzverésünk legrégibb korszakától a legújabb időkig. Kiváló nevezetessége a magyar éremsorozatnak II. Ulászló cseh-magyar tallérjának (Rupp. XXVI. t. 613. sz.) aranyverete 4 # súlyban, mely eddig páratlanul áll. Más nevezetes darab Hunyadi Mátyás vastag garasa (piéfort), továbbá II. Lajos és néhány habsburgházi királyunk denárainak piéfortjai, többszörös tallérok, csegelyek, stb. Említést érdemel még II. Rákóczi György 1658-iki tallérjának öt verete, az 1653-iki denár nyolcz veretével együtt, ugyanazon egy ezüst rudacson, végül forgalomba nem került pénzfajok próbaveretei, stb.

A közép- és újkori külföldi pénzek 1609 darabbal voltak képviselve Delhaes gyűjteményében, az osztrák tartományok pénzein kívül, amelyek egymagukban ezernyi darabból álló sorozatot adtak. Ezen osztrák sorozatban kitűnnek: II. Albert két aranya, I. Miksa aranyreálja, III. Frigyes ritka ezüst pénznemei, a XVI. és XVII. századi császárok gyönyörű tallér-, fél- és negyedtallér- meg csegelsorozatai, egy eddig páratlanul álló 1759-ik évi $\frac{1}{4}$ filléres rézcsegely (Eggers Wiener num. Monatshefte II. k. 2. tábla 12. sz.), a tartományok és a pénzverési joggal bíró főurak válogatott pénzei, nagyobbára kiváló szépen főtartott példányokban.

Delhaes István művészi érzékére vall, hogy gyűjteményének zömét és virágát az emlékérmek sorozata alkotta. Az emlékérmek és a rendjelek sorozata összesen több mint négyezer darabra rúgott, melyek közt 58 arany és 1367 ezüst példány volt. A magyar emlékérmek sok százra menő számából kiemelendők: egy igen ritka körmői ezüst érem II. Ferdinand magyar királylá koronáztatására, a király igen finom lovas képével, (Stempelsammlung I. k. XVI. t. 3. sz.), Richter Lukács körmői éremvő gyönyörű nagy ezüst-érme Ádám és Éva bűnbeesésének és Krisztus születésének jeleneteivel, (Stempelsammlung I. k. XI. t. 7. sz.) Győr 1598. évi visszavételének emlékére vert ritka fajú csegelyek és háromszögletű érmek, (Num. Közlöny II. k. 36—39. 1.) a pozsonyi városi tanács 1533-iki címeres érme (Rathsgulden) a város látóképevel (Num. Közlöny III. k. 54. 1.), körmői Szent György- és barátságérmek, meg tallérnyi érmek Ádám és Éva bűnbeesésének jelenetével, különböző évekből, nagybányai keresztelőérmek aranyból és ezüsből, szabadságharcunk emlékére vert francia emlékérmek (Num. Közlöny II. k. 69—70. 1.), a besztercebányai Obeslaus László kántor ezüst kegyérme hármass láncsal (Num. Közlöny V. k. 98. 1.), tömérdék személyi érem, egyebek közt Caraffa, Eltz, Castaldo, Conczin, Eyczing, Hoflinger, Muschinger (Num. Közlöny II. k. 102. 1.), Pázmány, Roth Herman, Reutter, Schlick, Telegdi János, Schrötl (vastag csegely), Wendenstein, Zichy Károly gróf (Num. Közlöny V. k. 99. 1.) emlékérmek.

Muschinger Vince ezüst emlékérmek Delhaes István gyűjteményéből.

Az osztrák emlékérmek bámulatosan becses, szép és gazdag sorozatban képviselik a Habsburg-házbeli uralkodók érmeit, a XVI. századtól a mai napig. A XVI. századbéli III. Frigyes, V. Károly és I. Ferdinand-féle ritka és szép emlékérmeken kívül még csak bécsi múzeumok sorozatait is meghaladó, 5 arany és 16 ezüstpéldányból álló bécsi „Salvator-érem“-sorozatot emelem ki e sorozatból.

A francia emlékérmeknek szintén óriási tömegében az I. Napoleon-félék és az 1848-as eseményekre készült, kortörténeti beccsel bíró réz és ón érmek nagy száma tűnik föl.

Kiválóan becses darab a hollandus Pieter van Abeelee trébelt ezüst érme is Amsterdam új címerére (Bolzenthal, XXIII. tábla).

Százakra megy a különböző arcképes és címeres személyi emlékérmek száma is, melyek közt remek példányok képviselik a XVI. és XVII. század éremvéső művészetét.

Végül egyik nevezetes alkotórésze a Delhaes-féle gyűjteménynek a zsetónok és bárcák 3849 darabból álló sorozata. Ezek közt tömérdek számolóbárcán kívül különböző osztrák, német, francia és egyéb városok, továbbá kamaratisztek és főurak bárcáinak óriási mennyisége található.

Föntiekben röviden vázoltam Delhaes István hosszú, buzgó és céltudatos gyűjtő tevékenységének kimagasló eredményeit. Ő nemcsak szenvedélyből, passzióból gyűjtött, hanem gyűjtött azért, hogy honfitársait gazdagítsa, és pedig hogy gazdagítsa őket nemcsak anyagi értelemben, hanem művészi és tudományos tanulmányok, kutatások céljait szolgáló rendelt kincsekkel. Sőt még ez sem volt elég neki: gazdagítani kívánta hazáját a hazafias, önzetlen, nemes áldozatkészség kiváló példájával, mely hivatva van arra, hogy nemesítő és megtermékenyítő hatást gyakoroljon a lelkekre, hogy buzdítsa, ösztönözze, magával ragadja a többieket is, és bizonyára legszebb jutalma az ő derék bőkezűségének az leend, ha nemes példáján buzdulva, minél többen fogják ezt követni, odajárulván hazájuk oltárához, kiki a maga módjához és tehetségéhez mért tiszta áldozattal.

Gohl Ödön.

Ujabb adatok a pallasfejes barbárpénzek csoportjához.

1. Sopronmegye területe, mely a nádasdi aranyéremleletet¹ is szolgáltatta, ismét egy kelta aranypénzzel gazdagította a nemz. múzeum gyűjteményét, még pedig a „pallasfejes“ pénzek csoportjából való arany harmad-státerrel, ami annál nevezetesebb dolog, mert ezen éremcsoport eddigelé hitelesen beigazolt hazai lelőhelyről való leletben még nem volt képviselve, azonfölül pedig éremképeinek és súlyegységének különféle magyarázatainál és a lelőhelyeiből vont következtetéseknél fogva ezen éremcsoport érdekességben versenyeznek a 17 grammos kelta ezüstpénzek csoportjával. Az alábbi képen bemutatam az érdekes leletet, mely a föntieken kívül még a hátlapján lévő öntörögnél fogva technikai tekintetben is érdekes jelenség.

Szakállatlan ifjú fej (Pallas?) sisakkal, jobbfelé. A nyak alatt még egy vonalka. A sisak nyakvédője előtt az arcon két pont. Az érem alsó és jobboldali részén technikai okokból származó erős sugárzás tapasztalható az érem közepétől a szélek felé terjedő irányban.

Hátlap: Pajzszaal védekező, fölemelt jobbjával dárdát vető álló emberi alak balfelé. Jobb kézfeje egy ponttal van jelezve. Mindkét karjáról kettéágazó leffentyűk függenek le. Öve előtt I, a pajzs fölött pontozott végű egyenszárú kereszt, a pajzs alatt pedig egy pont (az E betű része) és Z a mezőben. Jobboldalt, a mezőben, felülről lefelé menő függőleges irányban e felirat: CIEE'N^M

Baloldalt egy recézett szélű domborodás van az érem hátlapjának szélén, mely a lapka öntéséhez használt öntőminta rovátkolt öntőnyílásától ered, mint ezt egy Szalacsán lelt kelta bronz öntőminta által szolgáltatott analógiából következtethetem, amelynek öntőnyílása, talán a folyékony fém beömlésének szabályozása vagy egyenletes elosztása céljából szintén rovátkás bevágásokkal van ellátva.

¹ Arch. Értesítő új f. XXII. k. 322—331. I. és Bulletin international de numismatique I. k. 1—3. I.

Arany, 7·3—7 mm., 2·78 gr. — NM. — V. ö. De la Tour: XL. tábla 9482. sz. — Jahrbuch d. Gesellschaft für lotharingische Geschichte und Alterthumskunde 1902. 165. l. 95. kép. — A. Blanchet: Traité des monnaies gauloises II. rész 455. lap 504. kép. — Leleőhelye Sopronymegye, Harka község határa. — Két soproni fiatal ember sétája közben a harkai határban az úgynevezett Eiergraben közelében, a harkai Himmelsthron hegykúp alján egy vakondoktúrás tetején találta. (Kugler Alajos soproni múzeum-őr és levéltáros adata.)

Ezen érem az úgynevezett „pallasfejes“ kelta pénzek csoportjába tartozik, melyeknek hátlapja Kupido és Kenner szerint Pyrrhos epirusi király pénzéről, Muret és Chabouillet szerint a makedóniai Antigonos Gonatas ezüstpénzeinek hátlapjáról másolt Pallas promakhos képét, Blanchet szerint pedig a Nagy Sándor aranypénzeiről durván másolt Nike alakját viseli. Az előbbi nézet határozottan valószínűbb, mert úgy a kétágú leffentyűk, mint a pajzs és a dárдавetésre emelt jobb kar elég híven vannak másolva az Antigonos-féle pénzről. Csak mellékesen említem, hogy Welzl Seleukos I. Nikator syriai királynak tulajdonította e pénzeket. Az irodalmi közlemények közül, melyek ezen éremfajra vonatkoznak, közelebből érdeklődők kedvéért említem a következőket: Monatsblatt 154. és 155. sz. (Kenner), Eggers Num. Monatshefte II. 144. l. (Kupido). De la Tour: Atlas des monnaies gauloises XL. tábla 9482—9492. kép és Muret-Chabouillet: Catalogue des monnaies gauloises 220. l. 9480—9492. sz., — Hucher: L'art gaulois II., 30. sz., — A. Blanchet: Recherches sur les monnaies gauloises de l'Europe centrale (Rev. Num. 1902.) és Traité des monnaies gauloises II. rész 455—458. l., — Jahrbuch der Gesellschaft für lotharingische Geschichte und Alterthumskunde 1902. 165. l. (Forrer). — Egyéb forrásokat Kupido említett az idézett helyen. — Régi gyűjtemények katalógusai közül a Welzl-félet (I. kötet 6528—6532. sz.) és a Viczai grófét (7477—7479. sz. a barbár pénzek közt) idézem.

Ez az éremfaj aranyban 8·3, 2·8, 1·5, 1·0, 0·7 és 0·33 gr. körüli súlyban, ezüstben pedig 0·77 gr. súlyban (Muret-Chabouillet 9484. sz.) súlyban fordul elő, leleőhelyeit pedig Kenner (Monatsblatt 155. sz.) Morva- és Csehországba és Ausztriába helyezi. Magyarországból eddigelé nem ismertem beigazolt leleőhelyet, azonban megjegyzendőnek tartom, hogy a nagybistercei lelet sajátságos lapát alakú, felső szélükön visszahajlott aranypénzei közt az egyiknek hátlapja (Arch. Értesítő új f. XX. k. 1900. 228. l. 2. kép) szintén a Pallas promakhosra emlékeztető alak képét viseli.

Kenner, aki még ezüst példányt nem ismert e fajból, az említett 8 gramm körüli statersúlyra és a leleőhelyekre támaszkodva, ezen pallasfejes éremfajt a római aureusokkal hozza kapcsolatba és korukat az Augustus utáni időbe helyezi. Részemről azt hiszem, hogy az aureusokkal való súlybeli kapcsolat épp oly kevésbé állja meg a helyét, mint a 17 grammos kelta ezüstpénzek kapcsolatba hozása az attikai súlyrendszerrel. A 8 grammos statersúly a macedóniai aranyokból származtatva is megmagyarázható, annál is inkább, mert az előlapi sisakos fejét macedóniai aranyokról vett utánzatnak tartják. Ami pedig a kort illeti, Kenner általában oda gravitált, hogy a későbbi kelta vereteket Augustus korába helyezte, így a Biatic-féle éremcsoportot is, melyről azóta az általam először nyilvánított ama nézetet, hogy azok a Kr. e. I. század közepe táján verettek, általában elfogadták (Blanchet, Luschin stb.). Ha a pallasfejes éremcsoportnak magyarországi előfordulása beigazoltatik a lelet alapján, akkor Kennernek azon nézete is megdőlt, hogy ezen érmek forgalma a római birodalom határánál megszűnt (Monatsblatt 155. sz. 367. l.) és ezzel megdőlt a második támpont is, melynél fogva veretésük idejét a pannóniai római uralom idejébe, még pedig az Augustust követő időbe tette; ezzel szemben pedig úgy a macedóniai típus, mint a könnyített macedóniai pénzláb, meg a kelták lakta területre eső leleőhelyek arra késztetnek, hogy ezen pénzek veretésének idejét a pannóniai római uralmat megelőző időkre helyezzük.

2. A „pallasfejes“ pénzekről lévén szó, nem volna alkalomszerű, ha elmulasztanám itt ezen éremcsoportnak egy másik, eddig csak ezüstpéldányokban ismert válfaját is szóvá tenni, annál is inkább, mert azon szerencsés helyzetben vagyok, hogy egy tudomásom

szerint eddig sehol sem ismertetett új hátlapú példányt is tehetek közzé a m. nemzeti múzeum éremkincsei közül. — Forrer R. a Jahrbuch der Gesellschaft für lotharingische Geschichte und Alterthumskunde 1901—1905. évfolyamaiban Keltische Numismatik der Rhein- und Donaulande címen cikksorozatot tett közzé, melyben a fönt idézett helyen megemlékezik a pallasfejes pénzekről is. Az 1904-iki (XVI.) évfolyam 438. lapján közöl egy képet, mely, sajnálattal kell kijelentenem, hogy határozott tévedésen alapul. A kép egy tévesen értelmezett éremről készült hibás rajznak reprodukciója és intő például szolgál arra, mennyire óvatosaknak kell lennünk érmei rajzolásánál. A rajzba nem szabad belemagyarázni semmit, ami világosan nem látható az érmen. Forrer azon tévedésbe esett, hogy az érem előlapján látható kettős meandervonal alakú torz feliratot, melyet pedig már Cupido F. S. az Egger-féle Wiener Numismatische Monatshefte II. k. 114. lapján helyesen írt le, mint meandervonalat, — ő ezt a torzfeliratot BIAT-nak olvasta és rajzolta is! Így aztán ezt az érmet lehetetlen kapcsolatba hozta az ismeretes Biatic-féle arany- és ezüstpénzekkel, amelyekkel sem stíljénél, sem lelőhelyeinél fogva nem hozható semmiféle kapcsolatba.

Ennek az érmenek két teljesen azonos kitűnő föntartású példányát bírja a magyar nemzeti múzeum. Itt adom ezeknek közvetlenül az eredeti példányról fölvett fényképről készült képét a megfelelő leírással együtt.

Sisakos, szakálltalan arcú ifjú fej jobbfelé. A fej előtt ilyen jegy $\overline{\Pi} \overline{\Pi}$ a nyak alatt pedig /// Gyöngykör. (A fejről lásd az alábbi megjegyzést.)

Hátlap: Maga elé pajzsot tartó álló emberi alak balfelé. Jobbkarját fölemelve tartja. Mindkét karjáról leffentyű függ le. Az alaktól balra a mezőben $\overline{\Pi}$, az érem szélén $\Lambda\Lambda\Lambda$, a jobboldalán a mezőben E $\overline{\Pi}$ az érem szélén pedig $\overline{\Pi} \overline{\Pi} \overline{\Pi} \overline{\Pi}$ Sima szegély.

Eggers Num. Monatshefte II. (1866.) 144. l. — Jahrbuch. d. lothringer Alt. 1904. (i. h.)

Ezüst. a) 15 mm., 3.14 gr. — NM.

b) 15.5—16 mm., 3.295 gr. — NM.

3. Ugyancsak a magyar nemzeti múzeumban van egy harmadik érem is, melynek előlapja teljesen azonos az imént leírt érmei előlapjával, hátlapja azonban teljesen különbözik azokétól. Egészen ismeretlen és kiadatlan éremfaj. Ezt is bemutatom az alábbi rajzban és leírásban.

Előlapja azonos, sőt talán ugyanazon bélyeggel is veretett, mint az előbbié.

Hátlapján lófej, lenn egyenes pálcataggal, mint szelvényvonallal határolt nyakrészszel, kantárral. A fej igen keskeny és hegyes orrú; előtte: ✱ Körirata: a fej mögött: HOM (fordított R betűvel), a fej fölött pedig (folytatólag): VIII A szelvényben $\dagger$ jegy. — Gyöngysoros szegély.

Ezüst, 16 mm., 4.205 gr. — NM.

Úgy látszik, hogy ezen utóbbi érem mindkét lapjának mintaképül egy campaniai veretű római bronzpénz szolgált, melyet Babelon szerint Kr. e. 412—437 közt vertek. (Képe az I. k. 11. lapján, 5. sz. a.) Az előlapi pallasfejet közvetlenül egy éremről másolták a verőtőre, amit az is bizonyít, hogy míg az eredetin balra néz, addig az utánzaton

jobbra fordul. A lófej már helyesen van irányítva s az eredeti érem ROMANO feliratát legalább fölismerhetően másolták. — A megfelelő campaniai pénzek viszont Babelon szerint Metapontum, Larinum, Asculum és Cosa pénzeinek az utánzatai, a délitáliai pénzek pedig a nyergelt ló típusát Patraos paeoniai király (340—320 Kr. e.) és a Panormusban ugyanazon időtájban vert karthágói pénzekről kölcsönözték.

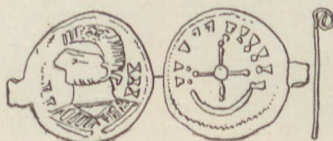
Sajnos, hogy eddigelé nem sikerült ezen két éremfaj példányainak hiteles lelőhelyét kifürkészni. Sem a m. nemzeti múzeum, sem Forrer példányainak lelőhelye nem ismeretes. Cupido is csak annyit ír az általa ismertett példányról, hogy egy prágai magángyűjteményben van. Így még nem jutottunk el oda, hogy bizton megállapíthassuk azt a népet, illetve törzset, mely e pénzeket verette, habár Cupido (i. h.) a herkyniai bójoknak tulajdonította őket, akik viszont — szerinte — a szkordiskusok pénzeiről másolták volna le. Én egyelőre még korainak tartom ezt a magyarázatot és biztosan megállapított lelőhelyeknek összefüggő sorozatai alapján tartom csak lehetőnek e kérdésnek egykori végleges megoldását. Egy tanulságot azonban levonhatunk magukról az érmekekről. Mindkét főt ismertett éremfaj hátlapjának mintaképe dél illetve délkelet felől származik. Hogy mely úton-módon tört magának utat ez a mintakép, illetve a mintául szolgáló érem ahhoz a barbár néphez, mely ezen érmekeket verette, azt még nem állapíthatjuk meg, azonban épp úgy, mint a gall pénzeknek Blanchet által kimutatott itáliai mintaképei, úgy az itt tárgyalt érmek prototípusai is azt bizonyítják, hogy a középeurópai barbár népek összeköttetésben voltak a déli műveltebb és szervezettebb államú népekkel, s ez az összeköttetés nem szorítkozhatott csupán olyan alkalmakra, a midőn gall harcosok zsoldba álltak valamely déleurópai állam királyához, hanem állandó, békés természetű viszonyt tartottak fenn a déli, illetve a délkeleti vidékekkel; csakis így magyarázhatjuk meg, hogy annyi sokféle érmeképet kölcsönöztek szicíliai, itáliai, macedóniai és egyéb érmekekről.

Gohl Ödön.

Szarmata érmek a magyar nemzeti múzeumban.

A magyar nemzeti múzeum szarmata érmeinek sorozata legújában ismét két darabbal gyarapodott. Az egyiket állítólag Ó-Szőnyön, a másikat pedig Versec vidékén lelték. E két lelőhely annak a területnek a két ellenkező végpontjához esik közel, melyet a Num. Közlöny III. kötetében a szarmata érmekekről közzétett alapvető cikkemben jeleztem a megállapított lelőhelyek alapján. — Időközben már a Num. Közlöny IV. k. 67. és 97. lapjain is volt alkalmam egy további példányt bemutatni s így az itt közlendő fajok már a második gyarapodását alkotják az eddig ismeretes sorozatnak.

Említésre méltó dolog, hogy a m. nemzeti múzeum római korbeli sírköveinek gyűjteményében dr. Mahler Ede kartársam által legújában Somodoron (Komárommegye) és Csákberényben (Fejérmegye) kiásott több olyan sírkő van, mely a szarmata érmek néme-lyikének hátlapján látható nap és hold ábrázolásával teljesen analóg domborművű képet visel. Ezek a kövek is hathatósan támogatják véleményemet, melyet fönntemlített cikkemben nyilvánítottam ezen érmecsoport keletkezésének magyarázatául. — Itt adom az említett érmek leírását.

1. Durva kivitelű férfi-melkép balfelé, tarajos sisakban. Ruházata harántvonalakkal van jelölve. Baloldalt két, jobboldalt három X alakú jegy. (Körirat helyett.) — Azonos a Num. Közlöny III. k. 82. l. 20. képen ábrázolt érem előlapjával.

Hátlap: pontozott végű egyenszárú kereszt, nagy kerek középponttal. A kereszt alatt félhold. A kereszt körüli felső félkörben tizenegy I alakú jegy (kórirat helyett). Magának a lapkának egy kétszer behajlított nyúlványa alkotja az éremnek fülét, mely az előlapi képtől balfelé, a hátlaptól jobbfelé esik.

Sárga bronz, 17·5 mm., 1·71 gr. — NM.

Lelőhelye állítólag Ó-Szőny. Házépítés alkalmával találták.

2. Férfifej balra, talán koszorúval. Körülötte baloldalt: OIIII (a két utóbbi jegy elfolyó, homályos), jobboldalt hat vagy hét, nagybárra egybefolyó I alakú jegy. A fej Diocletianus, Maximianus Hercules, Licinius és Constantinus Chlorus kis rézpénzeire emlékeztet.

Hátlap: Középen mindkét végén egy-egy kis karikában végződő ív vonal (torquis vagy félhold) benne pedig homályos, elkopott kis kerek jegy, valószínűleg karika. Körül pedig: IIOOIIIIIOIIII Lyukas.

Sárga bronz, 20 mm., 2·20 gr. — NM.

Lelőhelye Versec vidéke. — Mindkét lapja nagyon emlékeztet a Num. Közlöny III. k. 82. l. 14. képre és közeli rokonságban áll vele a mintaképül vett római pénz szempontjából és a szarmata érmek fejlődési stádiumára való tekintetből is.

Gohl Ödön.

Daciai és moesiaí pénzek.

A legutóbbi füzetünkben közzétett sorozathoz pótléku csatoljuk az alábbi éremleírásokat, csupa Pick előtt ismeretlen változatokat, melyeket említett közleményünk megjelenése óta szerzett a m. nemzeti múzeum.

DACIAI PÉNZEK:

A 16. sz.-hoz (Pick szerint):

1. PROV | IN | CIA | DACM | (így!)

Réz, 27—28 mm., 15·82 gr.

Az 54. sz.-hoz:

2. PROVIN | | CIA DACIA | beosztással, ANV⁻ évszámmal (egy vonalka a V után).

Réz, 26·5 mm., 11·06 gr.

VIMINACIUMI PÉNZEK:

A 104. sz.-hoz:

3. P M S C | OL VIM beosztással és ANVIII[∇] évszámmal (csúcsára állított háromszög az évszám után).

Réz, 28·5—28 mm., 17·87 gr.

A 128. sz.-hoz: (Helyesbítés.)

4. A multkor közölt sorozatban a 73. sz. éremleírás nem a 127., hanem a 128. sz.-hoz tartozik (Pick szerint) és az előlapi felirat IMP C M Q TRAIANVS DECIVS AV

(így helyesbítendő). Ebből a változatból egy 26—28 mm. és 13·40 gr. példány is került a m. nemzeti múzeumba.

A 179. sz.-hoz:

5. Olyan, mint a Num. Közlönyben közölt 115. sz. érem, hanem a hátlapon P N S | COL VII beosztással.

Réz, 24—25 mm., 10·03 gr.

Gohl Ödön.

A magyar nemzeti múzeum római medaillonjai.

A római medaillonokról szóló több rendbeli gyűjteményes kiadványok, mint a brit múzeum idevágó lajstromának, továbbá Froehner és egyebek műveinek megjelenése óta évről-évre merülnek föl eddig ismeretlen fajok és válfajok s a szakfolyóiratok számos érdekes újdonságot nyújtanak e téren is olvasóinknak. Ez indította Francesco Gneccchi, a milánói numizmatát azon elhatározásra, hogy e tárgyról újabb gyűjteményes munkát adjon ki, melyben a múzeumokban felgyűlt kiadatlan római medaillonokat és a folyóiratokban szét-szórva megjelent közlemények anyagát összegyűjtve bocsássa a kutatóknak rendelkezésére. A m. nemzeti múzeum idevágó anyagát a tervezett gyűjtélkes kiadvány számára össze-írván, első sorban a hazai érdeklődő közönséggel kívánom megismertetni az alábbi két lajstromban. Ezek egyikében a Cohenben nem található fajok részletes leírását nyújtom, a másikon pedig a Cohenben is felsorolt fajokot röviden idézem.

A) Cohenből hiányzó fajok:

1. *Probus*:

IMP C M AVR PROBVS AV G /// A császárnak sisakos mellképe jobb felé, pán-célban, köpenynyel. Kezeiben előreszegzett dárdát és kerek pajzsot tart.

R.) VICTORIAE AVGVSTI Két hosszúruhás és szárnyas Victoria kerek pajzsot tart, mely VO /// /// /// vagy VO /// /// feliratot visel (valószínűleg VOTIS-nek olvasandó).

A szelvényben: SIS.

Bronz, 33·5—34 mm., 18·50 gr.

2. *Carinus és Numerianus*:

IMP P CARINO ET NVMERIANO PP FF AVGG Carinus és Numerianusnak egy-mással szembe néző koszorús mellképei (köpenyben). A mező alsó része üres.

R.) Sima.

Bronz, 38 mm., 32·57 gr.

3. *Maximianus Hercules*:

IMP C M A MAXIMIANVS P F AVG A császárnak mellén összekötött oroszlán-bőrrel borított, sűrű szakállú nagy mellképe jobb felé.

R.) CONCORDIA AVGG ET CAESS Diocletianus és Maximianus Herc. álló alakjai egymással szemben, övvel összetartott tunikában és köpenyben, kezeikben egy-egy áldozó csészével, amelyből a köztük elhelyezett lángoló X-lábú oltárkán áldoznak. A szelvényben: S M T

Arany, 34 mm., 21·55 gr. (Num. Közlöny IV. 85. l.)

Lelőhelye Szár, Fejérmegye, ahol 1905-ben találták.

4. Maximianus Hercules:

IMP C M AVR VAL MAXIMIANVS P F AVG A császár mellképe jobb felé, melyet a mellén összekötött oroszlánbőr borít. (Ezen egy bélyegsérülésből (?) származó hosszúkás verethiba látható.)

R.) PERENNIS VIRTVS AVGG A császár meztelen álló alakja jobbra; egyik kezében ívet tart, másik kezét pedig egy sáskoszorút viselő folyam-isten felé nyújtja, ki félig meztelenül, egy vízöntő edényre támaszkodva, fekszik, balfelé fordulva. A császárnak másik oldalán, balra, sceptrumot tartó hosszúruhás, sisakos nő áll és koszorút helyez a császár fejére. A szelvényben: P R

Arany, 31 mm., 26·98 gr. (Arch. Ért. új folyam XI. kötet, 1891., 351–352. l. és a képtáblán. — Num. Zeitschr. XXIII. köt. 87. l. és IV. képtábla 3. sz.)

Lelőhelye Ó-Szőny. A következő darabbal együtt lelték 1885-ben.

5. Maximianus Hercules:

Előlapja teljesen azonos, sőt ugyanazon (sérült) bélyeggel is veretett, mint az előbbié.

R.) PERPE TVA CONCORDIA AVGG Diocletianus és Maximianus, katonai öltönyben egymás mellett ülnek, szemben. Mindketten jobb kezüket mellükre helyezik és bal kezükben egy-egy golyót tartanak. Két oldalt egy-egy férfialak áll és a mellette ülő császár fejére koszorút helyez. A baloldalt álló koszorús fejű alakot dr. Hampel József, aki e szőnyi leletet az Arch. Ért.-ben először ismertette, Victoriának tartotta, részemről szakállas férfinak nézem, még pedig Jupiternek, akinek vállán gombos végű sceptrum nyugszik. A jobb oldalon álló férfi Hercules, aki balkarján oroszlánbőrt és bunkót visel. A szelvényben: P R

Arany, 30—32 mm., 26·93 gr. (Arch. Ért. új folyam XI. k. 1891., 352. l. és a képtáblán. — Num. Zeitschr. XXIII. k. 87. l. és IV. képtábla 4. sz.)

Lelőhelye Ó-Szőny, hol az előbbi darabbal és egyéb római aranypénzekkel együtt találták 1885-ben. (Utóbbiakat l. Arch. Ért. i. h. 350—352. l.)

6. *Constantinus II.*:

CONSTANTINVS IVN NOB C A császár sugárkoronás mellképe páncélban, bal felé. Jobb kezét fölemelve tartja, bal kezében golyót tart.

R) VOTA ORBIS ET VRBIS SEN ET P R Négyszögletes alapon álló cippus e felirattal: XX | XXX | AVG A mezőben kétoldalt egy-egy csillag, a szelvényben: A Q S (V. ö. Cohen^{II}. VII. k. 314. l. 717. sz. Constantinus I. érmei közt.)

Ezüst, 26—27 mm., 4·95 gr. Lyukas.

7. *Constantinus II.*:

CONSTANTIVS /// /// AVG (bizonyára: P. F. AVG). A császár koszorús mellképe páncélban, jobb felé.

R.) CONSTANTIVS CAESAR Négy hadijelvény egymás mellett fölállítva, egy sorban. A szelvényben: SIS (V. ö. Cohen^{II}. VII. k. 442. l. 17. sz.)

Ezüst, 24 mm., 3·82 gr. (hiányos példány).

8. *Constantinus II.*:

D N CONSTANTIVS NOB CAES A császár koszorús mellképe páncélban, jobb felé.

R.) Mint az előbbi érem hátlapja.

Ezüst, 24—21·5 mm., 3·51 gr. Lyukas.

B) Cohenben leírt fajok:

9. *Augustus*: Cohen^{II}. I. k. 65. l. 16. sz.

Ezüst, a) 26—27 mm., 11·50 gr. — b) 25 mm., 11·81 gr.

10. *Augustus*: Cohen^{II}. I. k. 67. l. 32. sz.

Ezüst, a) 25—26 mm., 10·15 gr. — b) 24 mm., 10·60 gr.

11. *Augustus*: Cohen^{II}. I. k. 67. l. 33. sz.

Ezüst, a) 24—25·5 mm., 10·03 gr. — b) 26 mm., 11·40 gr.

12. *Augustus*: Cohen^{II}. I. k. 75. l. 86. sz.

Ezüst, 25·5—26 mm., 11·25 gr.

13. *Augustus*: Cohen^{II}. I. k. 90. l. 202. sz.

Ezüst, 25—26·5 mm., 10·75 gr.

14. *Antoninus Pius*: Cohen^I. II. k. 329. l. 391. sz.

Bronz, 39 mm., 44·24 gr.

15. *Faustina senior*: Cohen^I. II. k. 436. l. 125. sz.

Bronz, 39—40 mm., 44·30 gr.

16. *Commodus*: Cohen^I. III. k. 109. l. 374. sz.

Bronz, 40—41 mm., 72·10 gr.

17. *Clod. Albinus*: Cohen^{II}. III. k. 419. l. 39. sz.

Bronz, 41—42 mm., 64·10 gr.

18. *Caracalla*: Cohen^I. III. k. 414. l. 384. sz.

Bronz, 37·5—38 mm., 61·85 gr.

19. *Decius*: Cohen^I. IV. k. 239. l. 57. sz.

Bronz, 35—36·5 mm., 31·42 gr. Lyukas.

20. *Decius*: Cohen^I. IV. k. 239. l. 61. sz.

Bronz, 36—38 mm., 36·20 gr.

21. *Etruscilla*: Cohen^I. IV. k. 250. l. 18. sz.
Bronz, 36—38 mm., 43·55 gr.
22. *Gallienus*: Cohen^I. IV. k. 353. l. 23. sz.
Füllel. (A meduzafő s a pajzs a kopás miatt nem látszanak.)
Arany, fülestül 31—25 mm., 13·48 gr.
23. *Probus*: Cohen^I. V. k. 241. l. 99. sz.
Bronz, 32 mm., 15·27 gr.
24. *Diocletianus*: Cohen^I. VII. k. 343. l. 9. sz.
Bronz, 37—37·5 mm., 30·01 gr.
25. *Galerius Maximianus*: Cohen^I. V. k. 594. l. 2. sz.
A hátlap szelvényében: T (Gyanús.)
Ezüst, 26—27 mm., 6·43 gr.
26. *Constantinus I.*: V. ö. Cohen^I. VI. k. 91. l. 4. sz.
A hátlap szelvényében: SMT
Ezüst, 25—25·5 mm., 5·79 gr.
27. *Constantinus I.*: Cohen^I. VI. k. 91. l. 6. sz.
A hátlap szelvényében: CONS^Θ
Ezüst, a) 24 mm., 4·74 gr. — b) 24—23 mm., 5·76 gr.
28. *Constantinus I.*: Cohen^I. VI. k. 93. l. 16. sz.
A hátlap mezejében jobbra: S, a szelvényben pedig: SMN.
Arany, 25 mm., 6·815 gr.
29. *Constantinus I.*: Cohen^I. VI. k. 96. l. 32. sz.
A hátlaon: CONSA
Ezüst, 21·5—22·5 mm., 4·30 gr.
30. *Constantinus I.*: Mint az előbbi, de a hátlaon: • CONSIA •
Ezüst, 22—24 mm., 3·57 gr.
31. *Constantinus II.*: Cohen^I. VI. k. 213. l. 3. sz.
A hátlap szelvényében: • CONS •
Ezüst, 22 mm., 3·79 gr.
32. *Constantinus II.*: Mint az előbbi, hanem a hátlap szelvényében: • CONST •
Ezüst, 23 mm., 4·32 gr.
33. *Constantinus II.*: Cohen^{II}. VII. k. 372. l. 80. sz.
Ezüst, 23 mm., 4·02 gr.
34. *Constans I.*: Cohen^I. VI. k. 246. l. 9. sz.
A hátlap szelvényében: SIS
Ezüst, a) 25 mm., 4·85 gr. — b) a hátlap szelvényében: /// SIS /// 26 mm., 4·82 gr.
35. *Constans I.*: Cohen^{II}. VII. k. 434. l. 193. sz.
A hátlap szelvényében: TES
Ezüst, 27—26 mm., 5·18 gr.
36. *Constantinus II.*: Cohen^I. VI. k. 277. l. 16. sz.
A hátlap szelvényében: SIS
Ezüst, 24 mm., 3·73 gr.
37. *Constantius II.*: Cohen^I. VI. k. 278. l. 20. sz.
A hátlap szelvényében: SIS
Ezüst, 26—25·5 mm., 5·02 gr. (Repedt.)
38. *Constantius II.*: Cohen^I. VI. k. 279. l. 23. sz.
A hátlap szelvényében: • CONSI •
Ezüst, 22—24 mm., 4·48 gr.

39. *Constantius II.*: Cohen^I. VI. k. 283. 1. 42. sz.

A hátlap szelvényében: R

Ezüst, 20—19·5 mm., 2·61 gr.

40. *Constantius II.*: Cohen^{II}. VII. k. 451. 1. 83. sz.

Ezüst, 26 mm., 5·18 gr.

41. *Magnentius*: Cohen^I. VI. k. 331. 1., 24. sz.

(A hátlapi felirat: VICTORIA · AVGG ·)

Bronz, 33—31 mm., 15·54 gr.

42. *Julianus II.*: Cohen^I. VI. k. 357. 1. 4. sz.

A hátlap szelvényében: * SIRM

Ezüst, 23·5—23 mm., 4·195 gr. Lyukas.

43. *Julianus II.*: Cohen^{II}. VIII. k. 52. 1. 69. sz.

Bronz, 30—31 mm., 10·80 gr.

44. *Gratianus*: Cohen^I. VI. k. 427. 1. 2. sz.

A hátlap szelvényében: TROBT

Arany, 25—27 mm., 8·73 gr. Hiányos példány.

45. *Theodosius I.*: Cohen^I. VI. k. 454. 1. 3. sz.

(A hátlap szelvényében: CON).

Ezüst, 20—21 mm., 4 gr. Hiányos példány.

Teljesség okából emlitem még itt a Num. Közlöny V. köt. 104. 1. leírt Becker-féle arany Decentius-medailont. Gohl Ödön.

Görögországi bűbajos érmek.

Svoronos János, az athéni nemzeti éremtár igazgatója, a Journal international d'archéologie Numismatique 1905. évi (8.) kötetében (257—292. 1.) *Νεοελληνικαὶ παραδόσεις περὶ αρχαίων νομισμάτων* címen érdekes tanulmányt tett közzé, melyben magyarázatát nyújtja azon éremcsoportnak, melyet „malacos érmek“ néven a Num. Közlönyből (IV. k. 44. és 97. lap) is ismerünk és melyekről „Unbekannte Münzen“ címen Weifert Ignác írt Waltrovics nyomán.

A sertésnek, illetve a malacait tápláló emsének bűvös hatalmat tulajdonít egy a nép közt elterjedt újjörög hagyomány, mely egy, ezen állat képét viselő éremhez fűződik és amelynek segítségével az elásott kincseknek birtokába juthat a bűbajos érem tulajdonosa. (A hagyomány természetes alapjául az szolgálhatott, hogy a sertés turkálni szokott és így esetleg valami kincset is túrhat ki a földből.) — Ezt a hagyományt, illetve mondát aztán nyeresztkedésre használták föl Görögországban egyes élelmes, de különben csekély műveltségű emberek és kezdetleges kivitelű arany, ezüst, bronz, sárgarézt, ón és ólom érmeket meg pecsételőket készítettek, melyeket a tudatlan népnek ama mondabeli megmérhetetlen becsű bűvös erejű érem gyanánt adogattak el országszerte, sokszor igen magas áron. Ilyen érmekről Görögországon kívül Thráciából, Macedóniából, Krétából, sőt Egyiptomból, a Kaukázusból, Kisázsziából és Szíriából is kapott értesítést Svoronos, többnyire rászedett emberektől. Szerbiai példányokról Waltrovics és Weifert adtak hírt, magyarországi példányokat a nemz. múzeum őriz és a Num. Közlönyből ismerünk.

Hogy mikor kezdték gyártani ezeket a fictív, ú. n. „költött“ érmeket, biztosan megállapítani nem lehet. Szerző úgy véli, hogy egy részük a XIX. században készült, — az ötvenes években több ilyen merült föl, sőt tudósok is, mint pl. Papadopoulos, komolyan foglalkoztak velük, valószínű azonban, hogy e csalások kezdete a XVII. és XVIII. századig vezetendő vissza.

Ami magát az éremképet, t. i. a malacaitól körülvelt emsét illeti, szerző Politesnek megjegyzésére utal, aki Antoninus Piusnak (Cohen 2. kiad. II. k. 313. l. 450. sz., képpel) IMPERATOR II feliratú, középbronz érme révén, melynek hátlapi képe fa alatt pihenő, malacait szoptató emsét ábrázol, jött arra a gondolatra, hogy a kincstaláló bűvös malacos éremre és általában a szerencsehozó malacra vonatkozó hagyomány egy régi római mondából ered, mely elmondja, hogy midőn Aeneas fiával Ascaniussal Itáliába érkezett, egy tölgy árnyában harminc malacát szoptató emsét talált, mely elvezette őket azon helyre, ahol Laviniumot kellett megalapítaniok. Ezt a jelenetet Antoninus Piusnak két medaillonján is megtaláljuk (Cohen 2. kiad. II. k. 393. l. 1171. sz. és 395. l. 1183. sz.). — Sertés, a malacával különben Abakainon sicíliai görög városnak a Kr. e. V. században vert pénzein is előfordul már nemkülönben az umbriai Tudernak a Kr. e. 300 táján kibocsátott pénzein is.

A szóban levő malacos érmek némelyike többé-kevésbé utánozza az Antoninus Pius-féle középbronz pénzt és úgy látszik, hogy tényleg ez szolgált a gyártóknak eredetileg mintául.

Mellőzöm itt, rövidség kedvéért, Svoronosnak különben érdekes, széleskörű és részletes fejtegetéseit és a közelebbiről érdeklődőket az idézett cikk olvasására utalom, melyhez két képtábla van mellékelve, a különböző éremfajok képeivel, melyek egy része tényleg ismeretes görög pénzeket utánoz, más része ellenben eredeti koncepcióra vall. A sisakos és koronás fejeken kívül, melyek az előlapokon foglalnak helyet, az emse és malacai, a tojásait kiköltő madár, egy lófej, grif, kancsó, különböző feliratok, továbbá a vadászó Artemis (Diana) képe egy szarvassal fordul elő ezen érmeiken.

Svoronos nem említi a Weifert Ignác tulajdonában levő aranypénzt, melynek egyik lapján malac, másikán egy légy képe látható, nem említi a Num. Közlönyben (IV. kötet 44. l. és 97. l.) ismertetett ezüstpénzeket az emse s a lovat vezető nő képével meg az emlékszóborral és bizonyára ismeretlen előtte a nemzeti múzeumnak azon nagy aranyérme, melyet itt alább ismertetek és amely komplikált éremképeinek túlhalmozottságával és ornamentikai sajátosságaival a készítőik képzelőtehetségének a legfejlettebb stádiumát mutatja.

Előlap: * AVΓΕΣΤΗΣ * ΣΙ ΠΡΡ * ~*~ * ΝΑΟΝ * ΙΑΗΥΣ * Lenn: ~*~ Női (?) mellkép jobb felé (esetleg koszorúval a fején); kezében liliumot tart, mögötte kígyó, alatta hullámos víz.

Hátlapján: ΓΗΟΠΙΛΑΡΕΚΗ ~*~ ΗΟΣΙΟ-ΤΡΗΟ A szelvényben, folytatólag, (felfordított betűkkel) ΓΗΠΙΓΗΟ Hosszúruhás (diadémós fejű?) nő áll, bal felé; kezeiben hármass virágszálát és egy bizonytalan tárgyat tart (kézív?), előtte egy heraldikai stílusban megrajzolt ágaskodó oroszlán valami emelkedett tárgyon áll és serleget nyújt jobb felé

fordulva, a nő háta mögött bizonytalan, szőrös tárgy (nyugvó szarvas jobbfelé?). A kép alatt szelvényvonal.

Arany, 51 mm., 40-22 gr. — (Öntvény?) — NM.

Bajos dolog teljes magyarázatát adni a zagyva feliratoknak és a furcsa képeknek, melyekkel ezt az érmet készítője elhalmozta és kiválóan érdekessé és rejtélyessé tenni iparkodott. Hogy remekelni akart vele, azt a túlhalmozottságon kívül az érem nagy mérete és drága anyaga is bizonyítja.

Az előlap kigondolásánál többféle gondolat járt a fejében. A feliratot egy római pénzről, úgy látszik Antoninus Pius pénzéről vette és ANTONINVS AVG COS III P P-nek olvasandó. Maga a kép eléggé megfelel céljának, hogy tudniillik a rászedendő együgyű vásárló csakugyan valami bűbájosságot lásson benne. A mellkép alatt a hullámozó víz, előtte a virágszál, mely mint valami varázsvessző hajlik előre, mögötte a gyűrűző kigyó, mind olyan elemek, melyek valami rejtélyességet sejtetnek. Ugyanígy van a hátlappal is. Itt a felirat egészen zavaros. Itt is virágszálat tart a nő, az oroszán pedig talán valami bűbajos itallal telt serleget, vagy esetleg a talált kincs egy részét nyújtja neki. Mögötte a borzas körvonalú tárgy ismét sokat sejtet.

Svoronos azonban egyes érmek alapján részletesen kimutatja cikkében, hogy nem szabad mindent, ami ezen érmeken előfordul, a készítők képzelmeinek tulajdonítani, mert olykor különböző antik pénzekről vettek mintát, melyet persze a legtávolabb menő szabaddossággal használtak föl. Így a VII. képtáblán 15. sz. a. ábrázolt érmen Dianát látjuk, amint balfelé halad; előrenyújtott kezében, amennyire a képből kivehető, valami olyant tart, ami a n. múzeum arany érmének hátlapján álló nő kezében lévő hármass virágszállhoz hasonlít. Balkezében ívet tart Diana. A n. múzeum érmén a nő balkezében lebecsájtva tartott tárgy, úgy látszik, szintén ív. Svoronos említett érmén Diana mögött szarvas áll jobbfelé fordulva. A n. múzeum érmén, a nő mögött levő formátlan borzas tárgy föltűnően hasonló az említett képen látható szarvas előrészéhez, annyira, hogy bizonyosra vehető, miszerint ez is szarvast kíván ábrázolni. Érmünk hátlapján tehát Artemis (Diana) képe látható a szarvassal, Artemis, aki egyszersmind Selene és Hekate is, utóbbi minőségében a hold, illetve az éjjeli varázslat istennője! Nem lehet tehát eltagadni bizonyos mitológiai ismereteket azoktól a csalóktól, akik együgyű és babonás emberek rászedésére ezen érmekeket kigondolták és készítették, antik reminiscenciák alapján, saját képzelmeikből megtoldva mintaképeiket.

Érmünk készítésének idejére a heraldikai stílus túlkarcúsú ágaskodó oroszán is világot vet. Ez a kép már semmiesetre nem ókori ábrázolási mód. Az előlapon lévő rozetták és díszítmények is modern elemeknek látszanak. Ha a többi e csoportbeli érmekhez viszonyítjuk érmünket, egyrészt sokoldalú koncepciójával, másrészt aránylag magasabb színvonalon álló kivitelével a legfejlettebb fokozaton áll és túlszárnyalja valamennyi eddig ismeretes fajtát. Azt következtethetjük ebből, hogy későbbi keletkezésű a többiek nagy érszénél és hogy a XVIII. században, vagy a XIX. század elején készülhetett. A nemzeti múzeumnak évtizedek óta van birtokában, de sajnos, az, hogy honnan származik, nem állapítható meg.

Gohl Ödön.

Bács-Bodrogh vármegyei régipénz-gyűjtők.

Csodának minősíthető az a tény, hogy a Bácskában, ahol a régipénzek aránylag ritkán fordulnak elő, mindig voltak nagy számmal gyűjtők, kik kisebb-nagyobb gyűjteményt állítottak össze. A bácskai gyűjtők birtokában lévő érmek bizony legkisebb részét lelték vármegyénk területén, hanem azok a szomszédos megyékből, így különösen Baranyából és a Szerémségből meg Tolnából kerültek hozzánk.

Bácskában az éremgyűjtők két főfészket különböztetjük meg. Az első Zombor, amelynek gyűjtői Baranyából, különösen Kiskőszegről, Vörösmarthról és Dunaszekescsőről (Tolna m.)

szerzik be régi pénzeiket. Ezen helységek római katonai állomáshelyek lévén,¹ igen gyakoriak voltak bennök a különböző korból származó római pénzek. De csak voltak, mert az egykor kimeríthetetlennek látszó lelőhely már néhány év óta mindig kevesebb és kevesebb érmet szolgáltatott a gyűjtőknek és ma csak a legnagyobb utánjárással lehet onnan egy-két érmet szerezni. Ezen római telepnek Zomborhoz való közelsége magyarázója annak, hogy városunk gyűjtői különösen a rómaiak numizmatikai emlékeinek gyűjtését kultiválják.

A gyűjtők második főfészke Ujvidék, amely ebben a tekintetben nem áll az előbb említett mögött. Az ujvidéki numizmaták a Szerémségből, különösen Mitrovicáról és Bánostorról szereztek be régi pénzeiket, melyeknek legnagyobb része itt is római. Zombor legrégibb gyűjtője, kinek nevét még idősebb urak őrzik emléküben, *Gertinger Adolf* volt, a Ferenc-csatorna egykori igazgatója. Szép gyűjteményének, melyet a XIX. század első felében szedett össze, legnagyobb részét római érmei alkották. Gyűjteményét öreg korában eladta; de hogy ki vette meg, azt nem kutathattam ki.

Gertingerrel egyidőben szintén csinos római pénzgyűjteménnyel rendelkezett *Magyar N.* kulai „camaralis fiskalis“ és később ennek fia János, Cservenka község jegyzője. Magyarék gyűjteménye nem volt sokáig együtt, mert kevéssel haláluk után egy ötvös ebből a gyűjteményből földözte arany- és ezüst-szükségeit, nagy kárt okozván ezzel a későbbi gyűjtőknek.

A XIX. század második felében *Schwerer János* nyugalmazott pancsovai vámfelügyelő viszi városunkban éremgyűjtők közt a főszerepet. Lankadhatalan szorgalma és nagy szak tudása ismertté tette nevét numizmatáink közt. Az érmészet tanulmányozását Zomborban kezdte meg, majd pedig elkerülve Pancsovára, a Weifert-féle gyűjtemény gyakorolt reá nagy és termékenyítő hatást. A gyűjtemény vendégszerető birtokosával igaz baráti viszonyt szőtt. Együtt töltötték szabad idejüket, megbeszélve érmészeti tapasztalataikat és fejlesztve egymásban a szépérzéket és tudást. Itt fejlődött ki *Schwerer* igazi numizmatává. Nyugdíjba lépése után visszatért Zomborba. Nagy buzgósággal járt el az egyes gyűjtőkhöz, kiknek összes érmeit bő és szakszerű leírással látta el. A római pénzeket többnyire németül, míg a magyarokat magyar nyelven írta le.

Igen sokszor tett a nemzeti múzeumnak is szívesseget; gyakori ajándékairól a n. múzeum éremtári naplója tanúskodik, sőt nagynevű tudósunk: boldog emlékü *Pulszky Ferenc* köszönő és üdvözlő levél² kíséretében *Weszerle József* Érmészeti Tábláinak egy példányát küldte meg neki elismerése jeléül. *Schwerer* sokat fáradozott az intézetek gyűjteményeinek a gyarapításán. Azt tartotta, hogy az ifjúságnak a történelemben való oktatását a régi pénzek bemutatásával meg lehet könnyíteni és e célból gyönyörű gyűjteményt ajándékozott a zombori állami főgimnáziumnak. Ezen ajándékát *Schwerer* nem csupán a saját gyűjteményéből tette, hanem a *Husvéth-féle* és különösen a *Frey-féle* is kért és kapott is az intézet számára nagyobb mennyiségű ritka római pénzt és magyar emlékérmét.

Zomborban tartózkodása alatt sem felejtkezett meg pancsovai jóbarátjáról. *Weifert* és a zombori gyűjtők között csereviszonyokat létesített, melyek folytán úgy a *Weifert-féle*, mint a zombori gyűjtemények egyaránt gazdagodtak.

Schwerer öreg korában a még megmaradt régi pénzeit, szemtanúk állítása szerint, két katonatisztnek adta el, de hogy kik voltak a vevők, azt nem tudjuk.

Egy másik zombori éremgyűjtőről: *Darvas László*-ról nagyon keveset tudunk. Régi-pénz-gyűjteményét és könyvtárának egy részét másodkézből megvette ifj. *Frey Imre*. Régi-pénz-gyűjteménye római, nagyon sok újkori külföldi és magyar pénzből és emlékérmékből állt. A gyűjtemény anyaga kizárólag réz és bronz ami annak a látszatát kelti bennünk, hogy abból avatatlan kezek a nemes fémből készült érmekeket kisédték. A könyveinek

¹ Kiskőszegen lelt és gyűjteményemben lévő következő feliratú téglák bizonyítják a római katonák ottlétét: COHIIAS | LEGIO | LEVIH | DHORTISII |

² 1257. sz., 212/1884. november 18-áról van keltezve.

egyikében lelt olasz katonai elbocsátó levél, melyet 1865-ben a „Prefettura Della Provincia di Torino“ állított ki, az ő életére vonatkozó egyedüli adat.

A legutóbbi években szereplő zombori gyűjtők közül felemlítendő első sorban *Husvéth István*, aki azon szerencsés emberek közé tartozott, akik aránylag olcsón vásároltak meg nagyobb leleteket. Különösen érdekesek a gyűjteményében lévő bizanci aranyak, többnyire a Bácskából, úgyszintén a megyénkből származó magyar aranyak. Jelentékeny a görög pénzeinek sorozata is, amelyeknek lelőhelye azonban a római családi érmekével együtt bizonytalan, mert legnagyobb részük kereskedő útján jutott birtokába. Igen szépek a római császári érmei is, míg a magyar árpádkori pénzeinek sorozata az előbb említettek mögött áll. Husvéth nem arra törekedett, hogy mennél több uralkodótól legyen érme, hanem inkább arra, hogy egyes uralkodóktól mennél több szép érme legyen.

Husvéth különösen a régi görög és római pénzek tanulmányozására fektette a főszűlyt és ebben olyan ismeretekre tett szert, hogy igen bonyodalmas numizmatikai kérdéseket is kimerítően és szakszerűen volt képes megfejtetni.

Id. Heindlhoffer Róbert tekintélyes zombori kereskedő fiatal korában barbár pénzekből álló szép gyűjteménnyel bírt. Gyűjteményét idősebb korában átadta hasonnevű fiának, aki az érmészethez nem érezvén hajlamot, gyűjteményét a zombori állami főgimnázium és gyűjtő barátai között szétosztotta.

Id. Frey Imre 1855 körül vetette meg az alapját gyűjteményének. Eleinte nagy szerencsével szedett össze egy különösen barbár tetradrakmonokból álló csinos gyűjteményt. Ezt a gyűjteményt Shakicer főhadnagynak ajándékozta. Fájt neki a szép érmeiktől való megválás, de azért még sem vette el a gyűjtési kedvét. Kisköszegi összeköttetései folytán ismét jelentékeny mennyiségű római pénzt szerzett. Gyűjteményében igen sok elsőrangú ritkaság foglalt helyet, melyeknek legnagyobb része Schwerer révén a zombori állami főgimnázium birtokába került. Ez évben egykori remek gyűjteményének maradványait, fia: ifj. Frey Imre gyűjteményével egyesítette.

Ifj. Frey Imre atyja útmutatása folytán már mint első gimnazista megkedvelte a szép római pénzeket. Azóta a szabad idejének legnagyobb részét gyűjtéssel töltötte. Bejárta a dunántúli vidék helységeit, kutatván a régi mult emlékei után. Különösen a Duna melletti római legio-állomások szolgáltattak kutató vágyának tápot. Gyűjteménye az ilyen kirándulások alkalmával nőtön-nőtt. Évről-évre jelentékenyebbé vált olyannyira, hogy mintegy ötezer darabból álló gyűjteményében majdnem minden római császár pénzei képviselve vannak. Főtörekvése arra irányul, hogy a mennyiben lehetséges, minden császártól nagybronz, kisbronz és ezüst érmet szerezzen.

Csinos gyűjteménnyel rendelkezik *Mayer István* is. Gyűjteménye néhány ógörög érmen kívül igen sok szép római családi és császárkori éremből áll, melyeknek legnagyobb része Mitrovicáról való.

Kisebb gyűjtő városunkban *Falcione Sándor* földbirtokos és *Molitor M.* magánzó.

Bernhardt János m. á. v. tisztviselő is Zomborban tartózkodása alatt igen buzgón gyűjtötte a régi pénzeket. Gyűjteményének legnagyobb részét római pénzek alkották, melyeknek nagy részét Horvátországból szerezte. Városunkban tartózkodása idejében bejárta Tolna és Baranya vármegye községeit, melyekből gyakran igen szép érmészeti eredménnyel tért vissza. Ő a római császári pénzeket főképen ikonologiai szempontból gyűjtötte.

Temesváry János áll. főgimn. tanár szenvedélyes régipénz-gyűjtőnek mondta magát, de gyűjteményét egy zombori gyűjtő sem látta.

Tarnovszky Géza dr. cs. és kir. ezredorvost inkább éremkedvelőnek, mint gyűjtőnek mondhatjuk. Széleskörű műveltsége, kitűnő műízlése kedveltette meg vele a régi pénzeket és a művészi kivitelű érmeiket. Gyűjteménye áll görög, barbár, római pénzekből, magyar és külföldi művészek érmeiből és plakettjeiből.

Megyénk régipénz-gyűjtői között a legelőkelőbb helyek egyikét töltötte be *Pater Antonian* ujvidéki örmény pap. Gyűjteményét sok elsőrangú ritkaság díszítette. Évente elment Kisázsiába, bejárta Ázsiának többi részét, kutatva régi pénzek után. Főtörekvése az örmény pénzek gyűjtésére irányult. Ezen nehéz munkájában igen szép eredményt ért el. Gyönyörű római pénzgyűjteménye is volt, melynek nagy részét a Szerémségből szerezte. Élete vége felé szerette volna gyűjteményét eladni, azonban ezen tervét meghiusította a halál. Halála után a gyűjteménye állítólag a bécsi rendházba került.

Néhai *Schul* éremgyűjteményéről, kik látták, legnagyobb dicsérrettel beszélnek. Kevéssel halála után fia állítólag négyezer koronáért adta el a gyűjteményt egy berlini kereskedőnek.

Szépen rendezett csinos kis gyűjteménye van *ifj. Regényi István*-nak. Gyűjteményének nagy részét Szlavóniából származó római pénzek alkotják. Figyelmet érdemelnek még magyar obulusai és tallérjai, valamint legújabb kori emlékérmek.

Ledniczky Ipoly bajai főgimnáziumi tanár gyűjteménye ez időben még rendezetlen. A jeles történelem-tanár az érmekeket előadásai alkalmával be szokta mutatni tanítványainak és ezzel is igyekszik a történelem szép stúdiumát megkedveltetni a tanuló ifjúsággal. Éremgyűjteményében van néhány szép barbár tetradrakmon, igen sok szép római császár-kori denár és magyar obulus. Érmeinek legnagyobb részét a szomszédos dunántúli közösségekből hozták tanítványai szeretett tanárúknak.

Zentán *Szekfü György* nyugalmazott városi főjegyző foglalkozik a numizmatikával. Dicső szabadságharcunkat végigküzdvé muszka fogságba esett, átadatott az osztrákoknak, kik levitték Olaszországba. Itt Bolognában, mint közbaka töltött 10 keserves évet. Az alig húsz éves ifjút nem törte meg a nehéz szolgálat. Szabad idejét a tudománynak szentelte. Itt megkedvelte a római művészetet és ezzel kapcsolatosan a római numizmatikát. Gyűjteménye római pénzekből és emlékérmekből áll.

Szabó Elemér dr. m. kir. honvéd-ezredorvos Szabadkán a Magyarország területén lakott népek pénzeit gyűjti, továbbá különös gondot fordít a Rákóczi-korszak pénzeinek és emlékérmekének gyűjtésére.

Gohl Ödön, a Numizmatikai Közlöny szerkesztője, mint szabadkai főgimn. tanár régipénz-gyűjtő volt. Több ezer, leginkább magyar, görög és római pénzből, továbbá emlékérmekből álló szép gyűjteményét a nemzeti múzeumhoz való kineveztetése alkalmával átengedte a szabadkai könyvtáregyesület múzeumának, melynek alakítását már ezelőtt két éven át vezette. Még mint szabadkai tanár írt egy kézikönyvecskét „A római birodalom pénzeiről”. A könyv, melyhez két képes tábla van csatolva, előadja nagyon élvezetes alakban mindazt, amit a római pénzek gyűjtőinek tudniok kell. A „Bács-Bodrogh vármegyei történelmi társulat XV. évkönyvé”-be érdekes cikket írt a szabadkai 1849. évi szükségpénzről, melynek egyetlen fönmaradt példányát ő ajándékozta a nemzeti múzeumnak. Ezen cikkéhez melléketül adta a nevezett szükségpénzek eredeti színekben nyomott hű másolatát, azonban esetleges visszaélések elkerülése végett a hátapon levő feliratok mellőzésével. Ugyancsak történelmi társulatunk évkönyveinek egy későbbi évfolyamában becses ismertetést írt a sebesicsi (Szabadka mellett) éremletről, azonkívül ismertette a Szabadkán talált prehisztorikus régiségeket is. Tevékenységének elismerésül megyénk történelmi társulata működő tagjai sorába választotta.

Báth-Monostoron *Borsay Jenő*-nek általános gyűjteménye van. Különösen az Árpád-házi és a vegyes házakból származó magyar királyok pénzeit gyűjti nagy szorgalommal, továbbá a II. Rákóczi Ferenc és az 1848/49-iki szabadságharcunk korából való pénzeket és emlékérmeket, végül János Zsigmondtól Appaffy Mihályig terjedő erdélyi pénzeket.

Ezen rövid ismertetésem, magam is belátom, magam is hiányos, azonban utánjárást nem kímélve sem tehettem munkámat kimerítővé, mert a gyűjtőtársak egy részéről azt sem tudjuk, hogy gyűjtő és ha ezt valamiképpen kifürkészve fölkerítem levélben, hivatkozva a készülő ismertetésre, hogy gyűjteményére vonatkozólag adatokkal szolgáljon, még

választ is alig kaptam némelyiktől. Más gyűjtő, amikor vándorutamban felkerestem, még azt is letagadta, hogy gyűjteménye van. Pedig mennyire többre mehetnénk, ha egymást ismerve gyűjtögetnénk!

Több gyűjtő német érmészeti lapot tart és a Magyar Numizmatikai Társulat folyóiratáról még nem is hallott semmit. Ajánlom szerényen az ilyen gyűjtőnek, hogy kísérelje figyelemmel a Numizmatikai Közlönyt és meg fogja látni, hogy ezen lap kiállja a versenyt a külföldiekkel szemben.

Ifj. Frey Ferenc.

Régi érmek utánzása a szerzői jog, a pénzhamisítás s a csalás szempontjából.

Az utánképzést és forgalomba hozást a törvényhozások a szerzői jog hatálya alatt álló bizonyos művekre vonatkozólag szabályozzák, de e védelem is a szerző magánigényei szempontjából áll fenn, a vevő közönség érdekei teljesen közömbösek. Az utánzó gazdagodása erejéig kártérítésre köteles, pénzbüntetésre ítéltetik, az utánzat pedig elkoboztatik.

Általában véve a szerző halálát követő 50 év múlva e védelem megszűnővén, az utánképzés és forgalomba hozatal mindenkinek a szabadságában áll; mi sem természetesebb tehát, hogy régi pénzek és érmek utánzata és továbbadása is szabad.

Régi pénzek utánzata és forgalomba hozatala nem esik a pénzhamisítás fogalma alá, mert ennek tárgyait érvényben levő pénzek képezik; a régi pénzek a pénzhamisítás szempontjából akkor jönnek figyelembe, ha nem utánoztatnak, de azokon oly változások eszközöltnének, hogy azok még forgalomban lévőknek látszassanak.

Azonban, ha valaki ravasz fondorlattal előidézett tévedésbe ejtés folytán elad valakinek valódi gyanánt egy utánzatot és azt anyagilag megkárosítja, míg magának jogtalan vagyoni hasznot szerez — csalás miatt vonathatik felelősségre, de a jelzett kellékek csak egyes adott esetekben fognak előfordulhatni, mert a ravasz fondorlat relativ fogalom, miből folyik, hogy ha valaki az általános és saját élettapasztalatait figyelembe nem veszi és ennek folytán rászedetik, ravasz fondorlatot megállapítani nem lehet, különösen tudja mindenki, hogy kiváltképen kereskedőknél szokásos az árúk kínálása hazug kvalitások állítása mellett, magasabb vételár elérése végett.

Mínhogy azonban régi pénzekkel és érmekkel való kereskedés ritkább és így a közönség érdekében az ellenőrzés nem volna lehetetlen, sőt a numizmatika, mint tudomány, továbbá a közönség anyagi érdekeinek megóvása szempontjából egyenesen szükségesnek mutatkozik, mikép régi pénzekkel és érmekkel való kereskedés csak bejegyzett cégnek engedtessek meg és az hatósági ellenőrzés alatt álljon, mi célból természetesen törvényhozási intézkedés szükséges.

Dr. Gallé Tamás.

A vajdahunyadi görög és római éremlelet.

Vajdahunyadon tavaly, mint már a Num. Közönyben röviden jeleztem, görög és római pénzekből álló nagyobb éremleletre bukkantak. A lelet lajstromát itt adom.

A) Apollóniai drakmák.

Valamennyinek előlapján borját szoptató tehén b., hátlapján két csillag egy kettéosztott négyszögben (ú. n. Antinoos kertje). Itt csak a különböző mellékjegyeket és feliratokat sorolom fel külön-külön.

1. ΑΓΙΑΣ R.) . . ΩΩ ΕΗΗ K . . (1).

2. ΚΑΛΛΗΝ R.) ΑΠΟΛ ΠΕΛ ΛΙ ΟΣ (1).
3. ΜΟΣΧΙΑΟΣ lenn csillag R.) ΑΠΟΛ ΠΑΡΜΗ(ΝΟΣ) (2).
4. ΗΙΧΕΝ lenn Ψ R.) ΑΠΟΛ ΠΙΟΝΤ (1) barbár veret.

B) Dyrrhachiumi drakmák.

Valamennyinek típusa azonos az apolloniaiak típusával, kivéve, hogy a tehén jobb felé van fordulva.

1. ΑΝΤΙ | ΘΧΟΣ, j. kalász, lenn homályos jegy. R.) ΔΥΡ ΔΑΜΗΝΟΣ (1).
2. ΕΥΝΟΥΣ, j. kalász, lenn homályos jegy. R.) ΔΥΡ ΔΑΜΗΝΟΣ (1).
3. ΚΤΗΤΟΣ különben olyan, mint az előbbi (1).
4. ΔΡΟΜΩ R.) ΔΥΡ ΘΕΟ (1).
5. Av.) Mint az előbbi, R.) ΔΥΡ ΤΑ (1).
6. ΚΑΛΛΙΡΑΤΗ R.) ΔΥΡ ΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΥ (1).
7. ΜΕΝΙΣΚΟΣ fönn balra néző sas. R.) ΔΥΡ ΝΟΣ (1).
8. ΜΕΝΙΣΚΟΣ lenn jobbra fordult eb. R.) ΔΥΡ(ΦΙ)ΛΩΤΑ (1).
9. ΜΕΝΙΣΚΟΣ fönn homályos jegy. R.) ΔΥΡ ΔΙ (1).
10. ΞΕΝΩΝ fönn 2 Dioscur-süveg, j. kalász. R.) ΔΥΡ ΦΙΛΛΙΑ (4).
11. ΞΕΝΩΝ j. sas, lenn jobbra fordult eb. R.) ΔΥΡ ΦΙΛΟΔΑΜΟΥ (5).
12. ΞΕΝΩΝ j. sas, lenn homályos jegy. R.) ΔΥΡ ΠΥΡΟΒΑ . . . (1).
13. ΞΕΝΩΝ j. és lenn homályos jegyek. R.) ΔΥΡ ΑΠΟ . Ι (1).

C) Római köztársasági denár barbár utánzata.

Sisakos Róma-fej j., előtto XUMO R.) Victoria négyes fogatban j., lenn $\frac{M}{\Theta N O \overline{\Gamma} \Lambda}$ (1).

D) Római köztársasági denárok.

Dioscur-denár jegy nélkül, Babelon¹ 39. 1. 2. sz. (7), u. az jeggyel Bab. I. 47. 1. 20. sz., még pedig fönn félholddal (1), lenn bőségszarv (1), lenn elefántfej (1), u. az, Bab. I. 49. 1. 22. sz., lenn rák (1). Ugyanaz, betűkkel, Bab. I. 53. 1. 32. sz. Rev.) fönn és lenn ΠΡ, lenn SX · Q (3), Rev.) G R (1), R.) T és Q közt koszorú (3), Bab. I. 72. 1. 176. sz. (2), Bab. I. 77. 1. 226. sz. (29), Kopottak (10), Aburia Bab. 1 (5), Bab. 6 (5), Acilia Bab. 4 (3), Aelia Bab. 4 (2), Aelia Bab. 3 (1), Bab. 4 (2), Aemilia Bab. 7 (17), Bab. 20 (1), Afrania Bab. 1 (2), Annia Bab. 1 (3), Bab. 2 (1), Bab. 4 (1), Bab. 5 (1), Antestia Bab. 1 (4), Bab. 2 (1), Bab. 9 (16), Antonia 1 különböző betűkkel (19), Appuleia Bab. 1 különböző betűkkel (15), Aquilia Bab. 1 (3), Bab. 2 (2), Atilia Bab. 9 (3), Aurelia Bab. 21 (1), Baebia Bab. 1 (1), Bab. 12 (10), Caecilia Bab. 14 (?) (1), Bab. 21 (3), Bab. 38 (1), Bab. 43 (1), Bab. 44 (1), Bab. 45 (1), Caesia Bab. 1 (2), Calidia Bab. 1 (9), Calpurnia Bab. 2 (1), Bab. 5 (1), Bab. 11 (10), Bab. 12 (4), Bab. 24 (1), Carisia Bab. 10 (1), Cassia Bab. 1 (1), Bab. 4 (1), Bab. 10 (1), Cipia Bab. 1 (3), Claudia Bab. 1 (8), Bab. 5 (11), Cloulia Bab. 1 (9), Coilia Bab. 2 (2), Bab. 3 (9), Cornelia Bab. 1 (1), Bab. 19 (10), Bab. 20 (1), Bab. 24 (3), Bab. 25 (4), Bab. 31 (1), Bab. 50 (6), Bab. 55 (1), Cosconia Bab. 1 (2), Crepusia Bab. 1 (1), Critonia Bab. 1 (2), Curiatia Bab. 1 (2), Bab. 2 (4), Curtia Bab. 2 (1), Decimia Bab. 1 ? (1), Didia Bab. 2 (1), Domitia Bab. 7 (4), Bab. 14 (3), Egnatia Bab. 2 (4), Bab. 3 (2), Fabia Bab. 1 (14), Bab. 14 (3), Bab. 15 (3), Fannia Bab. 1 (9), Farsuleia Bab. 1 (4), Bab. 2 (3), Flaminia Bab. 1 (21), Fonteia Bab. 1 (4), Bab. 7 (4), Bab. 9 (15), Bab. 11 (13), Bab. 17 (1), Fulvia Bab. 1 (2), Fundania Bab. 1 (1), Furia Bab. 13 (2), Bab. 18 (30), Bab. 19 (10), Bab. 20 (5), Bab. 23 (1), Herennia Bab. 1 (6), Itia Bab. 1 (1), Julia Bab. 1 (4), Bab. 3 (2), Bab. 5, szám vagy jegy nélkül (8), betűvel a hátapon fönn (7), betűvel a hátlap alján (5), számmal a hátapon fönn (9), Junia Bab. 8 (2), Bab. 9 (10), Bab. 15 (20), Bab. 17 (1), Juventia Bab.

7 (1), Licinia Bab. 7 (1), Bab. 16 (24), Lucilia Bab. 1 (6), Lucretia Bab. 1 (8), Bab. 3 (4), Lutatia Bab. 2 (4), Maenia Bab. 1 (1), Bab. 7 (11), Maiania Bab. 1 (2), Mallia Bab. 1 (11), Bab. 2 (6), Mamilia Bab. 6 (8), Manlia Bab. 2 (1), Bab. 4 (4), Bab. 7 (1), Marcia Bab. 1 (2), Bab. 8 (4), Bab. 11 (2), Bab. 24 (3), Bab. 27 (1), Bab. 28 (2), Maria Bab. 9 (1), Memmia Bab. 1 (7), Bab. 2 (2), Minucia Bab. 1 (5), Bab. 3 (1), Bab. 9 (4), Bab. 15 (3), Bab. 19 (18), Naevia Bab. 6 (19), Norbana Bab. 2 (5), Ogulnia Bab. 3 (1), Opimia Bab. 12 (1), Bab. 16 (4), Papia Bab. 1 (5), Papiria Bab. 6 (3), Bab. 7 (6), Pinaria Bab. 1 (3), Bab. 2 (4), Plutia Bab. 1 (6), Poblícia Bab. 1 (1), Bab. 4 (1), Bab. 6 (2), Bab. 8 (1), Bab. 9 (3), Pompeia Bab. 1 (6), Bab. 5 (2), Pomponia Bab. 7 DOM (2), UOM (3), Porcia Bab. 1 (5), Bab. 3 (5), Bab. 4 (4), Bab. 8 (1), Postumia Bab. 1 (4), Bab. 4 (2), Bab. 5 (1), Bab. 7 (3), Bab. 8 (6), Bab. 9 (1), Procilia Bab. 1 (3), Bab. 2 (5), Quinctia Bab. 6 (4), Renia Bab. 1 (2), Rubria Bab. 1 (4), Bab. 2 (2), Rutilia Bab. 1 (9), Saufeia Bab. 1 (1), Satriena Bab. 1 (1), Scribonia Bab. 1 (4), Sempronia Bab. 2 (4), Sentia Bab. 1 (9), Sergia Bab. 1 (11), Servilia Bab. 1 (4), Bab. 13 (5), Bab. 14 (21), Bab. 15 (1). Terentia Bab. 10 (4), Tarquitia Bab. 1 (2), Thoria Bab. 1 (28), Titia Bab. 1 (3), Bab. 2 (6), Titinia Bab. 7 (1), Tituria Bab. 1 (4), Bab. 2 (3), Bab. 4 (9), Bab. 5 (1), Bab. 6 (9), Tullia Bab. 1 (11), Valeria Bab. 7 (4), Bab. 11 (4), Vargunteia Bab. 1 (8), Veturia Bab. 1 (2), Vibia Bab. 1. jegyekkel (6), Bab. 2. jegyekkel vagy betűkkel (24), Volteia Bab. 1 (2).

E) Római császári ezüstpénz.

Nero Cohen^I. 65 sz. (1), Vespasianus Coh.^I. 154. (1), Coh.^I. 167 (1), Titus Coh.^I. 86 vagy 87 (1), kopott (1), Domitianus Coh.^I. 93 (2), Traianus Coh.^I. 64 (1), kopott (1). Hadrianus Coh.^I. 106 (1), Coh.^I. 297 (1), Antoninus Pius Coh.^I. 163 (1), Faustina sen. Coh.^I. 21 (1), Coh.^I. 40 (1). kopott (1), M. Aurelius Coh.^I. 146 (1), Coh.^I. 310 (1), Faustina iun. Coh.^I. 96 (1), Commodus Coh.^I. 87 (1), Coh.^I. 121 (1), kopott (1), Crispina Coh.^I. 4 (1), Sept. Severus Coh.^I. 124 (1), Coh.^I. 237 (1), Coh.^I. 297 (1), kopott (3). Julia Domna Coh.^I. 19 (1), Coh.^I. 39 (1), Coh.^I. 87 (1), Coh.^I. 93 (1), Caracalla Coh.^I. 95 (1), Elagabalus Coh.^I. 80 (1), Plautilla Coh.^I. 13 (1), Geta Coh.^I. 59 (1), Coh.^I. 77 (1), kopott (1), Severus Alexander Coh.^I. 4 (1), Coh.^I. 19 (1), Coh.^I. 49 (1), Coh.^I. 102 (1), Coh.^I. 138 (1), Coh.^I. 215 (1), Maximinus I. Coh.^I. 6 (1), Gordianus Pius Coh.^I. 25 (1), Coh.^I. 155 (1), Coh.^I. 160 (1), Philippus pater Coh.^I. 73 (1), hibrid (av: Coh.^I. 41., rev: Coh.^I. 39), bélelt (1), Etruscilla, kopott (1), Salonina Coh.^I. 90 billon (1), Volusianus Coh.^I. 17 (1), kopott denár (20), kopott anima (1).

F) Római császári rézpénz.

Nicaea (III. század) (2), Constans, Cohen^I. 160 (2), Cohen^I. 167 (1).
Összesen 1117 darab.

A nagy időközre való tekintetből, mely a Constans-féle rézpénzt a lelet egyéb alkotó részeitől elválasztja, nem tartom kizártnak azon föltevést, hogy ezek esetleg a lelet beszállítása alkalmával keveredtek a többi közé.

G n.

É r e m l e l e t e k.

Nagy-Teremián tavaly 1292 db. III. Béla és Imre korabeli magyar pénz került napvilágra.

Pozsony város területén tavaly 132 aranypénzt találtak együtt. A leletben képviselve voltak III. Edvárd, II. Rikárd és IV. Henrik angol királyok és I. Fülöp burgundi herceg XIV—XV. századi rosenoblejei, XIV—XV. századi velencei zechinok és Zsigmond, I. Lajos és Mária magyar aranyai.

Kaápon (Nyitra m.) tavalý 591 db. XVI. századi magyar, osztrák, cseh, karinthiai, salzburgi, tiroli, tescheni, svéd, dán és különféle német pénzből álló éremleletre bukkantak. Nagyszámú tallér is volt köztük. Ugyanott később 382 db. XVI—XVII. századbéli ezüstpénz, köztük sok tallér került felszínre. E második lelet is hasonló alkotórészekből áll mint az előbbi.

Tekén (Kolozs m.) 45 db. XVIII. századi magyar és osztrák pénzt, köztük 42 aranyat találtak (Mária Terézia, Lothr. Ferenc és II. József pénzei.).

Eszteregnyén (Zala m.) 609 db. II. Lajos és I. Ferdinánd féle magyar denárt letek tavalý.

Pacsán (Zala m.) 167 db. XVIII—XIX. századbéli magyar, osztrák, bajor, szász és velencei ezüstpénzt találtak.

Alsó Dióson (Pozsony m.) 39 db. éremből, még pedig 2 nürnbergi és 37 db. aranyból XVII. századi osztrák, cseh, salzburgi, lengyel, brabanti és brandenburgi tallérből álló lelet került tavalý napvilágra.

Sípkón (Nyitra vagy Trencsén m.) 1905-ben 113 db XVI—XVII. századi kisebb fajta ezüstpénzt letek. A lelet alkotó részei voltak Báthori Gábor, Bocskai István erdélyi és Báthory István lengyel, litván és rigai hármás garasai és III. Zsigmond lengyel, litván és rigai 3-as garasai.

Kováson (Szatmár m.) 19 db. XVII századi magyar és lengyel ezüstpénzt találtak.

Nagykikindán (Torontál m.) 1905-ben: I. Mátyás és II. Ulászló magyar denárainak 2098 példányát találták.

Mogyoródon (Pestmegye) 3187 darabból álló éremlelet került elő, melyben I. Mátyás, II. Ulászló, II. Lajos, I. Ferdinánd (nagy számban), II. Miksa és II. Rudolf magyar denárai, János Zsigmond denárai, továbbá Zsigmond és Albert-féle XVI. századi porosz garasok, Thurzó György boroszlói püspök garasa, végül XVI. századi lengyel, cseh és sziléziai kis ezüst pénzek voltak képviselve.

Lenárd-Darócon (Bars m.) 198 db. XVII. századi, nagyobbára lengyel 3-as és 6-os garasokból álló éremleletet találtak. Voltak a leletben svéd és brandenburgi pénzek is.

Salánkon (Ugocsa m.) 413 db. XVII—XVIII. századi magyar, lengyel, osztrák, cseh, tiroli, stájer, karinthiai és olmtüzi ezüstpénzt letek.

Tarcalon (Zemplén m.) 835 db. nagyobbára XVIII. századi magyar, porosz, sziléziai, lengyel, osztrák, cseh, tiroli, stájer, karinthiai, olmtüzi és salzburgi ezüstpénzt találtak, melyek közé kevés XVI. századi magyar, svéd és osztrák pénz is volt keverve. — **Ugyanott** 761 ezüstpénzt letek (2-ik lelet). A lelet 759 db II. Ulászló- és I. Ferdinánd-féle magyar denárból, egy kölni érseki és egy nürnbergi tallérből állt. — **Ugyanott** (3-ik lelet) 493 ezüstpénz is került elő. Ezen harmadik lelet alkotórészei: I. Lipót magyar és erdélyi 15, 6, 3 és 1 krosai és polturái, Bethlen Gábor garasa és magyar denárok I. Ferdinándtól I. Lipótig, XVII. századi lengyel, porosz, brandenburgi és egyéb német ezüstpénzek, továbbá II. Ferdinánd (2 db) és I. Lipót osztrák, cseh, tiroli, stájer és karinthiai 15 és 3 krosai és Károly olmtüzi püspök 3 krosai.

Szerbcsanádon (Torontál megyében) San Marco hercegnő birtokán érdekes középkori éremlelet került napvilágra. Az egész lelet 1970 ezüstpénzből állt, melyek közt 745 magyar denár volt (C. n. H. 189—389. sz. közti fajok), továbbá 251 szlapon, 30 kölni, 10 angol (III. Henrik-féle), 12 vegyes külföldi, 1 cseh (II. Przemysl Ottokár-féle), 886 friesachi és 45 ezen utóbbiakkal rokon középkori denár. — A lelet megérdemli, hogy alkatmílalag tüzetesebben is foglalkozzunk vele.

Mezőkaszoný beregmegei helység határában Probusnak (Cohen 2. kiad. V. k. 336 l. 837. sz.) aranypénze került elő a földből.

Vörösmarth baranyamegei község határában pár év előtt szőlőforgatás alkalmával egy bögrében 2345 db, az 1512—1516. években vert magyar ezüstdenárt találtak. A lelet súlya 1½ kilogramm volt. (Bátor Henrik úr közlése.)

Csuza (Baranya megye) határában 1903-ban 78 db. XVI. századi $\frac{2}{3}$ talléros ezüstpénzt leltek. A pénzek egy egyfülű kancsó alakú edényben voltak elhelyezve. Ezen leletben különféle német pénzek voltak képviselve, így I. Lipót 2 db.-bal, Christian Wilhelm (com. de Schwartz et Honstein, 1676) 18 db.-bal, továbbá különböző szász és egyéb $\frac{2}{3}$ talléros ezüstpénzek. (Bátor Henrik úr közlése.)

Kis-Kőszeg (Batina) baranyamegyei község határában köztudomás szerint tömérdek római pénzt találnak. Bácsmegyei éremgyűjtők gyakran gyarapítják gyűjteményeiket innen származó régi pénzekkel. — Bátor Henrik tagtársunk pár év előtt e lelőhelyről Caesar, Augustus, Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, Titus, Domitianus, Nerva és Traianus-féle denárokat szerzett. E szerzeményben tehát Caesar és Augustus pénzein kívül Nerótól Traianusig zárt sorban képviselve voltak a római császárok pénzei. Itt ismét feltűnik a többször megfigyelt ür Augustus és Nero között!

Káptalanfalván (Torontálmegye) 512 ezüst pénzből álló leletre bukkantak; voltak köztük I. Miksa és I. Ferdinánd osztrák Schwarzpfennigjei, I. Ferdinánd felsőausztriai fillérjei (1527—1539, 65 db), II. Ulászló és I. Ferdinánd cseh garasai (10), III. Frigyes stájer fillérje, Zsigmond tiroli krajcárjai, I. Miksa és I. Ferdinánd karinthiai fillérei, (56 db), I. Ferdinánd krajnai fillérei (24 db), Leonhard, Máté (109 db) és Ernő salzburgi érsekek fillérei, passauai fillérek (81 db), Frigyes János, továbbá János és György szász választók garasai, Isny város garasa, végül egy-egy Nürnberg-bayreuthi és nördlingeni garas.

Tokorcson (Vasmege) 415 db ezüstpénzt találtak. A lelet alkotórészei: I. Lipót körmöcbányai veretű magyar 15 krosai az 1661—1696. évekből, továbbá C—H, C—M, N—B jegyű 15 krosai (összesen 160 db) és körmöci 6 krosai (2), továbbá Nürnberg-bayreuthi, boroszlói, churi, Württemberg-ölsi, Liegnitz-briegi kisebb ezüstpénzek, I. Lipót különböző jegyű osztrák 15 és 6 krajcárosai és ugyanazon időbeli cseh, stájer, karinthiai, tiroli és olmützi 15 és 6 krosok.

Pecsegyen (Szilágymegye) I. Ferdinánd, II. Miksa, II. Rudolf, II. Mátyás, II. Ferdinánd magyar denáraiból (110 db), Bethlen Gábor C—C (59 db), M—C (7 db) és N—B jegyű (126 db) garasaiból, Albert és III. Zsigmond lengyel $\frac{1}{2}$, 1 és 3 garasaiból (21 db) és polturáiból (281 db), II. Lajos schweidnitzeri $\frac{1}{2}$ garasaiból és György Vilmos 13 darab porosz polturájából, összesen 640 ezüstpénzből álló leletre találtak.

Nemesdédén (Somogymegye) kilenc darab, a Mária Teréziától II. Ferenczig terjedő időből való magyar és erdélyi huszast leltek.

Dabolcon (Ugocsa megye) 41 darab XVII. századbéli, I. Lipót-féle magyar, továbbá különböző német és lengyel ezüstpénz került elő.

A Kőrös folyó medrében Gyoma és Szarvas közt, mint értesültünk, többször lelnek római pénzeket.

Budán az irgalmas rend most épülő bérházának telkén (a Margit-híd közelében, a régi primási palota helyén), ahol legújabbán egy régi templom alapfalait és feliratos sírkövet is találtak, pénzek is kerültek elő a földből, egyebek közt Augustus bronzpénze (divus Augustus pater, R) oltár, CONSECratio SC), Claudius II. billonpénze (Oriens Aug.), Diocletianus billonpénze (Jovi conserv., XII jegygyel), Gratianus kis rézpénze (Gloria Romanorum), Valens kis rézpénze (fel. temp. rep.), magyar árpádkori rézpénz (Rupp 323—324, C. N. H. 101—103 sz.), Mária magyar királynő denára (C. N. H. 114) és I. Lipót 1689. évi KB jegyű magyar krajcárja.

Budán a Sashegy déli lejtőjén római pénzeket találtak. Ezek valószínűleg szórva-nyosan kerültek ki a földből. Tudomásomra jutottak a következők: Commodus nagybronz pénze (kopott; rev.: álló harcos balfelé), Nerva (?) középbronz pénze (kopott), Probus billonpénze (soli invicto comiti, quadriga b.; lenn. XXIII), Constantinus I. kispénzei, úgymint providentiae augg. SNKT, — gloria exercitus, SMALE, — VN—MR (2 db), — Constantinus II. (gloria exercitus, 2 jelvénynyel, CONS verdejeggyel, továbbá még 3, a Constantinus családjabeli császároktól vert kisbronz pénz.

Kaposvár közelében, **Szalacsán**, mint a Budapesti Hírlap f. évi szept. 4-iki számában is olvastuk, Darnay Kálmán egy kelta telepen egy pénzverő és öntőműhely maradványait ásta ki szerencsés kézzel. Az ékszerek öntésére használt öntőmintákon és kész vagy félig kész ékszereken, fegyvereken és eszközökön kívül olvasztótégelyek, továbbá éremverő dúcok és ezeknek megfelelő dunántúli típusú kisebb kelta ezüstpénzek is kerültek elő. A pénzverő dúcok vasgyűrűvel vannak övezve. Darnay Kálmán az egész leletet az Arch. Értesítőben fogja közzétenni.

Szabadbattyánban több száz bécsi fillérből álló lelet került elé, melyben az obulusok úgy látszik túlnyomó számban voltak képviselve. Luschin: „Wiener Pfennige“ c. munkáját véve alapul, a 21., 31., 35., 69. (?), 88., 94., 95., 97., 104., 114. és 118. sz. típusoknak megfelelő obulusokat, továbbá a 39. (?) és 53. sz. denárokat találtam a leletnek kezeimbe került részében.

Árpáson, Sopronmegye déli részében, mint értesültünk, tömerdek szórványosan előforduló IV. századbéli római rézpénzt találnak folyton. Ezen pénzek leginkább a templom közelében lévő Dombföld nevű major területén fordulnak elő.

Ismertlen, de hazai lelőhelyen mintegy ezer darab, nagyjából XV. századi ezüstpénzt leltek. E leletben V. Albert, Ernő, Vilmos, továbbá III. Frigyes osztrák fillérei, halsi fillérek, egy lapú cseh fillérek, salzburgi (sede vacante 1594) fillérek, bajor, öttingeni és landshuti meg müncheni fillérek és augsburgi püspöki fillérek voltak képviselve. A lelet nagyobb részét az Albert-féle, továbbá a cseh, salzburgi s az említett bajor fillérek tették ki.

Temes-Remetén, mint az Arch. Értesítő f. évi 4. füzetében (363. l.) Bleyer I. cikkében olvastuk, négy ezüst fibula, egy arany és egy ezüst fibulatöredék, egy ezüst lánc, 3 karperec és 3 ezüstgyűrű társaságában 7 darab thasosi tetradrakmont és 169 római ezüst denárt találtak. A denárok közül 165 a római köztársaság idejében veretett, legrégebbi közülök egy Fabia-denár (Babelon 1. sz., Kr. e. 144-ből), a legkésőbbi veretek pedig Augustusnak L. Mescinius Rufus pénzverőmester által Kr. e. 16—15-ben vert denárai (Babelon 1. és 2. sz.). Augustustól még a Cohen¹ 51., 60., 157. és 168. sz. érmek is előfordultak a leletben.

Deáki község határában, Pozsonymegyében 118 bécsi fillérből álló lelet került elő. Luschin: Wiener Pfennige képtábláit véve alapul, itt adom a lelet lajstromát: Első tábla: 1. sz. (4 db), 19. sz. (1), 24. sz. (6), 27. sz. (7). Második tábla: 45. sz. (18), 60. sz. (2), 97. sz. (1). Harmadik tábla: 76. sz. (1), 82. sz. (4), 83. sz. (19), 90. sz. (1), 92. sz. (1), 67. sz. (24). Negyedik tábla: 102. sz. (2), 117. sz. (15). Nyolcadik tábla: 240. sz. (3), 253. sz. (2), kopott példányok (6), végül Przemisl Ottokár cseh királynak egy fillérje (Wind. I. 2. l. 15. sz.).

Tisza-Polgárdiban 380 ezüstpénzből álló kincsre bukkantak. Ezek közt 200-nál több tallér volt. Képviselve voltak a leletben az osztrák tartományokon (Alsó- és Felső-Ausztria, Csehország, Tirol, Salzburg) kívül a kölni, Mansfeld-féle, braunschweigi, rajnai választói, lengyel stb. pénzek, melyeknek legnagyobb része a XVI. század második felében veretett.

Gomboson (Bács-Bodrogmegye) az Erdő-dűlőben 1439 darab, legnagyobb részét magyar denárokból és török asporákból álló ezüstpénzleletre bukkantak. — A magyar denárok I. Mátyás, II. Ulászló és II. Lajos királyaink pénzei.

Múzeumok, gyűjtemények.

Papírpénzek a szegedi múzeumban. A szegedvárosi múzeum éremtári osztályának van egy kisebb papírpénz-gyűjteménye, amely az évek során részben vétel, részben adomány folytán gyűlt egybe. A magyarokon kívül vannak benne osztrák, olasz, francia, amerikai s délamerikai, továbbá lengyel és cseh papírpénzek. Vannak ugyan törökök és görögök is, de azokat az alábbi felsorolásban nem részletezem.

A régi osztrák papirok, Formulare-ok és Abbildung-ok jórészt a városi levéltár kissejtezése alkalmával kerültek elő a hivatalos iratok mellől s Koncz Antal jelenleg nyug. levéltáros ügybuzgalmából kerültek a gyűjteménybe. Más részük a megvásárolt Reizner- és Lászy-féle éremgyűjteményekből. Egyes vételektől eltekintve, a többi adományképen került ide különböző ajándékozótól.

Az alábbi sorozatban bemutatom az anyagot:

1—5. sz. A bécsvárosi banknak (Wiener Stadt Banco) 1762. évi július 1-én kibocsájtott bankjegyeiről való minták (Formular) 5, 10, 25, 50 és 100 forintról.

6—10. sz. Ugyanannak 1784. évi november 1-én kibocsájtott bankjegyeiről való minták, 10, 25, 100 és 1000 forintosok.

11. sz. Ugyanannak 1796. évi augusztus 2-án kibocsájtott bankjegyeiről való minták. 5, 10, 25, 50 forintos. A hátlapon 100, 500 és 1000 forintosok ábrázolatai.

12. sz. Ugyanannak 1796-ban kibocsájtott 50 forintos eredeti bankjegye.

13—16. sz. Ugyanannak 1800. évi január 1-én kibocsájtott összes bankjegyeiről való ábrázolatok. Az előlapon az 5, 10, 25 és 50 forintos, a hátlapon a 100, 500 és 1000 forintos papírpénzek képei.

17—19. sz. Ugyanannak 1806. évi június 1-én kibocsájtott 5, 10 és 100 forintos eredeti bankjegyei.

20. sz. Cs. kir. beváltó államjegyek, adófizetésre, stb. 1811. évi márczius 1-ről. 1 forintos.

21. sz. Ugyanaz, 2 forintos.

22. sz. Cs. kir. beváltó államjegyek mintái (Abbildungen), 5, 10, 20 és 100 forintos.

23. sz. Cs. kir. államjegy (Anticipations Schein) 2 forintról. Hozzá ugyanennek egy formularéja. 1813. ápril 16.

24. sz. Ugyanaz, 5 forintos, 1813-ból, meg ennek egy hamisítványa.

25. sz. Ugyanaz, 10 forintos.

26. sz. Az Anticipations-Schein formularéja 1813-ból. 10 és 20 forintos.

27. sz. A cs. kir. szabadalmazott osztrák nemzeti bank 1825. évben kibocsájtott 25, 50 és 100 forintos bankjegyeinek mintázata.

28. sz. Ugyanannak az 1833-ban kibocsájtott ötforintosa, mintában (Abbildung).

29. sz. Ugyanannak 1834-ben kibocsájtott 10 forintos eredeti bankjegye.

30. sz. Ugyanannak 1841. január 1-én kibocsájtott 10 forintosa.

31. sz. Ugyanannak 1841-iki 5 forintosa.

32. sz. Ugyanannak 1847. évi 5 forintos bankjegye.

33. sz. Ugyanannak 1848. május 1-én kibocsájtott 1 forintos eredeti bankjegye.

34. sz. Ugyanannak 1848. júliusban kibocsájtott 1 forintos eredeti bankjegye.

35. sz. Ugyanannak 1848. évi 2 forintos bankjegye.

36. sz. Cs. kir., 1849. évi július 1-én kibocsájtott 6 krajcáros bankjegy, váltópénz helyett.

37. sz. Cs. kir. utalványjegy Magyarország közjövödelmére, 1849. évi március 1. Gróf Almásy-féle 1 forintos jegy.

38. sz. Ugyanaz, 2 forintos, rongált.

39. sz. Ugyanaz, 10 forintos.

40. sz. Ugyanaz, 10 krajcárról, váltópénz helyett.

41. sz. Ugyanaz, 6 krajcáros.

42. sz. Az Almásy-féle utalványról való 1000 forintos minta. Hátlapján az 5 és 10 forintosok mintái.

43. sz. Magyar kincstári kamatos utalvány 1848-ból, 50 és 100 forintról.

44. sz. 1848. évi magyar kincstári kamatos utalvány 50 és 100 frtról, szelvénynyel.

45. sz. Ezüst alapú magyar kereskedelmi bankjegy 1848-ból, 2 forintos.

46. sz. 1848. évi államjegy 100 forintról.

- 47. sz. Ugyanaz, 10 forintos.
- 48. sz. Ugyanaz, 5 forintos.
- 49. sz. Ugyanaz, 1 forintos.
- 50. sz. Magyar kincstári utalvány 1849-ből, 30 krajcáros.
- 51. sz. Ugyanaz, 15 krajcáról.
- 52. sz. Ugyanaz, 2 forintról, Szemere Bertalan aláírásával.
- 53. sz. Sátoralja-újhelyi 1848. évi 3 krajcáros utalvány.
- 54. sz. Komáromi 1849. évi 8 krajcáros utalvány.
- 55. sz. Ugyanaz, 5 krajcáros.
- 56. sz. Ugyanaz, 10 krajcáros.
- 57—58. sz. Temesvár 1849. évi utalványjegye 5 és 10 forintról.
- 59. sz. *Resurgo*. Az Angliában készített Kossuth-pénzek vaknyomású papirosa. Annak idején elkoboztatott. Ez a példány levélboríték alakjában jött haza
- 60—63. sz. Amerikai, newyorki Kossuth-féle 5, 10, 50 és 100 dolláros eredeti jegyek.

- 64. sz. Cs. kir. államjegy 1851-ből, 5 forintos.
- 65. sz. Ugyanaz, 10 forintos.
- 66. sz. A cs. kir. osztrák nemzeti bank 1854. évi eredeti 10 forintos bankjegye.
- 67. sz. Ugyanannak 1 forintos bankjegye 1858-ból.
- 68. sz. Ugyanannak 5 forintos bankjegye 1859-ből.
- 69. sz. Ugyanannak a 10 forintos 1858-ból.
- 70., 71. sz. Cs. kir. 10 krajcáros váltópénzjegy, eltérő kiadások, mindkettő 1860-ból.
- 72. sz. Ugyanaz 1860-ból.
- 73. sz. Cs. kir. osztrák állami jegy 5 forintról, 1866-ból.
- 74. sz. Ugyanaz, 1 forintos, 1867-ből.
- 75. sz. Eger város 10 és 1 krajcáros 1849-ből.

Ezenfelül van néhány hamisítvány az 1849-es szükségpénzekből. Ilyenek vannak Rozsnyó, Miskolc, Edelény, Murányalja, Csetnek, Lőcse, Dobsina, Poprád, Nagyrőce és Betléről (Nádasdy-féle).

A papírpénzgyűjteményben van több külföldi papír is, amelyek közül felsorolhatók az alábbi, ma már bizonyára ritkább példányok:

- 1. New-Jersey amerikai gyarmatnak György angol király engedélyével 1776-ban 3 shillingről kibocsájtott pénzjegye.
- 2. Richmond állam 1861. évi 1 dolláros bankjegye.
- 3. Ugyanannak 1864. évi 50 dolláros bankjegye.
- 4. Ugyanaz 5 dollárról.
- 5. Richmond állambeli bankjegyek 1864-ből, 1, 2, 10 és 20 dolláros.
- 6. Az amerikai Unio váltópénzről szóló bankjegyei 1863-ból.
- 7. Habana mexikói spanyol gyarmat 5 centavos bankjegye 1872-ből.
- 8. Argentina 1883. évi 20 centavos bankjegye.
- 9. Francia Assignata a nemzeti javakra, 1790-ből.
- 10. Ugyanaz 50 souról 1792-ből.
- 11. Ugyanazok 15 és 25 sols, 5 és 10 livresről.
- 12. Francia Assignata 500 livresről, a köztársaság második évéből.
- 13. Ugyanaz 100 frankról, a köztársaság harmadik évéből.
- 14. A milánói 1848-beli forradalmi bizottság bankjegye 2 liráról.
- 15. Lengyel utalványjegy 4 forintról.
- 16. A prágai városi tanács utalványa 10 krajcáról.

A gyűjteményhez tartoznak még bankjegy alakú kiadványok, melyek hirlapi előfizetésekre, üzleti reklámokra készültek. Legtöbbje forgó papírpénzt utánoz, de van köztük a Kossuth százas mintájára készült reklámcédula is. Ezekhez régi sorsjegyek csatlakoznak ;

ezek között érdekes a Zombory Mihály szegedi lakatos részére a pénzügyminiszterium által engedélyezett vasbútor-sorsjáték jegye, továbbá a királyi porosz osztálysorsjáték sorsjegyei 1822 és 1823-ból. Érdekes a szegedi első vasúti állomás megnyitási ünnepségére kiadott, német nyelven kiállított belépő jegy is 1854. február havából.

A gyűjtemény a városi múzeum éremtári osztályában két üvegezett fali szekrényben van kiállítva.

Tömörkény István.

U j d o n s á g o k.

Csillag István szobrász legújában több plakettet készített; magánfelek számára készült arcképes plaketteken kívül következők kerültek ki műterméből:

1. *I. Mátyás plakettje.* Hunyadi Mátyás király koszorús mellképe jobbfelé prêmes ruhában. A szelvényben körvonalaikban bevéssett betűkkel: ^{MATHIAS}
REX és ettől jobbra pajzsban a gyűrűt tartó holló. — A plakett felső jobb sarkában bevéssett betűkkel: CSILLAG

Négyszögletes, egylapú öntött bronzplakett; 158 mm. magas és 112 mm. széles — NM.

2. *Dante-plakett.* Dante balránéző, kissé kurtított talapzatú hermája. fején a tipikus sapkával. A talapzaton DANTE, fönn jobboldalt CSILLAG I (homorú betűkkel).

Négyszögletes, egylapú öntött plakett, 175 mm. magas, 71 mm. széles.

3. *Hamlet-plakett.* Kissé mélyített négyszögletes mezőben az ifjú Hamlet féltette, ruhátlanul, balfelé, amint a két kezében maga elé tartott koponya szemléletébe merül. A mezőben fönn balra: LÉNNI VAGY

===== NÉM LÉNNI.. Lenn jobbra, a szelvényben: CSILLAG (homorú betűkkel). — Négyszögletes, egylapú öntött plakett.

Bronz, 135 mm. magas és 182 mm. széles.

Zágrábban Deželič György horvát író félszázados ünnepére készült a következő érem:

Férfimellkép szemben, kissé jobbfelé. Fönn félkörben: GJURO STJEPAN DEŽELIČ | a mezőben; kétoldalt: 25. III. 1838

Hátlap: U | SLAVU | 50 | GODIŠNJICE | KNJIŽEVNOG | RADA | 16. VIII. 1906 |

Az első s az utolsó sor ívonalban. Lenn apró betűkkel: JUSTITZ Mindkét lapon 2 sima szegély. Homályosított felületű érem.

Bronz. 36 mm. — NM.

Emlék-zseton Thököly Imre hazahozatalára 1906. Középen vonalkörben Thököly Imre mellképe szemben, kissé balfelé, három tollal ékesített süveggel a fején. A szegélyen fönn: THÖKÖLY IMRE | lenn: 1657—1705.

Hátlap: középen: KÉSMÁRK | OKT. 30. | 1906 | Körül: THÖKÖLY IMRE HAMVAI HAZAHOZATALÁNAK EMLÉKÉRE | Mindkét lapon sima szegély. Exner Károly műve.

Ezüstölt bronz, 29 mm.

Dr. Zichy Gyula gróf pécsi püspök emlék-zsetonja. A püspök mellképe szemben; fején caputium, testén cimada és pallium, mellén láncon függő kereszt. Körül: DR ZICHY GYULA GRÓF PÉCSI PÜSPÖK. | Jobboldalt E. K. mesterjegy (Exner Károly).

Hátlap: Középen a hit, remény és szeretet csoportosított szimbolumai. Körül: * BÉRMÁLÁS EMLÉKÉRE * Lenn: 1906 | Mindkét lapon sima szegély. Ovális érem füllel.

Ezüstölt réz. 25.5 mm. magas (füllel együtt) és 18.5 mm. széles. — NM.

A szatmári baromfi-kiállítás díjérme. Középen félkörű mezőben kakas, tyúk, 2 kis csirke, lúd és kacsa. E kép alatt kartus a bevésendő név számára Fönn félkörben: SZATMÁRI BAROMFI KIÁLLÍTÁS | Két sima szegély.

Hátlap: Középen babérkoszorúban: AZ | ÉRDEM | JUTALMA | Körül: SZATMÁR-MEGYEI GAZDASÁGI EGYESÜLET SZATMÁRON * Pontozott és sima szegély. Exner Károly műve.

Bronz, 45 mm. — NM.

Az 1906-iki tordai iparkiallitás érme. Hungária szemben áll, fején korona, mellén páncél, jobbjaiban lebecsátott kard, hüvelyben, bal kezével a mezőben álló feliratra mutat. Előtte üllő, gabonakéve, korszó, merkúrbot és tulipánszál. Körül: HONI IPARKIÁLLÍTÁS ÉRME A mezőben, jobbra: TORDA | 1906 | Lenn balra E. K. mesterjegy (Exner Károly).

Hátlap: tölgykoszorúban hármás dombon koronából emelkedő kettős kereszt és e körül: MAGYAR VÉDŐ EGYESÜLET. | Szegély nincs.

a) Ezüst, 56 mm.

b) Bronz.

A Balassa, Semmelweis és Fejér-féle érmeiket, illetve plaketteket alább, Budapest Ujabb Emlékérmei 2-ik pótlékában írom le 600., 607. és 601. sz. alatt.

Az erdélyi szász temetkezési társulatok bárcái.

A szászok lakta erdélyi városokban régen, részben már a XVIII. század második felében keletkeztek temetkezési társulatok (ú. n. Leichen-Gesellschaft), melyeknek célja volt a szegényebb sorsú lakosság temetkezési költségeit megkönnyebbíteni oly módon, hogy minden egyes tag halálával az életben lévő tagok valamennyien bizonyos csekély összeget fizettek be a társulat pénztárába. E társulatok nem gyűjtöttek tőkét és kizárólag a fönti célra keletkeztek. A szász falvakban a temetkezési költségeket a szomszédság szokta összeadni.

E társulatok egy részének bárcái is voltak, melyek közül a nagyszebeni temetkezési vállalatnak HORA FUGIT feliratú bárcáit régen ismerik a gyűjtők, de nagyobbára nem tudták megállapítani közelebbi rendeltetését.

Nagyszebenben a XIX. század első felében két, úgymint kis és nagy temetkezési társulat létezett. 1846-ban e kettő egyesült és új alapszabályokat kapott, melyek 1856-ban, megerősítésük alkalmával kinyomattak. Ez a társulat még mindig fennáll és mintegy tíz év előtt ismét új alapszabályokat kapott. E társulatok monografiáját már megírta valaki (a szerző nevét nem sikerült kipuhatolnom), de nyomtatásban még nem jelent meg e mű.

A brassói társulat az alább leírandó bárca tanúsága szerint már 1785-ben fennállott. Úgy látszik, itt is két, úgymint nagy és kis társulat állt fenn. A többi szász városok temetkezési társulatainak bárcáit nem ismerem.

Az egyes halálesetek alkalmával teljesített befizetések összegét, amennyire a bárcák-ból következtetni lehet, a nagyszebeni nagy társulatnál időközben 50 krajcár-ra emelték, Brassóban pedig eleinte 25 krajcár volt, aztán 32 krajcár-ra emelték. A poncok tanúsága szerint a nagyszebeni társulatban 1838-ban és 1852-ben valami változás állott be, vagy a szervezetben, vagy a bárcák használatában, de ezt közelebbről megállapítani sem nekem, sem pedig Csáky Mihály úrnak, a Bruckenthal-múzeum igazgatójának nem sikerült, akinek e társulatok szervezete és fennállása felől közölt adataiért itt mondok köszönetet és áttérek az említett bárcák felsorolására.

I. Nagyszeben.

1. HERMAN | STADT | két sorban, nagy betűkkel. Keskeny-koszorú-szegély. Az R alatt egy pont van a mezőben.

Hátlap: Szárnyas homokóra. Fönn és lenn ívonalban, nagy betűkkel: HORA | FUGIT | Keskeny-koszorú-szegély.

Sárgaréz. Valamennyi példány 22—23 mm. — NM. — Coll. Windischgrätz, I. k. 369. l. 5896. sz.

2. Mint az előbbi, hanem előlapján harántul beponcolt nagy jegyekkel: 50 — NM.

3. Mint az 1. sz. bárca, hanem előlapján harántul beponcolt nagy jegyekkel: 55 (a. m. 05). A kör talán azonos, de az 5 más ponccal veretett, mint az előző érmen lévő.

4. Mint az 1. sz. bárca, hanem előlapján a felirat irányát követve beponcolt 1838 évszám és e fölött szintén beponcolt kör. (Az évszám kisebb fajta számjegyekkel van jelezve, a kör esetleg azonos a két előbbi fajtán látható poncjegygyel.) — NM.

5. HERMANN | STADT | két sorban, kisebb betűkkel, mint a föntebb leírt fajon.

Hátlap: GROSSE | LAICHEN | GESELSCHAFT | O Mindkét lapon apró, egymást sarkaikkal érintő négyzetekből összeállított szegély. I: L:

A m. nemzeti múzeum példányán az előlapon a felirat irányát követve 1838 évszám van beponcolva, ugyanazon ponccal, melyet a fönt leírt, hasonlóan poncolt éremhez használtak. Sárgaréz, 20—21 mm. — NM.

6. HERMAN | STAD. | két sorban, kis széles betűkkel. Keskeny koszorú-szegély.

Hátlap: Fönn, félkörben: MEMENTOMORI, ez alatt durván körvonalozott halálfej és két keresztbe tett csont egy könyvön (?). Keskeny koszorú-szegély.

A m. nemzeti múzeum példányának előlapján különböző ponc-jegyek láthatók, a feliratnak megfelelő irányban. Fönn domború I, aztán ezzel egy vonalban: 2 A és alább, középen: 1852 Mind homorú jegyekkel.

Sárgaréz, 25 mm. — NM.

II. Brassó.

7. Középen, vonalkörben: 25 | LEICHEN. | (A m. nemzeti múzeum példányán a 25-re ráponcolt homorú 32-vel.) Ezek alatt durván mintázott halálfej és két keresztbe tett csont. A szegélyen, körül: ∞ AUS DER CRONST : GROSS : GESELSCHAFT. 1785

Hátlapján az előlap homorú és fordított képe.

Egyalapú lemezből vert bárca.

Sárgaréz, 28 mm. — NM.

G . . . I.

K ü l ö n f é l é k.

Solone Ambrosoli az olaszországi régiségmúzeumok felügyelője, a milánói Brera éremtárának őre, a numizmatika tanára, a mindenütt ismert és becsült nevű szakbeli író, kinek a görög érmekeket és az általános numizmatikát tárgyaló olasz kézikönyvét olvasóink nagy része szintén ismeri, Milanóban hosszú betegség után elhunyt. Halálával nagy veszteség érte az általa művelt tudományszakot.

Charles Rollin, a világhírű párisi Rollin et Feuardent cég egyik tulajdonosa 63 éves korában Párisban elhunyt.

Ferdinand osztrák császár és magyar király vitézségi érmei. — A Mittheilungen d. oesterr. Clubs für Münz- u. Medaillenfreunde f. évi szeptemberi számában Adam József az 1848. év numizmatikai emlékeiről ír. A 86. lapon Ferdinand császár vitézségi érmeiről azt írja, hogy az 1848. év utolsó hónapjaiban ezüst vitézségi érmekeket készítettett, de ezeket nem osztották ki, legfőlegb néhány példányt adtak egyes éremgyűjtőknek vagy kiváló egyéneknek. A katonák csak 1849-ben kaptak vitézségi érmekeket, melyek már I. Ferenc József császár ifjú arcképét viselik. A Lange Konrád által készített Ferdinand-féle kisebb és nagyobb vitézségi érmekeket — szerinte — régebben, 1841-ben osztották ki, míg az 1848-iki Ferdinand-féle vitézségi érmekeket Böhm János Dániel (aki, mellesleg emlitem, magyar ember volt) készítette.

Adam cikke alapján azt kellene hinnünk, hogy Ferdinandnak Böhm által készített 1848-iki vitézségi érmei csak egyféle nagyságban és csak ezüstből verettek. — A magyar

nemzeti múzeum azonban egy nagyobb fajta arany példánnyal is bír, melynek leírását itt adom:

1. FERDINAND KAISER VON OESTERREICH | Az uralkodónak ifjúkori (!) feje, koszorúval, jobbfelé. Lenn: I. D. BOEHM, F. mesterjegy.

Hátlap: Koszorúban, melynek alsó részén hat keresztbe tett zászló van elhelyezve, e felirat: DER | TAPFERKEIT | a két felső zászlón a pólyás osztrák címer, koronával, a két alsó zászlón pedig a magyar szent korona látható. Mindkét lapon sima szegély. — Egy darabban kivert, szélében húzódó ovális füllel.

Arany, 40 mm., 27.74 gr. — NM.

Van még három más Ferdinand-féle vitézségi érem is a magyar nemzeti múzeum birtokában, melyeket egybevetés céljából szintén leírok itt:

2. FERDINAND I. KAISER VON OESTERREICH | Az előbbi érmen levőhöz hasonló ifjúkori (!) feje a császárnak, jobbfelé, koszorúval. Mesterjegy nincs!

Hátlap: mint az előbbi érem hátlapja, de a zászlókon semmiféle címer vagy korona nincsen. (A m. nemz. múzeum példánya fületlen.)

Ezüst, 16 mm. — NM.

3. Előlapja olyan, mint a fenti 2. számú éremé.

Hátlapján az érem széléhez közel lévő tölgykoszorúban üres mező. Fönn az érem szélén apró betűkkel: MERITIS | Fületlen érem. (Azt hiszem, ez polgári érdem-érem volt.)

Ezüst, 16 mm. — NM.

4. FERDINAND KAISER VON OESTERREICH | A császárnak élemedettebb (!) korabeli koszorús feje jobbfelé. Lenn: K. LANGE mesterjegy.

Hátlapja olyan, mint a fenti 1. számú érem hátlapja. Mindkét lapon sima szegély. — Egyben kivert, szélében húzódó ovális füllel.

Ezüst, 31 mm. — NM.

Figyelemre méltó dolog, hogy míg az Adam szerint régebbi, 1841-iki Lange-féle érmen a császárnak öregebb korabeli arcképe látható, addig a Boehm-féle nagy aranyérmen fiatal korabeli arcképe foglal helyet. Ez olyan körülmény, mely magyarázatra szorul!

Érmek a levélbélyegeken. Az athénei Journal international d'archéologie numismatique VII. kötetében egy illusztrált közlemény jelent meg Zoiton Filonidestől, melyben a krétai levélbélyegeket ismerteti érmészeti szempontból. Ezek az igen csinos kivitelű levélbélyegek részint archeologiai, részint numizmatikai érdekű tárgyakat ábrázolnak. Így az 1904. évi 2 leptás bélyeg egy mykenei antik pecsétgyűrű vésetét utánozza, a város védő istenasszonyának két oroszlán közt álló képével. Az 5 leptás bélyeg egy a Kr. e. V. században vert gortynai didrakmon másolatát viseli, a platánfa lombjai közt ülő Britomartis (mások szerint Európa) képével. A 20 leptás bélyeg egy Praxitelestől vésett kydoniai ezüstpénz képével ékeskedik, amelyen a kisded Zeus látható, amint a Kynosouras kutya tejéből lakomázik. A 25 leptás bélyeg egy itanosi didrakmon képét viseli, háromágú szigonyt tartó halfarkú tritonnal. Az 50 leptás bélyeg egy igen csinos gnossusi didrakmon képe ékesíti, Ariadne fejével. A drakmás bélyegen egy gortynai didrakmon látható; éremképe a bika hátán ülő Európa s az aeginai pénz teknősbékás veretének nyoma, melyre a gortynai pénzt verték. A háromdrakmás bélyegen Minos király gnossusi palotájának romjait szemlélhetjük, madártávlatból, a nagyméretű ötdrakmás bélyegen végül az arcadioni klastrom képe foglal helyet, a háttérben pedig az Ida-hegy orma fehérlik.

A régebbi, 1900-ban kibocsájtott első krétai levélbélyegek szintén régi krétai görög pénzek képeit viselik, így az 1 leptás és az 50 leptás bélyeg Sybrita város didrakmonját, a sarúköttő Hermesszel, az 5 leptás és a 20 leptás bélyeg pedig egy gnossusi didrakmonét, Hera balra néző diadémus fejével, a drakmás bélyegen Phaistos krétai város érmének képe foglal helyet egy szárnyas gigászszal, a két drakmás bélyegen pedig egy gnossusi éremé, mely Minos király trónoló alakját viseli. A 10 és 25 leptás és az ötdrakmás bélyegen a sárkányölő Szent György lovas képével ékes angol guinea képe látható; ezt

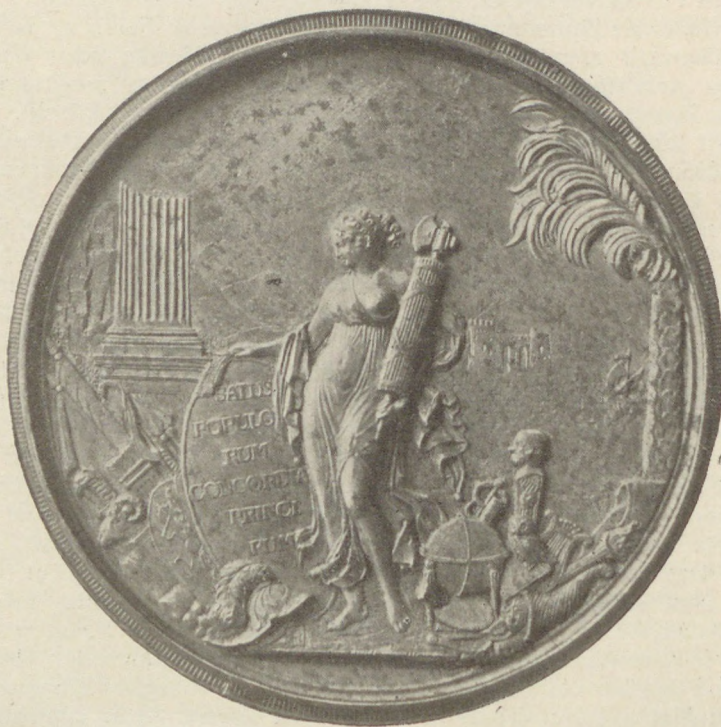
a külföldi pénzt csak művészi szempontból választották, különben pedig célzás rejlik benne György görög hercegre, a szabadító Szent György lovag képében.

A berlini kir. éremtár megvásárolta *Loebbecke Artúr* ókori görög érmekből álló gyűjteményét, mely 27904 éremből, közte 341 arany és 8444 ezüstéremből állott. A gyűjtemény 757,000 márkáért ment át a múzeum tulajdonába, melynek ókori görög éremgyűjteménye az új szerzeménnyel együtt meg fogja haladni a százezer darabot.

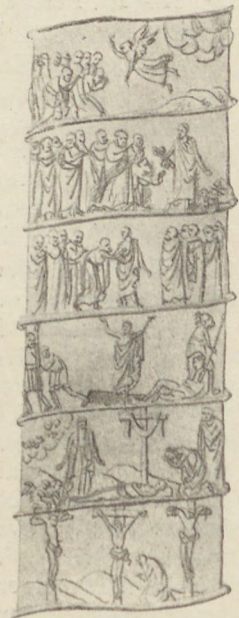
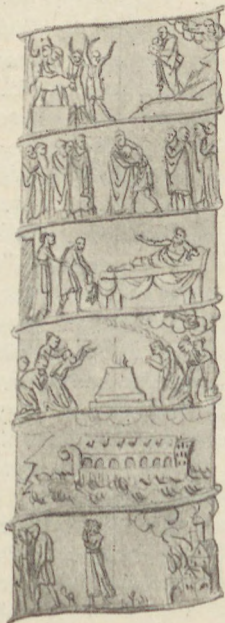
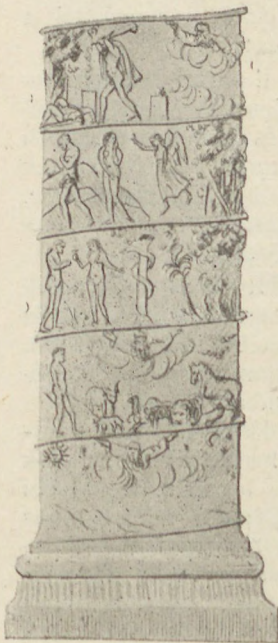
G . . . I.

I r o d a l o m.

Meller Simon: Ferenczy István élete és művei (Budapest, Athenaeum, 1906. 8° 402. 1. 10 melléklettel és 115 szöveggel. Ára 12 korona). Egy lelkes honleány: özv. Jánosdeák Andrásné szül. Káposztás Zsuzsánna 1903-ban nagybátyjának Ferenczy Istvánnak művészi hagyatékát az államnak ajándékozta és ez alkalommal kifejezte azon óhaját is, hogy a művész életrajza műtörténeti és művészi monografia alakjában megírassék. Erre nézve Meller Simon az ismert nevű szakíró nyert megbízást és a vall. és közokt. miniszter támogatásával létrejött terjedelmes munka becsületére válik a szerző szeretetteljes buzgalmának és kitartó kutatásának. Ferenczy István (1792—1856) a magyar szobrász- és éremvéső-művészet úttörői közt első helyet foglal el. Rimaszombatban született, eleinte apja mesterségét, a lakatos mesterséget tanulta Budán, majd gyalogszerrel Bécsbe indult, hol 1815-ben a képzőművészeti akadémián az éremvéső-művészetet tanulta, majd pedig hazafias ideálok-tól lobogó buzgó lelkének vágyaitól és magasabb ambíciótól sarkalva, szintén gyalogszerrel Rómába és Olaszhon egyéb városaiba ment tanulmányait folytatni, hol 1818-tól 1824-ig tartózkodott és az ott élő két nagy művész: Canova és Thorwaldsen volt reá nagy befolyással. Aztán Budán települt meg, sokat dolgozott és sok csalódás is érte, végül szülőföldjére vonult és 1856-ban Rimaszombatban hunyt el. Itt nem terjeszkedhetem ki műveinek és terveinek, küzdelmeinek és ábrándjainak részletezésébe, a könyv, mely kellemesen köti le a laikus olvasó figyelmét és érdeklődését is, érdemes hogy elolvassuk. Belőle mindent megtudhatunk Ferenczyról. E sorokban Ferenczy Istvánról csak mint éremvésőről kívánok megemlékezni. Őt első sorban nemzeti ideálok lelkesítették, hazai jeleseink megörökítésére érezte magát hivatottnak, műveibe belevitte lelkének álmait, a klasszicisztikus formák mögött nagy gondolatok rejlenek. A technikai kivitelben gyakran találunk fogyaté-kosságot, rajza nem kifogástalan, olykor merev, szögletes, de eszme, még pedig magyar hazafias eszme található föl műveiben. Első medaillisztikai műve Solon arcképe (feje) volt, melyet acélba vésett és ezzel már mint fiatal bécsi akadémiai növendék első jutalmat nyert 1818-ban egy évi tanulás után. Mesterei Fischer, Klieber József és Ellmaurer József voltak. Még egy jutalomdíjat nyert el a császár vasbavésett fejéért. Aztán egy acélba vésett nagy érmet készített: *a béke allegoriáját*, azon kornak és tanítómestereinek stíljében, kitűnő technikai kivitelben. Most a szépművészeti múzeumban őrzik e művét. Ezen érem felirata *Salus populorum concordia principum*. Képét Meller könyvének 40. oldalán találjuk. Rómában, ahol hat évig a nagy plasztikának szentelte munkásságát, midőn onnan távozni készült, halálból az élvezett támogatásért VII. Pius pápának kitűnő arcképes emlékérmét készítette és ennek egy ezüst és egy bronz példányát személyesen nyújtotta át neki. Az érem hátlapján antik stílusú díszes kupolás és oszlopos csarnok látható, melynek szorgalmas előtanulmányok és részletrajzok alapján koncipiált, eszmékben dús elrendezése és domborművei a katolikus egyházat ábrázolják allegoriában. Sajnos, hogy ezek a domborművek, parányi méreteiknél fogva, az érmen egészen hatástalanok, sőt alig fölismerhetők. A hátlap fölirata ez: *Consecratio Pannoniae patri patriae op. | pontificatus sui | XXIV |* Bronzpéldányát a nemzeti múzeum is bírja (Képét Mellernél i. h. a 110. lapon találjuk.) Ezen érem 1823-ban készült Rómában. A következő évben, ugyanott, Hunyadi János és Lászlónak kevésbbé sikerült

Ferenczy István művei: 1. VII. Pius pápa érme (a nemz. múzeumban). 2. A béke allegóriája (a szép-
művészeti múzeumban). 3. Hunyadi János és László érme (a nemz. múzeumban).

Részletrajzok VII. Pius pápa emlékérméhez.

Ferenczy István rajzai a szépművészeti múzeumban.

1. Átkelés a Vöröstengeren. — 2. Az utolsó vacsora. — 3. A kereszt útja. — 4. és 5. Az ó-szövetség oszlopa. — 6. és 7. Az új-szövetség oszlopa.

arcképes érmét készítette Ferenczy (képe Mellernél i. h. 119. l., továbbá Weszerle, G., XVI. t. 1. sz.). Előlapján a két, egymással szembenéző klasszikus stílusú mellkép foglal helyet, hátlapján Hunyadi János lóháton, amint a török ellen indul, kivont karddal, mellette fia László áll, és — Meller magyarázata szerint — apját visszatartani és engesztelni igyekszik. Az érem feliratai latinul vannak fogalmazva, a képek, különösen a hátlapiak kevésbé kielégítőek.

Még egy, csak tervben maradt éremről kell megemlékeznünk, melyet Ferenczy a m. tud. akadémia felállítására készített. Ennek csakis agyagmintája készült el, feliratai latin nyelvűek. Trattner Károly, Ferenczy műterméről írt kéziratában azt írja róla, hogy „fel-séges gondolatai által magát megkülönbözteti és megérdemelné, hogy életre hozódna“. Óhajtja egyszersmind, hogy a művész ezen esetben „a deák felírás helyett magyart készí-tene“. Az emlékpénzből sajnos semmi sem lett, s az agyagminta elkallódott. Így fejezi be Meller, aki nevezett művében méltán hangoztatja, mily nagyra vihette volna Ferenczynk a medaillisztika művészetét, ha e mellett maradt volna és nem adta volna magát egészen a nagy plasztikára. Ám ha a magyar medaillőrök sorában sok, Ferenczynél nagyobb és termékenyebb művészt fog felsorolhatni az utókor, Ferenczynek úttörő munkássága és a hazafias lelkesedés, melyet műveiből is kiolvashatunk, az előkelő helyet és örök emléket biztosít számára ezeknek sorában.

Ferenczy három érmének, úgy mint a béke allegoriáját ábrázoló acélérem egyetlen példányának, továbbá a VII. Pius pápa bronz érmének és Hunyadi János és László bronz érmének Meller könyvéből vett képét, úgy szintén a VII. Pius pápa bronz érméhez készí-tett részletrajzokét is mellékelve adjuk. Ezen utóbbiakat szükségesnek találtuk bemutatni olvasóinknak, különös tekintettel azon körülményre, hogy e gondosan kidolgozott és eszmékben dús részletek az érmen csekély méreteiknél fogva alig fölismerhetők, viszont pedig éppen eszmei tartalmuknál fogva az érem megértésére igen fontosak. A dúcok szíves átengedéseért köszönetünket nyilváníttuk a szerzőnek és az Athenaeum igazgatóságának.

Dr. Iványi Béla: Adalékok a magyar pénz történetéhez a XVI-ik században és **dr. Kováts Ferenc:** Magyar és osztrák arany I. Ferdinánd alatt című közleményei a Magyar gazdaságtörténelmi szemle 1906. évi 1—3. füzetében megjelentek.

Jurkovich Emíl: Besztercebánya multjából. Tárcagyűjtemény II. füzet. (Beszterce-bánya, 1906.) Ezen érdekes cikksorozat több numizmatikai érdekű fejezetet is foglal magá-ban, ú. m. Adalék a libertások történetéhez. — A magyar orvosok és természetvizsgálók 1842-iki, Besztercebányán tartott vándorgyűlésének emlékérmé. — Francia rézpénz-lapok készítése Besztercebányán. — Ezen érdekes cikkeket melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. Szerző, aki a Num. Közlönynek is munkatársa, ez év nyarán neveztetett ki a beszterce-bányai tankerület kir. főigazgatójává. Szívvel üdvözljük új hivatáskörében!

Dr. Josip Brunšmid: Nekolíko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji (Néhány horvátországi és szlavóniai éremlelet). I—VI. füzet. (Kül. leny. a zágrábi horvát arch. társulat közlönyéből: a Vjesnik, új f., 1. 2. 4. 5. 6. és 8. kötetéből. Zágráb, 1896, 1897, 1900, 1901, 1902, 1905.) E cikksorozatban 25 újabban Horvátországban és Szlavó-niában talált éremlelet ismertetése foglaltatik. Ezeket itt adom kivonatban.

I. *A nartai kelta éremlelet.* — 1894 április havában itt egy edényben kelta tetra-drakmonokat leltek, melyek közül 30 db. a horvát nemzeti múzeumba került. Valamennyiük II. Fülöp makedóniai király tetradrakmonjainak utánzata, Zeusfejjel és lovassal, ez utóbbi 22 darabon jobbfelé, 6 darabon balfelé nyargal, egy darabon úgy a Zeusfej, mint a lovas balfelé van fordítva. Legtöbb darab ellenjegyet és egynek kivételével mindegyik 1—5 be-hasítást visel. — Végezetül szerző az összes, 1896-ig ismeretes Horvát- és Szlavonorszá-gban talált, összesen 21 lelőhelyről való kelta pénzleletek lelőhelyeit adja; a leletek közül nevezetes a kloštari (Gyurgyevac-nál), ahol 1887-ben mintegy 400 tetradrakmont találtak együtt.

II. *Római köztársasági éremlelet Valpovo táján.* — Ezen 1886-ban előkerült lelet 51 denárból és 2 quinariusból áll, melyek közül 33 darab Caesar diktátorsága előtti és majdnem mind ellenjegyeket visel. 15 db. az actiumi csatáig terjedő időből való és 5 db. Augustus korából. Az utolsó 2 db. a Kr. e. 2-ik évben veretett és a kincs valószínűleg a Kr. u. 6—9. közt lefolyt nagy fölkelés alkalmával került a földbe.

III. *A crnaci XVI. századbeli éremlelet.* — 1893-ban partszakadás alkalmával állítólag 80 arany és 200 ezüstpénz került elő, melyek egy részét a Száva hullámai elsodorták. A zágrábi múzeumnak e leletből következő darabokat küldték be: II. Szelim fundukját, Sándor lengyel király 2 félgarasát, I. Zsigmondnak porosz háromgarasát és I. Ferdinand, II. Miksa (1578-ból is 1) és II. Rudolfnak 12—12 körmöci denárát. A legkésőbbi darab 1594-ben veretett.

IV. *A vitojevcii éremlelet.* — 1894-ben szántás alkalmával egy kis bögre került elő XVII. századi ezüstpénzekkel, melyeket a zágrábi múzeum szerzett meg. A lelet alkotó részei ezek: XIV. Lajos 2 féltallérja, I. Lipótnak 68 db. tizenötkrajcárosa és 4 hatkrajcárosa (osztrák és magyar verdeből), 4 olmtüzi 15-kros, egyéb 15-krosok még: Miksa Manóé (bajor), (1), Hohenlohe Lajos Gusztáv (4), Liegnitz-briegi (10), Württemberg-ölsi (1) és boroszlói püspöki (2).

V. *A mazini éremlelet.* — Ezt a 100 kilogrammot meghaladó rézrudacsokból és pénzekből álló fontos leletet két paraszt találta 1896-ban a mazini temető mellett egy az esőtől megrongált mellékúton. Legnagyobb része a (zágrábi) horvát nemzeti múzeumba, néhány darabja pedig Belgrádba került. Legnagyobbrészt aes rude-ből állt (mintegy 500 ilyen darab volt a leletben; a legsúlyosabbik 889,5 grammot nyom) és ebben a tömegben öt különféleséget lehet megkülönböztetni, úgymint szabálytalan ércrögöket, félhenger alakú pálcákat meg rudacs-, lemez- és kalács alakú darabokat. A mazini lelet legfontosabb alkotórészei az itáliai és római aes signatum töredékei. Bordázott rudacstöredékeken kívül az összes, különféle ábrázolásokat viselő ismeretes rudacs-fajtáknak egyes töredékei képviselve voltak a leletben. Nagyobb töredékei voltak a leletben az elefántot és emsét, a 2 bikát, a háromlábú és árpakalászt viselő rudacs-típusoknak. Utóbbi fajtából még csak egy, jelentéktelen töredék ismeretes a Museum Kircherianumban, Rómában és ez is csak a mazini lelet alapján lett megmagyarázható. Aes grave-fajok közül egy igen könnyű Róma-városi as (most Belgrádban), egy quadrans, egy mindkét lapján pegazus-típust viselő semis (most magántulajdon), meg egy kagyló- és caduceus-típusú sextans volt a leletben. Római vert ércpénzből mintegy 40, sextantalís pénzláb alapján vert as volt a leletben, részint mellékjegyek nélkül, részint jelvényekkel, monogramokkal vagy nevekkal. Egy luceriai veretű félunciás as a leletnek legifjabb alkotórésze. A kincs elásatásának ideje tehát a Kr. e. 89-ik év utáni időbe esik. Voltak még a leletben római-campaniai, salapiai, theatei, kaphyaei (Arcadiában) és syracusaei pénzek is, utóbbiak közt néhány II. Hiero-féle. Tekintélyes számmal voltak képviselve az afrikai pénzek is, köztük karthagóiak 500-on fölül, 300-nál több numidiai és mintegy 40 db egyiptomi, Ptolemaeus VIII Euergetes II és Ptolemaeus X. Soter-től. Végül említendő még az ékszerszeműek töredékei is. A mazini éremlelet úgy magyarázandó, hogy alkotórészeit, a pénzdarabokat is ideértve, — melyek közt felezett és négyelt példányok is voltak, — nem darabszámra, hanem súlyszerint mérték. E cikkhez több szöveggép és képtábla járul és a szerző által készített bő német kivonatot az eredeti képek egy részével Bahrfeldt Miksa tette közzé. (Der Münzfund von Mazin. Berlin, 1901.)

VI. *A mitrovicai római császári éremlelet.* — 1894. évi március hóban itt a Constantin-féle időszakból származó nagy rézpénzleletet találtak, melyből 737 darabot küldtek be megvételre a zágrábi múzeumnak. Ezen éremkincs Kr. u. 350 felé került a földbe. A lelet zömét Constans és II. Constantius császárok Victoriae dd. aug. q. nn. és vot. XX mult. XXX feliratú pénzei tették ki, de a lelet földolgozott részében ezen császároknak és Nagy Constantinusnak (102 darab; köztük 96 a divinizált arcképpel) egyéb pénzfajai is

képviselve voltak. Egyéb alkotórészei a leletnek: Helena (5), Theodora (2), Constantino-
polis (1), Urbs Roma (3), Hannibalianus (1) és II. Constantinus (3 db.) pénzei. Mindezek
13 különféle pénzverdéből kerültek ki, melyek közül Thessalonike (177 dbbal) és Siscia
(142 dbbal) legerősebben voltak képviselve. A 326-ban beszüntetett sirmiumi verdéből való
pénzek, melynek helyén a lelet előkerült, 350 táján már nem voltak forgalomban.

VII. *A knegineci XVI. századi ezüst éremlelet* 1896-ban egy kis körte alakú cserép-
tartóban szőlőforgatásnál került elő és mintegy 700 apró pénzből állt. Ezek közül 418 db
I. Ferdinánd és II. Mika magyar denára, továbbá János, II. Lajos, II. Ulászló és I. Mátyás
pár denára. II. Miksa 1575. évi körmőci denárjai (9 db.) a legújabbak köztük. Ezeken
kívül Alsó- és Felső-Ausztria, Salzburg, Stájerország, Karinthia, Csehország, Bajorhon,
Passau, Leuchtenberg és Szászország voltak képviselve a leletben, mely 5 garas kivételé-
vel csupa denárból állt.

VIII. Római császári denárlelet *St. Petarból (a Mrijeznicánál)*. — A lelet nagyrészt
elkallódott és csak M. Aurelius (1), Sept. Severus (3), Julia Domna (3) és Caracalla (1)
denára jutott 1896-ban a zágrábi múzeumba.

IX. *A garcini római ezüstpénzlelet*. Itt 1896-ban egy bögrében 124 és ettől 16 cm.-
nyire egy második bögrében 128 pénzdarab került elő. A lelet a zágrábi múzeumba került.
Volt köztük 8 denár Commodustól Balbinusig, a többi pedig Antoninianus volt, III. Gordianus-
tól Gallienusig, ezek közül Decius, Etruscilla, Herennius és Volusianus egy-egy Antoninianusa
régebbi császárok denáira verve. (Etruscilláé Sept. Severus pénzére verve). Macrianus és
Quietus 1—1 pénze is volt köztük. Úgy látszik, hogy a bögrék mindegyike 2 római fontra
való pénzt tartalmazott, minthogy 60—64 darabot vertek egy fontból.

X. *Friesachi fillérlelet Ostrovóból*. Középkori okmányok említik, hogy 1211—56 közt
Horvátországban friesachi fillérek voltak forgalomban; horvát pénzt (denarii zagrabienses vagy
banales) csak 1260 óta emlitenek. A gračanei, gačiste-budakovaci, pusta-orlovinjaki s egy
további lelet az ostrovóival együtt ebből az időből származik. Utóbbi lelet 3500 darabból
állt, melyeket egy korsóban találtak. Legfontosabb darabok IV. Béla elefántos brakteatája
(az első ismert példány) és egy gutenwerti (krajnai) veretű denár, melyet először szerző
állapított meg. A többi XII—XIII. századi friesachi denár volt, és közéjük keverve különféle
kölni és (2) trieri érseki, néhány angol III. Henrik-féle, egy német II. Frigyes-féle és egy
metzi fillér, 1 velencei matapan (Jacopo Tiepolo). A lelet $\frac{1}{8}$ -át II. András és IV. Béla
pénzei, jobbára brakteaták alkották, melyek mint a friesachiaknál kisebb egységek voltak
itt forgalomban. Egy ezüstgyűrű 2 hal, csillag és félhold bevésett képével s egy ezüst sod-
ronydarab tartoztak még a lelethez.

XI. *Lipova-glavica lelet* (1898). — Itt egy 1402—13 közt elásott éremkincset leltek,
mely a Horvátország déli részében akkor forgalomban volt pénzekre vet világot. Aranyozott
ezüstékszeren kívül e leletből a zágrábi múzeumba kerültek Andrea Contarini (3), Antonio
Venier (17), Michele Steno (13) velencei solidini nuovi-jai, Francesco I Carrara 3 carrarinoja,
Cseh Miklós (2), Randeck Markard (3), Morva János (7), I. Gaetanis Antal (10) és II. Pan-
ciera Antal (18) aquileiai denárai.

XII. *Podvornicai római Antoninianus-lelet*. (1899). Szőlőforgatásnál egy bögrében
3 liternyi római billonpénzt leltek itt. A horvát n. múzeumba 63 darab került a Gordianus
III-tól Gallienusig terjedő időből. A lelet Kr. u. 259 után került a földbe, talán az Ingenius
vagy Regalianus által támasztott zavarok alkalmával.

XIII. *Gornji Hruševac-ban* szőlőforgatásnál 52 db IV. századi római rézpénzt leltek,
melyeket 307—317 közt áshattak el. A lelet alkotórészei Maximianus Herc. (2), Galerius (3),
Maximianus II. (16), Maxentius (7), Licinius p. (15) és Constantinus I. (9) pénze.

XIV. *Virovitica-ban* (1899) körtealakú edénykében 1423—37 közt elásott ezüstpén-
zeket leltek. A leletből Zsigmond 2 db magyar $\frac{1}{4}$ denára (Rupp 437.) Ant. II. Panciera
és Ludovico Teck aquilejai denárai (9), és egy leuchtenbergi „böser Haller“ került a horvát
n. múzeumba.

XV. *Bukovicá*-ban I. Mátyás, II. Ulászló és II. Lajos 16 denárát lelték sok egyéb elkallódott pénzzel együtt. II Lajos legifjabb denára 1527 évszámot visel.

XVI. *Vranicé*-ben (1897) egy fazékban legalább 20000 IV. századi római rézpénzt lelték. 4885 db. a zágrábi s az észéki múzeumokba került belőlük. E kincs a Kr. u. 350 — 351. év márciusa közt került a földbe a II. Constantius és Magnentius közti délpannoniai háború alkalmával. 4289 db. közülök sisciai, 197 db pedig thessalonikai veret. Constantinopolis 17, Aquileia 6, Nicomedia 6, Kyzikos 4, Heracleia 2, Antiochia 2, Treveri verdet hely 1 darabbal volt képviselve. A legtöbb érem fel. temp. reparatio feliratú, máglyán álló fénikszszel vagy hajózó császárral. Constans 1612, illetve 1899, II. Constantius 280, illetve 357 db., tehát 84:85 és 16:15 arányban a 2 császár közt, ami érthető, mert Siscia Constans uralmi területéhez tartozott. A legifjabb darabok Gloria Romanorum és Virtus Augustorummal II. Constantius és Vetrano párhuzamos sisciai vereteiből állanak. Előbbi császár 77, Vetrano 51 darabbal volt képviselve.

XVII. *Valpovo*-ban (1897) Ehrenfels Rudolf Norman gróf birtokán egy korsóban mintegy 3000 ezüstpénzt lelték. A lelet $\frac{9}{10}$ része magyar denár volt, I. Mátyástól (1), II. Ferdinandig. További 128 db. lengyel pénz is volt a leletben III. Ulászlótól III. Zsigmondig, továbbá 4 rigai 3-as garas, 2 porosz garas (Brandenb. Albert), II. Lajos magyar király 23 db. schweidnitz-i félgarasa, Bocskai István 1606-iki 3-as garasa (1), Báthori Gábor 1612-iki szebeni denára, végül 1 velencei, 1 kattarói, 4 raguzai pénz. Legifjabb darab 1 körmöci denár 1627-ből.

XVIII. *Medaki IV. századi római rézpénzlelet* (1895). Innen 100 db. került a horvát n. múzeumba, köztük 17 Gallienus, 18 Claudius II. és 4 Aurelianus-féle pénz. Ezek közt Roma 17, Siscia 9, Tarraco 2, Kyzikos verőhely 1 dbbal volt képviselve. A lelet 275 táján kerülhetett a földbe

XIX. *Jezerane*-ban (1902) 49 db XV. századi velencei soldinot találtak, Andrea Dandolo (18), Marino Falieri (1), Giov. Gradenigo (12) és Giov. Dolfin (18) dogéktól. Ezen pénzek 1358 táján kerülhettek a földbe a zárai béke előtt, mely a Nagy Lajos és Velence közti háborúnak valószínű oka volt. Horvátország déli részében, mely *nem* tartozott Velencéhez, a XIV. század közepe táján csak velencei pénz volt forgalomban.

XX. *Končanicá*-ban (1903) 670 db. XIV—XV. századi magyar ezüst aprópénzt lelték. A lelet még sokkal nagyobb volt, de többi részét elkallódtak. A megvizsgált részben Mária 2 denára meg Zsigmond 69 denára és 599 $\frac{1}{4}$ denára, köztük néhány hamisítvány találatot.

XXI. *Kusonje*-ben (1903) egy bögrében 96 db XV. századi magyar és aquileiai ezüstpénzt találtak. A lelet a horvát n. múzeumba került. Volt benne I. Mátyás és Illok János bosnyák király 1—1 denára, mely utóbbi Teck Lajos aquilejai patriarkának Magyarországon vert pénzeit utánozza. A többi mind Ant. I. de Gaëtanis (1), Ant. II. Panciera (47) és Lodovico II. Teck (46) patriarkák pénze volt. A leletet 1472-ben, Illok Miklós bosnyák király koronázása évében ásták el; ezen s a következő években Szlavóniában a törökök pusztítottak.

XXII. *Orahovicá*-ban (1889) XVII. századi pénzeket lelték, köztük az 1630—89 közti időben vert grossetik, XIV. Lajos francia 12-esei, Honore II. Grimaldi monakoi luiginijai, Domenico II. Contarini (2), Nicolo Sagredo és Alvise Contarini doge 1—1 zecchinója, IV. Fülöp flandriai tallérja, I. Lipót cseh garasa és egy kis török pénz érdemel említést. Elásatásuk ideje az 1689 utáni időbe esik.

XXIII. *Írig*-ben (1903) egy korsóban mintegy 2300 XVII. századbeli ezüstpénzt találtak (14.6 kilogr.), köztük volt XIV. Lajos 3 tallérja, Ferenc Gyula szász-lauenburgi herceg és János Ernő szász-veimári herceg egy-egy $\frac{2}{3}$ tallérosa, továbbá I. Lipótnak mintegy 2200 magyar és osztrák 15 krosa, végül salzburgi, olmützi, boroszlói, tirol, Liegnitz-Brieg-wohlau, Württemberg-ölsi, Hohenlohe-langenburgi pénzek. — Legifjabb darab VI. Károlynak 1712-iki 6 krajcárosa.

XXIV. *Pusta Jarkovci*-ban (1899) szántás alkalmával nagy mennyiségű XVII—XIX. századi ezüstpénz került napvilágra. 273 darab került ezekből földolgozás alá, ezek közt különböző pénznemek voltak a tallértól a krajcárig. Egy 1543-iki porosz s egy 1634-iki II. Ferdinánd-féle garast leszámítva, a többi az 1652—1806 közé eső időből való. Legtöbb volt köztük a magyar s az osztrák pénz, voltak továbbá velencei (1), salzburgi (2), tiroli (2), raguzai (1), olmützi (11), bajor (18), ansbachi (3), hesseni friedbergi (1), porosz (1), liegnitzi (7), ölsi (6), würzburgi (1), lengyel (1) és török (1) pénzek is a leletben.

XXV. *Sv. Ilija* (Senjné) határában 1898-ban mintegy 1100 kis rézpénzt leltek. — A horvát n. múzeumnak beküldött 609 darab közt 605 görzi soldo volt, VI. Károly (2), Mária Terézia (574) és II. József (10) idejéből az 1736—1788 közti évekből. Ezek a XVIII. században Horvátország déli részében voltak erősen forgalomban. A leletben még 1 tiroli soldo (1739-ből), Mária Terézia 1765-iki fillérje és 1781-iki $\frac{1}{2}$ krajcárosa és egy 1816-iki $\frac{1}{4}$ kr. is volt. Állítólag 9 magyar és osztrák ezüstpénz is volt a leletben, mely úgy látszik az ottani templom alamizsnás perselyéből származik.

E közlemény szerzőnek a Numizmatikai Közlöny számára készített német kivonata alapján készült.

Szerk.

A Mittheilungen der oesterr. Gesellschaft für Münz- u. Medaillenkunde f. évi juliusi számában **D. M. Halfon** „*Ungarische Dukaten vom Jahre 1848*“ című kis közleménye jelent meg. Rövid tartalma ez: a 1848-as évszámú V. Ferdinand-féle magyar aranyak 1852-ig tovább verettek, amikor aztán I. Ferenc József aranyait kezdték verni. Az 1848-as aranyok latin vagy magyar feliratúak. Utóbbiak a magyar szabadságharc alatt verettek. Szerző három változatnak a birtokosa. Ezeknek ismertető jeleit következőkben foglalhatjuk össze e közlemény alapján.

a) feliratai: V. FERD. MAGY. H. T. ORSZ. KIRÁLYA ERD. N. FEJED. a hátlapon pedig: SZ. MÁRIA IST. ANNYA — MAGY. OR. VÉDŐJE. 1848.

b) Az összes ékezetek hiányzanak a feliratokból.

c) A feliratok az a) változattal megegyeznek, de az éremképek kiváló finom vésetűek, a feliratok csinos kis betűkből állanak, az országcímer keskenyebb mint a föntieken. — A m. nemzeti múzeum csak az a) változatot bírja.

Ugyancsak a Mittheilungen f. é szeptemberi számában **Adam József** az 1848. év numizmatikai emlékeiről tett közzé egy közleményt. Magyarországra alig terjeszkedik ki.

Dr. Arnold Luschin v. Ebengreuth: Münzfund aus dem Torrenthal bei Golling (Kül. leny. a Jahrbuch d. k. k. Zentralcommission III. kötetéből). Itt 879 középkori német ezüst-fillért találtak, egy ezüst öntőkalácscsal együtt.

A Monatsblatt f. é. szeptemberi (278.) számában **Ernst Károly** ismerteti a Hammer-schmidt Salamon boroszlói pénzverdei tisztnek 1681-ben följánlott dízszerleget, melynek aljába Eleonorának, I. Lipót császár feleségének magyar királynévá koronáztatására vert igen ritka és becses ezüst emlékérem (Weszerle C. XI. tábla 4. sz.) volt illetve. A serleg újabban gazdát cserélt és jelenlegi holléte ismeretlen.

Adrien Blanchet: Fabrication de fausses monnaies par La Ligue, en 1589. (Kül. leny. a Revue Numismatique 1906. évf.-ból.)

Adrien Blanchet: Sceaux de l'ordre de Sainte Claire (Kül. leny. a Procès verbaux de la soc. fr. de numismatique 1905. évf.-ból.)

Adrien Blanchet: Notices extraites de la chronique de la Revue Numismatique (2. trim. 1906.)

Maryan Gumowski: *Medale Jagiellenów*. (Krakow, W. L. Anczyca i Spolki 1906. Nagy 8°, 1—112 lap és I—XXIX fénynyomatú képtábla. — A medailisztika terén mindenfelé szorgalmasan dolgoznak. Nem lehet már tagadni, hogy a medália újraébresztése, ahogy magát Lichtwark kifejezte, teljesen sikerült. Nemcsak hogy ez a műfaj ismét behatol az egyén és a családi kör legintimebb viszonyaiba, hanem irodalmi téren is egymást érik a szebbnél szebb szakmunkák.

Őszintén üdvözljük Gumowski Maryant, a krakói nemzeti múzeum őrét és az ottani numizmatikai társulat titkárát szép, elegáns kivitelű és a választékos külsőnek méltóképpen megfelelő becses tartalmú könyve megjelenése alkalmából, melyben a Jagellók emlékérmeknek a különböző múzeumokban és magángyűjteményekben Európaszerte főlalálható fajait rendkívüli buzgalommal összegyűjtötte és a modern igényeknek minden tekintetben megfelelő szép tiszta fénynyomatú képekkel illusztrálva, tartalmas megjegyzésekkel és magyarázatokkal kísért pontos leírásokban közzétette.

Jelen ismertetés megkönnyítésére szerző szíves volt lengyel nyelven írt művének nevezetesebb mozzanatait és a benne foglalt főbb véleménynyilvánításokat német levélben közölni velem, melynek alapján részletesebben tájékoztathatom magyar olvasóimat e könyv tartalmáról, mely azon körülménynél fogva, hogy Jagelló-házi királyok a magyar trónon is ültek, nagy számát tartalmazza a magyar vonatkozású emlékérmeknek is. Ilyenek az 1., 3., 4., 7.—10., 12.—14., 18.—20., 22., 23., 28., 31., 32., 34.—39., 43., 46.—50. és 52. számú képeken ábrázolt fajok.

Szerző a bevezetésben azon nézetének ad kifejezést, hogy a közölt érmek nagy része nem készült valamely nevezetesebb esemény alkalmából, hanem hogy kizárólag művészi impulzus szülöttei. Az illető művészek, kiknek nagy részét alább felsorolja, szorosabb összeköttetésben élvén a fejedelmi udvarokkal, ebből magyarázható meg, hogy inkább a fejedelmek képeit, mint más halandókéit örökítették meg. — Így szerző véleménye szerint a 10., 12., 18., 19., 20., 34. és egyéb érmek minden különösebb alkalomra való vonatkozást nélkülöznek. (Ezek közül a 10. sz. II. Ulászlónak 12 cm. átmérőjű nagy egylapú arcképes bronz érme (Rupp XXIV. t. 589. sz.), a 12. sz. Lajos és Mária 7.4 cm. átm. nagy arcképes érme (kalappal), a 18. sz. II. Lajosnak (Széch. 15. t. 5. sz.) az előlap mezejében 15—25 évszámot viselő körmőcbányai nagy arcképes érme, hátlapján a címerrel és LM monogrammal, a 19. sz. II. Lajosnak Berendi Dávid nevével és címerével ellátott antikizáló arcképes érme (Rupp XXII. t. 573. sz. és Weszerle B. XVI. 6.), a 20. számú II. Lajos körmőcbányai kis arcképes érme az országcímerrel (Weszerle B. XVI. 5.). Megjegyzendő, hogy a két utóbbinál szerző a K—B jegyet Kremnitz-Becheim-nek magyarázza.

Bizonyos meghatározott alkalomra készültek viszont a 3.—9. s az 55. sz. emlékérmek. A 3.—7. sz. érmek (Weszerle B. XIII. 6. változatai) a gyermek II. Lajos magyar királylyá koronázására verettek Körmőcbányán, a 8.—9. sz. érmek (Num. Közlöny IV. 15. 1.) az 1515. évi bécsi kongresszus alkalmára készültek, az 55. sz. (I. Ferdinánd érme, hátlapján WIER KLAGENS GOTT felirattal) Anna halálának emlékét tartja fenn.

Az évszámok, melyeket az emlékérmek viselnek, nem mindig megbízható tájékoztatóink az illető érem keletkezési évének meghatározására. Így a 23.—25. és 38. sz. érmek 1526. évszámot viselnek, de csak 1530—1550 közt készültek. [A 23. számú II. Lajos és Mária arcképes érme, hátlapján a mohácsi csata képével, a 24. sz. II. Lajos arcképét viseli és csataképet DE GALLIS AD CANNAS felirattal, a 25. sz. (Rupp XXIV. t. 586. sz. és Weszerle B. XV. 1.) II. Lajos és Mária arcképes medáliája a királynak 30-ik életéből.]

A 10. és 34. érmek, (a 10. sz. II. Ulászló fönt említett 12 cm. átmérőjű nagy egylapú bronzérme, és a 34. sz. II. Lajosnak hasonló nagyságú és kivitelű egylapú bronzérme, Weszerle B. XV. 2.) melyek egyike 1517, másika 1525 évszámot visel, kétségtelenül egyszerre készültek, de mindkettő bizonyára csak 1525-nél későbbi időben. A 39. sz. érmet, (V. Károly és Mária, II. Lajos nejének nagy arcképes érme), mely 1521. évszámot visel, csak 1550 táján készítette Leone Leoni.

Az érmen levő évszámnak megfelelő időben kevés medália készült az itt közöltek közül. Ilyenek a 3.—9., 11., 13., 18.—20., 35—37., 50., 54., 55. sz. érmek [3.—9. sz. II. Lajos koronázására. — 18.—20. sz. lásd fönnebb. — 35—37. sz. II. Lajos koronázására BUDA POTENS stb. felirattal a hátapon (Széch. I. 108. 1. 5. sz., Széch. XIV. t. 2. sz., Rupp 574. sz., Weszerle B. XVI. 3.) — 50. sz. Ferdinánd és Anna arcképes érme (Weszerle C. I. 3.) — 54. sz. Ugyanazok arcképes érme (Markl 2105. sz.) — 55. sz. lásd fönnebb.]

A cseh-magyar érmekeket szerző az általa cseh iskolának nevezett művészcsoporthoz tulajdonítja. Ezek közül Hohenauer Mihálynak tulajdonítja a (12., 22., 43.?) 23.—27. és 38. sz. érmekeket, Enderlein Dávidnak a 28., 31., (43.?), 32., 52., 54., (55.?) sz. érmekeket, Neufahrer Lajosnak az 50. és 51. sz. érmekeket. — Mindhárman 1530. és 1550. közt működtek. [Ezek közül a magyar vonatkozásúakat nagyrészt fönnebb már említettem. 43. sz.: Mária arcképes érme, IN PACIENCIA POSSIDEBITIS stb. felirattal a hátlaapon, (Rupp 594. sz., Weszerle G XXIII. t. 4. sz.) — 26. sz.: Ferdinand és Mária arcképes érme (Széch. XV. t. 6. sz.) — 38. sz.: Mária királyné arcképes érme, a hátlaapon a mohácsi csata képevel. (Rupp 581. sz., Széch. 15. t. 8. sz.) — 28. sz.: II. Lajos és Schlick István arcképes bronz- és ezüstérme (Num. Közöny IV., 16 l.) — 32. sz.: Mária királyné arcképes érme, MELANLIA felirattal a hátlaapon (Rupp 593. sz.) — 52. sz.: I. Ferdinánd és Anna arcképes érme (Széch. 18. t. 7. sz.) — 51. sz. Ugyanazok arcképes érme (Széch. 18. t. 9. sz.) —]

Az említett csehországi művészekkel egyidejűleg dolgoztak Magyarországon Beheim Bernát, kinek a 3.—7., 13., 18. és 20. számú érmekeket, és Guglinger Wolfgang, kinek a 35.—37. sz. érmekeket tulajdonítja a szerző. (Ezen érmekeket nagyrészt már fönnebb megmagyaráztam. 13. sz.: II. Lajos körmöci lovasérme. (Rupp. 575. sz., Weszerle B. XVI. l.) — Németországban Deschler Joakim dolgozott ezen időtájban; neki tulajdonítja szerző a 33. sz. érmet. (II. Lajos arcképes érme, NATUS BUDAE stb. felirattal és országczímerrel a hátlaapon. Rupp 616. sz.) — Végül Leone Leoni (Milanó) a 39. sz. érem készítője. (L. fönnebb.)

A tulajdonképeni emlékérmeken kívül még néhány olyan érmet is sorol föl a szerző, melyeket ritkaságuknál, törvényes pénzlábhöz és pénzrendeletekhez nem alkalmazkodó súlyuk és típusuknál meg arany és ezüst példányokban való előfordulásuknál fogva nem tekinthetett közönséges forgalmi pénzeknek. Ilyenek az 1., 2., 11., 13.—15. sz. érmek.

[1. sz.: II. Ulászló arany- és ezüstérme a király trónoló alakjával és címerekkel, melyet Réthy (A nemzeti múzeum érem- és régiségosztálya. 103. l.) aranyban csak a m. nemz. múzeumban, ezüstben csak a prágai múzeumban és egy 1901-iki müncheni árverésen elkelt példányból ismer. — Szerző a bécsi cs. és k. múzeum Rupp által is (613. sz.) idézett példányának képét közli. — 13. sz.: Lásd fönnebb. — 14.—15. sz.: a 13. sz. változatai.]

Végül János Zsigmond egylapú öntött arcképes plakettjéről is (105. sz.) bővebben ír a szerző. Ezt a plakettet (Resch 62. t. 13. sz.) szerinte Stefan von Holland németalföldi művész készítette Utrechtben 1561-ben. Ő a lengyel királyi család arcképes érmeinek sorozatát készítette és ebbe a sorozatba tartozik a János Zsigmond plakettje is. E sorozat beküldött arcképek után készült, amit abból következtet szerző, hogy I. Zsigmond és Bona már rég nem éltek, mikor e sorozat készült. A János Zsigmond plakettjét a m. nemz. múzeum bronz példányban bírja, szerző pedig csak a párisi éremtár fekete fénymázos ólom példányából ismeri.

Ötvös Gábor.

Társulati élet.

Mahr Pál †. Társulatunk tagjainak ismét halálesetet vagyunk kénytelenek jelenteni, amennyiben a numizmatikának egy régi buzgó híve Mahr Pál, miskolci kereskedő, városi képviselő, testületi tag, az ág. ev. egyháztanács tagja folyó évi július hó 6-án 47 éves korában Tátrafüreden elhunyt. — Béke poraira.

Csütörtöki összejöveteleinket a Virágbokor (V., József-tér 1.) különhelyiségében tartjuk a következő napokon: 1906. október 11. és 25., november 8. és 29., december 13. és 27-én. — Tisztelt tagjaink erre külön meghívókat nem kapnak.

Kivonat a választmány 1906. évi október hó 11-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. — Elnök: Dr. Réthy László; jegyző: Varga Béla. — Jelen vannak még: Babics József, Gohl Ödön, Kilényi Hugó, Kunváry Fülöp, dr. Pákozdi Károly, Sziklay Jenő és dr. Zimmermann Lajos vál. tagok.

Titkár bejelenti Mahr Pál r. tag elhalálozását, melyet a vál. részvétellel vesz tudomásul. — Bejelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez segély tárgyában és a pénzügyminiszterhez a leleteknek kiválasztás végett való átengedése tárgyában intézendő kérvények beadattak. — Jelenti, hogy nyolc tag jelentette be kilépését; ezt a választmány decemberi ülésében fogja tárgyalni. — A vál. utasítja titkárt, hogy a Corpus Nummorum Hungariae legközelebb megjelenő 2. füzetének a tagok által való kedvezményes árban való megszerezhetése, esetleg a társulat által bizományban való átvétele tárgyában lépjen érintkezésbe az akadémiával. — A vál. köszönetet szavaz Gáspár Fülöp rendes tagnak újabb könyvadományáért. — A rendes tagok sorába felvételre: *Münzen- u. Antikenkabinet am Landesmuseum Joanneum, Graz*; — *Schönwald Imre* ékszműves, Pécs; — *Voetter Ottó* cs. és kir. alezredes, Bécs. — K. m. f. Dr. Réthy László s. k. elnök. Varga Béla s. k. jegyző. Hitelesítjük: Kilényi Hugó s. k. Kunváry Fülöp s. k.

A társulat könyvtára számára a nyári szünet alatt mindössze a következő ajándékok érkeztek: *Blanchet Adrientől* egy különlenyomat (saját műve) a *Revue Numismatique*-ből; *Gáspár Ferentől* Visconti: *Iconographie Grecque* három kötete és az *Iconographie Romaine* egy kötete; *Budapest székesfőváros statisztikai hivatalától* a statisztikai évkönyv VII. kötete; továbbá 13 füzet árjegyzék.

Érem- és könyvvásár.

Az Adolph Hess Nachfolger (Frankfurt a/M.) cég f. évi október 15-ikén árverezte a Kneist- és az Ahron-féle éremgyűjteményeket. (Brandenburgi porosz és újabb német pénzek és emlékérmek.) A lajstrom 7546 tételt és 2 képtáblát foglal magában.

Sally Rosenberg folyó évi október 8-ikán árverezte Baer Károly éremgyűjteményét. (Badeni és pfalzi pénzek és emlékérmek, 1335 tétel.)

J. Schulman f. évi szeptember 24-én árverezte a Manoel Joaquim de Campos és a José Lamas-féle éremgyűjteményeket. (Indo-portugal, braziliai, afrikai gyarmati és szigetekbeli pénzek.) A lajstrom 784 tételt és 3 képtáblát tartalmaz.

J. Schulman f. évi szeptember 26-án árverezte a Joaquim José Judice dos Santos-féle éremgyűjtemény harmadik részét. (Görög, római és bizanci pénzek, különböző európai és más világrészbeli államok pénzei és emlékérmek.) A lajstromban a 4704.—6819. számú éremleírások és 4 képtábla foglaltatik.

J. Schulman f. évi október 29-én árverezte a Meunynck- és a Carlier-féle gyűjtemények 2-ik részét. (Közép- és újkori arany- és ezüstpénzek.) A 3 képtáblával díszített lajstrom az 1794.—3241. tételeket tartalmazza.

J. Schulman f. évi október 30-ikán árverezte a szentpétervári Eremitage-múzeum duplumainak németalföldi arany és ezüst pénzekből álló csoportját. A lajstromban 1414 tétel van felsorolva.

Inhalt.

Edmund Gohl: 1. *Biographie und Schilderung der Sammlungen des Stephan Delhaes* (geb. zu Budapest 1843, † 1901 in Wien), sammelte seit Jahrzehnten, war einer der Gründer der Wiener num. Gesellschaft. Vermachte testamentarisch seine Sammlungen dem Ungarischen Nationalmuseum zu Budapest (nahezu 20.000 antike, ungarische, oesterreichische, deutsche und französische etc. Münzen und Medaillen, Antiquitäten, Kunstwerke und Kunstindustrielle Gegenstände). — 2. *Neue Angaben zur Gruppe der Barbarenmünzen mit dem Pallaskopfe*. (Goldmünze von Harka in Ungarn. — Zwei Silber-Varietäten im ung. Nationalmuseum: Im Averse Meanderlinie als Inschrift, welche R. Forrer irrthümlich für

BIAT las. — Unedirte Sorte mit demselben Avers, und im Revers Pferdekopf, von römisch-campanische Münzen copirt.) — 3. **Zwei Sarmatische Gepräge im Ung. Nationalmuseum.** (Vgl. Num. Közlöny III. 82.) — 4. **Dacische und Moesische Münzen.** (Fortsetzung der Série im Num. Közlöny V. 77.—90.) — 5. **Die römischen Medaillone des Ung. National-museums** (darunter 8 Species nicht in Cohen). — 6. **Zauber Münzen aus Griechenland.** (Vgl. Svoronos im Journal international, 1905. — Unedirte Goldmedaille im ung. National-museum.) — 7. **Der Münzfund von Vajdahunyad.** (Apollonia, Dyrrhachium. Barbarisches Gepräge. Denare der röm. Republik und röm. Silbermünzen aus der Kaiserzeit: Nero-Volusianus. Röm. Kupfermünzen.) — 8. **Münzfunde aus Ungarn.** — 9. **Neue Medaillen.** — 10. **Jetons der sächsischen Leichenbestattungs-Gesellschaften in Siebenbürgen im XVIII.—XIX. Jahrhunderte.** — 11. **Miscellen:** Darunter: Tapferkeitsmedaillen Ferdinands, Kaisers v. Oesterreich. — 12. **Die neueren Medaillen Budapest's.** Zweites Supplement.

Franz Frey junior: Münzensammler im Comitate Bács-Bodrogh in Ungarn. Schilderung einer Anzahl von älteren Privat-Münzensammlungen.

Dr. Thomas Gallé: Über Nachahmung der Münzen von juristischem Standpunkte aus. (Urheberrecht, Fälschung, Betrug.)

Stephan Tömörkény: Die Sammlung von Papiergeldern im Museum zu Szeged (Ungarn).

Gabriel Ötvös: Literatur.

Gesellschafts-Nachrichten. — **Auctions- und Verlagskataloge.**

Alle Rechte vorbehalten.

S o m m a i r e.

Edmond Gohl: 1. Biographie et notices sur les collections d'Étienne Delhaes (né 1843 à Budapest, mort 1901 à Vienne) peintre et grand collectionneur d'objets d'art et d'antiquités. Il léguait toutes ses collections aux musées hongrois. Il y en avait presque 20.000 monnaies et médailles. — 2. Nouvelles données concernant les monnaies gauloises à la tête de Pallas. (Trouvaille en Hongrie, or.) — Deux espèces en argent, l'une inédite, copiant sur l'avvers des monnaies romaines-campaniennes. — Rectification: R. Forrer était en erreur en lisant sur l'avvers le mot BIAT puisque il n'y a qu'un méandre, au lieu de légende. — 3. Deux médailles sarmates récemment acquises par le musée national hongrois. (Trouvées en Hongrie.) — 4. Monnaies de Dacie et de Moesie. (Suite de la série publiée dans l'autre fascicule.) — 5. Les médaillons romains du musée national hongrois. (Quantité des espèces qui manquent à Cohen.) — 6. Amulettes de Grèce. Espèce en or, inédite, au musée national hongrois. — 7. La trouvaille de monnaies d'argent grecques et romaines à Vajdahunyad (Hongrie). Monnaies d'Apollonia, de Dyrrhachium, de la république et de l'empire romain. — 8. Trouvailles. — 9. Nouvelles médailles hongroises. — 10. Jetons des sociétés funéraires des saxons en Transylvanie. — 11. Miscellanées. — 12. Les médailles récentes de Budapest; second supplément. — **Émeric Frey jun.:** Les collectionneurs de monnaies et de médailles dans le comté Bács-Bodrogh. — **Le dr. Thomas Gallé:** L'imitation des monnaies au point de droit. (Droit de l'auteur, falsification, fraude.) — **Étienne Tömörkény:** La collection de papiers-monnaie du musée de Szeged (Hongrie). — **Gabriel Ötvös: Littérature.** — **Nouvelles** de la société numismatique hongroise. — **Ventes.**

Droits réservés.

Budapest Újabb Emlékérmei.

2-ik pótlék.

Az 54. sz.-hoz. (Koronázás, 1867.) Olyan, mint a B. U. E.-ben 54. sz. a. leírt érem, hanem hátlapján ÉVI után egy csillag. (Kürti Gyula úr adata, a gyűjteményében lévő érem alapján.)

A 72. sz.-hoz. (Koronázás jubileuma, 1892.)

b) Ezüst. — NM.

A 75. sz.-hoz. (Koronázás jubileuma, 1892.) Olyan, mint a B. U. E.-ben 75. sz. a. leírt érem, hanem előlapján gyöngysoros és sima szegélylyel. (Kürti Gyula úr adata a gyűjteményében lévő érem alapján.)

A 78. sz.-hoz. (II. Vilmos — I. Ferencz József.)

b) Ezüst. — NM.

A 180. sz.-hoz. (Fényképészet terén elért érdemek tiszteletdíja, 1890. Mária Terézia főhercegnő arcképével.)

b) Ezüst, 57 mm. — NM.

A 288. sz.-hoz. (A magyar országos tűzoltószövetség szolgálati érme.) Fülezett érem.

c) Réz, 35 mm. — NM.

A 289. sz.-hoz. (A magyar országos tűzoltószövetség szolgálati érme.)

c) Réz, 35 mm. — NM.

A 307. sz.-hoz. (Kanárityényszőlők országos egyesülete.)

d) Ezüstölt bronz, 40 mm. — NM.

A 312. sz.-hoz. (Egyesség a hazában keletben Pesten.)

b) Sárgaréz. — NM.

A 314. sz.-hoz. (Budapester Loge Grossmuth.)

b) Ezüst. — NM.

A 337. sz.-hoz. (Budapesti egyetemi atletikai club.) Füllel és karikával, ibolya, piros-kék-sárga színű szalagháromszögön.

b) Bronz, 34 mm. — NM.

A 363. sz.-hoz. (Magyarországi torna-egyletek szövetsége.) Hátlapján S. G. A. ponc és 4-es aranypróba-ponc.

c) Arany, 45 mm., 39 gr. — Kereskedőnél láttam.

A 405. sz.-hoz. (Budapesti kerékpár-egyesület.)

b) Ezüst. — NM.

A 406. sz.-hoz. (Budapest fővárosi kerékpár-egylet.) Mint a B. U. E.-ben leírt 406. sz. érem, hanem hátlapján babérkoszorúban: DIJ Fülezett érem (karikával).

Ezüst, 33 mm. — NM.

A 421. sz.-hoz. (Nemzeti kerékpár-egyesület Budapesten.) Olyan, mint a B. U. E.-ben leírt 421. sz. érem, hanem keret nélkül.

Ezüst, 32 mm. — NM.

A 421. sz.-hoz. Mint az előbbi, hanem az érem felső széle körül ezüstlemezről készült legendaszalag van alkalmazva, füllel.

Ezüst, 32 mm. — NM.

A 422. sz.-hoz. (Nemzetj [így!] kerékpár-egyesület Budapesten.)

b) Ezüst, 32 mm. — Kereskedőnél láttam.

c) Ezüst, az érem felső része körül alkalmazott, ezüstlemezből készült legenda-szalaggal. — Kereskedőnél láttam.

Az 588. sz.-hoz. (Jósika Samu báró plakettje.)

b) Ólom. — NM.

Koronázás, 1867.

594. Ő felsége a király koszorús feje balfelé. Körül: 1^{so} FERENCZ JÓSEF (így) AUSZT. CSÁSZ. MAGYAR ORSZ. KIRÁLYA

Hátlap: A' | BUDA PESTI | KORONÁZÁS | EMLÉKEÜL | 1867 | Mindkét lapon 2 sima szegély. — Fülezt érem.

Ón, 23 mm. — NM.

II. Vilmos német császár látogatása Budapesten, 1897.

595. Ő felsége a király mellképe szemben, kissé jobbra fordított fejjel, koronával és a koronázási palástban, mely alól katonai egyenruha és rendszalag látszik ki. Kétoldalt, ívonalban: I. FERENCZ JÓZSEF — AVSTRIA CSÁSZAR | (így!) ÉS MAGYARORSZÁG — AP. KIRÁLYA |

Hátlap: Pontozott körben II. Vilmos német császár feje j. Körül, a szegélyen: WILHELM II. DEUTSCHER KAISER KÖNIG V PREUSSEN *

Világos bronz, 28,5 mm. (Kürti Gyula úr adata a gyűjteményében lévő érem alapján.)

Patria sz. k. páholy, 1898.

596. Áttört mezejű ovális keretben aranyozott cirkalom és derékszög. Az ovális keret lecsüngő végű és összezsírt szíjat ábrázol, rajta fönn: aranyozott csillag, kétoldalt pedig: PATRIA □ BUDAPEST 1898 Mindez 3 láncszemen egy kis, széltibe terjedő, sima kartust ábrázoló breloque-ról függ le.

Hátlapja sima. Az aranyozott részek kivételével egészen feketére van okszidálva.

Fehér fém. — A breloque 27 mm. széles, az ovális keret, fülestül, csüngőstül 52 mm. magas és 28—31 mm. széles. — NM.

Budapesti egyetemi athletikai club, 1902.

597. Előlapja azonos a 378. számú érem előlapjával. (A székesfőváros címere.)

Hátlap: Fönn, félkörben: DUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS KÖZÖNSÉGE | A mezőben: A BUDAPESTI EGYETEMI | ATHLETIKAI CLUB 1902. ÉVI | SZEPTEMBER HÓ 27-ÉN ÉS 28-ÁN | TARTOTT NEMZETKÖZI FŐISKOLAI | ATHLETIKAI VIADALÁN | A 100. YARDOS SIKFUTÁSI | VERSENY GYŐZTESÉNEK |

(Az összes feliratok maiuscula betűkkel be vannak vésve.) Lenn ◇ alakú poncban ^SFABRI és ezüstpróba-ponc beverve. Felülete homályosított.

Ezüst, 60 mm., 95 gr. — NM.

Budapesti (budai) torna-egylet, 1875.

598. Középen kettéosztott kerek mező, melynek függőlegesen vonalozott felső mezejében: E^E_E, alsó mezejében pedig: KIS ÉREM (utóbbi sor ívonalban). Körül, a szegélyen: BUDAPESTI (BUDAI) TORNA-EGYLET | * 1875 * |

Hátlapján babérkoszorúban homályos mezejű tárcsa-pajzs. — Mindkét lapon 2 sima szegély. — Fülezt érem.

Ezüst, 31 mm. — NM.

Wesselényi-vívó-club.

599. Wesselényi Miklós feje (ruhagallérral) j.

Hátlap: Vízszintesen terjedő hosszúkás, üres mezejű kartus, melynek jobb végéről ornamentált kartus emelkedik. Ebben W V és C betűkből álló monogramm és a kartus ormáról balfelé lengő nemzeti zászló. Félkörben e felirat: WESSELÉNYI-VIVÓ-CLUB . EMLÉKÉRME | Gyöngysorszegély.

Mindkét lapon sima szegély. — Szarnovszky Ferenc műve.

Bronz (réz?), 29 mm. — NM.

Balassa János arcképes érme.

600. JOANNES BALASSA az érem jobboldalán, ívvonalban. Balassa mellképe ruha nélkül, jobbfelé. Mögötte a mezőben, balra: BECK · Ö · FVLÖP

Hátlap: SOCIETAS REGIA | MEDICORVM | BUDAPESTINENSIS | fönn, vízszintes sorokban, bevéssett (homorú) betűkkel. E felirat alatt egy kövön 2 oldalt egy-egy nő ül, mez nélkül, a baloldali föltekint a felíratra, a jobboldali pedig olvas egy könyvből. Köztük és előttük egy óriási kígyónak közönkint tarkázott teste csavarodik; feje és farka azonban nem láthatók már. Középen lenn: D D D bevéssett betűkkel. Szegély nincs.

Bronz, 67 mm. — NM.

Fejér József budapesti régipénz-kereskedő plakettje.

601. Mellkép balfelé. A felső bal sarokban, homorú betűkkel: CSILLAG I. A szelvényben egy Szent István-féle magyar denár előlapjának képe és: JOSEPHVS FEJÉR | REI NVMMARIAE | CVLTOR. | 3 oldalt sima szegély. — Négyszögletes egylapú öntött plakett.

Bronz, 145 mm. magas, 95 mm. széles.

Hauszmann Alajos kis érme.

602. Olyan, mint a B. U. E.-ben leírt 470. sz. érem, hanem sokkal kisebb.

a) Ezüst (vagy ezüstölt bronz?), ca 35 mm. — Az orsz. m. iparművészeti múzeumban.

b) Bronz. — Ugyanott.

Lukács Antal arcképes plakettje.

603. Olyan, mint a B. U. E.-ben leírt 501. számú Lukács Antal-érem előlapja, hanem sokkal nagyobb és öntvény. Egyoldalú kerek plakett.

Bronz. — Az orsz. m. iparművészeti múzeumban.

Müller.

604. A jubiláns mellképe szemben, kissé balfelé.

Hátlap: • TÍZ ÉVI • | EGYÜTTMŰKÖDÉS | • EMLÉKEÜL • | 1895—1905 | Szegély nincs. — Fülezett érem karikával. — Exner Károly műve.

a) Arany, 27 mm. — Müller birtokában.

b) Ezüst.

c) Ezüstölt réz. — Exner Károly birtokában.

Müller, az orsz. kaszinó vendéglőse tiszteletére verették alkalmazottai.

Payr Ede, 1903.

605. Férfi-mellkép balfelé; a válszelvényben LA (írott betűkkel). Jobbra lenn 2 ponc (lóherlevél alakú a ponc 2 betűvel benne és 5 karélyos ezüstpróba-ponc jobbra néző Dianafejjel).

Hátlap: Cirkalom és derékszög a szokott összeállításban, ez alatt: A RÉGI HÍVEK □ | 1878—1903 | PAY'R EDE | tv. nek. |

Négyszögletes csegély, lekerekített élekkel, 75 mm. magas és 55·5 mm. széles.

a) Ezüst. (Valószínűleg a jubilans birtokában.)

b) Réz (galvanoplasztikai másolat). — NM. — (H. S. Rosenberg 1906 május 14-iki árverési lajstromában 1099. sz.)

Prielle Cornelia érme, 1891.

606. Szemcsézett alapon e felirat: Sz PRIELLE | CORNELIÁNAK | A NEM SZINHÁZ | TAGJAI | 1891 nov. 4 |

Hátlap: Szemcsézett alapon két összekötött ágból álló nagy babérkoszorú, melynek szalagjai közt lenn antik színházi álarc foglal helyet. A koszorúban középen e felirat: 50 év (domború és sima betűkkel). Mindkét lapon sima szegély. Fülezt érem karikával. Arany, 42 mm., 36·35 gr. — NM. (Egyetlen példány, Prielle Cornelia hagyatékából.)

Semmelweis Ignác plakettje.

607. A budapesti erzsébettéri Semmelweis-émlék képe; háttérben az erzsébettéri bokrok, balra egy fa, jobbra pedig egy rózsabokor látszik. Lenn, balra: BERAN L. A szelvényben: IGNATIO PHILIPPO SEMMELWEIS | MDCCCXVIII MDCCCLXV

Hátlap: Lekerekített sarkú négyszögletes babérfüzér-keretben e felirat: MEDICO HUNGARO | PROF. ARTIS OBSTETR. | IN UNIV. BUDAPESTINENSI | INDAGATORI INDEFESSO | CONSERVATORI MATRVM | SIGNUM | AERE IN ORBE UNIVERSO COLLECTO | POSUERUNT COLLEGAE | BUDAPESTINI | MDCCCCVI | Élessarkú négyszögletes plakett.

Bronz, 80·5 mm. magas és 50 mm. széles. — NM.

Szilágyi Dezső.

608. Szilágyi Dezső mellképe szemben, kissé jobb felé.

Hátlap: Középen JB monogramm. Körül: · JURISTA BÁL 1906 FEBRUÁR 10^{ÉN}. * Mindkét lapon sima szegély. — Fülezt érem karikával. — Exner Károly műve.

Ezüstölt réz, 21 mm. — NM.

Trefort Ágoston.

609. Trefort Ágostonnak balfelé fordított mellképe tölgy- és babér (?) gallyak fölött. A mellképet félkörben fonott díszű keret övezi. Ezen belül, az arc előtt, ívonalban: 1817—1888 Lenn, a gallyak alatt, kikanyarított szélű kartusban e felirat: TREFORT ÁGOSTONNAK | HÁLÁS EMLÉKÜL | A | MAGYAR IPARMŰVÉSZETI | TÁRSULAT | Lenn, jobboldalt függőleges irányban, apró homorú betűkkel: TONY SZIRMAI | Sima szegély.

Hátlap: Előtérben, gazdag renesszánsz-díszű épület előtt, műtárgyak és művészeti jelvények közt koszorús fejű ifjú nő ül, balfelé; jobbjával a háttérben látható iparművészeti múzeum palotája mögött ragyogó nap sugarai közt föltünő (homorú) — LABOR | GLORIA — felíratra mutat, baljával pedig egy fiút karol át, aki a fönti felíratra tekint és könyvet tart. A könyv tábláján homorú betűkkel e felirat: FESTÉSZET | SZOBRÁSZAT | ÉPÍTÉSZET | IPARMŰVÉSZET | Az előtér baloldalán, talapzaton álló díszes váza tövében egy ifjú ül, a nőre tekintve; kezeiben írón és egy díszítményes keretű rajzolt tervezet. A középteret bokrok töltik ki. Lenn balra, egy kőlap oldalán homorú betűkkel: TONY SZIRMAI Sima szegély. — Négyszögletes plakett.

Réz (galvanoplasztikus úton készült), 80 mm. magas, 58 mm. széles. — NM.

Az iparművészeti társulat által kiírt Trefort-érem pályázatra beküldött egyik pályamű, melynek mintájáról a művész csak igen csekély számban készítettett ilyen galvanoplasztikai másolatokat.

Gohl Ödön.

33

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

V. ÉVFOLYAM.

1906.

I. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1906.

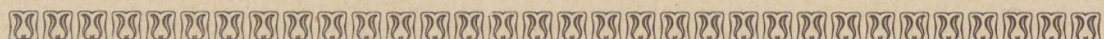

T A R T A L O M

1. Gohl Ödön: Velem-szentvidi kelta pénzek és bronz tesserák	1 lap
2. Halász Gábor: Dobsinai szükségbankók	5 „
3. Gohl Ödön: Welzer Zsigmond és neje Sal Zsófia címeres érme	9 „
4. Zsoldos Benő: II. Rákóczy Ferenc miskolci pénzverdéről	11 „
5. Halász Gábor: Abrudbányai aranyak	12 „
6. Gohl Ödön: A berlini kir. éremtár	12 „
7. Kertay Viktor: Egervideki pénzleletek	15 „
8. Gohl Ödön: Numizmatikai ritkaságok	18 „
9. Éremleletek: Sz. Darnay Kálmán: Egervári éremlelet	19 „
10. Horváth A. János: Éremlelet Dobsinán	20 „
11. Némethy Lajos: Esztergomi éremlelet	21 „
12. P. K.: Nemesvölgyi éremlelet	21 „
13. G n: Különfélék	22 „
14. Ötvös Gábor: Irodalom	23 „
15. Érem- és könyvvásár	24 „
16. Társulati élet	25 „
17. Német és francia kivonat	35 „

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., József-körút 64. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

V. ÉVFOLYAM.

1906.

II. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1906.

TARTALOM

1. Halász Gábor: A magyar szabadságharc állami papírpénzei	37. lap
2. Gohl Ödön: A nyitrai káptalan robotjegyei	46. „
3. Gohl Ödön: Zlatnói üvegérmek	48. „
4. ifj. Frey Imre: Bács-Bodrogmegye numizmatikai emlékei	50. „
5. Gohl Ödön: A magyarországi múzeumok, köz- és tanintézetek éremgyűjteményei	51. „
6. G n: Numizmatikai ritkaságok	68. „
7. Ötvös Gábor: Irodalom	69. „
8. Érem- és könyvvásár	71. „
9. Társulati élet.	72. „
10. E füzet tartalmának német és francia kivonata	76. „

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értékesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendőek.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., József-körút 64. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

30

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

V. ÉVFOLYAM.

1906.

III. FÜZET.

BUDAPEST

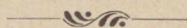
HORNÝÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1906.

TARTALOM

1. Gohl Ödön: Daciai és moesiaí pénzek (pótlék az éjszakgörögországi ókori pénzek corpusához)	77. lap
2. Gohl Ödön: Római és bizanci aranyak barbár utánzatai	90. „
3. Gálócsy Zoltán: Esztergom-e vagy Székesfehérvár? (Regia Civitas)	92. „
4. G . . . l: Numizmatikai ritkaságok	98. „
5. G n: Hazai robotbárczák	101. „
6. Új érmek és plakettek	103. „
7. G . . . l: Különfélék	103. „
8. Éremleletek	105. „
9. Ötvös Gábor: Irodalom	106. „
10. Érem- és könyvvásár	112. „
11. Társulati élet	113. „
12. E füzet tartalmának német és francia kivonata	115. „
A borítékon: Befolyt tagdíjak. — Hirdetések.	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendőek.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., József-körút 64. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

A

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

GOHL ÖDÖN

V. ÉVFOLYAM.

1906.

IV. FÜZET.

BUDAPEST

HORNYÁNSZKY VIKTOR CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

1906.

TARTALOM

1. Gohl Ödön: Delhaes István emlékezete (egy képtáblával)	117 lap
2. » » Újabb adatok a pallasfejes barbár pénzek csoportjához.	122 »
3. » » Szarmata érmek a magyar nemzeti múzeumban	125 »
4. » » Dáciai és moesiaí pénzek	126 »
5. » » A magyar nemzeti múzeum római medaillonjai	127 »
6. » » Görögországi búbajos érmek	131 »
7. ifj. Frey Ferenc: Bács-Bodrog vármegyei régipénz-gyűjtők	134 »
8. dr. Gallé Tamás: Régi érmek utánzása a szerzői jog, a pénzhamisítás s a csalás szempontjából	137 »
9. Gohl Ödön: A vajdahunyadi római ezüstpénzlelet	137 »
10. Éremleletek:	139 »
11. Tömörkény István: Papírpénzek a szegedi múzeumban	142 »
12. Újdonságok:	145 »
13. Gohl Ödön: Az erdélyi szász temetkezési társulatok bárcái	146 »
14. » » Különfélék: Ambrosoli † — Rollin † — Ferdinand császár vitézségi érmei. — Éremképek levélbélyegeken	147 »
15. Ötvös Gábor: Irodalom	149 »
16. Társulati élet.	158 »
17. Érem- és könyvvásár (Folytatása a borítékon)	159 »
18. E füzet tartalmának német és francia kivonata	159 »
Mellékletek: Gohl Ödön: Budapest újabb emlékérmek (2-ik pótlék) 95—97. lap.	

A Numizmatikai Közlöny közleményeinek úgy utánnyomása, mint fordítása, valamint a közölt képek utánnyomása, akár eredeti, akár változtatott nagyságban, tilos. Minden jogot fenntart magának a szerkesztő.

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT.

Alakult 1901-ben a numizmatika tudományos művelésére és a hazai éremgyűjtés fejlesztésére.

A társulat folyóirata: a

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

megjelenik évenként négyszer: január, április, július és október hóban.

Szerkesztő GOHL ÖDÖN

tanár és magyar nemzeti múzeumi őr (Budapest, I., Márvány-utca 20).

A társulat tagjai tagdíjuk fejében kapják a Közlönyt. A tagok kötelezettsége legalább 3 évre terjed. Fővárosi tagok évenként tíz, vidékiek évenként legalább hat korona tagdíjat fizetnek. Alapító tagok 200 koronát fizetnek egyszer s mindenkorra, (vagy 4 éven át évenként 50 koronát). Nem tagok évi nyolc koronával fizethetnek elő a Közlönyre.

A Közlönybe szánt cikkek és közlemények kéziratai, úgyszintén tudományos ügyekben, továbbá leletek, gyűjtemények és numizmatikai irodalmi termékek dolgában való értesítések és kérdések közvetlenül a szerkesztőhöz küldendők.

Társulati ügyekben és új tagok felvételét illetőleg, úgyszintén hirdetések dolgában is a társulati titkár (dr. Zimmermann Lajos, Budapest, VIII., József-körút 64. sz.) intézkedik. Esetleges reklamációk is hozzá intézendők.

Befizetéseket a társulat pénztárosa (Kúnváry Fülöp, Budapest, VII. ker., Huszár-utca 8.) vesz át.

Érem- és könyvvásár.

A *Münchener Münz-Verkehr* 5-ik, a *Numismatische Correspondenz* 237., a *Numismatische Mittheilungen* 98. sz., a *Numismatisches Offertenblatt* 156.—158. és a *Numismatischer Verkehr* f. évi 3. és 4. száma a szokott tartalommal és beosztással megjelent.

Spink & Son's: Monthly Numismatic Circular (London, Piccadilly) f. évi júliusi, augusztusi, szeptemberi és októberi számai gazdag tartalommal megjelentek.

R. Miks (Chr. Grüss) Prága, Kohlmarkt 513—I. litografált árjegyzéke (5 ív) megjelent. Zárt sorozat magyar királyok pénzeiből Szent Istvántól I. Ferenc Józsefig.

Karl W. Hiersemann: Katalog 329. Numismatik (977 tétel) megjelent. A felsorolt eladó numizmatikai könyvek és folyóiratok a numizmatikának legtöbb ágára kiterjednek.

Paul Geuthner (Paris, VI-e, 68. Rue Mazarine) könyvkereskedő 25. sz. könyvárjegyzéke: Numismatique Orientale et Générale (stb.) megjelent. (1875 tétel.)

Robert Ball (Berlin SW. Wilhelmstr. 138) „*Nummus*” című, nagyobbára német pénzekről és emlékérmekről és num. könyvekről szóló árjegyzékeinek f. évi szeptember havi (XX.) füzeté megjelent.

Ranschburg Gusztáv 71. sz., **Foulard** (Charles) 157. sz. és **Halm & Goldmann** 189. sz. könyvárjegyzékei, melyekben numizmatikai könyvek is foglaltatnak, megjelentek.

A Paul Geuthner által kiadott *Ephémérides bibliographiques* folyó évi októberi (6.) száma numizmatikai és egyéb tartalommal megjelent.

Gilhofer & Ranschburg 81. számú katalógusa, kizárólag numizmatikai tartalommal (502 tétel) megjelent.

H. S. Rosenberg f. évi november hó 19-én árverezi a Mann-féle éremgyűjteményt. Anhalti, jeveri és lauenburgi pénzek és emlékérmek. — 894 tétel.)

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról, alapítványokról és előfizetési díjakról.

Alapító tagok befizetése: Gf. Nákó Sándor 200.— korona.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1906-ra: Erdélyi Országos Múzeum érem- és régiségtára, Éremkereskedők Egyesülete, Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiségosztálya, Dr. Nyáry Albert br., Dr. Récey Viktor, Weisz Berthold.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1903-ra: Bibó-Bige György, Csallány Gábor; — 1904-re: Bibó-Bige György, Csallány Gábor; — 1906-ra: Bács-Bodrog vármegye tört. társ., Eperjesi ág. evang. kolégium főgimnáziuma, Esztergomi főegyházmegyei könyvtár, Érseki papnevelő intézet (Esztergom), Farkas Sándor, Landesmuseum Joannaeum (Graz), Lukeschitz Ármin, Magyaróssy Gyula, Selmec és Bélabánya szab. királyi város, Szirmai Antal.

Helyreigazítás: Utolsó kimutatásunkban tévesen nyugtáztuk Küttel Samu 6 koronás tagsági díját 1907 évre is, amennyiben csak 1906. évi 6 koronás tagsági díja volt nyugtázandó:

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. Aki ezen felül tagsági díjáról nyugtát óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmány-bélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjait a társulatunk pénztárába befizetni sziveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

== BUDAPEST, ==

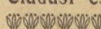
IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Április hóban jelenik meg 6. számú árjegyzékem,
mely körülbelül 6000 szám alatt felsorolt érmet tar-
talmaz. Általános tartalmára való tekintettel német
nyelven kell megjelentetnem, miért is magyar vevőim
elnevezését kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

NUMIZMATIKA ARCHAEOLOGIA

Ókori, középs- és újkori pénzek
és emlékérmek, ásatások, már-
ványművek, vázák, bronztárgyak,
gemmák, aranyékszerek stb. stb.
Vétel és eladás. — Eladási és
árverési árjegyzékek.

Telefon: 6834.

Táviratcím:

STATER
MÜNCHEN

Dr. PHIL HIRSEH JAKAB
(Dr. JACOB HIRSEH)

MÜNCHEN
Arcisstrasse 17

FISCHER EMIL ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I., Kärntnerstr. 26 (Bejárat Schwangasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérmekének állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

1906. évi november hó 1-től fogva helyiséget
Bécs, I., Kohlmarkt 8. szám I. emelet (bejárat
Wallnerstrasse 1.) helyezem át.

Dr. Merzbacher Jenő Utódai

(Dr. Eugen Merzbacher Nachfolger)

== éremkereskedés ==

MÜNCHEN, Karlstrasse No. 10.

Régi pénzek és érmek vétele
— és eladása. —

KERESSÜK

a Numizmatikai Közlöny

II-ik (1903-ik évi) évfolyamát.

Jó példányok 6 K.-ért megvételnek

Ajánlatok a
Numizmatikai Társulat
titkárához intézendők.

HELBING OTTÓ

== ÉREMKERESKEDŐ ==

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

I. (1902.), III. (1904.), és IV. (1905.)
évfolyamait újonnan belépett tagjaink
évfolyamonként 6 korona 30 fillérért,
nem tagok 10 kor. 30 fill. áron szerez-
hetik meg a társulat titkári hivatala útján.

Pénzküldemények a pénztároshoz
intézendők.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődők-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról, alapítványokról és előfizetési díjakról.

Alapító tagok befizetései: Arad szabad kir. város közönsége 200 — korona; Győr szabad királyi város közönsége 50.— korona.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díja: 1906-ra : Dirner Gusztávné.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1905-re: Országos magyar iparművészeti társulat. — 1906-ra: Ballagi Aladár dr., Bartalos Gyula dr., Békés vármegyei közművelődési egyesület (Gyula), Budapest IV. ker. kegyesrendi főgimnázium, Dáni Nándor, Délmagyarországi történeti és régészeti múzeum-társaság (Temesvár), Dobay Ferenc, Egger Ármin, Forster Gyula báró, Főfémjelző és fémbeváltó hivatal (magy. kir.), Fraknoi Vilmos, Friedmann Izidor, Gundel Károly, Hidvéghi Sándor, Hoffmann Frigyes, Jeszenszky Alajos, Kammerer Ernő, Kállay András, Keppich Gyula dr., Kertay Viktor, Kornfeld Zsigmond, Kósa Sándor, Krajsik Ferenc dr., Lenz József, Magyar kegyestanítórend, Nagy Zoltán, Neumann Károly dr., Országos magyar iparművészeti társulat, Országos régészeti és embertani társaság, Pesti Ferenc, Pintér Sándor, Roger Adolf, Sarbó Leó, Steiner Ferenc, Steinitz Sándor, Szabó Elemér dr., Szivák Imre dr., Tolna vármegyei múzeum (Szekszárd).

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1904-re: Tergina Gyula dr.; — 1905-re: Tergina Gyula dr.; — 1906-ra: Alsófehér megyei történeti, régészeti és természettudományi egylet (Gyulafehérvár), Ábrai Lajos, Balatoni múzeum-egyesület (Keszthely), Berkeszi István dr., Bihar megye és nagyv. régészeti és történeti egylet, Brenner Ferenc, Czapáry László dr., Darnay Kálmán, Diamant Jenő, Fischer Ernő, Fogel Ágoston, Gálócsy Zoltán, Grünhut Alfréd, Hauzer Pál Helbing Ottó, Hess Adolf ut., Hild Viktor, Hirsch Jakab dr., Horváth G. Ákos dr., Hunyad megyei történeti és régészeti társaság (Déva), Jankovich-Bésán Elemérné, Kiskunfélegyházi városi múzeum, Kolozsvári kegyestanítórendi főgimnázium, Konkoly Thege Balázs dr., Korentsy Sándor K., Küttel Samu dr., Lippich Gusztáv, Lossonczy István ifj., Lossonczy Károly, Löfkovits Artur, Mahr Pál, Merzbacher Jenő dr. ut., Moson megyei történeti és régészeti egylet (Magyaróvár), Moson vármegye közönsége, Múzeumi tót társaság (Turócszentmárton), Nagybányai múzeum-egyesület, Pozsony városi múzeum, Rosenberg Sally, Ruisz Gyula, Schreiber Antal, Smetana Aladár, Somogy vármegyei múzeum (Kaposvár), Szabó György, Tinis József, Tiszafüredi múzeum- és könyvtár-egylet, Tomik Bernardin, Tömörkény István, Trinks Vilmos, Ujváry Béla, Varannai István, Varsányi Román, Vasvármegyei kultur-egyesület (Szombathely), Zöld János, Zsoldos Benő; — 1907-re: Küttel Samu dr.

Főlemelt tagsági díjhoz pótlás: 1905-re: Szabó Elemér dr. 4.— korona; — 1906-ra: Mihálovics Béla dr. 10.— korona.

Előfizetés a Közlöny V-ik évfolyamára (10 kor.) Szabadka városi magyar főgymnázium.

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. A ki ezen felül tagsági díjáról nyugtát óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmány-bélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

Felkérjük tagdíjhátralékos tagjainkat, hogy tagsági díjait a társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

FEJÉR JÓZSEF

== BUDAPEST, ==

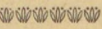
IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Április hóban jelenik meg 6. számú árjegyzékem, mely körülbelül 6000 szám alatt felsorolt érmet tartalmaz. Általános tartalmára való tekintettel német nyelven kell megjelentetnem, miért is magyar vevőim elnézését kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

NUMIZMATIKA ARCHAEOLOGIA

Ókori, közép- és újkori pénzek és emlékérmek, ásatások, márványművek, vázák, bronztárgyak, gemmák, aranyékszerek stb. stb. Vétel és eladás. — Eladási és árverési árjegyzékek.

Telefon: 6834.

Táviratcím:

STATER
MÜNCHEN

Dr. PHIL. HIRSEH JAKAB
(Dr. JACOB HIRSEH)

MÜNCHEN
Arcisstrasse 17

FISCHER EMIL ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I., Kärntnerstr. 26 (Bejártat Schwangasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és emlékérméinek állandó raktára. Egyes darabok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények, leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

XII. számú eladási árjegyzékemet (1905.) (5400 szám), — tartalmaz közép- és újkori pénzeket és emlékérmeket többnyire részletesen leírva s az egyes darabok árának feltüntetésével, — a t. gyűjtőkörzőségnek kívánatra ingyen és bérmentve küldöm meg.

Dr. Merzbacher Jenő Utódai

(Dr. Eugen Merzbacher Nachfolger)

== éremkereskedés ==

MÜNCHEN, Karlstrasse No. 10.

Régi pénzek és érmek vétele
— és eladása. —

KERESSÜK

a Numizmatikai Közlöny

II-ik (1903-ik évi) évfolyamát.

Jó példányok 6 K.-ért megvételnek

Ajánlatok a
Numizmatikai Társulat
titkárához intézendők.

HELBING OTTÓ

== ÉREMKERESKEDŐ ==

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és emlékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénzfizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mérsékelt provízió mellett átvesz. — Évenként több nagy éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves rendelkezésére állanak.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

I. (1902.), III. (1904.), és IV. (1905.) évfolyamait újonnan belépett tagjaink évfolyamonként 6 korona 30 fillérért, nem tagok 10 kor. 30 fill. áron szerezhetik meg a társulat titkári hivatala útján.

Pénzküldemények a pénztárhoz
intézendők.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy éremárverés. Árjegyzékek érdeklődőknek ingyen és bérmentve. Választékküldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

Felkérjük t. tagjainkat, hogy tagsági díjaikat legkésőbb április hó végeig társulatunk pénztárába befizetni szíveskedjenek.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról alapítványokról és előfizetési díjakról.

Alapító tagok befizetései: Belvárosi takarékpénztár r.-t. 400 korona; Budapest székesfőváros 200 korona; Daróczy Zoltán 50 korona; Spitzer Mór 50 korona; dr. Zimmermann Lajos 50 korona és 7 korona 50 fillér kamat.

Rendes tagok 20 koronás tagsági díja: 1906-ra: Kilényi Hugó, Rausch Ferenc.

Rendes tagok 12 koronás tagsági díja: 1906-ra: Milch Ármin.

Rendes tagok 10 koronás tagsági díja: 1905-re: Baich Milán br., Egyedi Artur dr., Halász Gábor. — 1906-ra: Andrassy Gyula, Áldor Gyula, Babics József, Baich Milán br., Bleyer Izso dr., Durugy Ferenc, Egyedi Artur dr., Ernuszt József dr., Eszék szabad királyi város múzeuma, Finály Gábor dr., Fischer Emil, Gáspár Fülöp, Gergelyfi Tamás, Gerl Károly, Gohl Ödön, Gramberg Nándor dr., Haranghy György, Horváth Antal, Kováts Ferenc dr., Kuváry Fülöp, Kürti Gyula, Leszik Andor, Lippay Károly, Martinovich Róbert dr., Maszlaghy Ferenc, Mály János, Mihalovics Béla dr., Milleker Bódog, Munkácsy József, Ott János, Pákozdi Károly dr., Pelachy János, Pfinn József, Rampacher Pál, Rehák Dezső, Rhé Gyula, Rohde Tivadar, Schlesinger József, Schmideg Alfréd, Schönherr Gyula, Schulek Alfréd dr., Somssich János gf., Szende Gyula dr., Szendrei János dr., Telcs Ede, Thallóczy Lajos, Ungar Dezsőné, Varga Béla, Veber Ernő J., Versec városi múzeum, Weifert Ignác, Wertheim Pál, ifj. Zachar Antal.

Rendes tagok 8 koronás tagsági díja: 1906-ra: Pannonhalmi szent-Benedek-r. közp. főkönyvtár.

Rendes tagok 6 koronás tagsági díja: 1905-re: Fischer Ernő, Hont vármegye közönsége. — 1906-ra: Bathó Lajos, Bártfai állami gymnasium, Beerwaldszky Kálmán, Bodrogi János, Borsod-miskolci közműv. és múzeum-egyesület, Bothár Samu dr., Böhm Lénárd, Br. Bruckenthal-féle Múzeum, Daubner József, Dobiaschi József, Dragóner Béla, Duka Marcel, Enyeter Ferenc, Felkai Tatra-múzeumi-egylet, Forray József Sándor, Frey Imre, Gömörmegyei múzeum, Győri sz. Ben.-r. főgymn. múzeuma, Győrök Márton, Horváth A. János, Husvéth István, Iglói ág. ev. főgymn., Kacska József, Karcagi ev. ref. gymnasium, Kassai múzeum, Kecskenét th. város tanácsa, Kiskunhalasi ev. ref. főgymn., Kovács Ignác, Kováts Ede, Kováts Kálmán, Marosvásárhelyi ev. ref. kollégium, Mezey Mihály, Mezőtúri ev. ref. főgymn., ifj. Mild Gyula, Munkácsi m. kir. áll. főgymn., Nagyvárad prem. kath. főgymn., Nedeljkovits Tódor dr., Neubauer Zoltán, Nécsey József, Pazár Zoltán, Petrikovich János dr., Peuker Nándor, Pénzverő hivatal (Körmöcbánya), Pozsonyi ág. evang. lyceum, Pozsonyi kir. kath. főgymn., Puky József, Richter Viktor, Schweninger Jakab, Selmezbányai ág. ev. lyceum, Szarvasi ág. ev. főgymn., Szerényi S. Alajos, Székely Nemzeti Múzeum, Tóth Sándor, Tragor Ignác dr., Tyll Gusztáv, Ungvári kir. kath. főgymn., Várnay Ernő dr., Váry Szabó Elemér, Walla Ferenc dr., Zentai közs. főgymn., Zilahi ev. ref. főgymn., Zittritsch Mátyás. — 1907-re: Pécsi városi múzeum.

Előfizetés a Közlöny V-ik évfolyamára (8 kor.) Cabinet numismatique de l'éremitage imperial. St.-Petersbourg.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványait, esetleg alapítványaik esedékes részletét s a hátralék után 5% kamatot a Közlöny első számához mellékelt **postautalvány** igénybevételével mielőbb küldjék be a pénztáros címére. — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjukat **április hó 1-ig** ki nem egyenlítették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-ére küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. A ki ezen felül tagsági díjáról **nyugtát** ohajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmány-bélyeg költségét is előzetesen beküldeni tartozik.

FEJÉR JÓZSEF

== BUDAPEST, ==

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.

Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Április hóban jelenik meg 6. számú árjegyzékem,
mely körülbelül 6000 szám alatt felsorolt érmet tar-
talmaz. Általános tartalmára való tekintettel német
nyelven kell megjelentetnem, miért is magyar vevőim
elnézését kérem.

Az árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm.

FISCHER EMIL ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I., Kärntnerstr. 26 (Bej. Schwangasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és
emlékérméinek állandó raktára. Egyes dara-
bok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények,
leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

XII. számú eladási árjegyzékemet (1905.) (5400 szám), — tar-
talmaz közép- és újkori pénzeket és emlékérmeket több-
nyire részletesen leírva s az egyes darabok árainak fel-
tüntetésével, — a t. gyűjtőkörzésnek kívánatra ingyen és
bérmentve küldöm meg.

KERESSÜK

a Numizmatikai Közlöny

II-ik (1903-ik évi) évfolyamát.

Jó példányok 6 K.-ért megvétetnek

Ajánlatok a
Numizmatikai Társulat
titkárához intézendők.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

I. (1902.), III. (1904.), és IV. (1905.)
évfolyamait újonnan belépett tagjaink
évfolyamonként 6 korona 30 fillérért,
nem tagok 10 kor. 30 fill. áron szerez-
hetik meg a társulat titkári hivatala útján.

Pénzküldemények a pénztárhoz
intézendők.

NUMIZMATIKA ARCHAEOLOGIA

Ókori, közép- és újkori pénzek
és emlékérmek, ásatások, már-
ványművek, vázák, bronztárgyak,
gemmák, aranyékszerek stb. stb.
Vétel és eladás. — Eladási és
árverési árjegyzékek.

Telefon: 6834.

Táviratcím:
STATER
MÜNCHEN

Dr. PHIL. HIRSEH JAKAB
(Dr. JACOB HIRSEH)

MÜNCHEN
Arcisstrasse 17

Dr. Merzbacher Jenő Utódai

(Dr. Eugen Merzbacher Nachfolger)

== éremkereskedés ==

MÜNCHEN, Karlstrasse No. 10.

Régi pénzek és érmek vétele
és eladása.

HELBING OTTÓ

== ÉREMKERESKEDŐ ==

MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődők-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

A Magyar Numizmatikai Társulat tagsági érme.

A társulat tagsági érme ezüstben kiverve 12 korona, bronzban 8 korona áron rendelhető meg az illető tag nevével és felvételének évszámával a társulat titkári hivatalánál. (VIII., József-körút 64. szám.)

Felkérjük tagsági díjaikkal hátralékos t. tagjainkat, hogy tagsági díj tartozásukat mielőbb kiegyenlíteni sziveskedjenek.

Kimutatás a társulat pénztárába befolyt tagsági díjakról és alapítványokról.

Alapító tagok befizetései: Glück Frigyes 200.— korona, Sziklay Jenő 200.— korona, Walla József 200 — korona, D. Réthy László 50.— korona.

Rendes tagok tagsági díja (12 kor.) 1906-ra: Jeszenszky Géza.

Rendes tagok tagsági díja (10 kor.) 1904-re: Rüblein Richárd. — **1905-re:** Baghy Béla dr. Éremkedvelők Egyesülete, Hoffmann Frigyes, Hüttl Dezső, Rüblein Richárd. **1906-ra:** Csoma József, Despèrits Péter dr., Fejér József, Hüttl Dezső, Szabó Otmár.

Rendes tagok tagsági díja (6 kor.) 1905-re: Baditz Jenő dr., Bátor Henrik, Fejér Gyula, Kiskunfélegyházi városi Múzeum, Komárom vármegyei és városi Múzeum Egyesület, Pallós Albert, Szirmai Antal. — **1906-ra:** Baghy Béla dr., Pécsi városi Múzeum. — **1907-re:** Baghy Béla dr. — **1908-ra:** Baghy Béla dr.

Főlemelt tagsági díjhoz pótlás: 1905-re: Kilényi Hugó 10.— korona, Szabó Otmár 4.— korona.

A társulat elnöksége felkéri az igen t. tagokat, hogy **tagsági díjaikat** s alapítványaikat, esetleg alapítványaik esedékes részletét s a hátralék után 5% kamatot a Közlöny első számához mellékelt **postautalvány** igénybevételével mielőbb küldjék be a pénztáros címére. — Az alapszabályok 3. §-a értelmében azon tagok, kik tagsági díjukat **április hó 1-ig** ki nem egyenlítették, **postai megbízás** útján hivatnak fel a fizetésre, mely alkalommal azonban a tagsági díjon felül a postai beszedés költsége (61 fillér) is őket terheli. **A postai megbízásokat május hó 1-ére küldjük szét.**

A tagsági díjak rendszerint csak a Közlöny borítékán nyugtáztatnak. A ki ezen felül tagsági díjáról **nyugtát** óhajt, a nyugta elküldésének **bélyegköltségét**, ha pedig bélyeges nyugtát kíván, a megfelelő okmány-bélyeg költségét a tagsági díjjal beküldeni tartozik.

FEJÉR JÓZSEF

BUDAPEST,

IV., Ferenc József-rakpart 2., III. 19.
Veszek és eladok régi pénzeket és föld-
ből kiásott régiségeket.

Most jelent meg az 1905. évi 5. számú 1359 számot tartalmazó árjegyzékem. Ajánlom azt a mélyen tisztelt gyűjtők figyelmébe és egyben, tekintettel annak német szövegére, miután az általános tartalmú, szíves elnézést kérek.

FISCHER EMIL

ÉREM - KERESKEDŐ

Bécs, I., Kärntnerstr. 26 (Bejárt Schwangasse I.)

Minden korszak és ország régi pénzeinek és emlékérméinek állandó raktára. Egyes darabok, nagyobb csoportok, egész gyűjtemények, leletek a legnagyobb áron vétetnek meg.

XII. számú eladási árjegyzékem (1905.) (5400 szám), — tartalmaz közép- és újkori pénzeket és emlékérmeket többnyire részletesen leírva s az egyes darabok árának feltüntetésével, — a t gyűjtőkönzésnek kívánatra ingyen és bérmentve küldöm meg.

KERESSÜK

a Numizmatikai Közlöny
II-ik (1903-ik évi) évfolyamát.

Jó példányok 6 K.-ért megvétetnek

Ajánlatok a
Numizmatikai Társulat
titkárához intézendők.

A NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY

I. (1902.), III. (1904.), és IV. (1905.)
évfolyamait újonnan belépett tagjaink
évfolyamonként 6 korona 30 fillérért,
nem tagok 10 kor. 30 fill. áron szerez-
hetik meg a társulat titkári hivatala útján.

Pénzküldemények a pénztárhoz
intézendők.

NUMIZMATIKA

ARCHAEOLOGIA

Ókori, közép- és újkori pénzek
és emlékérmek, ásatások, már-
ványművek, vázák, bronztárgyak,
gemma, aranyékszerek stb. stb.
Vétel és eladás. — Eladási és
árverési árjegyzékek.

Telefon: 6834.

Távíratcím:
STATER
MÜNCHEN

D. PHIL HIRSEH JAKAB
(D. JACOB HIRSEH)

MÜNCHEN
Arcisstrasse 17

Dr. Merzbacher Jenő Utódai

(Dr. Eugen Merzbacher Nachfolger)

éremkereskedés

MÜNCHEN, Karlstrasse No. 10.

Régi pénzek és érmek vétele
és eladása.

HELBING OTTÓ

ÉREMKERESKEDŐ
MÜNCHEN, Maximilianstr. 13/1.

Mindenféle régiségek és em-
lékérmek vétele és eladása.

Egész gyűjteményeket a legmagasabb áron, készpénz-
fizetés mellett vesz vagy árverésen való értékesítésre mér-
sékelt provízió mellett átvész. — Évenként több nagy
éremárverés. — Régipénz-árjegyzékek, mellé jegyzett
árakkal. — Választékküldemények a gyűjtők szíves ren-
delkezésére állanak.

RÉGI PÉNZEK ÉS EMLÉKÉRMÉK

vétele és eladása. Évenként több nagy
éremárverés. Árjegyzékek érdeklődők-
nek ingyen és bérmentve. Választék-
küldemények rendelkezésre állanak.

EGGER TESTVÉREK

(Brüder Egger)

BÉCS, I., OPERNRING 7.

